

१३१०

अपभ्रष्टशब्दप्रकाश.

अथवा

संस्कृत, फारसी, आरबी इत्यादि भाषाना

मूल शब्दोनुं रूप बदलाईने गुजरातीमां वपराता
शब्दोनो कोश.

रचनार

प्रभाकर रामचंद्र पंडित.

वरन्यावयुलर कालेज आफ् सायन्स, वडोदरा.

मुंबईमां

“ निर्णयसागर ” छापखानामां छपाव्यो.

सने १८८०.

सने १८६७ ना २५ मा आक्टप्रमाणे रजिष्टर करावी वधा हक रचनारे
पांते राख्या छे.

मूल रु० ११.

પ્રસ્તાવના.

હું આજ અઢાર વરસ થયાં વિદ્યાસ્વાતામાં મળાવવાનું કામ કરું. આ મુદતની દરમ્યાનમાં અંગ્રેજી, મરેઠી તથા ગુજરાતી મળાવવાના પ્રસંગો આવ્યા હતા. અંગ્રેજી શિખવતાં શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ વતાવવાને ઘણાં સાધનો મળી આવ્યાં હતાં, પણ મરેઠી તથા ગુજરાતી શિખવતાં તેવાં સાધનો તપાસ કરે પણ મળ્યા નહીં તેથી સને ૧૮૭૮ માં મરેઠી ભાષામાં અપભ્રંશશબ્દચંદ્રિકા આ નામનો કોશ છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યો. તેમજ ગુજરાતી ભાષાની વનતી સેવા વજાવવી એમ ધારીને આ પુસ્તક રચ્યું છે. તે ગુર્જરી ભાષાનો ઉત્કર્ષ ઇચ્છનારા સજ્જનોને સંતોષકારી થઈ પડશે તો મારી ધારણા પરિપૂર્ણ થઈ એમ માનીશ.

પ્રાકૃત ભાષાના વ્યાકરણના આધારથી તથા આ પુસ્તકની રચના કરતાં શબ્દોનાં રૂપમાં જે ફેરફાર જોવામાં આવ્યા તે ઉપરથી અપભ્રંશ શબ્દોનું મૂળ શોધી કાઢવાનેસારુ કેટલાક નિયમો વાંધી આગલ લખ્યા છે.

આજ દિન સુધી મારા જાણવામાં જેટલા શબ્દો આવ્યા છે તેટલાનો સંગ્રહ આ પુસ્તકમાં કર્યો છે, એ શિવાય પુષ્કલ શબ્દો સંસ્કૃત શબ્દોનાં મૂળરૂપ વગડી થયા હશે. તેવા શબ્દો જો કોઈ કૃપાકરી મને જણાવશે તો બીજી આવૃત્તિ છપાવવાનો પ્રસંગ આવેથી તે મોકલનારના ઉપકારસાથે દાખલ કરવામાં આવશે.

આ પુસ્તકની રચના નીચે પ્રમાણે.—

પહેલાં અપભ્રંશશબ્દ, પછી તેનો મૂળ શબ્દ, ત્યાર પછી તે મૂળ શબ્દનો અર્થ લખ્યો છે. કેટલાક શબ્દોના ધાતુ લખ્યા છે. ઘણા સ્વરા શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ પણ કરી છે. અપ્રસિદ્ધ શબ્દસારુ કોશનું પ્રમાણ આપી કોશનું નામ લખ્યું છે; જેમ, સાંડસી-સંદંશ=લુહારનું એક ઓજાર. દંશ ધા० કરડવું, સંદંશઃ સ્યાત્કંકમુલો (હેમચંદ્ર). કેટલે એક ટેકાળે અપભ્રંશશબ્દ પછી પ્રાકૃત

ભાષાના શબ્દો કૌંસમાં લખ્યા છે; જેમ, સાત્તું (સત્ત્વં) સત્ત્વ. સાંજ (સંજ્ઞા) સંધ્યા. કોહલું (કોહલ) કૂખ્માંડ. સંસ્કૃત ભાષાની પ્રાકૃત થઈ તેની ગુજરાતી બની છે આ ધારણા ઉપરના ઉદાહરણો ઉપરથી સિદ્ધ થાયછે.

ફારસી તથા આરવી ભાષાના શબ્દોનું રૂપ બદલાઈ હાલ જેનો પ્રયોગ કરાય છે તેવા શબ્દોનો પળ સંગ્રહ આ પુસ્તકમાં કરેલો છે; જેમ, તુકમરિયા=તુઘ્મેરેહાન. રેહાન નામની એક સુગંધીદાર વનસ્પતિ. તુઘ્મ=બીજ, રેહાન=સવજો; સવજાનાં બીજ.

પ્રભાકર રામચંદ્ર પંડિત.

વ૦ કા, વડોદરા.

તા૦ ૨૦ માર્ચ ૧૮૮૦.

नियम.

१ मूल शब्दना स्वरनी जगाए अपभ्रंशमां बीजो स्वर घणी वखते थायछे; जेम, मरक=मरकी, उच्छीर्षक=ओशीकुं, मृत=महुं. अहिंयां मरक शब्दना क मांना अ ने ठेकाणे ई, उच्छीर्षक शब्दमांना उ नो ओ इत्यादि फेरकार थाय छे.

२ अपभ्रंशमां आदि अ नो लोप थायछे; जेम, अष्टलिका=ठळियुं, अश्वार=सवार, अरघट्ट=रहेट.

३ * जोडायला वे व्यंजन वच्चे अ आवे छे; जेम, भ्रम=भरम, कर्म=करम, श्लक्ष्ण=सलखणुं.

४ अ नो ह थायछे; जेम, अलर्क=हडकायलुं, अद्य=हजु. अर्श=हरस.

५ क नो लोप थायछे; जेम, आर्द्रिक=आदुं, तिलक=टीलुं, मूलक=मूळो, कुंभकार=कुंभार.

६ क नो ख थायछे; जेम, कीलक=खीलौ, किसरा=खिचडो, चतुष्कोण=चोखूणो. चिकिल=चिखल.

७ क नो ग थायछे; जेम, मकर=मगर, मूक=मूगुं, कर्मकार=कामगरो.

८ क नो ङ थायछे; जेम, कूर्चक=कुचडो, चरुक=चरुडो, केतक=केवडो.

९ क नो य थायछे; जेम, लेखक=:लहियो, अष्टलिका=ठळियुं, मथितकारी=महियारी.

१० क नो व थायछे; जेम, लडुक=:लाडवो, गडूक=गाडवो, चरुक=चडवो.

११ ख नो ह थायछे; जेम, लेखक=:लहियो, चित्रलेखा=चित्रलेहा, मुखक=मोहडुं.

१२ ग नो घ थायछे; जेम, गोधूम=घडुं, गृह=घर, गृहोली=घिलोडी.

१३ घ नो ह थायछे; जेम, अरघट्ट=रहेट, मेघ=मेह, माघ=माह.

* दरएक नियममां पहेला 'अपभ्रंशमां' एम वांचतुं.

१४ ट नो ड थायछे; जेम, कर्पट=कापड, मर्कट=माकडुं, कटक=कडुं.

१५ ड नो ल थायछे; जेम, पीडन=पीलवुं, तडाग=तलाव.

१६ ढ नो ड थायछे; गुढार्थ=घुडार्थ, आषाढ=आखाड, मेढशृंगी=मेडशिग.

१७ त नो ट थायछे; जेम, तगर=टगर, तुंवरु=टिंवरवो, तिलक=टिलक.

१८ त नो ड थायछे; जेम, पतनं=पडवुं, प्रतिच्छाया पडछायो, मृत=मडुं.

१९ थ नो ह थायछे; जेम, कथनं=कहेवुं. मथित=मही, पृथुक=पूंहां.

२० द नो ड थायछे; जेम, दंश=डंश, दुष्काळ=डकाळ, दाढा=डाड.

२१ द नो य थायछे; जेम, पद्म=पोयणुं, द्विनदं=वनइयुं, षट्पदी=छप्पय.

२२ त नो ल था०; जेम, प्रसृति=पसली, अतसी=अळसी, पीत=पीळुं.

२३ द नो व था०; जेम, पादुका=पावडी, पाद=पाव, भेद=भेव.

२४ द नो ज था०; जेम, बधिर=बेहेरो, वधू=वहु, मधुक=महोडो.

२५ न नो ण थायछे; जेम, हनन=हणवुं, गान=गाणुं, घन=घण.

२६ न नो ल था०; नीलमणि=लीलम, निंवु=लीवुं, नीलकंठ=लीलकंठ.

२७ न नो व था०; जेम, खान=खावुं, पान=पीवुं, दान=देवुं.

२८ प नो फ था०; जेम, पनस=फणस, परशु=फरसी, पाश=फांसो.

२९ प नो म था०; जेम, प्रापण=पामवुं, शिशपा=सीसम.

३० प नो व था०; जेम, कूप=कुवो, पश्चात्ताप=पस्तावो, धापन=धावण.

३१ प्र नो प था०; जेम, प्रध्वर=पाधरुं. प्रस्नव=प्पनो, प्रियक=पियुडो.

३२ भ नो ह था०; जेम, लाभ=लाहो, वल्लभ=वाहलो, (वर्णव्यस्य)

विभितक=बहेडा.

३३ म नो व था०; जेम, धूम=धुवो, कर्दम=कादव, कुमार=कुवर.

३४ य नो ज था०; जेम, यष्टिका=जेष्टिका, यात्रा=जात्रा, यंत्र=जंत्र.

३५ र नो ल था०; जेम, कर्णपूर=कर्णफूल, करठ=काटलियो, उरस=ओ-सलो. (वर्णव्यस्य).

૩૬ લ નો ડ થા૦; જેમ, તાલી=તાડી, મૌલી=મોડ.

૩૭ લ નો ળ થા૦; જેમ, કાલ=કાઠ, કાલ=કાઠું, પાતાલ=પતાઠ.

૩૮ વ નો મ થા૦; જેમ, પ્રાવાર=પામરી, નીવાર=નમાર, ધીવર=દિમર.

૩૯ ષ નો ળ થા૦; જેમ, પાષાણ=પાલાણ, પાષંડ=પાસંડ, પુષ્પરાગ=પોકરાગ.

૪૦ ષ્ઠ નો ઠ થા૦; જેમ, કુષ્ઠમર્દી=કોઠિમડી, કોષ્ઠાગાર=કોઠાર, ષ્ઠ=પીઠ.

૪૧ વ નો બ થા૦; જેમ, વજ્રાંગ=વજ્રરંગ, વપ્ર=વાપ, વિકટ=વિકટ.

૪૨ શ અને ષ નો સ થાયછે; જેમ, શર્કરા=સાકર, વંશ=વાસ, શય્યા=સજ્જા, વર્ષ=વરસ, મનુષ્ય=માણસ, વિષમ=વસમું.

૪૩ સ નો હ થા૦; જેમ, વાસ=વાહ, સમ=હાત, વાસુકી=વાહકી.

૪૪ સ્ત નો થ થા૦; જેમ, અગસ્તિ=અગથિયો, સ્તંભ=થંભ, હસ્ત=હાથ.

૪૫ ક્ષ નો ળ થાયછે; જેમ, ક્ષય=સૈ. ક્ષેત્ર=સેતર, ક્ષેમ=સેમ.

૪૬ ક્ષ નો છ થા૦; જેમ, લક્ષ્મી=લછી, ક્ષોદનં=કુંદણું. ઋક્ષ=રીંછ.

૪૭ ક્ષ નો સ થાયછે; જેમ, તરક્ષુ=તરસ, તક્ષણ=તાસવું, અક્ષ=આંસ.

સંક્ષેપ ચિન્હોનો ખુલાસો.

(અં.)	અંગ્રેજી.
(આં.)	આરબી.
(ફાં.)	ફારસી.
(બું. કં. પાં. લં.)	બુલર સાહેબે છપાવેલો પાઝલછી નામનો પ્રા- કૃત કોશ.
(હેં. પ્રાં. વ્યાં.)	હેમચંદ્રકૃત પ્રાકૃત વ્યાકરણ.
(હેં. દેં. શં. સં.)	હેમચંદ્રકૃત દેશ્ય શબ્દસંગ્રહ.
(ધાં.)	ધાતુ.
(વર્ણવ્યસય)	અક્ષરોનું આગલ પાછલ થવું, જેમ; કલશ=ક- સલી. હ્યાં લં ને ઠેકાણે શ અને શ ને ઠેકાણે લ આવ્યો છે.

અપભ્રંશશબ્દપ્રકાશ.

અ

ઐ:- આ:=તુચ્છકારના અર્થમાં વપરાતો અવ્યય.

અઋણી-અનૃણી=જેને કરજ (ઋણ) ન હોય તે. અ=નહિ, ઋણ=દેવું.

અકથ-અકથિત=કહ્યાવગરનું. કથ ધા૦ કહેવું.

અકરાંતિયું-અતિક્રાંતિ=ન ધરાય તેવું. ક્રમ ધા૦ જવું હૃદયી જાડે થવું.

અકરાલવિકરાલ-કરાલ+વિકરાલ=ભયંકર.

અકર્મી-અકર્મી કૃ ધા૦ કરવું. જેણે પુણ્ય કર્મ કર્યાં નથી એવો પુરુષ.

અકલ-અકલિત=સમજી ન શકાય તેવું. કલ ધા૦ જાણવું.

અકલામણ-આકુલ=ગમરાયલો આમણ=ભાવવાચક પ્રત્યય. આ+કુલ ધા૦ એકતું થવું. જેવી હિંદ્રિઓની વૃત્તિઓ.

અકલાવું-આકોલન, ઉપરનો શબ્દ જુવો.

અકાજ - } અકાર્ય=કરવાજેવું નહીં તે.
અકારન- }

અકાવર-અકાવિર=ઝંચી પદવીનું માળસ (આ૦).

અકારત- } અકાર્ય=નકામું.
અકારું- }

અંકાલ-અકાલ=કમોસમ.

અઋત-અઋત્ય=નઠાઈ કામ.

અઋમી-અકર્મી=દુર્દેવી.

અઋલ-અકલ (આ૦).

અઋલગરી-અઋલ=એક મુલ્કિયું.

અઋક-અઋક એક+એક.

અઋમ-અઋમ=અસમર્થ.

અઋરોટ-અઋરોટ=એક ફલ.

અઋાડ-આઋાડ=આ મહિનાની પુનમે ઘણું કરીને પૂર્વાષાઢા નક્ષત્ર હોય છે તેથી આ નામ. આજ પ્રમાણે જે નક્ષત્ર પુનમને દહાડે હોય છે તેના ઉપરથી બધા મહિનાનાં નામ પડેલાં છે; જેમ, કાર્તિક=કૃત્તિકા નક્ષત્ર યુક્ત પુનમ-વાઢો મહિનો.

અઋાડો-અઋવાટ અઋ=લઢાઈ, વાટ=વાડ. વાડથી ઘેરી લિધેલી લઢવાની જગો.

અઋાત્રીજ-અઋયતૃતીયા=વૈશાખ શુદ્ધ તીજ, આ દહાડે કરેલાં પુણ્યકર્મ અઋંડ રહેછે માટે આ નામ.

અઋટ- } અઋંડ=ન ઋટે તેવું.
અઋટે- }

અઋ-અઋય=નાશવગરનું.

અઋતીજ-અઋાત્રીજ જુવો.

अखेनोम—अक्षयनवमी=भाद्रपद शुद्धि नवमी.

अखेपात्र—अक्षयपात्र=जेमानो पदार्थ कदी न खूटे एवं वासन.

अखेराज—(वि०) अक्षयराज्य=जेना राज्यनो कदी नाश न थाय एवो.

अखोड—अक्षोट=एक जातनुं फळ अथवा झाड.

अखोवन—अक्षयसवना=जेनुं एके छोकहं मरण पाम्युं न होय तेवी स्त्री. सवन=जणेलुं. सू. धा० जणवुं.

अखेर—अक्षर.

अगणोतेर—एकोनसप्तति.

अगत—आगत्यं=जेनावगर गति नहीं होय तेवुं.

अगत्य—आगत्यं=उपलो शब्द जुवो.

अगधियो—अगस्ति=एक जातनुं झाड.

अगन—अग्नि.

अगम—अगम्य=जवाने योग्य नहीं ते.

अगम—आगामी=आगळ थनारुं, भावी. आ+गम् धा० आववुं.

अगमचेती—आगामिचिंती=थनार वस्तुनी चिंता (विचार) करनारो.

अगमनिगम—आगमनिर्गम. आगम=आववुं, निर्गम=जवुं.

अगमपश्चिम—अग्रिम+पश्चिम=आगळ पाछळ.

अगमबुद्धि—
अगमबुद्धियुं— } आगामिबुद्धि.

अगर—अगरु=एक जातनुं सुगंधिदार लाकडुं.

अगरबत्ती—अगरुवर्ती=अगरविगेरे सुगंधिदार पदार्थो उपर लपेटिने करेली बत्ती=वाट.

अगरियो—आकरिक=मीठुं पकावनार. आकर=खान.

अगवो—अग्रग=भूमियो.

अगस्न—अगस्ति=एक ऋषिनुं नाम.

अगाडी— } अग्रे.

अगळ— }

अगासिया—आकाशीय. अगासिया खेतरो एटले वरसादना पाणीथीज जेमां पाकेछे ते.

अगाशी—आकाशिका आकाशमां (घणो उंचो) होनारो घरनो खुलो भाग.

अगिभर—अजगर=एक जातनो साप.

अगिपार—एकादश.

अगियारस—एकादशी=अगियारमी तिथि.

अगियारी—अध्यागार=पारसीओनी अग्नि राखवानी जगो. अग्नि+आगार=जगो, घर.

अगुवो— } अग्रिम=आगळवाळो.

आगुवो— }

अगोप—अगुप्त=खुलुं.

अग्यास्त्र—अध्यस्त्र=अग्नि उत्पन्न करे एवं मंत्ररूपी शस्त्र.

अग्रसर—अग्रेसर.

अघटनुं—अघटित=अयोग्य.

અઘું-અપ્રાહ્ય=સેહેલાઈથી ન થાય એટલે ન લેવાય એવું.

અઘવું-હદનં હદ્ ધાં હગવું.

અઘાણ-હદનં=હગવું.

અઘાત-અગાધ અ=નહીં ગાધ=જમીન.

જે પાણીમાં નીચેની જમીન નથી જડાતી એવો પાણીનો ભાગ.

અઘેડો-આઘાટ=એક છોડ.

અચરજ- } (અચ્છરિજ્જં) આશ્ચર્ય.
અચરત- }

અચર્યો-અચર્વિત વગરચાવેલું. ચર્વ ધાં ચાવવું, ટાવવું.

અચઢા-અચલા=પૃથ્વી.

અચલિત-અચલિત=ન હાલે તેવું. ચલ ધાં હાલવું.

અચિતું-અચિત્ય=અચાનક. ચિત્ ધાં વિચાર કરવો.

અચૂક-અચ્યુત=મૂલવગરનું.

અચેત-અચેતન=વેમાન.

અચ્ચરે-અચ્ચરે રામ-ઉચ્ચર ઉચ્ચર રામમ્ રામ રામ ઉચ્ચાર (પોપટને ઉદ્દેશીને કહેવું).

અચ્છત-અક્ષત=સલામત.

અચ્છું-અચ્છ=સ્વચ્છ, સારું.

અચ્છું-અસ્તુ “તે બનાવ એમ બન્યો” આ વાક્યનો ઉત્તર અચ્છું એમ અપાય છે ત્યાંહાં અસ્તુનો અર્થ હશે.

અછત-અસત્તા અ=નહીં, સત્તા=અસ્તિત્વ, ભાવ, હોવું, ‘ધીની અછત છે’

એટલે ધીનું અસ્તિત્વ નથી, અભાવ છે.

અછેદ-અછેદ્ય=ન છેદાય એવું.

અજમાસ-અજમાયિશ=અંદાજ (ફા.).

અજમો-અજમોદા=એક વસાળું.

અંજવાઢવું-ઉજ્જ્વલનં ઉજઢું કરવું.

ઉત્+જ્વલ્ ધાં ચઢકતું કરવું.

અજવાઢીયું- } ઉજ્જ્વલ-લા ઉજ્જ્વલા

અજવાઢી- } રાત્રિ=અજવાઢી રાત.

અજવાઢું-ઉજ્જ્વલ=પ્રકાશ.

અજાચક- } અયાચક=ન માગનારો.

અજાચી- } યાચ્ ધાં માગવું.

અજાણ-અજ્ઞાન.

અજાણતાં-અજ્ઞાનતઃ=અજ્ઞાનથી.

અજાણ્યું-અજ્ઞાન.

અજાનબાહુ-આજાનુબાહુ=ધુંટળ લગી

લાંબા છે હાથ જેના એવો. આ=સુધી

જાનુ=ધુંટળ, બાહુ=હાથ. એવા હાથ

હોવા આ એક ઉત્તમ પુરુષનું લક્ષણ છે.

અજીઠવાડ- } ઉચ્છિષ્ટ અં જુષ્ટ. જ-

અંજીઠું- } મતાં માણામાં છાંડેલું

અન્ન.

અજીરણ-અજીર્ણ. જૂ ધાં નાશ પા-

મવું.

અજુકતું- } અયુક્ત=અયોગ્ય.

અજુગત- }

અજોગ-અયોગ્ય=નાલાયક.

અજોગ-અયોગ=સારો યોગ નહીં તે.

અઝઝમ-આઝમ (આ.).

અટણ-અટન અટ્ ધાં જવું.

अटल-अट्ट=अतिशय.

अटाट-अट्टट्ट=घणुं उंचुं.

अणफोड-अस्फोटित=फोडया वगरनुं.

स्फुट् धा० फोडवुं. अण शब्द जुवो.

अटारी-ळी-अट्टालिका=अगाशी.

अटल-अट्ट=अतिशय.

अठवाडियुं-अष्टवारिकं.

अठ्ठाणु-अष्टनवति.

अठ्ठावन-अष्टपंचाशत्.

अठ्ठावीस-अष्टविंशति.

अठ्ठासी-अष्टाशीति.

अठो-अष्टौ=आठ.

अड-हठ. हट् धा० हठ करवो.

अडकायली-आत्रेयिका अ० आर्तवी,

आत्रेय=शरीरमानो मुख्य रस, आ-

त्रेयिका=आ रसवाळी स्त्री.

अडकाव-आर्तव अ० आत्रेय. उपरनो
शब्द जुवो.

अडधुं-अर्द्ध.

अडधो-अडध-अर्द्धमर्द्धम्.

अडसट-सेट-अष्टषष्टि.

अडाणी-अनार्य, वर्णव्यत्यय, आर्य न
होय ते.

अडायां-अटव्या, अटवी=वन, वनमां
थएलां छांणां.

अडार-अष्टादश.

अडुसी-सो-अटरुष. अट=रोग, रुष्
धा० नाश करवो. रोगनो नाश कर-
नार एक ओषधि.

अडोल-अदोल=न हाले तेवुं, दल् धा०
लटकाववुं.

अडोसपडोस-सी-अतिवास, प्रतिवा-
स-सी.

अढळ-अदोल, अडोलशब्द जुवो.

अण-अन् स्वरादिशब्द पहेला निषेधा-
र्थक अ मूकवो होय तो तेनो अन् थाय
छे; पण गुजरातीमां आ नियम रेहेतो
नथी. व्यंजनथी सरुं थतां शब्द पहे-
लां पण अन्=अण थायछे; जेम अ-
णदीठुं.

अणकोट-अन्नकूट अन्न+कूट=अन्ननो
पहाड, कार्तिक शु० पडवाने दिने
भातनो (डुंगरना आकारनो) ढगलो
डाकोर विंगेरे महास्थानमां करेछे ते
प्रसिद्ध छे.

अणगोक-ख- } अघोषित, घोष=वेदनो
अणगोखयुं- } ध्वनि, घुष् धा० शोर
करवो, जेम वेदघोष.

अणघटतुं-अघटित=अयोग्य.

अणघड-अघटित=वगर घडेलुं.

अणचित्तुं-चित्तुं-चीतुं-अचित्त्यं=अण-
धार्युं. चित् धा० विचार करवो.

अणजाण-अज्ञान ज्ञा धा० जाणवुं.

अणदीतुं-अदष्ट=न जोयेलुं. दश् धा०
जोवुं.

अणमानितुं-अमानित=नमानितुं.

अणवींध्युं-अविद्ध=छेद न पाडेलुं. विध्
धा० छेद पाडवुं.

अणसमज- } असमंजस=अज्ञान.
अणसमजणुं- } सम्+अंजसा=साचाई
साथे.

अणोजो-अनुयोग, अन्+उयोग.

अतरापी-पुं-अ+तर्फ. अ=नहीं, तर्फ=
बाजु (फा.) जेनी बाजुए (तरफ)
कोई न होय ते, त्राहित.

अतरे-अत्र.

अतळ-अतल=सात पाताळमांनुं एक.

अताग-अथाक शब्द जुवो.

अतार-अत्तार सुगंधिदार पदार्थ वेच-
नारो (फा).

अतिविष-अतिविषा. अति=हठावनार
एटले मठाडनार, विष=झेर. आ एक
झेरनो उतार गणायछे.

अतीत-अतिथि=परोणो. तिथितिथि
(दररोज) न आवनार ते अतिथि.

अतीस-सें-(अइसद) अतिशय अति+
शी=चढियाता थवुं.

अतूट-अनुटित=न तुटेलुं.

अतोल-अतुल्य=तेल न थई शके एवुं.

अत्तर-इत्र (आ०).

अत्तर-अत्र=इहां “ अत्तर मतु.”

अत्तरदानी-इत्रदान (आ० फा०).

अत्यारे-एतहिं=हमणा.

अत्रूप-अत्रप=शरमवगरनुं. त्रपा=शरम.

अत्रे-अत्र.

अथर्वेदी-अथर्ववेदीय=अथर्ववेदी ब्रा-
ह्मण.

अथाक-ग-अस्थाग-अस्ताग. अ=नहीं,
स्था=स्थान, गम्=जवुं. ज्यां पोची श-
कातुं नथी एवुं स्थान.

अथोडी-डो-आताड. तड् धा० मारवुं.

अद-अर्ध.

अदकुं-अधिक.

अदबद-अदुत=पहेलां कोई दहाडो न
थएलुं एवुं.

अदबसर-अदव्सीर अदब=मान (आ.)
शील=स्वभाव, मान भरेलुं.

अदभविष्य-यद्भविष्यत्=भविष्य उपर
आधार राखनारो.

अदरस-आर्द्रकरस, आर्द्रक=आदुं.

अदशे-अदश्य=न देखाय तेवुं.

अदमुउं-अर्धमृत.

अदळ-अदल=पातरांवनानुं.

अदिठ-अदष्ट=न देखेलुं.

अदुघाडुं-अद्वौद्घाटित=अडधुं उघाडुं.

अद्याप-अद्यापि.

अंद्रक-आर्द्रक=आदुं.

अद्वातद्वा-यद्वातद्वा. यत्+वा=आ खरं
अथवा तत्+वा ते खरं, एवो वाद.

“ गमे तेम भाषण करवुं ” एवो अर्थ
लोकोमां चालेछे ते बराबर नथी.

अध-अर्ध.

अधकोश-अर्धक्रोश.

अधगाउ-अर्धगव्यूत, गव्यूत=एक गाउ.

अधपचुं-अर्द्धपाचित. पच् धा० रांधवुं,
पाकवुं.

અધર-અનાધાર=નિરાધાર.

અધરાત-અર્ધરાત્ર.

અધિકમાસ-અધિમાસ.

અધિકાર્હ-આધિક્ય.

અધીરું-અધીર=ધૈર્યવગરનું.

અધુર-અધર=ઓઠ.

અધુરું-અર્ધોર્વિરિત=અડધું બાકી રહેલું.

અર્ધ+ઉર્વરિત.

અધર-અનાધાર=નિરાધાર.

અધ્યારુ-દારુ=પારસીનો ગોર (ફા).

અધ્યો-અધ્યાય=પ્રથમનો એક ભાગ.

અનતદોરો-અનંતદોરક.

અનાજ-અન્ન. અધ્ ધાં ખાવું.

અનાડી-અનાર્ય.

અનાધ્યાય-અનધ્યાય.

અનામત-અમાનત (આ).

અનાયાસે-અનાયાસેન=વગર મહેનતથી.

અનીઠ-અનષ્ટ=ઘટે નહીં એવું. “ખપે

ખરું પળ રહે અનીઠ ” નશ્ ધાં

નાશ પામવું.

અનીત-અનિત્ય.

અનુપ- } અનુપમ.
અનૂપ- }

અનુસંગી-અનુબંગી.

અને-અન્યત્.

અનોપરામ-(વિ) અનુપમરામ=જેની
તુલના ન કરાય એવો.

અપંગ-અપાંગ, અપ=ગયેલું છે અંગ શરી-
રનો અવયવ જેનો તે.

અપત્તો-અપાત્ત=અજીરણ. પત્ ધાં
રાંધવું.

અપછરા-(અચ્છરા) અપ્સરા, અપ્-
પાણી, મૃં ધાં જવું. સમુદ્રમંથન ક-
રતીવેળા સમુદ્રમાંથી નિકળેલી તે.

અપજસ-અપયશ.

અપટ-અપટુ=અચતુર.

અપદ્ધ-અપઠિત-અમળ. પટ્ ધાં મળવું.

અપતીજ-અપતીતિ=અળવિશ્વાસ.

અપરંગ-અપરમ્=વીજું.

અપરંપાર-અપાર.

અપવાસ-ઉપવાસ.

અપાવે-આપયતિ. આપ્ ધાતુનો પ્રયોજ-
ક. આપ્ ધાં મેલવવું.

અપાસરો-ઉપાશ્રય=જૈન ગુરુનું રહેવાનું
ઠેકાણું.

અપૂજ-અપૂજિત.

અપૂસાન-આપોશન. અપ્=પાણી, અશ-
ન=ખાવું. ભોજનના પહેલાં અને અંતે
જે આચમન કરાયછે તે.

અપેશ્વ-અપ્રેક્ષ્ય, પ્ર+ઈક્ષ્ય. ઈશ્ ધાં
જોવું, ન દીઠેલું.

અપ્પાસ-ઉપવાસ.

અફરાતુન-અફલાતૂન એક યુનાની વિ-
દ્વાનનું નામ.

અફલ-અફલ.

અફલાટ- } આસ્ફાલનં=પછાડવું.
અફલાટવું- }

अफालकूट—आस्फालकुटनं. उपरनो शब्द जुवो.

अफीण—अहिफेन=झेर.

अफीम—इफ्यून (आ०).

अबखोरो—अबखुरा. अब=पाणी, खुरा=खानार. पाणी पीवानुं वासण. (फा.)
अपूकरक=पाणी राखवानुं वासण. (सं०).

अबदागीरी—आफ्ताबगीर=एक जातनुं छत्तर (फा०) आफ्ताबू=सूर्य.

अबधूत—अवधूत.

अबरक-ख—अभ्रक (सं०) अब्रक (आ.).

अबल-ला—अबल-ला.

अबील—अबीर=एक सुगंधिदार पदार्थ (फा.)

अबुझ—अबुध=मूरख, अ=नहीं, बुध् धा० जाणवुं.

अबू—अर्बुद आ नामनो प्रसिद्ध पहाड.

अब्बाशार्ई—अब्बाशी (हिं०).

अभनवुं—अभिनव=नवुं.

अभर—अभरित=खाली.

अभरामनदावा—अभ्रम न देयं, देवुं नथी एमां काई शक मथी एवे अर्थे बोलेछे.

अभलेख-खा—अभिलाष=इच्छा.

अभागणी—अभाग्यिनी.

अभावा—अभाव=अमीति.

अभिलाख—अभिलाष=इच्छा.

अभिशराप—अभिशाप=खोटी दुवा.

अभेदान—अभयदान.

अभेपद—अभयपद=भयवगरनुं स्थान.

अभेराम—(वि०) अभयराम=भयव-गरनो.

अभेसिंग—(वि०) अभयसिंह=कोइथी बीए नही एवो.

अभ्रचना—भर्त्सना=निंदा.

अम—अहम्.

अमकुं—अमुक=फलाणुं.

अमथुं—मिथ्या=खोटुं, अथवा अनर्थक “अमथो आठ्यो” एटले मारा आवामां काई अर्थ=मतलब नथी.

अमदावाद—अहमदआबाद. आबाद=शहर. अहमद नामना राजाए वसा-येलुं माटे (फा.)

अमरत—अमृत.

अमरवेल— } अंबरवल्ली=एक वेलो.
अंतरवेल— }

अमस्तु—अमथुं जुवो.

अंमल—अमल=स्वच्छ.

अमाप—अमेय=मपाय नहीं एवुं.

अमात्त—(अरुकेरो) अस्मदीय, हे० प्रा० व्या०.

अमास—अमावास्या. अमा=साथे, वस् धा० रहेवुं, सुरजसाथे रहेवुं. सुरज जे भागमां होय तेज भागमां जे दिव-से चंद्र होयछे ते दिवस.

अमी—(अमय) अमृत.

अमीनिधि—अमृतनिधि=चंद्रमा.

अमूल-लख-लिक- } अमूल्य=जेनी की-
अमोल- } मत थई न शके
तेवुं.

अमे-(अम्हे) अस्मद्. हे० प्रा० व्या०

अयणी-अरणी एक झाड.

अरक-अर्क.

अरगजो-अगरुज, अगरु जातना चंद-
ननो करायछे माटे आ नाम.

अरघ-अर्घ.

अरण-अरण्य.

अरथ-अर्थ.

अरथारत-अर्थात्.

अरथे-अर्थे.

अरदेसर-(वि.) अर्द्धशीर=हिंमतवान्,
बहादूर (फा.)

अरधियुं-अर्द्धम्.

अरपण-अर्पण.

अरमार-अरमेडा (अं)=बहाणोनो का-
पलो.

अरसपरस-अपरस्पर, परस्पर.

अराढ-अष्टादश-

अरीठां-ठी-वुं-ठो- अरिष्ट=एक जातनुं
झाड-तेनुं फळ. अ=नहीं, रिष्ट-न-
ठां (मेल). मेल काढनारं फळ.

अरीषो-सो-(आयरिसो) आदर्श-खा-
प. दृश् धा० जोवुं.

अरीसो-आदर्श-आरसी. अरासी जडेली
वीटी. अरीसो=हाथे पेरवानुं एक घ-
रेणुं.

अलख-अलक्ष्य=ब्रह्म.

अगल- } अलम्=न वळगेलुं. लग् धा०
अलंग- } लागवुं.

अलवतां-अलवत्ता (आ०).

अलमस्त-हालमस्त (फा०).

अलाप-आलाप. लप् धा० बोलवुं.

अली-आली=सखी, "अलीरेवा=बेन-
रेवा."

अलूणां-अलवण=मीठावगरनुं.

अल्लाचोटी-अल्ला+चूडा, चूडा=कल-
गी, देवनी बाधामां राखेली माटे अ-
ल्लाचोटी. चोटली शब्द जुवो.

अल्लै-इलाही=ईश्वरी (आ.) "अल्लै-
कारखानुं" व्यवस्था वगरनुं कारखा-
नुं एवो प्रयोग हाल लोकोमां क-
राय छे.

अवगाहवुं-अवगाहन=हावुं.

अवतरवुं-अवतरण अव=नीचे, अव+
तृ=नीचे आववुं, स्वर्गमांथी नीचे आ-
ववुं, जेम ईश्वरनो अवतार=ईश्वरनुं
नीचे (मृत्युलोकमां) आववुं.

अवदीच-उदीच्य=उत्तरतरफना. आ
लोको असलमां उत्तर दिशा तरफ
रहेता हशे माटे ए नाम.

अवध-अवधि=हद.

अवरथा-वृथा.

अवल-अवल्ल=पहेलुं. (फा.)

अवलोकवुं-अवलोकनं. अव+लोक धा०
जोवुं.

अवसव-अपसव=जेमांथी खरापणुं ग-
येलुं छे एवुं. अप=गयेलुं, सव=ख-
रापणुं.

अवाई-अफवा (आ.)

अवाडो-वेडो-आहाव=ठोरोने पाणी
पावानी जगो.

अवेज-इवज (आ.)

अवेव-अवयव.

अशाड-आषाढ. अखाड शब्द जुवो.

अशाता-अशांतता=वेचेनी.

अशामली-आशापली = सावरमतीने
काठे आशाभीले वसावेलुं गाम. प-
ल्ली=गाम.

अश्वमेव-अवश्यमेव=जरूर.

अष्टमासिद्धि-अष्ट महासिद्धि.

अष्टाविधानि-अष्टावधानी=एक वखते
आठ काम चलावनार.

असतरी-छी.

अस्पंदीभारजी-इस्फन्धार=इरानना
गुस्तास्प राजानो पुत्र. इस्फ-
न्धार=ईश्वरी पराक्रम. (फा.)

असवार-आस्वार(फा०)अश्ववार(सं०).

असाळियो-हलीम (आ०). आ मूळ
शब्द उपरथी मरेठी भाषामां अहा-
ळिव थयुं छे, हा नो सा थईने
असाळियो शब्द प्रयोगमां आव्यो
हशे.

असीसुं-उच्छीर्षिक=ओसीकुं. [गरनुं.

अस्ताव्यस्ता-अव्यवस्थित=स्थिति व-

अस्त्री-छी.

अस्त्री-उत्तरा (फा०)

अस्वार-असवार जुवो.

अहि- } इह.
अहीं- }

अहुणा-अभुना=हमणा.

अहोनिश-अहर्निश=रात दहाडो, अ-
हर्-दहाडो, निश (निशा)-रात्रि.

अलगे-अलग=छेटे. लग्न=लागेलुं, लग्
धा० पासे होवुं.

अलतो-अलक्तक=लाखनो रंग.

अलवी- }
अलुखडा- } आलुकंद.
अलोकडां }

आ.

आंक-अंक=आंकडो. अंक धा० निशा-
णी करवी.

आंकडो-अंकक. उपरनो शब्द जुवो.

आंकणी-अंकनी. अंक धा० निशाणी
करवी.

आंकवुं-अंकन. उपरनो शब्द जुवो.

आंको-अंक=निशाणी.

आंख-(अकूख) अक्ष=नेत्र.

आंखचांळो-अक्षय चंद्रक=वेवाह विग-
रेमां स्त्रियोने कपाळे जे चांदलो कर-
वामां आवेछे ते.

आंग-अंग=देह.

आंगळ-ली-लुं-अंगुली. अंग धा० ग-
णवुं. जेथी करीने कोइ पण संख्या

ગણાયછે તે. આંગળી વતે હિસાબ વિગેરેના આંકડા ગણાયછે તે પ્રસિદ્ધ છે.

આંચ-અર્ચિ=જ્વાળા. [ઢાંકવું.

આંચ્છદવું-આચ્છાદન. આ+છદ્ ધા०

આંજળ- } અંજન=કાજળ વિગેરે આં-
આંજવું- } ખમાં ઘાલવું તે. અંજ્ ધા०
 } રૂપાલું દેખાય તેમ કરવું.

આંડ-વો-ડુઓ-અંડ=વૃષણ.

આંતડી-ડી-રડી-અંત્રક.

આંતરવું-અંતર=પડદો.

આંતરી-અંતઃ=વસ્ત્રનો છેડો.

આંતરે- } અંતર.
આંતરો- }

આંધલું-(અંધલો) અંધ. અંધ્ ધા०
આંધળાં થવું.

આંબટ-અમ્લ=આમું.

આંબફળ-આમ્નફલ.

આંબાવાડિયું- } આમ્નવાટી=આંબાનું
આંબાવાડી- } વન.

આંબો-(અંબા) આમ્ન.

આંબોઈ-આમ=આંતરડાંમાં થતો રોગ.

આમલી-(અંબિલિયા) આમ્લા=એક જાતનું ફાડ.

આમળી-લું-ઝો-આમલકી, આ +મલ્ ધા० પકડી રહેવું, એમાં ઘણા રોગ દૂર કરવાનો ધર્મ છે. આમળાં ઘણાં ઓસડિયામાં પડેછે તે પ્રસિદ્ધ છે.

આંસ-અક્ષ=ધરી.

આંસુ-(અંસૂ) અશ્રુ=આંખમાંનું પાણી.

આંસુદાઝ-અશ્રુધાર=ઘોડાનું લક્ષણ. જેની આંખમાંથી પાણી વહેછે તે ઘોડો. શાલિહોત્ર શાસ્ત્રમાં આ કુલક્ષણ ગણ્યું છે.

આઈતુ-અયનનતઃ=વગર મેહનતનું.

આકડો-અર્કક=એક જાતનો છોડ.

આકરસવું-આકર્ષણ, કૃષ્ ધા० ચેંચવું.

આકરું-લું-ઉગ્ર=તેજ.

આકઝવિકઝ-આકુલ+વ્યાકુલ.

આકાશદિવો-આકાશદીપ.

આકાશી-આકાશિક=આકાશસંબંધી. આકાશમાં હોયછે માટે.

આકુઝ-આકુલ=ગમરાયલું.

આખરે-આખિર=અંતે (આ०).

આખલી-અંકિત, અંક્ ધા० નિશાની કરવી. વઢદના શરીર ઉપર તરસુલ વિગેરે ચિન્હ કરી છૂટો મુકી દે છે તે.

આખા-ખી-(અક્ષયં) અક્ષત (વગર ભાગેલા ચોખા વિગેરે).

આખાડ-આષાઢ. અખાડ જુવો.

આખું-અખિલ-વધું.

આખિર-આખિર (આ.)

આગ-અગ્નિ.

આગ-આગમ=આવવું.

આગગાડી-અગ્નિગંત્રી. ગંત્રી=ગાડી.

આગતાસ્વાગતા=આગતસ્વાગત.

आगन्या-आज्ञा.

आगमच-अग्रिम.

आगलुं-अग्र.

आगवो-अग्रग=आगेवान्, भूमियो.

आगळ-अग्र.

आगळी-ळो-(अगला) अर्गली, अर्ग-
ल;=उलाळो.

आगळपाछळ-अग्रिम+पश्चिम.

आगुवो-अग्रग=आगळ चालनार.

आगेवान्-अग्रवान्=आगळवाळो.

आगोपिछो-अग्र+पश्चिम.

आघे-(अगओ) अग्रत;=आगळ.

आछ-अच्छ=स्वच्छ (छास उपरना नी-
तरेला पाणीने आछ कहेछे.)

आज-अद्य.

आजकाल-अद्य+कल्य.

आजपछी-अद्यपश्चात्.

आजो-आर्य=दादो.

आजोपडवो-आर्य+प्रतिपदा=माना बा-
पनी श्राद्धनी तिथि.

आठ-अष्ट.

आठम-मुं- } अष्टमी. अष्टमं=आठमुं.
आठेम-

आठेजाम-अष्टयाम=आठप्रहर, हमेश.

आडतीस- } अष्टत्रिंशत्.
आडत्रीस-

आडियुं-अरी=करवत. (फा.)

आण-आज्ञा.

आणंचोदस-अनंतचतुर्दशी.

आणंद-दी-आनंद-दी. नंद धा० खुशो
थवुं.

आणंदोरो-अनंतदोरक=भादरवा शु०
चोदसने दहाडे हीरना जे दोरानी
पूजा करी हाथमां बांधेछे ते.

आणवुं-आनयनं आ+नी धा० आणवुं,
आणुं-आव्हान=बोलाववुं. व्हे धा० बो-
लाववुं.

आणेळुं- (आणिअं) आनीतं=लवेळुं.

आतम-आत्मा.

आतवार-आदित्यवार.

आतश-स-आतिश (फा.) हुताश,
(सं.) हुत=होमेलुं, अशू धा० खावुं.
होमेल पदार्थ खाई जायछे (बाळी
नाखे छे) ते; अग्नि.

आथ-अर्थ=द्रव्य.

आथमण-णी-णुं-अस्तमयन=आथमवुं.

आथर-आस्तरण. स्तृ धा० ढांकवुं.

आदअंत-आद्यन्त. आदि+अन्त.

आंदरजी-आदर-अग्नि, देवता (आ०).

आदरवुं-आदरणं.

आदासीसी-अर्धशीर्ष=अडधुं माथुं दु-
खवानो रोग.

आदिअंत-आद्यन्त-आदि+अंत.

आदित-आदित्य=सूर्य.

आदितवार-आदित्यवार.

आदुं-आर्द्रक.

आध-अर्द्ध.

आन-अन्य=बीजुं.

आनंदभैरवी-आनंदभैरवी=एकरागिणी.
 आप-आत्मन्.
 आपघात-आत्मघात.
 आपणुं-(अप्यणयं) आत्मनः=पोतुं.
 आपसआपस-अपरस्पर=एक बीजाने.
 आपसमान-आत्मसमान.
 आपे-अर्पयति.
 आवखोरो-अवखरो जुवो.
 आवदा-आपदा=विपत्ति.
 आवु-अवु शब्द जुवो.
 आवेहूव-हुबहु (आ०).
 अभ- } अभ्रं=आकाश.
 अभलुं- }
 आम-एवम्.
 आमणसारोगंधक-आम्लसार गंधक.
 आमदानी-अमदनी=आवक. (फा०)
 आमदन् धा० आववुं.
 आमरस-आम्ररस=केरीना रस जेवोरंग.
 आमळां-अमळा जुवो.
 आयतुं-अयत्नतः, यत्नविनानुं.
 आयनो-आयिना=खाप (फा.).
 आयपत-आप्ति. आप् धा० मेळववुं.
 आरचा-अर्चा=पूजा.
 आरजा-आर्या=गैणीजी. [खो.
 आरडवुं-आरटनं, रट् धा० अवाज क-
 आरत- }
 आरतियुं- } आर्त=पीडायलो.
 आरसी-सो-(आयरिसो)आदर्श=खाप.

दृश् धा० जोवुं.
 आरियुं-इर्वाह=चीभडुं.
 आरी-अर्ग=करवत (फा.)
 आरुद्रा-आर्द्रा=एक नक्षत्र.
 आरो-आवार=कांठो.
 आरोग-आरोग्य.
 आवडवुं-वेदनं. विद् धा० जाणवुं.
 आवरदा-आमुर्दाय.
 आवुं-आयानं. आ+या धा० आववुं.
 आवुं-एवम्.
 आश-आशा. आ+शस् धा० आशा
 राखवी.
 आशरवाद-आशीर्वाद=दुवा.
 आशिष-आशिस्=दुवा.
 आशो-आश्विन. ओ महिनानी पुनमे
 अश्विनी नक्षत्र होयछे ते उपरथी
 आ नाम.
 आसंगो-व्यासंग=संगति.
 आसंत्रो-द्रो- } अश्मंत=एक जातनुं
 आसिद्रो- } झाड.
 आसपास-आसन्न+पार्श्व=पासे.
 आसरवाद-आशीर्वाद. आशिस्=दुवा.
 वद् धा० बोलवुं.
 आसरो-आश्रय. श्रि धा० वळगवुं.
 आसा-आशा.
 आसेतरो-अश्मंत=एक जातनुं झाड.
 आसोपालव-अशोक=एक झाड.
 आस्ते-आहस्ता=धीमे (फा.)
 आहा-आः.

आहीर-आभीर=गोवाळियो.
 आहेडी-आखेटी=पारधी. खिद् धा०
 विवराववुं (जानवरोने).
 आलय-आलय=घर.
 आलस-आलस्य=सुस्ती.
 आलसुं-आलस=सुस्त.

इ.

इंडुं-अंड.
 इंटोणी-उर्ध्वधानी=उंटण शब्द जुवो.
 इंधण-णुं-इंधन=वळतण. इंधू धा० स-
 लगाववुं.
 इंद्रजव-इंद्रयव.
 इंद्रवाण-वायणुं- } इंद्रवारुणी=ए-
 इंदरवायणी-वायणुं- } क वनस्पति.
 इंद्री-इंद्रिय.
 इठयाशी-अष्टाशीति.
 इरशा-स्या-ईर्था.
 इलम-इल्म (आ०).
 इस्पताल-आस्पिटल (Hospital).
 ईंट-इष्टका.

उ.

उंचलवुं-उच्चालनं.
 उंचई- } उच्चता.
 उंचाण- }
 उंचुं-उच्चं.
 उंटकटो-उत्कटा=एक छोड.
 उंटडी-उष्ट्री=उंटनी मादा.
 उंटडियामहादेव-उत्कंठेश्वर, आ ना-
 गनो महादेव अमदावाद जिल्हानी
 पूर्वे आत्तरसुंवा नामना गायकवाडी

प्रगणामां छे.

उंटण-णी- } उर्ध्वधानी. उर्ध्व=उपर,
 उंटणी- } धा धा० पकडवुं.

उंदर-उंदुर=एक प्राणी.

उंवर-रो- } उडुंवर.
 उंमरो- }

उंवर-उडुंवर=एक झाड.

उकडो- }
 उकयडो- } (उकरो) उत्कर अ० उत्करक.
 उकरडो- }

उकलवुं- } उत्कलनं वांचवुं.
 उकेलवुं- }

उखर-उखर=नठारो जमीन.

उखली लुं-उलखल=खाणी.

उखेडवुं-उत्खनन. खन् धा० खोडवुं.

उगम-उद्गम.

उगमणी-उद्गमनी=पूर्वदिशा.

उगवुं-उद्गमन.

उगामवुं-उद्गमन.

उघडवुं- } उद्घाटनं.
 उघाडवुं- }

उघडुं- } उद्घाटित.
 उघाडुं- }

उघराणी-उद्ग्रहणं. ग्रह् धा० लेवुं.

उच्चरवुं-उच्चारण.

उचाट- } उच्चाटन.
 उच्चाट- }

उच्चारवुं-उच्चारणं.

उछंकल- } उच्छृंखल. उत्=नथी, शृं-
 उछांछलुं- } खला=बंधन; विचाररूपी
 बंधन जेने नथी होतुं ते.

उछळवुं- } उच्चालनं.
उछालवुं- }

उच्छाह-उत्साह.

उज्जड-उत्साद, सद् धा० नाश करवो.

उजम-उद्यम.

उजळुं-उज्ज्वल.

उजाग्रो-उज्जागर; जागृ धा० जागवुं.

उजाणी- (उज्जाणी) औद्यानी. उद्यान= वाग. 'उजाणीए गयो छे' एटले वागमां (जमवा) गयो छे. उद्याने भवा वल्भा औद्यानी=वागमां जई जमवुं ते उजाणी.

उज्जवुं-उर्जनं उद्यापनं.

उठवुं-उत्थानं.

उठाडवुं- } उत्थापनं.
उठाववुं- }

उडगण-उडुगण=नक्षत्रनो समुदाय.

उडण- } उड्यनं, उड्डीनं. डी धा०

उडवुं- } उडवुं.

उडतालीस-अष्टचत्वारिंशत्.

उडान-उड्यन, उड्डीन.

उतंग-उत्तुंग=उंचुं.

उतरण-अवतरणं. अवतृ धा० नीचे उतरवुं.

उतराण-उत्तरायण. उत्तर+अयन. अय धा० जवुं. सूरजनुं उत्तर तरफ जवुं.

उतरी-उत्तरीय=ओढवानुं एक वस्त्र.

उतार-आतार=भाडुं. 'होडीनो उतार.'

उतारवुं-अवतारणं.

उतावळुं-उत्तूर्ण=जलद.

उथाप- } उत्थापन.
उथापवुं- }

उदबत्ति-उद+वर्ति. उदविगेरे पदार्थनी बनावेली वाट.

उदमात-उन्माद, मद् धा० गांडा थवुं.

उदवस्त-उद्वसति. वस् धा० रहेवुं.

उदाम-उद्दाम.

उदे-उदय=आवादी.

उदेती-उदयवती "उदेती बारस" सूरजना उदय वखते जे बारस होय ते.

उदो-उदय=आवादी.

उदोत-उद्योत=चळकतुं.

उधार-रो-उद्धार=व्याजवगरनुं देवुं.

उधै-उद्देहिका=एक जीवडुं.

उनवा-उष्णता.

उनालो-उष्णकाल.

उपडवुं- } उत्पाटनं, उपाडेलुं=उत्पा-
उपाडवुं- } टित. तुलरकृत पाइयल-
छी जुवो.

उपणवुं-उत्पवनं उत्+पू धा० साफ करवुं, स्वच्छ करवुं, दाणामांना छाला काढी नाखवां.

उपर-उपरि.

उपरणुणो-उपप्रावरण=एक वस्त्र.

उपान-उपानत्=खासडां.

उपासहं-उपाश्रय=जैनमंदिर.

उपासवुं-उपासनं=सेवा करवी.

उफरावुं-विपरीत=उलटुं.

उमडा- } (उडंवरो) उडुंवर=एक
उमरडो- } झाड.

उमया-उमा-पार्वती.

उमलको-ऊमी=मोजां.

उम्भर-उमर (आ.)

उर-उरस्-छाती.

उल्हास-उल्लाम=आनंद.

उवेखे-उपेक्षते-अनादर करे छे.

उशाप- } उच्छाप. उत्+शाप. शप्

उश्चाप- } धा० सोगन देवां.

उशेटयुं-उक्षिप्तं=नाख्युं. उत्+क्षिप्

धा० उपर फेकयुं.

उश्वास-उच्छ्वास. श्वस् धा० दम लेवो.

ऊ.

ऊंच-उच्च.

ऊंचनीच-उच्चनीच.

ऊंचवरण-उच्चवर्ण=ऊंची जात.

ऊंचुं-चे-उच्च.

ऊंट-उष्ट्र.

ऊंबी-उम्बी.

ऊखाणो-उपख्यान=कथनक, कहेवत.

ऊभुं-(ऊभं) ऊर्ध्व, वोर्ध्व=ऊर्ध्वशब्दे

संयुक्तस्य भो वा भवति ५९-पा० २.

हे० प्रा० व्या०.

ऊणुं ऊन=कमी.

ऊन-ऊर्णा, ऊर्णु धा० आच्छादयुं.

ऊनाब्दि-ऊनाब्दिक. ऊन+ अब्दिक;

अब्दिक=वर्षयुं. मरी गया पछी एक

वरस पुरुं थवामां एक दहाडो बाकी

होय ते दहाडे करवानुं जे सगाध ते
ऊनाब्दिक.

ऊनुं-न्हुं-ऊणं=गरम.

ऊर्द्ध-ऊर्ध्व=उपर.

ऊस-इक्षु=शेलडी.

ए.

एंशी-अशीति.

एकतुं-अ० एकस्थ=एकत्र.

एकतालीस-एकचत्वारिंशत्.

एकतीस } एकविंशत्.
एकत्रीस }

एकरास-एकराशि.

एकवीस-एकविंशति.

एकलो-(एकल्लो) एककः हे० प्रा० व्या.

एकसट-सेट-एकषष्टि.

एकसो-एक शत.

एकाणुं-एकनवति.

एकांतरियो-एकाहंतर, एक, (अह)

दहाडाने अंतरे आवतो ताव.

एकयासी-एकाशीति.

एखरो-इक्षुर=एक ओसडियुं.

एटलुं-(एत्तिछं) इयत्, हे० प्रा० व्या०

एतुं- उच्छिष्ट, उत्+शिष्=बाकी रहे-

युं, खातां बाकी रहेलुं.

एडियुं-एरंड=एक झाड.

एणो-अनेन. त्रीजी विभक्ति.

एतदेशी-एतदेशीय.

एब-अइब (आ०).

एम-एवम्.

એમનુએમ-એમેવમ્.

એલચી-ફલચી=વકીલ (તુ.)

એલમ-ફેલ્મ (ફા.)

એલચી-એલિકા, એલા.

ઓ.

ઓખડ-ઓષધ=દવા.

ઓખદિયાં-ઓષધ=દવા.

ઓગણચાલિસ-એકોનચત્વારિંશત્.

ઓગણતીસ-એકોનત્રિંશત્.

ઓગણસાઠ-એકોનષષ્ટિ.

ઓગણીસ-એકોનવિંશતિ.

ઓગળ્યાએસી-એકોનાશીતિ.

ઓગઢવું-અવગલનં, અવ+ગલ્ ધા. ર-
સ થવો.

ઓચરવું-ઉચ્ચારણં=બોલવું. ઉત્- ચર
ધા. બોલવું.

ઓચિતું-અચિત્ય=અળધાર્યું, અ=નહી,
ચિત્ ધા. વિચાર કરવો.

ઓચ્છવ-ઉત્સવ.

ઓછંગ-ઉત્સંગ=ખોલ્લો. [ઢાંકવું.

ઓછાડ-આચ્છદ=ચાદર. છદ્ ધા.

ઓછાડવું-આચ્છાદનં=ઢાંકવું. ઉપલો
શબ્દ જુવો.

ઓજ-ઓજસ્=તેજ.

ઓજા-હોજ (આ.).

ઓજારી-સં-ઉદર=કોઠો.

ઓજા-ઓજ=વઢવાનું. ઓજા એ કેટલા
એક નાગર લોકોની અંટક છે.

ઓઠ-ઓઠ.

ઓઢકાર-ઉદ્ધાર. ઉત્=ઉપર, ગૃ ધા.
ઓકવું.

ઓઢવું-ઉડુપ=કોટિયું, નાનું નાવડું.

ઓઢળી-ળું-વેષ્ટન=ઓઢવાનું કપડું. વે-
ટ્ ધા. ળપેટવું.

ઓતરંગ-ઉત્તરંગ=વારસાંખની ઉપરનું
લાકડું.

ઓત્તમ-ઉત્તમ.

ઓત્તર-ઉત્તર=એક દિશા.

ઓથમી-અસ્તમતિ=મૂર્ચ્છા, જેની મતિ
અસ્ત પામી છે (ગઈ છે) એવો.

ઓદર-ઉદર=પેટ, કોઠો.

ઓદાલે-અવદારયતિ=ખોદેછે.

ઓદીચ-ઉદીચ્ય, અવદીચ શબ્દ જુવો.

ઓધરવું-ઉદ્ધરણમ્=તારવું. ઉત્=ટદ ધા.
ઉપર ઉચકી લેવું (પાપમાં પડનારને.)

ઓધાન-આધાન=ગર્ભ રહેવો.

ઓધાર-રુ-ઉદ્ધાર. ઓધરવું શબ્દ જુવો.

ઓદ્ધવજી-(વિ.) ઉદ્ધવજિત્, ક્ષત્રિયો-
ના નામને છેડે જિત્ શબ્દ મુકાય છે.

ઓદ્ધો-ઉદ્ધદા=અધિકાર. (ફા.).

ઓપટી-આપત્તિ=દુઃખ.

ઓર-અપર=બીજું.

ઓરડો-અપવરક=સુવાની કોઠડી.

ઓરત-ઓરત (આ.)

ઓરમાડ-અપરમાત્રિયઃ=બીજો માનો.

ઓરી-રો-આરાત્=પાસે. ' ઓરોઆવ=
આરાત્ આયાહિ. '

ઓવારો—અવાર=આ વાજુનો કાંઠો.

ઓસડ—(ઓસડં) ઔષધ=દવા.

ઓસરવું—અવસરણ=પાછલ્લ હટવું 'પાળી ઓસયા.'

ઓસર્યું—(અપસરિયં) અપમૃત=પાછલ્લ હટવું.

ઓસલો—ઝરમ્=છાતી. વર્ણવ્યવ્યય.

ઓસામણ—અવસ્રાવણ, અવશ્રાવણ, આ-
ચામ=ચઢવા મુકેલા ચોસા ઉપરનું
ફીળ.

ઓસીકું—(ડસીમં) ડચ્છીર્પિક, ડન્=
ડપર, ડીર્પિક=માથું, સુતી વેઢાળ માથું
જેના ડપર રહેછે તે.

ઓઢ—(ઓલી) આર્વાલિ=હાર.

ઓઢલવું—ડપલક્ષણ.

ઓઢંગવું—ડહંઘન=કુદીજવું.

ઓઢંગે—ડહંઘતે=ઓઢંડેછે.

ઓર—ડરી. આ નામની નદી ડાળોડ
અને કન્યાઢી ંવે પ્રસિદ્ધ ક્ષેત્રની
વચે નર્મડા જોડે સંગમ પામેછે. આ
જગા **ઓરસંગમ** નામથી પ્રખ્યાત
છે. **રેવા** અને **ડરીનો** જ સંગમ તેને
રેવોરીસંગમ કહેછે.

ઓઢંલો—અવલંબ=કડિયા લોકોનું ંક
ઓજાર.

ઓઢા—ડલ=સેકેલા લીલા ડળા.

ઓ.

ઓ—ઓધ=જેમાં દૂધ હોયછે તે (આ-
ચલ ડપરનો) ઢાગ.

ઔડીચ—અવડીચ ડાવ્ડ જુવો.

અં.

અંકોર—અંકુર. [ઝાર.

અંકોશ—અંકુશ=હાથીને ડલાવવાનું ં-

અંગડગમ—અંગ+ડદમ=પોતામાં ડપ-
ન થયેલી (વુદ્ધિ) ંટલે વીઝાળ
કહેલી નહીં.

અંગકાઢી—અંગવટ્ટિ=ઢરીરની રચના.
યટ્ટીનો વાચક ડાવ્ડ કાઢી છે માટે
લોકોના વોલવામાં અંગકાઢી ંમ
આવેછે.

અંગરલો—અંગરક્ષ=ઢરીરનું રક્ષણ કર-
નાર ંક કપડું.

અંગારી—અગ્ન્યાગાર=દેવતા મુકવાની સ-
ગઢી. અગ્નિ+આગાર.

અંગુઢી—અંગુલિત્ર=દરઝી લોકો સીવતી
વચતે આંગઢીમાં ઢાલેછે તે ઢાતુ
ધિંગેરની લોઢી.

અંગુઢી—અંગુલિયકં=વીઢી.

અંગુઢી—અંગુઢિકા=અંગુઢામાં પહેરવાની
વીઢી. હાલ ગમે તે અંગઢીમાં પહેર-
વાની વીઢીને અંગુઢી કહેછે.

અંગુઢો—અંગુઢ, ઢહાં અંગુ ડાવ્ડનો અર્થ
હાથ લીધો છે અને **સ્થા** રહેવું ડપ-
રથી ઢ થયો છે; તેથી હાથ ડપર રહે-
નારો ંક અવયવ.

અંગુર—અંકુર=નવી ડામઢી.

અંગોઢી—અંગુઢી ડાવ્ડ જુવો.

અંઢામ—હંગામ=વચત (કાં).

अंजल-अन+जल.

अंतकालियो-अंतकालीय=मरणना व-
खतनुं. मरती वखते जे लाडवो ब्राह्म-
णने अपायछे ते.

अंतरछाल-अतश्छली=अंदरनी छाल.

अंतरजामी-अंतर्यामी=आत्मा; अंतर्=
वचे, यामी=जनारो, या धा० जवुं.

अंतरापट-अंतःपट.

अंतराल- }
अंतर्याल- } अंतराल.
अंत्रियाल- }

अंतसकरण-अंतःकरण.

अंदर-अंतर (सं.) अंदरून (फा.)

अंदेशो-अंदीशा, विचार (फा.) अंदी-
शीदन् धा० विचार करवो.

अंधापो-अंधत्व.

अंधारुं-अंधकार.

अंधेर-अंधकार.

अंध्यारुं-दारु=पारसियोनो गोर (फा.)
अथवा अध्यापक=भणावनार. [दान.

अन्नछत्र-अन्नसत्र=अन्ननो यज्ञ=अन्न-

अन्नास-अनानस Ananas (अं०).

अंबट-आम्ल=खारुं.

अंबाडा-आम्नातः=एक छोड.

अंबोर्ग-आपूरय=भर, आ+पृ धा० भरवुं.

अंबोर्गण-आपूरण, उपरनो शब्द जुवो.

क.

कक्रतु-कु+क्रतु.

ककडो-कण्डक, कडि धा० भागी कड-

का करवा. खंडक=कडको.

ककरुं-कर्कर=कठण.

ककलाट- }
ककलाट- } कलकल=गोंघाट, कल्धा.
ककलाण- } अवाज करवो.

कखाय-कपाय=उकाळो.

कचकडुं-कच्छपक=काचवो, काचवो-
नी पीठ. [नर्ठासं छे ते.

कचरो-कचर, कुत्=नठारुं, चर=छे; जे

कचाल-कुचार, कु=नठारो, चार=धारो.

कचोलु-लुं-कचोल=पात्र.

कच्छी-कच्छीय=कच्छदेशनो रहेनार.

कच्छो-कच्छ=काछो.

कछोटी-टो-कच्छटिका=काछो.

कजात-कुजात्य=नीच जातनुं.

कट-कटी=केड.

कटको-कंडक=ककडो शब्द जुवो.

कटार-री-कटार, एक जातनुं शस्त्र. क-
टारा (हिं).

कठण-कठिन=सकत.

कठाम-कुरथान=नठारुं स्थान.

कठुण-कठिन.

कडक-ककूखट=कठण. वर्णव्यव्यय.

कडको-कटको शब्द जुवो.

कडछी-छो-(कडुच्छुओ) कडच्छू (हे-
मचंद्रेश्वर शब्दसंग्रह). तुलरकृत
पारयलछी जुवो.

कडवाट-कटुव=कडवापणुं.

कडवास-कटुव=कडवापणानो अंश.

કડવું-કટુ=તીવું. તિક્ત=કડવું અને
કટુ=તીવું એવો તિક્ત અને કટુશબ્દ-
નો અર્થ છે, પણ હાલ ગુજરાતીમાં
તેથી ઉલટો પ્રયોગ કરાય છે.

કઢાઈ-કઠાહ=પેળો.

કડાવીન-) ક્યારાવાઈન (carabine)
કારવીન-) (અં) એક જાતનું હથિ-
કરાવીન-) ચાર.

કડાયું-કઠાહ=પેળો.

કઢિયું-(કટિય.) કટિ=કેડ, કેડસુધી
પોંચે એવું અંગરણું.

કઢિયો-પલગંડક=પલયાબ્દનો લોપ થ-
ઈને ફક્ત ગંડકશબ્દનો પ્રયોગ લો-
કોમાં રહ્યો હશે; મેરઠીમાં પણ કઢિ-
યાને ગોંડી કહે છે.

કઢી-કટકી=કડું, કડાના આકારની
હોય છે માટે કઢી.

કઢી-કથી=ચાવાનો એક પદાર્થ. કથ
ધાં ઉકાળવું.

કડું-કટક=હસ્તભૂષણ.

કડુ-કટુ, કડવું શબ્દ જુઓ.

કઢૂ-કટુકી=એક ઓસડિયું.

કઢે-નિકટે=પાસે.

કઢો-કુટજ=એક જાડ.

કઢવું-કથન, કથ ધાં ઉકાળવું.

કઢાઈ-કઠાહ=પેળો.

કઢી-કથી, કથ ધાં ઉકાળવું.

કળકી-કળિકા=અનાજનો હીળો ભાગ.

કળજિયુ-કળિયું-કરંજિકં, કળજીના ફ-

ઢનું બનાવેલું તેલ.

કળજી-કરંજ=એક જાડ.

કળજરો-કળંજર=એક માજી.

કળવીર-) (કળેરો) કળિકાર=એક
કળવર-) ફૂલજાડ.
કળેરો-)

કળસ-સું- } કળિયા=ડુંડું.
કળસલું- }

કળસારો-કાંચકાર, કાંચ=કાંસુ, કાં-
સાના વાસળ વિગેરે બનાવનાર; જેમ
સુવર્ણકાર=સોની, લોહકાર=લુવાર.

કળી-ળું-કળ=નાનું.

કળેક-કળિકા, અનાજના કળ.

કળેરો-(કળેરો) કળિકાર=એક ફુલ-
જાડ. [ધાં કાપવું.

કતરળી-કર્તની અથવા કર્તરી, કૃત્
કતાર-કિતાર=હાર (આ).

કથવું-કથનં, કથ ધાં કહેવું.

કથીર-કુટિલ અથવા કરતીર=કલઈ.

કદમ- } કદંબ=એક જાડ.
કદમડો- }

કદમી-કદીમ=અસલનું (આ).

કદરજ- } કદર્ય=કંજુસ.
કદરી- }

કદરૂપું-કુરૂપ.

કદલી-કદલી=કેલ.

કદાચ- } કદાચિત્.
કદાસ- }

કદી-કદા.

કઢિ-કુઢિ=નઠારી નજર.

कधान-कुधान्य=हलकी जातनुं अन्न.

कनफूल-कर्णपूर=कर्णभूषण. [जुवो.

कनसारो-कांस्थकार. कणसारो शब्द

कनैयो- } कृष्ण.
कन्हयो- }

कनोजा-कान्यकुब्ज.आ देशना कुशनाभ
राजाने १०० रुपाळी कन्याओ हती,
तेओना उपर वायुनुं मन गयुं. पण ते-
ओए वायुनुं मन राख्युं नहीं माटे तेने
क्रोध आवीने तेओने सराप देई खुंदी
करी.तेथी आ नाम. कान्यकुब्ज देश=
जे राजानी कन्याओ कुब्जा (खुंदी)
तेनो देश. एवो इतिहास छे.

कनोजियो-कान्यकुब्जीयः

कपडछाण-कर्पटचालन=कपडानी चा-
रणीथो गळेलुं.

कपडवणज-कर्पटवाणिज्य=खेडा जि-
लामानुं एक गाम. ह्यां पहेला लुग-
डानो वेपार पुष्कळ चालतो हशे
माटे आ नाम.

कपडुं-कर्पट=वस्त्र.

कपतान-क्यापटन्=एक अमलदार.
(अं.) captain.

कपातर-कुपात्र=नठारुं पात्र.

कपास-कार्पास.

कपासिया-कार्पासिका=कपासनां बीज.

कपाल-कपाल, क=माथुं, पाल् धा०
रक्षण करवुं, माथानुं रक्षण करनारो
अवयव.

कपीलो-कंपिलु=एक ओसडियुं.

कपून-कुपुत्र.

कपूर-(कपूरो) कर्पूरः.

कपूरचंद-(वि०) कर्पूरचंद्र.

कपोल-कपोल=गाल.

कपड-कर्पट.

कवजो-कव्जा (आ.)

कवट- } कपवोर्ड=cupboard(अं).
कवाट- }

कवर-कव्र (फा.)

कविलुं-लो-कवीला (आ.)

कवुधियुं-कुवुद्धि.

कवूल-कुवूल (आ.)

कवूलात-कुवूलत (आ.)

कमकम-कुंकुम=कंकु.

कमंडल-कमंडलु=एक लाकडानुं अथ-
वा कादवनुं वासन. क=पाणी, मण्ड-
=भूषण. ला धा० आपवुं, पाणीने
शोभा आपनार वासन.

कमरख-कर्भरंग=एक फळ.

कमल-कमल.

कमलाकर-कमलाकर=कमळनी खाण,
सरोवर.

कमला-कमला=लक्ष्मी.

कमळो-कामला=एक रोग.

कमाड-कपाट. क=पवन, वट् धा० अ-
टकाववुं, जे पवनने घरमां आवतो
बंध करेछे ते.

कमी-कम्=ओछुं (फा.)

कमीड्यास्ती-कम्+जियादा (फा.)

कमोत-कुमृत्यु=नठारुं मोत.

कमोदनी-कुमुदिनी, एक जातनुं कम-
ळ. पोयणी.

कयास-कियास=अटकळ (आ.)

करक-कर्क=एक राशि.

करकरुं-कर्कर=कठण.

करकश-शा-कर्कश-शा.

करखी-कृषिक, खेडुन. कृष् धा० खेडवुं.

करज-कई (आ.)

करंडो-करंड=डावडो.

करतव-कर्तव्य=करवाजोग.

करता- } कर्ता=करनार. कृष् धा०
करतार- } करवुं.

करताल-करताल=एक वाजुं.

करंता-कर्ता=करनार.

करनाटक-कर्णाटक=एक देशनुं नाग.

करपीण-कृपण=कंतुस.

करम-कर्म=काम.

करम-कृमि=जीवडुं.

करमकाणी-कर्मकथनी.

करमदी-दुं=करमर्द, कर=हाथ, मृदु=
कचरवुं. जेना फळो हाथवते चुंगाय
छे एवुं एक झाड.

करमाधमी-कर्मधर्मी.

करवत-करपत्र, कर=हाथ, पत्र=पानुं.
पानाजेवुं हाथमां झलाय छे एवुं एक
सुथारनुं ओजार.

करवुं-करणं, कृष् धा० करवुं.

करशण-कर्पण=खेती.

करसन-(वि०) कृष्ण.

करा-करका=आकाशमांथी ठरेला पाणी-
ना गांगडा पडेछे ते. [छोड.

करांटी-कार्पासीकाष्ठ=कपासना मुका

करियातुं=किरात=एक ओंसडियुं.

करूप-कुरूप.

करूर-कूर=घातकी.

करोड-कोटि=एक संख्या.

करोड-करोडका=वरडानुं हाडकुं.

करोध-क्रोध, कृष् धा० गुसे थवुं.

कर्णफूल-कर्णपूर=वैरानुं कानमां घाल-
वानुं भूषण, कर्ण=कान, पूर=पूरण,
जेथी करीने कानने पूरी शोभा आवे-
छे एवुं घरेणुं.

कलकलाट- } कलकल.
कलवलाट- }

कलकी- } कलकी=विष्णूनो दशमो अ-
कलंकी- } वतार.

कलप-कल्प=जगतनो नाश.

कलप-कलफ=एक जातनो रंग (आ.)

कलमो-कलाम=शब्द (आ.)

कलवो-कवल=कोळियो.

कलाक-क्लाक (clock)=मोटी घडियाळ
(अं.) [खनार.

कलाल-कल्पपाल, कल्प=दारु, पाल=रा-

कलिंगडुं=कालिंगी=एक फळ. [हरणो.

कलियार-कालसार=काळी पीठवाळो

કલેનું—કાલેય=કાઠજું.

કલેમ—કલમ=લેખન.

કલૈ—કલાઈ (આ.)

કલોલ—કલ્હાલ=મોજા.

કલોલો—કલલો=જુલો.

કહી—કહું—કટક=હાથમાંનું એક ધરેણું.

કહો—હી—કલાપ=સમુદાય.

કવાટ—કુવાટ, નઠારો રસ્તો.

કવાસ—કુવાસ=નઠારી ગંધ.

કવિયા—કુવિયા=નઠારી વિદ્યા.

કવેશ્વર—કવીશ્વર=મોટો કવિ.

કવેલા—કુવેલા=કુસમય.

કશ—કપ=કસોટી.

કશલી—કલશી=કઢશી, એક વાસણ.

વર્ણવ્યત્યય.

કશણું—કણિશ=ડુંડું.

કસ—કપ=કસોટી.

કસકન—કુશકુન=નઠારા ચકન.

કસણું—કણિશ=ડુંડું, વર્ણવ્યત્યય.

કસમ—કસમ=સમ (આ.)

કસમો—કુસમય.

કસંલો—કુમુંભ, કોસમ શબ્દ જુલો.

કસર—કુસૂર=ચૂક (આ.)

કસલી—કલશ=કઢશી.

કસવાલો—કુશીપાલ. (કુશી+પાલ)

હઠમાં કોશ પૂરે છે તેની જોડે લા-

કડાનું ચવડું ધાલે છે તે વેહુ નિક-

લી ન જાય માટે વે વચ્ચે ફાડ ઠોકે

છે તેને કસવાલો કહે છે.

કસવું—કસીદન ધાતુ ઉપરથી. (ફા.)

કસીદન=બાંધવું.

કસાઈ—કસાવ=ઘાટકી (આ.)

કસાર—કાસ્યકાર. કળસારો જુલો.

કસીદો—કશીદા (ફા.)

કસુંલો—કુમુંભ=એક રંગ. કોસમ જુલો.

કસુર—કુસૂર=ચૂક (આ.)

કસુવાવડ—કસૂતી, સૂ ધા. જળવું.

કસોટી—કપ.

કસ્તર—કસ્તીર=કલૈ, કાળાવાળા વાસ-
ણને સાંધતાં જે કઢાઈનો લેપ
કરે છે તે.

કસ્તિ—કુસ્તિ=પારસી પેરે છે તે. (ફા.)

કસ્તુરિયોમૃગ—કસ્તૂરીમૃગ, મૃગ=હરણ-
ની એક જાતિ.

કહાં— (કહિ-કહિ-કહ) કુત્ર, ત્ર-

કહીં— પાહિહત્યા: ૧૬૧ પા. ૨

કયાંહા— હે. પ્રા. વ્યા. આ મૂત્ર પ્રમા-

કયાં—) ને અત્ર, તત્ર, ઇત્યાદિ શબ્દો-

માના ત્રને ઠેકાણે હિ અ. હ થાય છે.

કહાનજી—(વિ.) કૃષ્ણ.

કહે—કથયતિ, કથ ધા. કહેવું.

કલ—કલા=જુક્તિ.

કલજૂગ—કલિયુગ.

કલળ—કલન=જ્ઞાન. કેલવળી શબ્દનું
મૂળ આજ હશે.

કલ્લંવિયો—કરંડ=કંડિયો.

કલ્લત્ર—કલત્ર=માર્ગ.

કલ્થી-કુલિથ, એક જાતનું ધાન્ય.

કલપવું-કલ્પન=સંકલ્પ.

કલવું-કલનં. કલ્ ધા° જાળવું.

કલશ-સ-કલશ=ડેરાં ઉપર કલશાના

આકારનું શિખર કરેછે તે.

કલશિયો-કલશ=એક પાત્ર.

કલહીન-કલાહીન, તેજવગરનું.

કલા-કલા.

કલાનિધિ-કલાનિધિ=ચંદ્ર.

કલાવંતિણી- } કલાવતી, કલ=મધુર
કલાવંતી- } સ્વર, વતી=વાઢી, મ-
ધુરસ્વરવાઢી.

કલાહીન-કલાહીન.

કલાહોલ-કોલાહલ=શોર.

કલિત-કલિત જાણેલું, કલ્ ધા° જાળવું.

કલિયો- } કલિ (ફૂલની).
કલિ- }

કલો-કલહ=કઝિયો.

કાંકણ- } કંકણ, કં=સારો, કણ ધા°
કાંકણી- } અવાજ થવો. જેનાં અવાજ

સારો નીકળેછે એવું એક હાથમાં પેર-
વાનું ઘરેળું.

કાંકરી- } કર્કરી=નાનો પથરો અ°
કાકરી- } કંકર.

કાંકીડો-કુકવાકુ, કુક=ગઢું, વચ્ ધા°
બોલવું. જે પ્રાણી કંઠવતે સ્વર કાઢેછે
તે. મોર, કુકડો વિગેરે પ્રાણી કંઠવતે
શબ્દ કરેછે તે પ્રમિદ્ધ છે. કુકવાકુર્મ-
યૂરેપિ સરટે ચરણાયુધે. (મેદિની).

કાંકોલ-કાકોલી.

કાંગ-કંગુ=એક જાતનું ધાન્ય.

કાંચઢી-કંચુલી=કાપડું.

કાંચીડો-કાંકીડો જુવો.

કાંજી-કાંજિક=કનેરી.

કાંટલી-લો-કંઠિકા, એક જાતનું ઘરેળું.

કાંટો-કંટક.

કાંટલી-લો-કંઠિકા, એક જાતનું ઘરેળું.

કાંટો-કંઠ=પાસેનો ભાગ. નદીકંઠ=
નદીકાંઠો.

કાંડું-કાળડ=પેરે.

કાંણી- } કાંણી=કોપરિયું.
કાંણી- }

કાંણુ-કાણ=એક આંખવાળું, જે વાસણને
છેદ હોયછે તેને પણ કાંણુ વાસણ કે-
વાનો રિવાજ છે. આ લાક્ષણિક અર્થ
હશે એવું લાગેછે. અંગ્રેજો ભાષામાં
પણ કાણા વાસણને blind pots=
અંધઢાં વાસણ કહેછે.

કાંદો-કંદ.

કાંધ-સ્કંધ=સવો.

કાંપ-કંપ, કંપ ધા° ધ્રુજવું.

કાંપ-વ્યાંપ (camp) છાવણી (અં°).

કાંપવું-કંપન, કંપ ધા° ધ્રુજવું.

કાંવડી-કમઠ=વાંસ.

કાંવઢી-ઢો-કંવલ=ઝંનનું કપડું.

કાંસકાં- }
કાંસા- } કાંસ્ય=એક વાજું.
કાંસિયા- }

કાંસું-(કંસ) કાંસ્ય=એક ધાતુ.

કાયમ-કાયમ (આ).

કાકડસીંગ-કર્કટશૃંગ=એક ઓસડિયું.

કાકડી-કર્કટી=એક ફલ.

કાકપત્ર-કાકપદ ' ^ ' આવું ચિન્હ.

કાગડાના પગ જેવું.

કાઘ-(કઘઘ) કઠા=વગલ.

કાગડો-કાગ, કાક=એક પંખી.

કાગદ-કાગડ (ફા).

કાગપત્ર-કાગપદ, કાકપત્ર જુવો.

કાગવાસ-કાગવાસ, કાગાશ, કાકાં-
શ=કાગડાનો ભાગ; શ્રાદ્ધમાં કાગ-
ડાને વલિદાન આપવાનું હોયછે. તે
ઉપરથી કાગડાના ભાગને કાગવાસ
કહેવાનો રિવાજ પડ્યો હશે.

કાગલ-કાગડ (ફા).

કાગારોલ-કાગારાવ. કાગ+આરાવ=
ધ્વનિ, એકાદ કાગડો મરાયલો જોઈ-
ને કાગડાઓનો મોટો સમુદાય જે પો-
કાર કરેછે તેના જેવો યોર કોઈ ગા-
ળસ મરણ પામે તેના સર્ગા કરેછે તે.

કાચંડો- } કરચંડા=સરડા. અં કા-
કાચિડો- } કિડો જુવો.

કાચયો-(કચ્છદો) કચ્છપ: કચ્છ=
પાળીવાળી જમીન, પા ધાંપીવું, પાળી-
વાળી જગ્યામાં રહેનારું એક જાનવર.

કાચું-કપળ=વગર પાકેલું.

કાછ-

કાછડી-ડો-

કાછો-

કાછોટો-

કચ્છ, કચ્છાટિકા.

કાછિયો-કચ્છક:; કચ્છ=નદીનું ખાટું,
જલસમીપદેશ. ખાટું જેની જીવિકા
છે તે શાકવાણિયો. ખાટામાં શાક
થાયછે આ પ્રસિદ્ધ છે.

કાજ-કાર્ય, કૃ ધાં કરવું.

કાજગર-કાર્યકર=કામ કરનારો.

કાજલ-લી-કજલ. [છે તે.

કાટ-કિટ્ટ=મેલ, વાસણ ઉપર કાટ ચઢે-

કાટ-કાઠ.

કાકકોણ- } કાઠકોણ, સુથાર લો-
કાટલૂણો- } કોપાસે લાકડાનાં લૂણો
હોયછે તે. કાઠ=લાકડું, કોણ=
લૂણો.

કાટપીઠિયો-કાઠપીઠિક. કાઠ=લાં-
કડાં, પીઠિક=જગ્યાવાળો. લાંકડાં વે-
ચનાર.

કાટલિયો- } કરટ=સરાવનાર.
કટ્ટી-

કાટી-(કટ્ટ) કાઠ=લાકડાં.

કાટી-ટું-(શરીર)-યષ્ટિ, શરીરના બાં-
ધાને શરીરયષ્ટિ કહેછે, યષ્ટિ શબ્દ
કાઠીને અર્થે વપરાયેછે, માટે (અંગ)
કાઠી એવો પ્રયોગ થયો હશે. મરેઠી-
માં પણ શરીરના ઘાટને અંગકાઠી
કહેછે.

કાડો-ટો-કાથ, કથ ધાં ઉકાળવું.

કાળી-

કાઠાળી- } કથની, કથ ધાં કહેવું.

કાતડી-કૃત્તિ=ચામડી.

કાતળી-કર્તની, કૃત્ ધાં કાપવું.

कातर—(कत्तरी) कर्तरी, कृत् धा० का-
पवुं.

कातरणी—कर्तनी, कृत् धा० कापवुं.

कातरवुं—कर्तनं. उपरनो शब्द जुवो.

कातेर—कर्तरी.

काथाकबला—कंथा+कंबल, कंथा=चि-
थरानी बनावेली गोदडी, कंबल=कां-
बळी. [गोळी.

काथागोळी—काथगुलिका, काथानी

काथो—काथ, कथ् धा० उकाळवुं, खेर-
ना छोडां उकाळीने आ पदार्थ बना-
वे छे आ प्रसिद्ध छे.

कादव—कर्दम=कीचड.

कान—(कन्ना) कर्ण.

कान—
कान्ह—न्हो— } (कण्ह) कृष्ण.
कानुडो— }

कानखजूरो—कर्णखजूरः, कर्ण=कान,
खजूरः एक जीव अ० एक जातनो
वींछी.

कानडी—कर्णाट= एक देशनुं नाम.

कानपटो—कर्णपट, कर्ण=कान, पट=
वस्त्र.

कानम—
कान्हम— } कृष्णभूम=काळी जमीन.

कापड—कर्पट.

कापडुं—(कुप्पासो) कूर्पासक=कांचळी,
कूपर=कोपरियुं, आस् धा० बेसवुं;
कोणी सुधी आवी रहे बांयो जेनी
एवुं एक स्त्रियोने पेखानुं वस्त्र.

कापलो—काफिला (आ.) कलाप=स-
मुदाय (सं.) वर्णव्यत्यय.

कापूस—कार्पास.

काफर—काफिर (आ.) काफिर=ना-
स्तिक, पण हाल लुच्चाना अर्थमां व-
पराय छे.

काफलो—काफिला (आ.) कलाप (सं.)

काबरचितसं—कर्बुर+चित्र, काबरुं तथा
तरेहतेरेहना रंगनुं.

काबरुं—कर्बुर, कर्बु धा० रंगवुं.

काबेल—काबिल, कामिल (आ.)

काम—कर्म.

कामगरो—कर्मकार.

कामठी-डुं—कमठ=वांस, धनुष्य वांसनुं
करेलुं होय छे माटे आ नाम पडयुं
हशे.

कामडी-डुं—कमठ=वांस.

कामण—कर्मण=जादुविद्या.

कामणगार—कर्मणकार=जादु करनार.

कामदुर्गा—कामदुघा, काम=इच्छा, दुह्
धा० दोहवुं, कामधेनु.

कामनी—कामिनी=स्त्री.

कामळ-ळी-ळो—कंबल=ऊननुं कपडुं.

कापटुं—करट=सराववुं, कायटियो=सरा-
वनार.

कायफल—काफल.

काया—काय=शरीर.

कारज—कार्य.

कारतक-ग—कार्तिक, आ महिनानी पु-

નમે કૃત્તિકા નક્ષત્ર હોયછે માટે
આ નામ.
કારતુસ-કારટ્રિજ cartridge (અં.)
કારભાર-કારોબાર (ફા.) અં. કાર-
યંભાર (સં.)
કારભારી-કારોબારી (ફા.)
કારવાન-(વિ.) કાયારોહણ, કાર-
વાન ગામ વડોદરાથી આસરે બાર
ગાઝ ઉપર છે. કાયારોહણમાહાત્મ્ય
આ નામની કથા છે.
કારેલી-લું-કારવેલ, એક વેલો અથવા
તેનું ફલ.
કારોમાંડલ-કૂર્મમંડલ=કૂર્મદેશ, હિંદુ-
સ્તાનના પૂર્વ કિનારા તરફનો એક દેશ.
કાલ-(કલ) કલ્ય=ગર્હ કાલ અથવા
આવતી કાલ.
કાવસજી-(વિ.) કાવૂસ=ઉદાર, વિ-
જયી. (ફા.)
કાસદ-કાસિદ. (આ.)
કાસુંદા- } કાસમર્દ=ખાંસી મટાડ-
કાસુંદરો- } નાર છોડ.
કાહલ-કાહલ=વાજું.
કાઢ-કાલ=વચત.
કાઢકા-કાલિકા, એક દેવી.
કાઢક્રમણ-કાલક્રમણ.
કાઢક્ષેપ-કાલક્ષેપ.
કાઢજું-કાલેય; કાલખંજ.
કાઢાંમરી-કાલમરીચ, કાલ=કાઢું.
કાઢાગ્રહ-કારાગ્રહ=કેદખાનું.

કાઢાસ-કાલાંશ=કાઢારંગનો અંશ.
કાઢિંગી-કાલિંગી.
કાલિંગડું-કાલિંગકં.
કાઢીજિરી-કાલજીર.
કાઢીટીલી-કાલતિલક, કાલ=કાઢી,
તિલક=ટિલી.
કાઢીદરાલ-કાલદ્રાક્ષા.
કાઢીદરાજ } કાલદદૂ.
કાઢીદાધર }
કાઢું-કાલ.
કાઢુંમેશ-કાલ+મષી. વધા રંગનું વ-
ધારાપણું બતાવવાને માટે દરેક
રંગના નામ સાથે બીજો એક શબ્દ
બોલવામાં આવે છે. આ દ્વિરુક્તિ છે.
હાં તો બન્ને શબ્દ સંસ્કૃત છે પણ
બીજા રંગના નામ સાથે ફારશી શબ્દ
પણ વપરાય છે; જેમ કે ધોળું સફેત;
લિલું છમ; લાલચોઢ; પીઢુંરેચક આ
શબ્દવિષે યથાવર્ણક્રમ વ્યાખ્યાન
કર્યું છે.
કાઢીત્રી-કાલપત્ર, કાલ=મરણ, મર-
ણની ખબર આપવાને માટે લખેલું પત્ર.
કિંકયાડી- } કિંકાર=સારસપક્ષીનો
કિંકિયાણ-ળું- } શબ્દ, મોટી ચીસને
કિંકિયારી- } અર્થે હાલ વપરાય છે.
કિચડ-લ- } ચિકિલ=કાદવ= વર્ણ-
કિચડ- } વ્યત્યય.
કિટલી-કેટલ Kettle ચા બનાવવા-
નું વાસણ (અં.)
કિટાડું-કિટ=મેલ.

કિડખદું- કીટખાદિત, કીટ= કીડો,
ખાદિત=ખાધેલું.

કિનખાપ-બ-કમખાબ (ફા.) કમ્=
ઓછી, ખાબ=નીંદ. આ કપદું પેરી
મુતા હોડયે તો નીંદ આવવાનો સં-
ભવ કમ છે માટે આ નામ પડ્યું
હશે. કિનખાબમાનો કસબ યુવે છે
૧ યુલું છે. [રવી.

કિરત-તી-કીર્તિ, કૃત્ ધા० સ્તુતિ ક-
કિરતન-કીર્તન, કૃત્ ધા० સ્તુતિ કરવી.
કિરતાર-કર્તા, કૃ ધા० કરવું.

કિરતારથ-કૃતાર્થ.

કિરતાલ-કરતાલી=૧૬ વાજું.

કિરપા-કૃપા.

કિરપાસંકર-(વિ०) કૃપાસંકર.

કિરપાલ-કૃપાલ.

કિરમજ-કૃમિજ, કૃમિ=જીવડો, જ=
પેદા થવું. જીવડાનો બનેલો રંગ. કિ-
રમિજ (આ.).

કિરાયું-કિરાય, માડું (ફા०).

કિરિયા-ક્રિયા, કૃ ધા० કરવું.

કિલકિલ-કલકલ=૧૬ શબ્દ.

કિલ્મિષ-કિલ્મિષ, કલ્મષ=પાપ.

કિસમત-કિસ્મત=દૈવ (આ०).

કિસ્સો-કિસ્સા=કામ, વાત. (આ०).

કીકિ-કનીનિકા=આંખમાંનો પુતળી.

કીચડ-ચિકિલ (વર્ણવ્યત્યય).

કીડિ-ડો-કીટી-ટઃ.

કીર- કરીર=કેરડો.

કુંકાવટી-કુંકુમપાત્રી=કંકુનું પાત્ર.

કુંકુ-કુંકુમ=કેશર, હાલ લાલ રંગેલી
હઝરને અથે વપરાયછે.

કુંચડી-ડો-કૂર્ચક.

કુંડલ-કુંઠક=મૂર્ચ્વ.

કુંડલી- } કુંડલી.
કુંડાલું- }

કુંપો-કુતુપ=તેલ ભરવાની ચામડાની
કુડો.

કુંભાર-(કુંભારો) કુંભકાર, કુંભ=ઘડો,
કાર=બનાવનાર.

કુંવર-કુમાર. પાંચ વરસનું છોકરું.

કુંવરજી-(વિ०) કુમાર=રાજપુત્ર.

કુંવરી-કુમારી=કન્યા.

કુંવાર-કુમારી=કુંવારપાટું.

કુંવારકા- કુમારિકા=પાંચ વરસનો
છોકરી.

કુંવારું- } કુમાર=પાંચ વરસનું છો-
કુંવેર- } કરું.

કુડ-કૃપી.

કુવો-કૃપઃ.

કુકડાં-ડો- } કુકુટઃ=મરઘો.
કૂકડાં- }

કુકડી-કુકુટી.

કુચડી-ડો- } કૂર્ચકઃ.
કુચો- }
કૂચડી-ડો- }

કુટ-કૂટ=કોયડો.

કુટણી-ળો-કુટ્ણી.

कुटम-कुटुंब.

कुटवं- } कुटनं.
कूटवं- }

कुडंतर-कुडयांतर=खपोडानो आंतरो.

कुडय=खपोडो.

कुडी-डो-कुतू=तेल भरवानुं चामडानुं वासण.

कुतकारो-कुर्दकार, कुदवानी क्रिया. कु-
र्द धा० रमवुं.

कुतको-कुर्दः, कुर्दकः.

कुतरी-रुं-रो-कुकुर.

कुतोहल-कुतूहल=कौतुक.

कुथली- } कथा=वार्ता.
कुथो- }

कुदकारो-कुतकारो शब्द जुवो.

कुदरत-कुद्रत=शक्ति (आ०).

कुदवं- } कुर्दनं. कुर्द धा० रमवुं.
कूदवं- }

कुप्पी-प्पो-कुतुप=तेलविगरे भरवानुं चा-
मडानुं पात्र.

कुबजा-कुब्जा=खुंधी स्त्री.

कुबडुं-कुब्जकं=खुंधुं, कु=नठारुं, उब्ज
धा० सीधुं थवुं, वांको वळेलो वांसो.

कुभांड-काफरान (आ०).

कुभार्जा-कुभार्या. भृ धा० परवशी करवी.

कुमलांश-कोमलांश, कोमल+अंश.

कुमलुं-कोमल.

कुमास-कुमाश, एक जातनुं कपडुं (फा०).

कुरकरियुं- } कुरकर=कुतरुं.
करकरियुं- }

कुरकुर-कुकुर. कुरकुर कुरकुर=कुतरा
कुतरा आव.

कुलडी-(कुलडयं) कुलडं, हे० दे० श०
सं० अथवा नीचला शब्दनी व्युत्प-
त्ति जुवो.

कुली-लुं-कुतू. कुडीशब्द जुवो.

कुवाथ-काथ, कथ धा० उकळवुं.

कुवाडी-डो-कुठार.

कुवेण-कुवचन. कु=नठारुं.

कुवेतर-कृपतीर. तीर=काठो. कुवेतर
जमीन=कुवानी पासे होनारी जमीन.

कुवो-कूप.

कुशल-कुशल.

कुसंगत-कुसंगति=नठारी सोबत.

कुसती-कुशी=मलयुद्र (फा०).

कुल-कुल.

कुलवंत-कुलवान्.

कूंची-कुंचिका, कुंच धा० वळतावळ-
तां फरवुं.

कूख-कुक्षि.

कूच- } कूचा (फा०).
कूजो- }

कूचो-कूर्चः.

कूड-डुं-कूट=कपट भरेलुं.

कूळ-कुल.

रुपाल-रुपालु.

रुशान-रुशानु=अभि.

केकोबादजी-(वि०) कयकुबाद=राजा.
(फा०).

કેલસરુ-(વિ०)=કચ્છુલો=રાજા, સાર્વભૌમ. (ફા०).

કેટલું-(કેતિલું) કિયત્, હે० પ્રા० વ્યા०
કેડ-કટિ=કમ્મર.

કેડિયું-કટિત્ર, કેડ ઢાંકે એવું એક વસ્ત્ર.
કેથે-કુત્ર.

કેદ-કૈદ (આ०).

કેદી-કૈદી (આ०).

કેર- }
કેરડો- } કરીર=કેરાનું જાડ અથવા તેનું
કેરાં- } ફલ.

કેવડો-કેતક:.

કેવલ-કેવલ.

કેવલધામ-કૈવલ્યધામ, મોક્ષની જગો.

કેવલરામ-(વિ०) કૈવલ્યરામ, કૈવલ્ય=મોક્ષ, મોક્ષ આપનાર રામ.

કેવું- }
કહેવું } કથનં, કથ્ ધા० કહેવું.

કેવું-(કહં) કથં=કિયા મકારનું.

કેસવ-વિ० કેશવ=વિષ્ણુનું નામ. કેશ=વાલ, વ=જેને છે; સુંદર વાલવાળો.

કેસડાં-ડી-(કસુઅં) કિંચુક, કિં=થોડું, ચુક=પોપટ; આ જાડના ફૂલ જરા પોપટની ચાંચ જેવા હોયછે માટે આ નામ.

કેલ-(કેલી, કયલી) કદલી=એક છોડ.
હે० પ્રા० વ્યા०.

કેલફૂલ-(કયલીફુલ) કદલીફૂલ.

કોઈ-કશ્ચિત્.

કોણ-કોકિલ.

કોકણ-કોકળા=પરશુરામની માનું નામ.

આ ભાગ પરશુરામે વસાવ્યો છે એવો લેખ સહ્યાદ્રિ યંડમાં છે, માટે આ દેશને કોકણ કહેછે.

કોકિલું-કવોળ=જરા ઝનું પાળી.

કોજાગરી-કોજાગર=આસો સુદિ પુનેમ. આ રાતે લક્ષ્મી “કોણ જાગે છે, કોણ જાગે છે” એવો તપાસ કરે છે અને જે જાગતો હોય તેને ધન આપે છે એવી પુરાણવાર્તા છે; માટે આ પુનેમની રાતે લોક સુતાં નથી, ચેલ વિગરેમાં તે રાત ગુમાવે છે.

કોટ-કોટ્ટ=મીંત.

કોટ-કંઠ=ગર્દન.

કોઠડી-કોઠ.

કોટવાલ-કોટપાલ, કોટ્ટ=કિલ્લો, પાલ=રક્ષણ કરનાર. કોટવાલ (ફા.)

કોટાકોટ-કોટિ=કરોડ.

કોટચાવધિ-કોટચવધિ, કોટિ+અવધિ.

કોટ- }
કોટી- } કપિલ્થ, કપિ=વાંદરું સ્થા
રહેવું. જેના ઉપર વાંદરાં રહેછે
એવું જાડ.

કોટમડી-કુષ્ઠમડી, કુષ્ઠ=કોડ, મૃદધા० નાશ કરવો.=કોડનો નાશ કરનારી વેલી.

કોટલો- } (કોટલો) કુદર અ० કો-
કોટાર } ષાગાર, કોષ્ઠક=દાણા ભર-
કોટી- } વાની જગા અથવા ઠામ.

કોઠી-કોટિ=કિલ્લો.

કોતું-કોઠ જુવો.

કોતું-કોટર=માઝો (પંચીનો).

કોઠો-કોષ્ટ=પેટ.

કોડ-ગોષ્ઠ. ગો=ગાય, સ્થા ધાં રેવું.
ગાયનું રેઠાણ.

કોડ-કુષ્ઠ, કોઠ=એક રોગ.

કોડિયું-(કોડયં,) કોડિયં હેં દેં
શં સં.

કોડી-(કવડો) કપર્દ, ક=પાણી, પૃ=
પુષ્ટિ, દા ધાં આપવું. પાણી જેને પુષ્ટિ
આપે છે એવો પદાર્થ.

કોળ-કઃ, કિમ્.

કોળી-કફોળી=કોપરિયું.

કોળે- } કેન, કિમ્ શબ્દની તીજીનું
કેળે- } એક વચન.

કોતક-કૌતુક.

કોથમીર-કુસ્તુંબરી=એક છોડ.

કોદરા-કોદ્રવ, ક=વાયુ, ઉદ્+દુ ધાં
જવું, વાયુવડે ઇટલે મનુષ્યની જ્ઞાણી
મદતવગર ઓરાય છે એવું ધાન્ય.

કોદાઝી-કુદાલી, કુ=મૂડ, દલ્ ધાં ટુ-
કડા પાડવા; જમીન खोदवानું ઓઝાર.

કોપરિયું-કુર્પૂર=કોળી.

કોપરું-ખર્બૂર.

કોપવું-કોપન. ગુસે થવું.

કોપાયમાન-કુપ્યમાન.

કોપીન-કૌપીન=લંગોટી.

કોવર-કંદર=લીળ.

કોબીજ-કબાજ (cabbage) (અં.)

કોમલ-કોમલ.

કોયડો- } કુહેડક=કૂટ, કડાકૂટ.
કાહડો- }

કોયલ-કોકિલ=કુક્ ધાં પકડી લેવું
(મનને,) જેનો શબ્દ મન ઉપર ખુશી
મરેલી અસર ઉપજાવે છે એવું પક્ષી.

કોયલો-કોકિલ=સઝગેલો કોયલો. હવે
છાંટેલાને અર્થે પ્રયોગ થાય છે.

કોર-કુમારી, માણકોર=માણકુમારી.
(વિં)

કોરઝ-કોરિલાપુર=નર્મદાના ઉત્તર કિ-
નારા ઉપર મરુચની પૂર્વે આ ક્ષેત્ર છે.

કોરણ- } કિનારા (ફાં) વર્ણવ્ય-
કોરાણ- } વ્યય.

કોવાડી-કો-કુઠાર.

કોશ-કુશી=નરાજ.

કોશટો-કોશ=ઘર.

કોસ-કોશ=ગાડ.

કોસમ- } કુસુંમ, કુસ્ ધાં સારું
કોસંબી- } દીપવું. જેનો રંગ સારો
કોસંબો- } સોમેછે તે ફૂલ.

કોસીટો-સેટો-કોશ=ઘર.

કોસિસ-કોશિશ (ફા.)

કોહે-કુથ્યતિ, કુથ્ ધાં કોવું.

કોઝ-કર્વ=પૂસ.

કોઝિયો-કવલ.

કોહું- } (કોહલ) કૂખાંડ=એક ફળ.
કોહલું- }

કૌવઅચ- } કપિકચ્છુ=એક ફળ.
કૌવચ- }

कौतक-कौतुक.

कौवत-कुवत (आ०).

कंकर-कर्कर.

कंकु-कुंकुम=केशर. हाल लाल रंगेली
हळदरने कंकु कहे छे.

कंकोडी-डुं-कंकोडं ककोटी=एक वेलो,
तेनुं फळ ते कंकोडुं.

कंकोत्री-कुंकुमपत्री केशरना रंग-
थी छाटेलुं लगननां नोतरां करवानुं
पत्र.

कंगण-कंकण, कांकण शब्द जुवो.

कंगवो-कंकत=कासकी.

कंचन-काचन=सोनूं.

कंझरी-खंजरीट=एक पक्षी.

कंटवाड-कंटकावार=कांटानी वाड. कं-
टक=कांटो, आनवृ धा० घेरीलेवुं.

कंटोली- } (कटुलं) ककोटकी=एक
कंटोलुं-लुं- } वेलो, कंटोलुं तेनुं फळ.

कंटमाल-कंटमाला, कोटमां घालवानी
माळा.

कंटमाला-गंडमाला=एक रोग.

कंठी- }
कंटो- } कंठिका=एक घरेणुं.

कंड-कुंड.

कंडियो-करंड=डाबडो. [(फा०).

कंडिल-कन्दील=मिणबत्ती, फानस.

कंत- }
कंथ- } कान्त. कम् धा० इच्छवुं.
कंथडो- }

कंथार-कंथारी, कांटावाळुं एक झाड.

कंदी-कंदना रंग जेवो रंग.

कंदोई-कांदविक=भठियारो.

कंदोरो-कटिदोरक, कटि=केड, दोरक=
दोरो, केडे बांधवानो दोरो.

कंद्रप-कंदर्प=मदन.

कंपायमान-कंपमान.

कंबोई-काकमाची=एक छोड.

किंमत-कीमत (फा०).

कुंडळ-कुंडल.

कुंमक-कुमक (फा०).

क्यारडो- }
क्यारी-रो- } (केयारो) केदार=खेतर.

क्यास-कियास (फा०).

क्रोड-कोटि.

क्रोधापमान-कुध्यमान.

ख.

खई-क्षय.

खई-खेय=शेहेरना कोटनी आसपास
होनारी खाई. खन् धा० खोदवुं.

खखाळवुं- } संक्षालन=सारी पेठे धोवुं.
खंखाळवुं- }
खंगाळवुं- } क्षल् धा० धोवुं.

खच्चर-खेसर=एक जानवर.

खजानो- }
खजीनो- } खजीना (आ०).

खजानची-खिजानची (आ०).

खजूर- }
खजूरी- } खजूर.

खजूरी-खजू=चूंट, खजू धा० दुख देवुं.

खट-षट्=छ.

खटकरम-षट्कर्म १ यजन (हवन क-
रुं), २ याजन (हवन करावतुं), ३
अध्ययन (वेद भणवा), ४ अध्यापन
(वेद भणाववा), ५ दान (दान आ-
पवुं), ६ प्रतिग्रह (दान लेवुं).

खटचक्र-षट्चक्र=छचक्र (योगशास्त्र-
मानो एक पारिभाषिकशब्द)

खटदर्शन-षट्दर्शन=छशास्त्र. १ सां-
ख्य, २ वैशेषिक, ३ न्याय, ४ योग,
५ धर्मशास्त्र (पूर्वमीमांसा), ६ वेदांत
(उत्तरमीमांसा).

खटमधुर-रुं-शटमधुर, शट=खाटुं, म-
धुर=मीटुं.

खटमल-किटिभक्त=माकण.

खटमासी-षाण्मासिक.

खटमितुं-शट+मिष्ट.

खटरस-षट्स=१ खाटो, २ खारो, ३
कडवो, ४ कटाणो, ५ तीखो, ६ मीठो.

खटराग-षट्राग, छराग.

खटशास्त्र-षट्शास्त्र. खटदर्शन शब्द
जुवो.

खटाई-शटता=खाटापणुं.

खटाश-शटांश, शट+अंश.

खड-कड=घास.

खडक-काठक, कट् धा० सखत थवुं.

खडकी-खडकिक्का=नानुं बारणुं.

खडकुं-खंडक=कडको.

खडग-खड्ग=तरवार.

खडग-काठक, खडकशब्द जुवो.

खडगपात्र-खड्ग+पात्र=गेंडानां सिंग-
डानुं बनावेलुं वासण. खड्ग=गेंडो.

खडतल-ळ-शठतर=शठ+तर=वधारे
पाजी.

खडताल-खुरलत्ता, खुर=खरी, लत्ता=
पाटु. वर्णव्यत्यय.

खडी-खटिका=चाक.

खण-कण्डू=वेळ.

खण-क्षण=पळ.

खणवुं-खननं, खन् धा० खोदवुं.

खणिक-क्षणिक=थोडी मुदत सुधी ट-
कनारुं.

खणुखणु-क्षणं क्षणम्.

खणुमात्र-क्षणमात्र.

खतपतर-खत+पत्र (आ० सं०)

खत्री-क्षत्रिय=एक वर्ण.

खतरो-खत्रा=भय (आ०).

खप्पर-खपर=ठीकरुं.

खबडदार-खबरदार (आ० फा०)

खबडदारी-खबरदारी (आ० फा०).

खबूतर-कबूतर (फा०).

खमणी-क्षपणी, क्षप् धा० फेकवुं.

खमवुं-क्षमणं, क्षम् धा० सहेवुं.

खमा-क्षमा, क्षम् धा० खामोशी करवी.

खय-क्षय.

खरज-खर्जू=एक रोग, खर्जू धा० दुख-
देवुं.

खरज-षड्ज, गायनमांभो एक सूर. श-

रीरना छ (पट्) अवयवोनी सहाय-
थी (ज) पेदा थायछे ते खर.
खरजवुं-खर्जू=एक रोग.
खरव-खर्व=एक संख्या.
खरवुं-क्षरण=खरीजवुं.
खरसलुं-खरगिला=एक जातनुं घास.
खरसेडजी-(वि०) खुरशीद=सूर्य.
खराबो-खराबा=खेडवा लायक न होय
एवी जमीन. (फा०). [टी=जगो.
खरावाड-खलवाटी, खल, खलुं, वा-
खरी-खुर, खुर धा० कापवुं.
खरीद-खरीदनुं=वेचातुं लेवुं (फा.)
खेरगे-खरखरा (आ०).
खलनो-खलीना कोथळी, वाटवो (फा.)
खलवाड-खरावाड शब्द जुषो.
खलिन-खलित, खल धा० पडवुं.
खलेची-खलीता=कोथळी (फा.)
खलेल-खलल=हरकत (आ.)
खवाव-खाव=निंद (फा.)
खवीस- } खवीस (आ)
खवीस- }
खसखस-खसखास (आ.) खरखस (सं.)
खसवो-खुशवो, खुश=सारी वां=वास,
सुगंध.
खसे-कसति, कस् धा० सरकवुं.
खसोटी-कच्छाटी, पहेरेला धातियाने
छ कछोटा शास्त्रमां कहेला छे; ख-
सोटीनो पण लाक्षणिक अर्थ तेमांज
समावेश थायछे.

खल-खल=दुष्ट.
खली-लुं-खल्या, खल=एक धणीनी दा-
णा सुडवानी जगो, खल्या=एवी जथावं-
ध जगाओ. खल् धा० एकटुं करवुं.
खां-खान (फा.)
खांड-खंड=शाकर, हाल आपडे जेने
खांड कहिए छिए तेने शर्करा अने
शाकरने खांड (खंड) कहेंवी जोदण.
“ शाकरिया चणा ” उपरनी व्युत्पत्ती-
ने पुष्टि करेछे. हाल प्रयोगमां आ-
वने शब्द खांड, चणाने पायली हो-
यछे तोपण खांडिया चणा कहवा-
ता नथी.
खांड-खड=तरवार, खडि धा० चीरवुं.
खांडणी-खंडनी=जमां खंडायछे ते
वासण.
खांडवुं-खंडन. खडि धा० भांगवुं.
खांडुं-खड=तरवार, खडि धा० चीरवुं.
खांडुं-खंड=कडको. खांडुं=हथियारने
वचमां आछो खांडो पडेलो होय ते.
खाण-खनि, खनु धा० खोदवुं.
खांध-स्कंध, क=माथुं, धा धा० पकडवुं.
जे मस्तकने पोताना उपर पकडी राख
छे ते अवयव.
खांव-भ-(खंमो) स्तंभ=थांवलो.
खांसवुं- } कास=उधरस.
खांसी- }
खांसी-खसी,=बळद विंगरेना आंड का-
पवा ते (फा.)

खाई-खेय, खन् धा० खोदवुं.

खाख-खाक=धूळ (फा.)

खाखी-खाकी=धूळवाळुं (फा.)

खाज-जुं-
खाजली-लुं- } खाद्य, खाद् धा० खावुं.

खाट-
खाटली-लो- } खट्टा.

खाटली-खट्टिक,=मडदुं लईजवानी
ठाठडी.

खाटकी-खट्टिक=कसाई.

खाटकीवाडो-खट्टिकवाटी.

खाटकेल-कूटकार=लुचो.

खाटुं-शट.

खाड-डो-खात.

खाडी-खात.

खाण-खनि, खन् धा० खोदवुं.

खाणियुं-खंडनी, खडि धा० कडका
करवा.

खाणुं-खादनं, खाद् धा० खावुं.

खाण्णी-खंडनी, खडि धा० कडका
करवा.

खातमोरत-खातमुहूर्त.

खातर-खातिर=मन (आ.) [(आ.)

खातरजमा-खातिरजमा=मननी शांति.

खातरनिशा-खातिरनिशीन=मनमां ठ-
सेलुं. खातिर=मन, निशिरतन धा०
बेसवुं (आ.)

खानरी-खातिर=मन (आ.)

खातांपोतां-खतपत्र, खत=(आ.), पत्र

(सं.). आ बने शब्द एक अर्थमां छे.

खातावाकी-खतेवाकी.

खाथ-खाद्य=खोराक.

खाथेलुं-खादित, खाद् धा० खावुं.

खानपान-खादन+पान. खादन=खावुं,
पान=पीवुं.

खानुं-खाना=घर (फा.)

खाप-कर्कर=दरपण. [पटुं (आ.)

खापण-कफन, मुडदाने ओराडवानुं क-

खाम- (खंमो) स्तंभ.

खामोश-खामूश=शांत, (फा.) हाल
गुजरातीमां खामोश शब्दनो प्रयोग
नामजेवो करायछे.

खामोशी-खामूशी=शांति, क्षमा.

खायो-खाया=अंड, आंडवो, (फा.)

खार-क्षार, क्षर् धा० खरीजवुं एटले ओ-
गळी जवुं.

खारास-क्षारांश, क्षार+अंश.

खारुं-
खारो- } क्षार, खार शब्द जुवो.

खाल-खल=चामडी.

खालपो-खलपू=भंगियो, झाडनारो.
खल=जगा, पू=साफ करवुं.

खालसा-खालिसा=राजसंपत्ति. 'ते मु-
लक खालसा कयौं' एटले राजाए
पोतानी मीलकत जेवो करी लीधो.

खाली-खिल=ठालुं.

खिचडी-डो-किसरा, कूसरा.

खिजमत-खिदमत (आ.)

खिजमतगार-खिज्मतदगार.

खिलडो-कीलक=खुंटो, (घंटीनो).

खिसमिस-किशमिश (फा.)

खिटी-टो-कीलः.

खीण-क्षीण, क्षि धा० ओछुं थवुं.

खीर-क्षीर=दूध.

खीरुं-क्षीर-दूध, तरत जणेली गायनुं
अथवा भेसनुं दूध.

खील-ली-लो-(खीलओ) कील.

खीसुं-कीशा, (आ.)

खुजली-खर्जू, खर्जू धा० दुखदेवुं-

खुडदो-खुर्दो, खुर्द=नानुं, नानी किमतनुं
नाणुं (फा).

खुण-णो-कोण.

खुमारी-खुमार=केफनी लेहेर. (आ०)

खुर्दो-खुर्दा (फा०) खुडदो शब्द जुवो.

खुर्बान-कुर्बान, भोगदाखल आपवुं. (आ.)

खुर्सी-कुर्सी (फा.)

खुवाब-खाब=खमूं.

खुशकी-खुकी=सुकी जमीन (फा.)

खुशामत-खूश+आमदी, (फा.)

खुशामतियुं-खुश+आमद हाजी हाजी
करनार (फा०).

खुशाल-कुशाल अथवा खुश+हाल (फा.)

खुशहाल=सारी स्थिति.

खुसामत-खूश+आमदी (फा.)

खूध-ककुद=बळदना खभा उपर होनारो
मांसनो गोळो.

खूब-खूब=साहं (फा.) आपडे पुकळने

अथै प्रयोग करायछे.

खे-क्षय, ' धर्मो जे पापो खे.'

खेडवुं-कर्पण, कृष् धा० खेडवुं.

खेडु-कर्पक=जमीन खेडनार, कृष् धा०
जमीन खेडवी.

खेडुं-डु-खेट=गामडुं.

खेडुत-कर्पक=खेडु शब्द जुवो.

खेत- } क्षेत्र अ० केदार.
खेत- }

खेतपाल-क्षेत्रपाल, खेतनुं संरक्षण
करनारी देवता.

खेती-कृषि, कृष् धा० खेडवुं.

खेतीवाडी-क्षेत्र+वाटी, वाटी=वाग

खेम-क्षेम=सुख.

खेमकुशल-क्षेम+कुशल.

खेर-(खर) खदिर, एक जातनुं झाड.

खेर-खैर=साहं (आ.)

खेरखाह-खैरखा=साहं इच्छनार.

खेरण-क्षरण, क्षर् धा० खरी पडवुं.

खैरसार-खदिरसार (काथो).

खेरसाल-खदिरछलि.

खैरात-खैरात=दान (आ.)

खैरियत-खैरियत (आ.)

खैरीज-खारिज=बाहारनुं (आ.)

खेलवुं-खेलनं.

खेह-क्षय.

खै-क्षय.

खोगीर-खूगिर=एक जातनुं जीन. (फा.)

खोजो-खाजा= नपुंसक. (फा०)

ઘોડું-ઘોડ=લંગડો, ઘોડ્ ધા० લંગડવું.

ઘોડંગવું-ઘોડનં, ઉપલો શબ્દ જુવો.

ઘોતરવું-કર્તન=કાપવું.

ઘોપરી-ઘર્ષર=માથાનો ભાગ.

ઘોપરું-ઘર્ષર.

ઘોવો=કપટી=જોડાયલા બે હાથનો જે
ઉંડો ભાગ તે.

ઘોમ-ઘોમ, ઘુમ્ ધા० ગુમે થવું.

ઘોરાક-ઘુરાક (ફા.)

ઘોરાકી-ઘુરાકી (ફા.)

ઘોહ-ઘુહા.

ઘોલિયું-ઘોલક=સોપારીના ઉપરનું પડ,
તઢઈનું ઘોલિયું ઇત્યાદિ ઠેકાણે જે
આ શબ્દનો પ્રયોગ થાયછે તે લાક્ષ-
ણિક હશે, ઘોલિયું=કોશ. ઘરીરને
પણ ઘોલિયું કહેવાયછે.

ઘોઝો-ઝોડ.

ઘૌર-ઘૌર=હજામત, ઘુર્ ધા० કાપવું
(વાઝ).

ઘંચ-સંશય=નાશ. તેણે દેશનો ઘંચ
વાઝ્યો.

ઘંગ-ઘંગ=લૂલો.

ઘંડવું-ઘંડન, ઘંડ્ ધા० ભાંગવું.

ઘંધ-ધ-સ્તંભ.

ઘંવાત- } સ્તંભતીર્થ=સ્તંભતીર્થમાહાત્મ્ય
ઘંભાત- } આ નામની કથા પ્રસિદ્ધ છે.

આ શેહેરમાં સ્તંભેશ્વર નામના મહા-
દેવનું મંદિર છે. આ સ્તંભેશ્વર ઉપર-
થી તે સ્તંભતીર્થ કહેવાયછે.

ગ.

ગર્ડ-ગત, ગમ્ ધા० જવું.

ગર્ડકાલ-ગતકલ્પ.

ગર્ડગતરે- } ગતરાત્ર.
ગર્ડગતે- }

ગજપીપર-ગજપિપ્પલી=મોટી+પીપર.

ગજવું-(ગુઝ) ગુહ્ય, ગુહ્ ધા० સંતાડવું.

ગજાવવું-ગર્જન.

ગઠો-ગંડ=ગાંઠ.

ગઢદી-ગર્દ=ધૂલ, (ફા०) ઘણા લોકો
ફર્યાથી ધૂલ ઉડેછે તે ઉપરથી લાક્ષ-
ણિક અર્થે લોકાના જથાને કહેછે.

ગઢાકુ-ગુડ=તંવાકુ. ગુડ=ગોઝ, તંવા-
કુ (ફા.)

ગળતર-રી- } ગણિત, ગણના.
ગળતી- }

ગળવું-ગળન.

ગત-ગતિ.

ગઢાણું-ગઢાન=એક તોલ.

ગધેડી-ડું-ડો- } (ગદહો) ગર્દભ.
ગધો ઢો- }

ગફલત-ગફલત, (આ.)

ગફા-ગુહા, ગુહ્ ધા० છુપાવવું.

ગયડપેચ-ગરુડપક્ષી.

ગયણ-ગયન=આકાશ.

ગયણી-ગલની- } ગલ્ ધા० ટપકવું.
ગયણું-ગલનું- }

ગયવર-ગયવર=ઉત્તમ હાથી.

ગયો-(ગઓ) ગત, ગમ્ ધા० જવું.

गयंद=गजेंद्र=हाथी.

गर-गर्भ.

गरक- }
गरकवुं- } गर्क=डुबवुं, (आ.)

गरज-गर्ज=जरुर, (आ.)

गरजना-गर्जना.

गरजवुं-गर्जनं.

गरज-गर्द=धूळ, (फा.)

गरदो-गर्द=धूळ, (फा.)

गरभ-गर्भ.

गरभसूतर-गर्भसूत्र=अंदर सूत्र होय
तेवुं हीरनुं कपडुं.

गरमाला-कृतमाला=एक जातनुं झाड.

गरव-गर्व=अभिमान.

गरवुं-गुरु=मोटुं.

गरवुं-गलनं, गल् धा० पडवुं.

गरास- }
गरासियो- } ग्रास=कोळियो. खावाने
माटे जे निमगुक अथवा
जमीन तोडी आपी होय
छे ते ग्रास.

गरु-गुरु.

गरुर- }
गरुरी- } गरुर-गर्व=अभिमान.

गरोदर-गुरुदरी=दहाडावाळी.

गरोळी-गृहालिका=विलोडी.

गलगव-गलकंबल=धावळो.

गलहुती-गुडघृत=गोळ तथा घी एक
ठाकरी जन्मेला बालकने पायछे ते.

गलास-ग्लास=(glass). काच अथ-
वा प्यालो. (अं.)

गलीकुंची-गली, कूचा गली (हिं.)

कूच=साकडो रस्तो (फा.)

गलीच-गलीझ, (आ.)

गलीचो-गालीचा, (फा.)

गलेफ-गिलाफ, (आ.)

गळो-गळ्हा=धान्य, (फा.)

गवन-गमन.

गवरी-गौरी=गोरा रंगनी स्त्री.

गवार-गवाहार. गो=गाय, आहार=भ-
क्ष्य, गायनुं भक्ष्य. गवार गायने
खवरावे छे आ प्रसिद्ध छे.

गवैयो-गायक, गै धा० गावुं.

गहुं-गोधूम, (सं.) गंदूम. (फा.)

गळणी-गलनी, गल् धा० टपकवुं.

गळती-गलती, गल् धा० टपकवुं.

गळभुशी-गलहुती शब्द जुवो.

गळपटो-गलपट, गल=गर्दन, पट=क-
पडुं.

गळवुं-गलनं, गल् धा० खावुं.

गळवुं-गलनं, गल् धा० टपकवुं.

गळहुती-गलहुती शब्द जुवो.

गळिया-कालाकार=गळीनो रंग बना-
वनार, काला=गळी.

गळी-काला. एक जातनो रंग.

गळुं-गल=गरदन.

गळो-गलोई, गुडूची, गुड् धा० बचा-
ववुं (रोगथी).

गळ्युं-गुल्य=मीठुं.

गांगडी-डो-खंडक=कडको.

ગાંઠ-ઠો-ગળ્ડ અથવા ગ્રંથિ.

ગાંઠઢી-પ્રંથિકા.

ગાંઠણ- }
ગાંઠવું- } પ્રથનં=ગુંથેલું.

ગાંઢ-ગુદ. [નારો.

ગાંધી-ગાંધિક=સુગંધિદાર પદાર્થ વેચ-

ગાંસડી-ડો-ગુચ્છક.

ગાઝ-ગચ્ચૂત=કોસ.

ગાગર- } ગર્ગરી=પાણીનું વાસણ. ગર્ગ=
ગાગેરમાં
ગાગેર- } અનુકરણધ્વનિ, ગાગેરમાં
પાણી ભરાતી વચ્ચે જે ગરગર
અવાજ થાય છે તેપરથી આ
નામ.

ગાજર-ગર્જર.

ગાજવીજ-ગર્જન+વિદ્યુત્=ગગડાટ તથા
વિજ્જલી.

ગાજવું-ગર્જનં, ગર્જ્ ધાં મોટો અવાજ
કરવો.

ગાજે-ગર્જતિ, ઉપલો શબ્દ જુવો.

ગાડદી-ગાર્ડ. (Guard) (અં.)

ગાડવો- }
ગાઢવો- } ગડૂક=વાસણ.

ગાડી-(ગંતી) ગંત્રી, ગમ્ ધાં જવું.

ગાળું- }
ગાનનું- } ગાનં, ગૈ ધાં ગાવું.

ગાફેલ-ગાફિલ, (આં).

ગામ-ગર્મ.

ગામણી-ગમ્બિની.

ગામો-ગર્મ.

ગામ-ગ્રામ.

ગામઠી-ગ્રામસ્થ.

ગામડિયું-યો-ગ્રામેયક.

ગામડું-ગ્રામ.

ગાય-ગૌ.

ગાયણી-ગાલની, ગલ્ ધાં ટપકવું.

ગારદી-ગાર્ડ. (Guard) (અં.)

ગારુડી-ગારુડિક. ગારુડ=ગરુડનો મંત્ર
અથવા ફેર ઉતારવાનો મંત્ર.

ગાલ-ગલ્, ગલ્ ધાં ળાવું, લા ધાં ળેવું.

ગાલી-ગંત્રી=ગાડો.

ગાવું-ગાનં.

ગાલ-ગાલિ=સરાપ.

ગાલવું-ગાલનં, ગલ્ ધાં ટપકવું.

ગિરધર-(વિં) ગિરિધર=વિષ્ણુ. ગોવા-
ઢોનું રક્ષણ કરવાને કૃષ્ણે ગોવર્દન
પર્વત હાથમાં પકડી તેનો નીચે ગોવા-
ઢોને રાખ્યા હતા, માટે આ નામ.

ગિરફતાર-ગિરફતાર, (ફાં)

ગિર્દ-ગર્દ (ફાં).

ગિલીદંડો-ગિરિદંડઃ. ગિરિ=છોકરાને
રમવાનો લાકડાનો ગોઠ કડકો, દંડ
=દાંડો.

ગિલ્હો-ગિલ, (ફાં).

ગીદ-ધ-ગૃધ્ર=એક પક્ષી.

ગિરિ=પર્વત. ગિરિ અને પુરી
એવી ગોસાઈની બે જાતો છે;
ગીર-ગિરી=પર્વતમાં રહેનારા ઇટલે
ગિર-વેરાગી; પુરી=શેઠેરમાં રહેનારા
ઇટલે સંસારી જીવનગિરી અથવા
જીવનગર પણ કહેવાય છે.

ગુંછલી-લું-ગુંછક.

ગુંજું-(ગુંજ) ગુહ્ય=સ્વીમું.

ગુંથવું-ગંથન, ગંથ ધાં ગુંથવું.

ગુલાડી-ગૂથલાત, ગૂથ=ગૂ, લાત=લાડો.

ગુગલ- } ગુગુલ=એક ડાડનો ગુંદર જે-
ગૂગલ- } વો રસ.

ગુંગળું-ગુંગ=ગોગડો (ફા.)

ગુજરાવું-ગુજસ્તન, વીતવું, જવું, એ ધાં
ઉપરથી. (ફાં).

ગુજરાત-ગૂર્જરાત્ર, ગૂર્જરાત્ર.

ગુજરાતી-ગુર્જરાત્રિય.

ગુટકો-ગુટિકા=ગોઢી, “ગીતાનો ગુટ-
કો” પાના એકઠા બાંધી ગોઢા જેવું
બનાવેલું ગીતા વિગરેનું પુસ્તક.

ગુણકા-ગણિકા=વેશ્યા.

ગુણગુણ-કણનં=એક અવાજ.

ગુણવું-ગુણનં, ગુણ ધાં ગણવું.

ગુદસ્ત-ગુજસ્ત (ફા.)

ગુપત-ગુપ, ગુપ્ ધાં ઢાંકવું.

ગુપતી-ગુપ્તિ, ગુપ્ ધાં ઢાંકવું. ગુપતી=
એક શસ્ત્ર.

ગુપ્તેગુ-ગુપ્તગુ, વાતચીત, (ફા.)

ગુફા-ગુહા.

ગુમજ-ગુંબદ=ગુમટ (ફા.)

ગુમડું-ગુલ્મ.

ગુમાવવું-ગુમ=સ્વોયું, (ફા.)

ગુમાસ્તો-ગુમાસ્તા, ગુમાસ્તન્ ધાં કા-
મે મોકલવું, (ફાં)

ગુવાર-ગવાર શબ્દ જુવો.

ગૂ-ગૂથ, ગૂ ધાં હગવું.

ગૂળ-ગોળી=મોટી થેલી.

ગેડી-ગદા=શસ્ત્રવિશેષ.

ગેંદો-(ગળડવો) ગંડાંગ, ગંડ=ઢીમણું
અંગ=શરીર, જેની ચામડી ઉપર ઢી-
મણા હોય છે એવું એક જાનવર.

ગેંદ-કંદુક=દડો.

ગેદઝ-ગજદલ=હાથીનો સમુદાય (ક-
વિવામાં)

ગેવ-ગાડવ, (આ).

ગેખર-ધૃતવર, ધૃત=ધી, વર=વધારે; જેમાં
ધી વધારે હોય છે એવું એક પક્ષવાન.

ગેર-ગૈર, (આં)

ગેરત- } ગૈરત, (આ).
ગેરિયત- }

ગેરુ-ગૈરિક=ગિરિ=પહાડમાંથી પેદા થ-
નારો પદાર્થ. ગૈરિક=પહાડસંબંધી.

ગોકલભાટેમ-ગોકુલ+અષ્ટમી, શ્રાવ-
ણ વદિ આઠમ.

ગોલરુ-ગોલુર. ગો=ગાય, લુર=લરી;
આ છોડનાં પાના ગાયની લરી જેવા
હોયછે માટે આ નામ.

ગોલ્લો-ગવાક્ષક=અજવાલું અથવા હ-
વા આવવાને માટે રાખેલું બાંનું. હાલ
આરપાર ન હોનારા બાકાને ગોલ્લો
કહેછે. ગો=બલ્લદ, અક્ષ=ડોલો.
બલ્લદના ડોલો જેવો આકાર હોય છે
માટે આ નામ.

ગોલ્લું-ધોષણં, ઘુષ્ ધાં અવાજ કરવો.

ગોગરા-ઘર્ષરા=ગોગરા નામની પૂર્વદેશ-
માંની નદી.

ગોઝાર-ગુહ્યાગાર=મધ્યગૃહ.

ગોઝ-ગોષ્ટી=વાર્તા.

ગોઝો-(ગૃહં) ગોઝ, ગો=ગાય, સ્થા ધાં
રહેતું. ગાયને રહેવાની જગા.

ગોડ-ગુલ્મ=ગુમડું.

ગોડગુમડ-ગુલ્મ=ગુમડું.

ગોત-ગોત્ર.

ગોતરી- } ગોત્રીય એક કુલ્લનો.
ગોત્રી- }

ગોતું-(ગવિત્તં) ગવત્તં, હેં દેં યં સં
ગો+અત્ત, ગાયતું ભક્ષ્ય તે ગોતું. તું
પાં લં જુવો.

ગોત્યું-(ગવિત્તં) ગવેપિત્તં=ખોલ્લું. ગવેપ્
ધાં ખોલ્લું, ગોત્યું.

ગોદ-ક્રોડ=ખોલો.

ગોદરેજઝી-(વિં) ગોદર્જ એક તારો.

ગોધન-ગોધન=ગાયરૂપી ધન.

ગોધમ-ગોધૂમ=ઘઉં (સં) ગંદૂમ (ફાં).

ગોધલી- } ગોધૂલી લમ, ગો=ગાય,
ગોધાલગન- } ધૂલી=ધૂલ, લમ=લગ-
ગોધુંલગન- } ન, સંધ્યાકાલે ગાયો વ-
નમાંથી પાછી આવતી
વેળાએ જે રજ (ધૂલ)
ઉડે છે તે વચ્ચે એટલે
સાંજે થનારું લમ. મરેઠી-
માં ગોરજ લમ કહે છે.

ગોપતું-ગોપન, ગુપ ધાં ઢાંકતું.

ગોફણ- } ગોફણા, પથરા ફેંકી માર-
ગોફેણ- } વાનું એક સાધન.

ગોમપલાસ- ગમપ્લાસ્ટર, (Gum-
plaster) એક જાતનું મલમ.

ગોર-ગોર-જી-ગુરુ=શિશુવનાર.

ગોરખનાથ-ગોરક્ષનાથ =એક યોગી.

ગોરખમઢી- ગોરક્ષમઢી= ગોરખનાથનો
આશ્રમ. આ સ્થાનક કાઠિયાવાડમાં
પ્રભાસપાટણ પાસે છે.

ગોરખો-ગોરક્ષ=ગાયો રાખનાર. [પહાડ.

ગોરધન- વિં ગોવર્ધન= આ નામનો

ગોરમટી-ગૌરમૃત્તિકા, ગૌર= પીઢી,
મૃત્તિકા=માટી.

ગોગટ-ડુ- ગૌરમૃત્= પીઢી માટી,
મૃત્=માટી.

ગોરાડું-ગૌરાલુ, ગૌર=સફેત, આલુ=
કંદ. ગોરાડું=સફેત કંદ, પળ હાલ
એને રતાલુ કહે છે. રતાલુ=રક્તાલુ=
રાતો કંદ, જેને સકરિયા કહે છે.

ગોરાણી-ગુરુપત્ની.

ગોરાસ-ગૌરાંશ, ગૌર= પીઢું, અંશ=
ભાગ; જરા ગોરું.

ગોરી-ગૌરી=સ્ત્રી.

ગોરું-ગૌર=જરા પીઢાશપરનો રંગ.

ગોરુંચંદન-ગોરોચના=ગાયના મુતરથી,
પિત્તથી અથવા માથામાંથી પેદા થતો
એક પીઢો પદાર્થ. ગોપિત્તો રોચના.

ગોલંદાજ-ગોલ અન્દાજ (ફા.) ગોલ=
તોપનો ગોળો, અંદાજ=ફેંકનારો. અં-

दाखतन्=फेंकवुं धा० उपरथी.

गोवा (देश)—गोमंतक, ते देशमां गोमंतक नामनो पहाड छे तेथी आ नाम अथवा गोपं.

गोवाळ— } (गोवालो). गोपाल=गा-
गोवाळिया— } येने पाळनार.

गोश-स—गोशत=मांस, (फा.)

गोष—घोष=भरवाडोने रहेवानुं स्थान.

गोसाईं—गोस्वामी, गो=इंद्रिय, स्वामी=कवजामां राखनार; बधी इंद्रियोने जे पोते वश राखे छे ते. वल्लभाचार्यना पंथना गोसाईंजी महाराज आ शब्दनी व्युत्पत्तिपण उपर प्रमाणेज.

गोह—गुहा=गुफा.

गोहोर—गौर=उंडो विचार. (फा.)

गोहोर—गूर=मुडदा दाटवानो खाडो, (फा.)

गोळ—गोल, गुड् धा० चक्राकार थवुं.

गोळ—गुल. [धाणा.

गोळधाणा—गुल + धाना= गोळ तथा

गोळपापडी—गुलपपटी=सूखडी शेकी-ने तेनां बरफी जेवां चकतां पाडे छे ते.

गोळी—(गुलिओ) गुली=दवानी गोळी.

गोळो—गोल=तोपनो गोळो, (फा.)

गौचर—गोचर, गो=गाय, चर धा० खावुं. गायोने चरवामाटे घास थवा-सार राखेली जमीन.

गौतराट— } गोत्रिरात्र=त्रणरात सुधी

गौश्राट— } करवानुं गायनुं एक व्रत.

गौदान—गोदान=गायनुं दान.

गौमुख—गोमुख.

गौमुखी—गोमुखी=गायना मों जेवी जप करवानी माळा राखवानी कोथळी.

गौमूत्र—गोमूत्र=गायनुं मूतर. [जगा.

गौशाला—गोशाला= गायो बांधवानी

गंग—गंगा=एक महानदी.

गंजिफो—गंजीफ, (फा.)

गंठो—गंड=गांठ.

गंठोडा—ग्रंथिक=पिपळांमूळना गंठोडा.

गंडेरी—कांड=पेरीयुं.

गंणी—गलनी, गल् धा० टपकवुं.

गंदकी— } गंध=वास.
गंदु— }

गंधरप— } गंधर्व=गवैयो.
गंधप— }

गुंजार—गुंजारव. गुंजा+रव. आ बने शब्द ध्वनीना अर्थमां छे.

ग्रसव—ग्रसन=ग्रम् धा० खावुं.

ग्वोलियर—गालवपुर=सिंधिया सरकारनी राजधानी. असलमां ए गालव-ऋषिनो आश्रम हतो.

ग्वाल—गोपाल=गायो राखनार.

घ.

घउं— } गोधूम. (सं.) गंदूम, (फा०).
घहुं— }

घडलो—गंधाव्हा=एक सुगंधिदार पदार्थ.

घटतुं—घटित=योग्य.

घटमाळा—घटमाला=रेंट.

घडवुं—घटन.

ઘડિયાલ-ઘટ્યાલય. ઘટિ+આલય. ઘ-
ટિ=ઘડી, આલય=જગો. ઘડી બતા-
વનારું યંત્ર જેમાં મુકવામાં આવે છે તે.

ઘડી-ઘટી.

ઘડુચી-ઘટમંચ. ઘટ=ઘડો. મંચ=માચી.
ઘડો મુકવાની માચી.

ઘડો-ઘટ.

ઘણ-ઘન, હન્ ધાં હળવું. જેથી હળા-
ય છે (મરાયછે) તે. લુવારનો હ-
થોડો.

ઘણું-ઘન=પુઝ્કલ. [મશાન.

ઘમશાન-ઘોર ઇમશાન=ભયંકર સ-
ઘર-(ઘરો) ગૃહ.

ઘરડું-ઝરઠ=બુઢું.

ઘરણ-પ્રહણ. પ્રહ્ ધાં પકડવું.

ઘરસાંતેક-પ્રહસાંતિક=સૂર્ય આદિ ક-
રીને નવ પ્રહોને પ્રસન્ન રાખવાને માટે
વિવા પેહેલાં જે હવન કરવામાં
આવે છે તે.

ઘરાક-ગ્રાહક, પ્રહ્ ધાં લેવું.

ઘરે-પ્રહ. 'મારા ઘરે પાધરા નથી.'

ઘરોલી- } ગૃહોલી=એક જીવ.
ઘલોડી- }

ઘસવું-ઘર્ષણ. ઘૃષ્ ધાં ઘસવું.

ઘાંટો-કંઠ. "ઘાંટો વેસી ગયો છે"
એટલે કંઠમાંથી થતો સાદ (શબ્દ)
હમેશની પેટે નિકલ્લતો નથી.

ઘા-ઘાત, હન્ ધાં મારવું.

ઘાઘરો-ઘર્ષરી=કેડે પહેરવાનું ત્રિયોનું

મૂષણ, આ ઉપરથી કેડે પહેરવાના વ-
સ્ત્રને પળ આ નામ રાખવાનો રિવાજ
પડ્યો હશે.

ઘાટ-ઘટ્ટ=નદીના આરાપાસે પગથિયાં
બાંધેલાં હોય છે તે.

ઘાડવું-વો-ઘટ=ઘડો.

ઘાળી-ઘૂળની=તેલ કાઢવાનું યંત્ર. ઘૂળ
ધાં ચક્કર જેવું ફરવું. આ યંત્રમાંની
લાટ ચક્કર જેવી ફરે છે માટે ઘૂળની.

ઘામ-ઘર્મ.

ઘામ-ઘર્મ=પરસેવો, વફારો. [વાન.

ઘારી-ઘાર્તિક=ધીમાં તલ્લેલું એક પક-

ઘાશિયો-ગાસીયા, (આ.)

ઘિલોડી-ગૃહોલી=એક પ્રાણી.

ઘી-ઘીઈ-(ઘયં) ઘૃત.

ઘીમેલ- } ઘૃતેલી=એક લાલ જીવ છે.
ઘિમેલ- }

ઘુંવટ-ઘુંઠન=વેષ્ટન.

ઘુંટી-ઘુટ=ઘરીરનો એક અવયવ.

ઘુઘરમાલ- } ઘર્ષરી+માલા. ઘર્ષરી=
ઘૂઘરમાલ- } ઘુઘરી, ઘુઘરીવાલું એક
મૂષણ.

ઘુઘરી-રો- } ઘર્ષરી.
ઘૂઘરી-રો- }

ઘુઘરો- } ઘર્ષરિકા=સેકેલું ધાન્ય.
ઘૂઘરો- }

ઘુઘારથ- } ગૂઢાર્થ=ગુપ્ત અર્થ.
ઘૂઘારથ- }

ઘુનો-ગુના, (ફા.)

ધુમટી-ગુંઠનં, વર્ણવ્યત્યય. ગુઠિ ધા૦
લપેટવું.

ધુવડ-ધૂક, ધૂધૂ એવો અવાજ કરે છે
માટે આ નામ.

ધુસ્સો-ગુસ્સા, (આ.)

ધૂડ-ધૂક, ધુવડ શબ્દ જુવો.

ધૂસ-મૂષ, મૂષ ધા૦ ચોરવું, ધરમાંનું
ધાન્ય વિગેરે ચોરી ખાય છે માટે આ
નામ. ઋષિયોના વસ્ત્રમાં એવોના
શિવાય વીજા ચોરો ન હતા. અ૦
મૂષ શબ્દ પંકજ જેવો યોગરૂઢ. હ્યાં
મ્ નો ધૂ થયો છે, ફારસીમાં (મૂશ)
તથા અંગરેજીમાં (મૌસ) કહે છે.
મૂષ શબ્દનો ધૂસ અપભ્રંશ હશે.

ધેટું-મેઠ, હ્યાં પળ ઉપરના શબ્દ પ્રમાણે
મ નો ધૂ થયો હોય એમ લાગે છે.

ધેબર- }
ધેમર- } ધૃતવર=એક પકવાન.
ધેબરિયા- }

ધેર-મેહે=ગૃહે ધરમાં.

ધોહ- }
ધૌહ- } મોધા, એક જાનવર.

ધોગરા-ધર્ધર, એક નદીનું નામ.

ધોડસ્વાર } ધોટ+અશ્વવાર. ધોટ=ધો-

ધોડેસ્વાર } ડો, અને અશ્વપણ ધોડો,
હ્યાં દ્વિરુક્તિ થઈ છે. અશ્વવાર=ધો-
ડાનો પાલનકર્તા.

ધોડાર- } ધોટાગાર. ધોટ=ધોડો,
ધોડાહાર- } અગાર=જગા. ધોડા બાં-
ધવાની જગો.

ધોડાવાલો-ધોટપાલ= ધોડાનું પાલન
ઘટલે ચાકરી કરનારો.

ધોડી-ડું-ઢો-ધોટ.

ધોળ-ધન=અથોડો, હન્ ધા૦ મારવું.

ધંટ-ધંટા.

ધંટડી-ધંટિકા.

ધંટબોરડી-ધોંટાવદરી, નાની બોરડી.

ચ.

ચર્દતર-ચૈત્ર, આ મહિનાની પૂનમે ચિત્રા
નક્ષત્ર હોય છે તે ઉપરથી આ નામ.

ચડટું-ચતુર્વાટ, ચતુર=ચાર, વાટ=રસ્તો.
જ્યાં ચાર રસ્તા મળે છે તે ભાગ.

ચડદ-ચતુર્દશ.

ચક-ચિક=વાંસની સઙ્ગિયોનો બનાવેલો
પડદો (ફા.)

ચકડી- }
ચકરડી- } ચક્ર=પૈડું.

ચકતી- } ચક્રવટી=જે વસ્તુને ચક્રરનો
ચકતું- } આકાર છે તે. વટો=વડી.

ચકમક-ચકમાક=એક જાતનો પથ્થર,
(ફા.)

ચકમંડલ-ચક્ર+મંડલ=ગોઝ. આ બંને
શબ્દ એકાંથી છે.

ચકરભમર-ચક્રભ્રમ=ચક્રર જેવું ફરવું.

ચકરડી-ડું- }
ચકરી- } ચક્ર=પૈડું.

ચકરાવો-ચક્રવ્યૂહ=ફોજની એક તરે-
હની રચના. [પક્ષી.

ચકલી-લું-લો-(ચડઓ) ચટક. એક

ચકલો-ચક્ષા=મોહો, (ફા.)

ચક્રવા-વી-ચક્રવાક. ચક્ર=અનુકરણ-
ધ્વનિ, વાક્=બોલવું, જે ચક્ર, ચક્ર
એવો શબ્દ કરે છે તે પક્ષી.

ચક્રવે-ચક્ર=એક ચક્રરાજા એટલે આ-
ચી પૃથ્વી ઉપર એકલો રાજ્ય કરે તે.

ચક્રી-
ચકર-
ચક્ષી-

ચક્ર=ઘંટી.

ચલ-ચલુ=ડોલો.

ચડવો-ચરુક=ઠામ.

ચળા-ચળક, ચળ્ ધા૦ અપાવવું, જે
ઘોડાને (લાવાને) અપાય છે તે ધાન્ય.

ચળાદાલ-ચળકદલ, દલ=ભાગ, જે
ધાન્યના બે ભાગ થાય છે તેને દ્વિદલ
કહે છે.

ચળાપાપડી-ચળકપર્પટ. પર્પટ=પાપડ.

ચળિયો-ચલન=સ્ત્રિયોનું પહેરવાનું એક
વસ્ત્ર.

ચતરાઈ-ચાતુર્ય.

ચતુરસીમા-ચતુસ્સીમા=કોઈ પણ એક
જગાની ચારે દિશાની હદ.

ચતુરસુજાણ-ચતુર+સુજાણ.

ચતુરાઈ-ચાતુર્ય.

ચત્રુભુજ-ચત્રુર્ભુજ=ચાર ભુજ એટલે હાથ
છે જેને એવો દેવ (વિષ્ણુ).

ચપલ-ચપલ=ચાલાક.

ચપલતા-ચપલતા=ચાલાકી.

ચપલા-ચપલા=વિજળી.

ચપલાઈ-ચપલતા=ચાલાકી.

ચપેટ-ટી-ચપેટ અ૦ ચર્પટ=મંજો.

ચતુરો-ચત્વર.

ચમકારો-ચમત્કાર=શબ્દકારો.

ચમચો-ચમસ, ચમ્ ધા૦ ધાવું, જેથી
કાંઈ પણ લવાય છે એવું પાત્ર. ચમ-
ચા, (ફા.)

ચમડી-ચર્મ (સં. ફા.)

ચમરી-ચામર=દેવઉપર ઢાઢવાની એક
જાનવરના પુછડાના લાઢની ચમરી.

ચમાર-ચર્માર=ચામડાં તયાર કરનાર.

ચરકલો-ચટક=ચલો.

ચરલ્લી-લ્લી-ચર્લા=ચાક, (ફા.)

ચરલા-ચર્લા, ચર્લ્ ધા૦ પુછ પરછ ક-
લ્લી, બોલવું.

ચરલાપત્તર-ચર્લાપત્ર.

ચરલાવું-ચર્લન, ચર્લ્ ધા૦ બોલવું.

ચરણજીવ-વી-ચરંજીવ=ઘણા દહાડા
જીવ. આ એક આસીસનું વાક્ય પુત્રને
લલવાની રીત છે તે ઉપરથી છોક-
રાના અર્થેજ આ શબ્દ ઠોકી બેસા-
ડે છે.

ચરંદુ-ચરંદા=ચરનાર, અથવા વાગોઢ-
નાર પ્રાણી. ચરીદન્ ધા૦ લાવું.

ચરલી-ચર્લી, (ફા.)

ચરલી-ચરુ=એક વાસણ.

ચરલું-ચરણ=લાવું, ચર ધા૦ લાવું,
ચરીદન્=લાવું. (ફા.)

ચરાગ-ચિરાગ=દીવો, (ફા.)

ચરુડો-ચરુક=પાત્ર.

ચરોતર-ચારુતર. ચારુ=સારું, તર=વ-

ધારો દેખાડનાર પ્રત્યય. ચરોતર=વ-
ધારે સારી જમીનવાળો દેશ.

ચલણ-ચલનં, ચલ્ ધા० ચાલવું.

ચલી-હુ-હો-ચટક=ચકલો.

ચવેળું-ચર્વણ=ચાવું, ચર્વ્ ધા० ચાવવું.

ચસમું-ચશ્મા, (ફા.)

ચલવલ- }
ચલવલવું- } ચલનં+વલનં=હાલ ચાલ.
ચલવું- }

ચલાવવું-ચાલનં. ચલ્ ધા०, પ્રયોજક,
લસેડવું ' છાપરું ચલાવવું.'

ચલિત- } ચલિત=એકજ સ્થિતિમાં
ચલેલ-લું- } ન હોય તેવું મન વિગરે.

ચાંચ-ચંચૂ, ચંચૂ ધા० ચાવું.

ચાંદ-ચંદ, ચંદ્ર, ચદિ ધા० પ્રકાશવું.

ચાંદળું- } (હરિ) ચંદન. ચાંદરણા-

ચાંદની- } ને અર્થે હરિચંદન શબ્દ છે.

ચાંદરણું- } કદાચ હરિ શબ્દનો લોપ
થઈ ફક્ત ચંદન શબ્દ બોલવામાં
આવતો હશે. અથવા ચંદ્રિકા.

ચાંદબીજ-ચંદ્ર+દ્વિતીયા.

ચાંદરાત-ચંદ્રરાત્ર.

ચાંદલિયો-ચંદ્રક.

ચાંદલો-ચંદ્રક, ચંદ્રના આકારનું કંકુ
વિગરેનું તિલક સ્ત્રિયોને કપાળે કર-
વામાં આવેછે તે.

ચાંદી-ચંદ્રહાસ=પોતાની સફેતીને લિધે
ચંદ્રને પળ હાંસી કાઢે છે એવી ધાતુ.
ચંદ્રહાસ ન બોલતાં ફક્ત ચંદ્રનો અ-

પ્રશ્ન ચાંદી બોલવાનો રિવાજ પડ્યો
હશે.

ચાંદો-(ચંદો) ચંદ, ચંદ્ર.

ચા-ચાઈ, (ફા.) [ચાક.]

ચાક-(ચક) ચક્ર=પૈડું. 'કુંભારનું

ચાકી-ચક્ર=ચક્રના આકારની વસ્તુ.

ચાખવું-ચક્ષણ, ચક્ષ્ ધા० ચાવું.

ચાગોઠી-ચક્રયષ્ટિ=કુંભારની ચાક ફે-
રવાની લાકડી. આ લાકડીને કુંભા-
ર લોકો ચાગોઠી કહે છે.

ચાચર-ચત્વર=ચુલ્હો ચોક.

ચાટણું } સ્વાદનં, સ્વાદ્ ધા० ચાખવું,
ચાટવું } અથવા ચષ્ણ, ચષ્ ધા०
ચાવું.

ચાડિયો-ચાટ=લુચું માણસ, ઠગ.

ચાણાચ્ચ-ચાણચ્ચ=એક ગ્રંથકર્તા.

ચાતુર-ચતુર.

ચાતુરવેદી-ચાતુર્વેદ=ચાર વેદ જાણના-
રો. એવોના પૂર્વે જો ચારે વેદ જાણતા
હશે માટે આ નામ પડ્યું. તેમજ, ત-
રવાડી=ત્રૈવેદ; દવે=દ્વૈવેદ.

ચાતુરમાસ-ચતુર્માસ=વરસાદના ચાર
માહિના.

ચાપકો-ચો-ચાબુક, (ફા.).

ચાપૂ-ચાકૂ, (ફા.).

ચાબક-ચ- } ચાબૂક, (ફા.)
ચાબચો- }

ચામ-(ચમ) ચર્મનૂ. ચર્મ, (ફા.)

ચામચિમડિયું- } ચર્મચટી, ચર્મ=ચા-

ચામાચિડિયું- } મડી, ચટી=ચકલું,

એની પાંખો ચામડાની હોય છે માટે આ નામ.

ચામડૂ-ચર્મધૂકા=એક જીવ.

ચામડિયો-ચર્મક.

ચામડી-ડું-ચર્મ, ચર્મક.

ચાવળી-ચાલની. ચલ્ ધા० પ્રયોજક, ચાલ્ કાઢવું. દાળા વિગેરે જે પોતા-માના છિદ્રોથી બહાર કાઢે છે તે.

ચાર-(ચરો) ચતુર. [(અં.)

ચારટ-ઠ-ચારિયટ= રથ. chariot

ચારણી-ણો-ચાયણી શબ્દ જુવો.

ચારવું-ચારણ, ચર્ ધા० ઠાવું, પ્રયોજક, ચાર=સ્વરાવું.

ચારોઝી-ચારક=એક મસાલો.

ચાલ-આચાર=રિવાજ.

ચાલવું-ચલનં, ચલ્ ધા० જવું.

ચાવડા-ચાપોત્કટ=રજપૂતની એક જાત, ચાપ=કામઠું, ઉત્કટ=આવેશવાળો.

ચાપોત્કટ=કામઠાવડે ધૂર.

ચાવડી-ચત્વર=આંગણું.

ચાવળું-ચર્વણ; ચર્ ધા० ઠાવું. [ત્યય.

ચાવળું-વાચાલ=બહુ બોલનાર, વર્ણવ્ય-

ચાસણી-ચાશી, (ફા).

ચાઝળી-ચાલની, ચાયણી શબ્દ જુવો.

ચાઝવું-ચાલન. ચાયણી શબ્દ જુવો.

ચાઝીસ-ચત્વારિશત્.

ચિકટ-
ચીકટ-
ચિકટણું-
ચીકટણું- } ચિક્કણ.

ચિક્કણ-ચિક્કણ=ચિક્કણ સોપારી. ચિક્કણ=સોપારી. ચિક્કણ આજ શબ્દનો અર્થ સોપારી છે માટે ચિક્કણ સોપારી એ દ્વિરુક્તિ છે. ભમરિયું મધ શબ્દ જુવો.

ચિક્કસા-ચિક્કિત્સા=રોગ મટાડવાનો ઉપાય. કિત્ ધા० મટાડવું. (રોગ). હાલ તકરારને અર્થે વપરાય છે.

ચિલ્લ- } ચિકિલ. ચક્ ધા० સંધ-
ચિલ્લ- } વું, (રસ્તાને).

ચિચુડો- } ચિંચેરુ, ચિંચા=આંબલીનું

ચિચોડો- } ઝાડ, રુ બીજ.

ચિટનીસ-ચિટ્ટીનવીસ=ચિટ્ટી લખનાર, (ફા.)

ચિટ્ટીપતરી-ચિટ્ટી+પત્ર.

ચિડી-ચીરક=વસ્ત્ર.

ચિત-ચિત્ત=મન.

ચિતભરમ-ચિત્તભ્રમ.

ચિતરવું- } ચિત્રણ, ચિત્ર ધા० રંગ
ચીતરવું- } દેવો.

ચિતરો-(ચિતઓ) ચિત્રક=ચિત્તો=વાઘની એક જાત. [રવો.

ચિતવું-ચિતનં, ચિત્ ધા० વિચાર ક-

ચિતાર } ચિત્ર=છબી.
ચીતાર }

ચિતારો-ચિત્રકાર=ચિત્ર પાડનારો.

ચિત્તો-(ચિત્તઓ) ચિત્રક, વાઘની એક જાત.

ચિત્રલેહા-ચિત્રલેખા=ઓંખાની સહી.

ચિનાઈ-ચીની=ચીનદેશસંબંધી, (ફા०).

ચિનાબ-ચંદ્રભાગા=પંજાબમાંની એક નદી, ચંદ્રભાગ નામના પહાડમાંથી નિકળી છે માટે આ નામ.

ચિખડી-હું-(ચિખડ) ચિખડી=એક વેલો તથા તેનું ફળ.

ચિર-ચિરમ્=લાંબાવચનસુધી.

ચિરણજીવી-ચરણજીવી શબ્દ જુવો.

ચીજવસ્ત-ચીજ, (ફા.) વસ્તુ (સં.) આ વસ્ત્ર શબ્દ એકાર્થી છે.

ચીત-ચ્યુત=પડેલું. તે ચીત થયો (કુસ્તીમાં) ઇટલે પડ્યો.

ચીનીબોર- } ચળકબદર, ચળા જેવડાં
ચીળીબોર- } નાનાં હોય છે માટે આ
ચળીબોર- } નામ પડ્યું હશે.

ચીલ-ચિલી=એક માજી.

ચુકો-ચુક=એક જાતની માજી. [(ફા.)

ચુગલબોર-ચુગલખૂર=ચાડી ધાનાર,

ચુગલી-ચુગલી. (ફા.)

ચૂડગર } ચૂડાકાર=ચૂડા બનાવનાર.
ચૂદગર }

ચુનાલબો-ચૂર્ણાલય=ચૂનો મુકવાની ડા-
બડી. ચૂર્ણ=ચૂનો, આલય=રાખવાનું
ઠામ.

ચુમવું- } ચુંબન. ચુંબ્ ધા० બચ્ચી ક-
ચુમી- } રવી.

ચુરમું-ચૂર્ણ=મૂકો.

ચુરવું-ચૂર્ણન, ચૂર્ણ ધા० મૂકો કરવો.

ચુવો-ચિક્ક=ઊંદર.

ચુસવું-ચોષણ. ચુષ્ ધા० ચુસવું.

ચૂંચી-ચૂચક=કુચાપ્ર.

ચૂક-(ચુક) ચ્યુતિ=મૂલ. જુ० પા०
લ० જુવો.

ચૂડ-ડી-ડો-ચૂડા=એક જાતની બંગડી.

ચૂનો- } (ચુળો) ચૂર્ણ=કઢી ચૂનો.
ચુનો- }

ચુરણ- } ચૂર્ણ=મૂકો.
ચૂરો- }

ચૂલ-લો-ચુલિ.

ચેંડુ-દુ-કંદુક=દડો.

ચેલકું-(ચુલો) ચુલક=નાનું છોકરું,
તુલકત પાડયલચ્છી (પૃ० ૬૯)
જુવો, **શુલક** શબ્દનો અપભ્રંશ હશે,
શુલક=નાનું.

ચૈડવો-ચરક=માટીનું વાસણ.

ચૈતન-ચૈતન્ય=જ્ઞાન.

ચૈતર-ચૈત્ર, ચૈતર શબ્દ જુવો.

ચોક-ચતુક=ચાર.

ચોકડું-ચતુકાઠ=ચતુર+કાઠ=લાકડું,
ચાર લાકડાની બનેલી વસ્તુ.

ચોલ-ચોક્ષ=સ્વચ્છ.

ચોલું-ચતુષ્કોણ.

ચોલા-ચોક્ષ=સ્વચ્છ. ડાંગરના છાલાં
કાઠી જે અંદરથી ચોલા ઢાળા નિ-
કળે છે તેને તેની ચોલ્લાઈ ઉપરથી
આ નામ પડ્યું હશે.

ચોલણ-ચતુષ્કોણ=ચાર ચૂનાવાલું.

ચોલ્લાઈ-ચોક્ષતા.

ચોલું-ચોક્ષ=સ્વચ્છ.

ચોગુણું—(ચોગુણો) ચતુર્ગુણ.

ચોગર્દમ—ચો=ચતુર (સં.) ગર્દિદન્ધા૦
ધેરવું તે ઉપરથી ગર્દમ.

ચોઘડિયું—ચતુર્ઘટિકા=ચાર ચાર ઘડિ-
મુધી વગાડવામાં આવનારો વાઘનો
એક જથો.

ચોટલી-લો—(ચૂડા-ચૂલા) ચૂડા=છો-
ગું. થોડા એક વાઙનો ગુચ્છો માથાઉપર
રહેવા દેઈ બાકીના કાઢી નાચવાનો
ચાલ છે. મોર તથા કુકડાઓના
માથા ઉપર છોગું હોય છે તેને **ચૂડા**
કહે છે. આપણે આપણા માથાઉપર
છોગા જેવો વાઙનો ગુચ્છો રાખીએ
છીએ તે ઉપરથી આ નામ પડ્યું છે.

ચોતરફ—ચતુર્+તર્ફ=બાજુ (સં.+ફા.)

ચોતરીસ—ચતુર્ચિશત.

ચોતરો—ચત્વર=ઓટલા જેવી એક જગો.

ચોથ—(ચોત્થી) ચતુર્થી=ચોથી તિથિ.

ચોથ—(ચોત્થો) ચતુર્થ=ચોથો ભાગ.

ચોદશ—ચતુર્દિશ=ચારે દિશાએ.

ચોધરી—ચાતુરિક=ગાડીવાનું. ચાતુર=
ચાર માણસોની બેસવાની ગાડી. એવી
ગાડીવાળો.

ચોધારું—ચતુર્ધાર=ચાર ધારવાળું.

ચોપ—ચૂબ=લાકડી, (ફા.)

ચોપગુ—ચતુષ્પદ=ચાર પગવાળું.

ચોપટ—ચતુષ્પટ, ચતુર= ચાર, પટ=
કપડાના ચાર કડકા જોડીને કરેલું
વાજી રમવાનું એક સાધન.

ચોપડાં—

ચોપડી— { ચતુષ્પટિકા, પુટ=પડ, ચાર
ચોપડું— { પડવાળો પદાર્થ.

ચોપડો—

ચોપદાર—ચૂબદાર, ચૂબ=લાકડી, દાર=
કબજામાં રાખનાર, લાકડીવાળો,
(ફા.), છડીદાર, કામદાર इत्यादि.

ચોપન—ચતુઃપંચાશત.

ચોપાર્ડ—ચતુષ્પદી=ચાર ચરણવાળી ક-
વિતા. છપો=ષ્ટપદી.

ચોપાટી—ચતુષ્પથ=જ્યાં ચાર રસ્તા એ-
કઠા મળે છે તે જગા.

ચોપાનિયું—ચતુષ્પાણી=ચાર પાનાવાળું.

ચોપાસ—ચતુષ્પાર્શ્વ=ચારેગમ, પાર્શ્વ=બાજું.

ચોપાળો—ચતુષ્ફલક, ફલક=પાટિયું.
ચાર પાટિયાં જોડી કરેલું હિંચકા
ચાવાનું સાધન. [પીછોડી.

ચોફાળો—ચતુષ્ફાલ=ચાર ફાલવાળી

ચોબ—

ચોબો— { ચૂબ=લાકડી, (ફા.)

ચોમાસું—ચતુર્માસ.

ચોયળો—

ચોરળો— { ચલની=પહેરવાનું એક વસ્ત્ર.

ચોરવું—ચોરણ, ચુર્ ધા૦ ચોરવું.

ચોરસ—ચતુરસ, ચતુર+અસ=ચૂળો.

ચોરાણું—ચતુર્નવતિ.

ચોરી—ચૌરી, ચુર્ ધા૦ ચોરવું.

ચોરો—ચત્વર=ઓટલા જેવી જગો.

ચોરાસી—

ચોઃયાસી— { ચતુરશીતિ.

ચોવાટ-ચતુર્વાટ. વાટ=મારગ.
ચોવીસ-ચતુર્વિંશતિ.
ચોસટ-ચતુષ્ઠિ.
ચોસર- } ચતુઃસર=ચાર સેરવાળો હાર.
ચોસેર- } ચતુઃ=ચાર.
ચોલા-લી-ચવલ=એક જાતનું ધાન્ય.
ચોલી-ચોલી=ઘેરાનું પહેરવાનું એક વસ્ત્ર.
ચૌટું-ચતુર્વાટ. વાટ=રસ્તો.
ચૌદ-(ચઠહ) ચતુર્દશ.
ચૌદસ-(ચઠસી) ચતુર્દશી.
ચંચલ-ચંચલ=ચાલાક.
ચંચલા-ચંચલા=વિજાલી.
ચંડાલ-ચંડાલ=નીચી જાતનો માણસ.
ચંત્ય-ચિંત્ય=ચિંતન કરવા જોગ.
ચંતા-ચિંતા=ફિકર. [ચૂડી.
ચંદનચૂડી-ચંદ્રચૂડા=ચંદ્ર જેવી સુંદર
ચંદનહાર-ચંદ્રહાર, સોનાની (ચંદ્ર જેવી)
 ચઢકતી અને ગોઢ (તારાટપકીના
 આકારની) કાઢિયો કરી સોનાના ગાં-
 ઠણમાં ગાંઠી સ્ત્રિયો કોટમાં પહેરેછે
 તે. મરેઠીમાં પણ એને ચંદ્રહાર કહેછે.
ચંદની-ચાંદરણું શબ્દ જુવો.
ચંદની-ચન્દ્રા=છત.
ચંદરવો-ચંદ્રાતપ=છત.
ચંદરસ- } ચંદ્રસ=એક જાતનો ગુંદર.
ચંદરુસ- } સંદરુસ (આ૦).
ચંદા-ચન્દ્રા=છત.
ચંદાગવરી-(વિ૦) ચંદ્રગૌરી=ચંદ્ર જે-
 વી ગૌર (ગોરી) કાંતિવાલી.

ચંદાલખમી-(વિ૦) ચંદ્રલક્ષ્મી.
ચંપાવર્ણ-ચંપકવર્ણ. ચંપાના રંગ જેવું.
ચંપાનેર- } ચંપાનગર=પાવાગઢ પાસેનું
ચાંપાનેર- } શહેર.
ચંપી-સંપીડ. પીડ ધા૦ દાબવું.
ચંપો-ચંપક=એક જાતનું ફૂલ.
ચંબલ-ચર્મખવતી= પૂર્વ હિંદુસ્તાનમાંની
 એક નદી.
ચંમર-ચામર.
ચાંળી-ચાયળી શબ્દ જુવો.
ચાંદ-(ચંદો) ચંદ્ર, ચંદ.
ચુંમી-ચુંબન. ચુબિ ધા૦ બચ્ચી કરવી.

છ.

છ-(છટ્ટો) ષટ્. ષમુખઃ(છમુહો)=છ મો-
 વાળો (દેવનો સેનાપતિ).
છક-ચકિત=બિધેલું, હાલ આશ્ચર્યથી
 મુન થવું એવે અર્થે બોલે છે.
છકડી-ષટ્ક=છનો જથો.
છક્કો-ષટ્ક=છનો જથો.
છગન-(વિ૦) ષડ્ગુણ=ષટ્ગુણ ऐश्वर्य-
 વાન્ (ભગવાન્).
છગાર-શિખર=ટોંચ.
છહુંદર-છહુંદરી=ચેળ.
છઠ-(છટ્ટો) ષષ્ટી.
છઠ્ઠી-(છઠી) ષષ્ટીદેવી=છોકરું જન્મ્યા
 પછી છઠ્ઠે દહાડે પૂજેછે તે.
છહું-(છટ્ટો) ષષ્ટ.
છત-સત્તા=હોવું. ધૃતરથ સત્તા નાસ્તિ=
 ધીની છત નથી. અછત શબ્દ જુવો.

હત-હાદ. હદ્, હદિ. ધા૦ ઢાંકવું.

હતરી-(હતાઈ) હત્ર (સં૦) હદ્
ધા૦ ઢાંકવું. ચતર, (ફા૦).

હતરીસ- } ષટ્ત્રિંશત્.
હત્રીસ- }

હત્તર-હતરી શબ્દ જુવો.

હપય-ષ્ટપદી=છ ચરણવાળી કવિતા.

હપ્પન-ષ્ટપંચાશત્. [પદ=ચરણ.

હપ્પો-ષ્ટપદી, છ ચરણવાળી કવિતા.

હવી-હવિ=સૌંદર્ય.

હમાસી-ધામ્માસિક.

હરી-રો-હુરી=પાળી. હુર્ ધા૦ કાપવું.

હલંગ-સંલંઘ. લંઘ ધા૦ ઓઢંગવું.

હવાવું-હાદન, હદ્ ધા૦ ઢાંકવું.

હવીસ-ષટ્ત્રિંશતિ.

હસે-સો=ષટ્શત.

હલ-હલ=કપટ.

હાંટ-હદી=ઓકારી, હદ્ ધા૦ ઓકવું.

હાંટળાં- } સિંચન, સિચ્ ધા૦ છાંટવું.
હાંટવું- }

હાંટી-ટો-સ્ફાટક=ટીપું.

હાંડળ- } છોરણ=ત્યજવું. હુર્ ધા૦
હાંડવું- } ત્યજવું.

હાંપડો-હાયા.

હાજ-હાદ=ઢાંકવું.

હાજવું- } હદન, હદ્ ધા૦ ઢાંકવું.
હાદવું- }

હાળાં-હાળ=મુકું હાળ. કરીષ્છ-
ગણેપિ ચ. (હેમચંદ્ર).

હાદે- હંદતિ=ઢાંકેછે.

હાનું- હન=ઢાંકેલું, હદિ ધા૦ ઢાંકવું.

હાપલાનું- ચાપા+લાના (ફા.)

હાપસું- હત્તર=માંડવો. હદ્ ધા૦ ઢાં-
કવું. હત્તરો ગૃહકુંજયોઃ (ઝળાદિ).

હાપવું- ચાપકર્દન, (ફા.)

હાવ- } શરાવ=એક છાછર વાસળ.

હાવડી- } વર્ણવ્યત્યયથી શવરાથર્થ

હીવ- } પછી શબરી, શબડી, હબડી

એમ થયું હશે.

હાલ- } છલી, હદ્ ધા૦ ઢાંકવું

હાલાં- } (શાડ).

હાસ-દ્રપ્સ્ય=પાણી મેઢ્ઢેલું પાતલું દહીં.

માઢ્ઢતભાષાના નિયમમમાળે દ્રપ્સ્ય-

માના પ નો લોપ થઈ દ્રાસ્ય થાયછે.

પછી દાસ થઈ જાસ થાયછે. જાસનું

હાસ થવાનો સંભવ છે, કારણ દ નો

જ થાયછે જેમ; હાદ=હાજ.

હાસટ-સેટ- ષટ્ષષ્ટિ.

હાસી- પડશીતિ.

હિકની=જેનાવડે છીંકેલું

વાય તે. હિક્=અનુકરણ-

ધ્વનિ, કે ધા૦ અવાજ ક-

રવો. હિક્ એવો અવાજ જે-

નો થાયછે તે છીંક=હિક્કા.

હિટ્- } (હિછિ), ધિક્ ધિક્ હે૦

હદ્- } મા૦ વ્યા૦.

હિડી-ડું- હિદ્ર.

હિદવું- } હેદનં, હિદ્ ધા૦ કાપવું.

હિનવું- }

હિનાઢ-હિના=જારિણી સ્ત્રી. હિનાડ-

મૃતાયા પુંશ્વત્યામ્ (વિશ્વકોશ).

છિલટ- છછી=છોડું.

છીક- છિકા. છિકળીશબ્દ જુવો.

છીટ- } સિત્ત=છાટેલુ (કપડું). સિચ્

છીટ- } ધા. છાંટવું.

છીળી-ની-છેદની, છિદ્ ધા. કાપવું.

છીપ- (સિપી) યુક્તિ=ચીપ.

છીપો- (છિપઓ) છિપક હે. દે. શ. સં. બુ. પા. લ. જુવો.

છુંદણું- } ક્ષોદનં ક્ષોદ. ક્ષુદ્ ધા. ટાંડવું.

છુદો-

છુટું-સૂટ=તજાયલું.

છેતાલીસ-પટ્તચત્વારિશત્.

છેદ-છિદ્ર=વાકું.

છેદવું-છેદનં, છિદ્ ધા. કાપવું.

છેવટ-સીમાંત. સીમા+અંત=હદપાર.

છોગાળો-ચૂડાલ= કલગીવાળો, જેના માથા ઉપર તોરો છે એવો. ચૂડા=કલગી, લ=છે.

છોટો-(છુટ્ટ)-નાનું, બુ. પા. લ. જુવો.

છોડું-છછી.

છોડવું-છોરણ=ત્યજવું. છુર્ ધા. ત્યજવું.

છોડી- } (ચુહો) ક્ષુદ્ર=નાનું. બુ. પા.

છોરું- } લ. જુવો. કન્યાને અર્થે જ્ઞ-

લા શબ્દ મેદિની કોશમાં છે, જ્ઞલા-ની જ્ઞડી થઈ છોડી-છોરું આ રૂપો થવાનો સંભવ છે. રલયોર્ડલયો: સાવર્ણ્ય=ર નો લ અને લ નો ર, ડ નો લ અને લ નો ડ થાય છે. જ્ઞલા સ્યા-દાતપસ્યોમૌ દુહિતર્યપિ ચ સ્ત્રિયાં ॥ (મેદિની).

જ.

જક્ષ-યક્ષ=કુબેરનો ગણ.

જલ્લ-જલ્લ=માછલું.

જગ-જગત્.

જગકર્તા-જગત્કર્તા.

જગજીવન-જગજીવન=દુનિયાનો, જે-નીવડ જીવે છે તે (ईश्वर).

જગતજનેતા-જગજ્જનિતા=જગને ઉત્પન્ન કરનાર.

જગન-યજ્ઞ=હવન. યજ્ઞ ધા. હવન કરવું.

જગન્નાથી-જાકોનેટ= (Jacconet) એક જાતનું સફેત કપડું, (અં.).

જગપતિ-જગત્પતિ.

જગા-જ્યા+ગા. જ્યા=પૃથ્વી, (સં.), ગા=જમીન, (ફા.). આ બન્ને શબ્દ એકાર્થી છે. જ્યા શબ્દ જમીનને અર્થે ફારસી ભાષામાં પળ છે. આ બે એકાર્થી શબ્દ એકઠા મઢી જગા શબ્દ બન્યો હશે એમ લાગે છે.

જગાડવું- } જાગારણ, જાગૃ ધા. જા-

જગાવવું- } ગવું, તેનો પ્રયોજક જાગાર.

જગો-જગા શબ્દ જુવો.

જગત-જગત્.

જગ્રેશ્વર-(વિ.) યજ્ઞેશ્વર.

જગમાન-યજમાન. યજ્ઞ ધા. દાન, હવન કરવું.

જગમાનવરતી-યજમાનવૃત્તિ.

જટ-જડ=મૂર્ધ્વ.

જટામાસી-જટામાંસી. માંસીના છોડ-

वानी जडे घणा तंतु होय छे तेथी
 आ नाम. जटा=तंतुवाळुं मुळियुं.
 जटियां-जटा. जट्ट धा० एक बीजामां
 भरई जवुं (जे. ॥ वाळ).
 जड-जटा=मुळियुं, जन् धा० पेदा थवुं, ट
 प्रत्यय उमेरतां न् नो लोप थाय छे.
 जडज-जज=(Judge) =न्यायाधीश
 (अं०). [ब्दो छे.
 जडमूल-जटा+मूल. बन्ने एकार्थी श-
 जडवुं-जटनं=एक बीजामां भराववुं. जट्ट
 धा० गुंचवाई जवुं. “ आ खील्लो ते
 लाकडामां जड,” एटले ते एक बी-
 जामां वळगी रहे तेम कर.
 जडसो-जड=मूख.
 जडी-जटा=मुळियुं. जड शब्द जुवो.
 जण-जन “ चार जण ”=चार माणस.
 जणती-जनित्री=माता, जन् धा० ‘ प्र-
 योजक ’ जनमवुं.
 जणवुं- जननं=प्रसववुं.
 जणस- जिन्स=वस्तु, (आ.)
 जणाववुं- ज्ञापनं, ज्ञा धा० जाणवुं तेनो
 प्रयोजक ज्ञाप=जणाववुं.
 जत- यत्=कारणके. [करवी.
 जतन- यतन, यत्न. यत् धा० मेहेनत
 जतरडुं- } यंत्रक.
 जतडुं- }
 जती-यति. यम् धा० कबजामां, राखवुं
 (इन्द्रियोने)
 जथरपथर- यत्रकुत्र= ज्या त्या.

जथा- यथा.
 जथाबंध- जातबद्ध. जात=जथो, बद्ध=
 बाधेलुं. जथामां राखेलुं.
 जथारथ- यथार्थ= खरं.
 जथो-धथो- जात=समुदाय.
 जदपि-यद्यपि=एम छतां पण.
 जदा- यदा=जे वखते.
 जदुनाथ- (वि०) यदुनाथ=यादव कु-
 ल्लो स्वामी. जदुराय=यदुराय.
 जनम- जन्म, जन् धा० जनमवुं.
 जनमवुं- जननं. उपरनो शब्द जुवो.
 जनमारो- आजन्ममरण=जनमथी ते
 मरणसुधीनो काळ, ‘ मारो जनमारो
 अवरथा गयो ’ एटले जन्म्याथी ते म-
 रणसुधीनो काळ फोगट गयो. [रः.
 जनमोतरी-त्री- जन्मपत्रिका=जन्माक्ष-
 जनस- जिन्स=वस्तु (आ.)
 जनाकारी- जिनाकारी=छिनाळुं, (फा.)
 जनावर- जानवर, (फा.)
 जनोई- यज्ञोपवीत.
 जपत- जप्त्, (आ.)
 जपती- } जप्ती, (आ.)
 जप्ती- }
 जपवुं- जपनं, जप् धा० माळा जपवी.
 जबर- }
 जबरुं- } जबर=जवान, (आ.)
 जबर- }
 जबाप- जवाब, (आ.)
 जभो- }
 जम्भो- } जामा, (फा.)

जम- (जमो) यम= काळ.

जमण- जमन, जमू धा० खावुं.

जमणवार- जमनवार. वार=समुदाय.

जमवानेमाटे मळेलो समुदाय.

जमणो- जमनीय=जमवालायक, (हाथ).

जमनां- (जउणा) यमुना=एक नदी.

जमनांदास- (वि०) यमुनादास.

जमरुख- जंबु=एक फळ.

जमवुं- जमन, जमू धा० खावुं.

जमाई- जामाता. जा (जाया)=स्त्री,

मा धा० लेवुं. स्त्रीने लईजनार.

जमान- जामिन, (आ.).

जमानो-जमान=काळ, वखत. (आ.).

जमालगोटा- जयपाल=एक ओसडियुं.

जमाव- जमात=समुदाय, (आ.).

जमीदार-जमीनदार, (फा.).

जमैयो-जंबिया, (फा.).

जर- जर=सोनूं, (फा.) हाल कसबने

अर्थे वपराय छे. [नार.

जरकसी-जरकश=सोनानो तार खेच-

जर=सोनूं-कशीदन् धा० खेचवुं, (फा.)

हाल आ शब्दने प्रयोग कसबना बु-

द्धाने अर्थे करे छे.

जरजरियुं- जर्जर=जुनुं.

जरजरियान- जर+जरीन, जर=सोनूं

अथवा द्रव्य, जरीन=सोनानुं एटले

दागिना, (फा०).

जरद-जर्द=पीळुं, (फा०).

जरदोज-जरदूज=सोनाना तारनुं भरत.

(फा०) जर=सोनूं, दूखतन् उपरथी

दूज=शिववुं. सोनाना तारथी शिवेलुं.

जरख-जर्ब=मारवुं, (आ.).

जरवुं-जरणं, जू धा० हजम थवुं.

जरा-जरी=थोडुं, (आ०).

जरायेत-जिराअत=खेती (आ०).

जरियान-

जरी- } जरीन सोनानुं, (फा०).

जरीनुं- }

जरी-जरी=थोडुं (आ०).

जरीपटको-जरीन+पताका. जरीन=सो-

नानी, (फा०) पताका=धजा. कसबी

कपडानी धजा.

जरीपुराना-जरीन+पुराण. जरीन=सो-

नानुं, पुराण=जुनुं, (फा०सं०) सोना-

ना तार विगरे होय एवुं जुनुं कपडुं.

जरीफ-जरीव=भोय भरवानुं एक माप,

(आ०).

जरुर-जुरुर, (आ०).

जलद- } जल्द, (फा०).

जलद- }

जव-(जवो) यव.

जवखार-यवक्षार=जव बाळी तेनी रा-

खोडीमाथी काढेलो खार.

जवन-यवन=युनानी लोको. वेदबाह्य

धर्म पाळनारा. योनि=वसिष्ठ ऋषि-

नी गायत्री जननेंद्रिय, तेमांथी वसिष्ठे

विश्वामित्रनी साथे लडवाने उत्पन्न

कर्या हता ते लोको.

जवांमर्द- { युवा+मर्द. युवा= जवान
(सं०)मर्द=माणस, (फा०).
जवामर्द- { जवान माणस; जवान म-
र्द, (फा०).

जवान-युवन् (सं०) जवान, (फा०).

जवानी-यौवन, (सं०), जवानी, (फा०).

जवासा-सो-यवास=उनाळामां थनारो
एक जातनो कांटावाळो छोड.

जवाहेर-जवाहिर, (आ०).

जवाळी-यवाली, यव=जव, आली=ओ-
ळ. जवना आकारनी सोनाना मण-
कानी करेली सेर.

जवुं-यानं, या धा० जवुं.

जवेर-जवाहिर, (आ०).

जवेरी-जवहरी. (आ०).

जश-यशस्.

जसत-दस्ता=एक धातु.

जसवंत-(वि०) यशस्वान्=जसवाळो.

जसोदा-(वि०) यशोदा=यश आप-
नारी.

जहां- { (जहि-जहिं-जह) यत्र. त्रपो-
ज्यां- { हिहत्या: १६१ पा० २ हे०
ज्यांह- { पा० व्या.

जहान्नम-जहन्नम=नरक, (आ०).

जळ-जल=पाणी.

जळकीडो-जलकीट. कीट=कीडो.

जळकूकडी-जलकुकुटी=एक जीव.

जळचळी-जलचक्री. [पाणी.

जळचर- जलचर=पाणीमां रहेनारो

जळतरंग-जलतरंग=एक वाजुं.

जळंदर-जलोदर=एक रोग.

जळवासो-यवस, जवासो जुवो.

जळवुं-ज्वलनं, ज्वल् धा० बळवुं.

जळशाई-जलशायी=पाणीमां मुनारो.

जळाभास-जल+आभास=जळजेवो दे-
खाव.

जळाशय-जलाशय=पाणीवाळी जगो.

जळो-जलौका. जल=पाणी, ओक=घर.

पाणीमां जेनो वास छे एवुं एक पाणी.

जांगलो-जांगल=जंगलमां रहेनारो.

जांघ-जंघा.

जांवु-जंबू=एक जातनुं फळ.

जांबुडो-जंबूक=एक झाड.

जाई- (जाई) जाति=एक फुलझाड.

जाग- याग=हवन.

जागनुं- जागृत, जागृ धा० जागवुं.

जागनुंजोत-ध- जागृत, ज्योतिसू=जे
देवतानुं तेज जागृत होय ते. [गवुं.

जागरुत-ती- जागृत-ति, जागृ धा० जा-

जागवुं- जागरणं. जागृ धा० जागवुं.

जाचक- { याचक = मागनार, याच्
जाचिक- { धा० मागवुं.

जाचना- { याचना, याच् धा० मागवुं.
जाचवुं- {

जाजरमान- जाज्वल्यमान=वाळी ना-
खनारं.

जाजहं- जायजुरूर. जा=जगा,=जुरूर
अगत्यनुं. अगत्यना कामनी जगा. (फा).

जाजलमान- { जाज्वल्यमान= वाळी
जाजुलमान- { नाखनारं.

जाण- } (जाण)=ज्ञान, ज्ञा धा० जाणवुं.
जाणवुं-

जाणितुं- ज्ञात=जाणेलुं.

जात- जाति (सं.) जात, (आ.)

जातरा- यात्रा, या धा० जवुं.

जातवंत- जातिमान्.

जात्रा- यात्रा, या धा० जवुं.

जादव- यादव=यदुना वंशिनो.

जादा- } जियादा, (फा०).
जादे-

जादुमंतर- जादु+मन्त्र. (फा. सं.) द्वि-
रुक्ति.

ज्ञान- ज्ञन्य=वर अथवा कन्याजोडेना
लोको. ज्ञन्यो जामातृवत्सले ॥

जनके जननीये च नवोढानुच-
रादिषु (हेमचंद्र). ज्ञन्याः स्नि-
ग्धा वरस्य ये (अमर).

ज्ञान- जियान=नुकसान, (फा.)

ज्ञानां- जानान=प्रिया, (फा.)

ज्ञानी-याज्ञिक=यज्ञ करनार, जे लोकोनी
आ अडक छे ते लोकोना, पूर्वजोए
यज्ञ कर्या हशे माटे आ नाम.

ज्ञानैया-ज्ञन्य, ज्ञान शब्द जुवो.

जापतो-जाबिता, (आ०).

जामगरी-गीरी-जामगी=तोपने सळ-
गाववानो काकडो, (फा०).

जामनी- } यामिनी=रात.
जामिनी-

जामफल-जंबु+फल.

जामो-जामा=मोटो अंगरखो, (फा०).

जायपत्री-जातीपत्र=एक मसालो.

जायफल-जातीफल=एक फळ.

जार-जूर्णी=जुवार.

जालम- } जालिम=निर्दय, (आ०).
जालमी-

जावत-यावत्=ज्यामुधी.

जावंतरी- } जायपत्री=एक मसालो.
जावंत्री-

जासुदी- जामूसी=हलकारानुं काम.
(आ०).

जासवेण-जामूसी=एक फुलझाड.

जामूज-द-जामूस=हलकारो. (आ०).

जास्त- } जियादा=वधारे. (आ०).
जास्ती-

जास्वंद-जामूसी=एक फुलझाड.

जाहेर-जाहिर=प्रसिद्ध. (आ०).

जाहेरनामुं-जाहिरनामा=प्रसिद्ध लेख.
(आ०).

जाहेरांत-जाहिरात, (आ०).

जाळ-ळुं-जाल, जल् धा० घेरी लेवुं,
(माछलांने).

जालियुं-जालक=अजवाळुं अथवा पवन
आववानुं बारं.

जाली-जालिक=जाळुं. जालाना आका-
रनी होय छे माटे जाली.

जिकर-कर-जिक, (आ०).

जिद- } जिद, (फा०).
जीद-

जिनस-जिन्स=जणस. (आ०).

जिरववुं-जरणं. जृ धा० हजम थवुं.

जिरायत-जिराअत, (आ०).

जिल्लो-जिला, (आ०).

जिवकोर-(वि०) जीवकुमारी.

जिवडुं-डो-जीवक.

जिवत- } जीवित=जीव.
जिवतर- }

जिवतदान-जीवितदान=प्राण उगारवो.

जिवतुं- जीवित=जीववाळुं.

जी- ज्या=मा, माता; 'मारी जी बहार गयां=मम उया बहिरिता.'

जी-जीव=चाकरने बोलावतां ते जे जी करीने कहेछे ते, तेनो अर्थ लांबी मुदत सुधी रहे, तमारो आवरदा लांबो थाओ इत्यादि. जीव ए आशीर्वादार्थ काळनुं द्वितीय पुरुषनुं एक वचन छे, माटे कोई एवी शंका लेशेके चाकर पोताना धणीने टुंकारिने बोले ए ठीक देखाय नहीं तेथी जी शब्दनुं जीव ए खरं रूप नथी; राजानी जोडे चाकर बोलतो होयतो ते तेने टुंकारिने बोलावेछे एवा प्रयोग संस्कृत ग्रंथोमां घणा छे. सेवकना गुण ज्याहां कहाछे. त्याहां नीचे लखेलुं वचन मालम पडेछे.

जीवेति प्रब्रुवन् प्रोक्तः कृत्याकृत्यविचक्षणः ॥ करोति निर्विकल्पं यः स भवेद्राजवल्लभः ॥ १ ॥

अर्थ-बोलाव्यो होयतो जीव करीने उत्तर देछे इत्यादि. * * *
केटला एकनो अभिप्राय एवो छेके, जी

ए जय शब्दनो अपभ्रंश छे, पण जीव एज उपरना वचनथी नकी थायछे.

जीओ- जीव. त्वं जीव=तुं जीव.

जीन- जिन्न=भूत, (आ०).

जीभ- } (जिम्मा) जिब्हा, लिह् धा०
जीभडी- } चाटवुं. ह्यां लि नी जि
थईछे.

जीरण-जीर्ण=जूनूं, जृ धा० घसई जवुं.

जीरं- जीर, जु धा० जलदी उगी निकळवुं.

जीवलग- जीवलम=बहालुं.

जिववुं- जीवनं.

जुड- युथी=एक जातनो फूलनो वेलो.

जुकती- युक्ति=तदबीर.

जुग- युग=लांबो काळ.

जुगत-युक्ति, तदबीर. [अंबा=माता.

जुगतंबा- जगदंबा=जगन्माता. जगत्+

जुगदीश-जगदीश=ईश्वर, जगत्+ईश.

जुगम-युग्म, युज् धा० जोडवुं.

जुगल-युगल=जोडुं. जुगल किशोर.

जुगारी-यूतकार=पासावते रमनार.

जुगोजुग-युगानुयुग=हमेश.

जुगित-युक्ति=तदबीर.

जुगम-युग्म=जोडुं.

जुत-युत=जोडायलुं. यु धा० जोडवुं.

जुद्ध-युद्ध=लडाई, युध् धा० लडवुं.

जुबानी- जबान=जीभ, (फा०).

जुमले-ले- } जुम्ला=कुल. (आ०).
जुमलो-ल्लो- }

जुम्मो-जिम्मा=जोखम (आ०).

જુરાત- } જુરાત (આ૦).
જુરિયત-

જુલમ- જુલમ, (આ૦)

જુલૂમ- જુલમ, (આ૦)

જુવતી- યુવતિ=જુવાન સ્ત્રી. [(ફા.)

જુવાન- (જુયાળો) યુવન્ (સં.) જવાન્,

જુવાની- યૌવન=તારુણ્ય.

જુવાબ- જવાબ શબ્દ જુવો.

જુવાર- જૂર્ણ=જાર.

જુસ્મો- ગુસ્તા, (આ.)

જૂ- ચૂકા=એક જીવ.

જૂડી- જુટિકા, જુટ ધા૦ એકતું કરવું.

જૂથ- યૂથ=ટોળું.

જૂદું- જુદા, (ફા.)

જૂનું- (જુળુ) જીર્ણ. જૂ ધા૦ ઘસડેજવું.

જૂવું- (જૂયં) ઘૂતું=જુગાર.

જે-જય=ફત્તે, (ધર્મો જે પાપો છે).

જે- યત્ (સર્વનામ).

જેકિસન- (વિ૦) જયકૃણ.

જેકોર- (વિ૦) જયકુમારી.

જેગોપાલ- જયગોપાલ. ગોપાલ=કૃણ;

અરે ગોપાલ તારી જે હજો, અથવા

વિજયી એવો ગોપાલ.

જેજેકાર-જયજયકાર=જયજયશબ્દ.

જેટલું-(જેતિલું) યાવત્. હે૦ મા૦વ્યા૦.

જેઠ-જ્યેષ્ઠ=મોટો, મોટી ઉમરનો.

જેઠ- જ્યેષ્ઠ=એક મહિનો, જેઠી જુવો.

જેઠાણી- જ્યેષ્ઠા=મોટી ઉમરની.

જેઠી-જ્યેષ્ઠી, જ્યેષ્ઠમહિનાની પૂનમ. આ પૂ-

નમે જ્યેષ્ઠા નક્ષત્ર હોયછે તેથી આ નામ.

જેઠીપુત્ર- જ્યેષ્ઠપુત્ર=વડો છોકરો.

જેઠીમધ-યષ્ઠિમધુ=એક મુઠ્ઠાડિયું.

જેઠાલાલ-જ્યેષ્ઠલાલ, જ્યેષ્ઠ=વડો, ઉત્તમ.

જેઠીમલ- જ્યેષ્ઠમલ્લ=મોટો મલ્લ.

જેર- જીર=નીચે, (ફા.)

જેરદસ્ત- જીરદસ્ત, (ફા.)

જેરબંદ-જીરબંદ, (ફા.)

જેરવવું- જરણ.

જેશંકર- (વિ૦) જયશંકર.

જેષ્ટ- જ્યેષ્ઠ=એક મહિનાનું નામ.

જેષ્ટા- જ્યેષ્ઠા=એક નક્ષત્ર.

જેષ્ટિકા- યષ્ટિકા=લાકડી.

જોગ- યોગ.

જોગ- યોગ્ય=લાયક.

જોગણ- યોગિની=વેરાગણ.

જોગણી- યોગિની=દેવી.

જોગનિદ્રા- યોગનિદ્રા=માયા.

જોગમાયા- યોગમાયા.

જોગાભ્યાસ- યોગાભ્યાસ.

જોગી- યોગી.

જોજન- યોજન.

જોડું- જુક્ત, (ફા.)

જોત-તી- ઝ્યોતિસ્=પ્રકાશ.

જોતર-રૂં- યોત્ર.

જોધ-દ્વો- યોદ્ધા=લડનારો.

જોની- યોનિ=જાતિ. પિશાચ યોનિ=

ભૂતની જાત, વર્ગ.

જોવન (જોવણ) યૌવન=જુવાનો.

જોશ-વ— જ્યૌતિષ=ભવિષ્ય જોવું.

જંગાલ— જંગુલ=ઝેર, જંગાલ એ લીલો રંગ છે પણ તે મોટું ઝેર છે.

ઝ.

ઝક-સ્વ-ઝષ=માછલું.

ઝટ— (ઝત્તિ) ઝટિતિ=જલદી.

ઝણકારો— ઝણત્કાર=એક અવાજ.

ઝરણ— ઝરણ=ટપકવું.

ઝાંજર-રી— ઝર્ઝર.

ઝાંટા— જટા, જટુ ધાં એક બીજામાં ભરાવવું.

ઝાડ— (ઝાડં) ઝટી=નાનો વૃક્ષ.

ઝાડવું— ઝ્યારૂ=સાવરળી, ઝ્યારૂ ઉપરથી આ શબ્દ નિકળ્યો છે. ઝ્યા=જગા, રૂ-ફતનુ ધાં વાઢવું એના ઉપરથી રૂ, ઝાડું=જગા વાઢવાનું સાધન. (ફાં).

ઝાડેજા— યાદવજ: યાદવ=ઝાદવ, જાદવના વંશનો તે ઝાડેજા=રજપૂતની એક જાત.

ઝારપટોઝા— ઝારપ્રતિપદા=વર્ષનો પહેલો દિવસ, ઝારડ્=વર્ષ, પ્રતિપદા=પડવો, પહેલી તિથિ. વિક્રમ શકના વર્ષનો પહેલો દિવસ. મરેઠીમાં પણ શાલિવાહન શકના વર્ષના પહેલા દિવસને વર્ષપ્રતિપદા અં સંવત્સર-પ્રતિપદા કહેછે.

ઝારી-રો— ઝર્ઝર=તઢેલો પદાર્થ કાઢવાનું ઓજાર.

ઝાલર— ઝલ્હરી=કાંસિયા.

ઝીળું— (ઝીળં) ઝીળં=પાતકું, ઘસાયલું.

ઝીમ— જિઘ્ઘા. ઝીમ શબ્દ ઝુવો.

ઝીમેલ— ઘૃતેલી=એક જીવ. 'કાઢા કાઢા મંકોડા ને રાતી રાતી ઝીમેલ્યો, ગાંમડામાં ઘીને ઝી કહેછે, ઘૃત=ઘી=ઝી.

ઝેર— જઘ, (ફા.)

ઝોટિંગ— ઝોટિંગ=ઝોગી.

ઝોઝી— ઝોલિક=પૈશા મુકવાની કોથઢી.

ઝંડો— જયન્તી=ધજા. જિ ધાં જીતવું.

હહાં જયન્તી શબ્દમાંના યનો લેપ થઈ, જન્તી, ત નો ડ થઈ જંડી રૂપ થયું છે.

ટ.

ટકોરો— ટંકાર=અવાજ.

ટગર— તગર=એક ફૂલઝાડ.

ટચલી— તર્જની=અંગુઠાપાસેની આંગઢી.

હાલ છેછીને ટચલી કહેછે. ટચલી આ તર્જનીનો અપભ્રંશ હશે એમ લાગેછે. નિયમ પ્રમાણે ત નો ટ અને

ની ની લી થઈછે. તર્જની=ધમકાવવાની આંગઢી, ઝ્યારે કોઈને ધમકાવવું હોય ત્યારે આપણે અંગુઠાપાસેની આંગઢી ડખી કરીને “જોજે, હું તારી સ્વર લઈશ” વિગરે બોલિએ છિએ ત્યારે અંગુઠાપાસેની આંગઢી ડખી કરી બતાવિએ છિએ. તર્જ ધાં ધમકાવવું, ટપકો દેવો. અંગુઠો=અંગુઠ, વચલી=મધ્યમા. જેમાં વીટી પહેરાયછે તેને કાંઈ નામ નથી માટે સંસ્કૃતમાં પણ

તેને, અનામિકા=નનામી કહે છે. બી-
જીરીતે પળ અનામિકા શબ્દની વ્યુ-
ત્પત્તિ કરેછે. શિવજીએ બ્રહ્મદેવનું એક
ડોકું એ આંગઢી વતે કાપી નાખ્યું
હતું માટે તેને અપવિત્ર (નામ લેવા ન
લાયક) ગણી હતી માટે આ નામ. ક-
નિષ્ઠિકા=છેલ્લી આંગઢી.

ટાંક- ટંક=એક વજન.

ટાંકણું- ટંકનં, ટંક=પથરા ઘડવાનું
ઓજાર.

ટાંગ- (ટંકા) ટંગ=ટંગડી.

ટિંબરવા- તુંબરુ=એક જાડ.

ટિટોડી- ટિટિમ=એક પક્ષી.

ટિલક- તિલક=ટીલું.

ટિલકવાડું- તિલકવાટી. આ ગામ
નર્મદાના ઉત્તર તીર ઉપર ગાયકવા-
ડના ઇલાકામાં છે, ત્યાં તિલકેશ્વર
નામનો મહાદેવ છે.

ટીકો- } તિલક.
ટીલું-લા-

ટીપું- (થેવો) સ્ટેમ= બુ. પા. લ. જુવો.
તેમ આ શબ્દપળ ખીનાસવાચક છે.

ટુંકારો- ત્વંકાર=તુંતાં કરવી.

ટુંકુ- કુતા, વર્ણવ્યત્યય, (ફા.) [જગા.

ટંકસાલ- ટંકશાલા=સિકા પાડવાની

ટંગડી- ટંગ.

ઢ.

ઢકરાઈ- } ઢાકોર શબ્દ જુવો.
ઢકરાણા-

ઢગ- સ્થગ=ધૂતારો. [પાવડું.

ઢગડું- સ્થગનં=છેતરડું. સ્થગ્ ધા૦ છુ-

ઢઢા- ઢઢરી=મશ્કરી.

ઢળકારડું- } ઢળકાર=એક અવાજ.
ઢળકો-

ઢલિયો- અષ્ટિલિકા=ગોટલો.

ઢાકર- } ઢકુર=મૂર્તિ.
ઢાકોર-

ઢાણું- સ્થાન=જગા.

ઢ.

ઢંશ-સ- દંશ. દંશ્ ધા૦ કરડડું.

ઢંશડું-સડું- (ડસળ) દશનં. ઉપરનો
શબ્દ જુવો.

ઢકાલ- ઢુક્કાલ, ઢુર્=નઠારો, કાલ=
વલત.

ઢફ-ડું- ઢફ=એક વાજું. (ફા.)

ઢબડી-ડું-ડો- } ઢબ્બા=મવાહી પદાર્થ
ઢબી-બો- } મૂકવાનું ચામડાનું વા-
ઢબ્બી-બ્બો- } સળ, (ફા.)

ઢબોડ-ઢર્મીવતી=વડોદરેથી ૧૦ ગાઉડ-
પર એક નગર છે.

ઢમકો- ઢિડિમ=ઢિંડિ એવો શબ્દ ક-
રનારું વાજું.

ઢમરો- ઢમન, મુગંધિવાઢો છોડ.

ઢમાક-ઢિમાગ=ઢોઢ, (ફા૦).

ઢર-ઢર=મો.

ઢસડું-દશનં=કરડડું. દંશ્ ધા૦ કરડડું.

ઢાંડ- } ઢંડ=મગરુબી, હાલ મગરુ-
ઢાંડગાડ- } બને અર્થે પ્રયોગ થાયછે.
ઢાંડગો-

ડાંડી-ડો- દંડ=લાકડી.

ડાંસ-દંશ=એક જીવ. દંશ ધાં કરડવું.

ડાકણ-ળી- } ડાકિની=ભૂતની એક
ડાકેણ- } જાત.

ડાકોર- ડંકપુર, આ ગામમાં પહેલાં
ડંક ઋષિનો આશ્રમ હતો, તે ઋષિએ
પોતાના નામથી સ્થાપન કરેલું મહા-
દેવનું લિંગ રણછોડજીના મંદિરની
સામે ગોમતીના કાંઠા ઉપર હાલ છે.
રણછોડજીના મહાસ્થાનકને લીધે
આ ગામ પ્રસિદ્ધ છે. રણછોડ શ-
બ્દ જુવો.

ડાગળો-ડિંગર:=સુઠો, લુચ્છો. ર નો લ
થઈ ળ થયો છે.

ડાઘ-ઘો-દાઘ, (ફાં).

ડાડ-ઢ-દાઢા, દા ધાં કાપવું (ખા-
વાના પદાર્થને).

ડાબડી-ડો-દબ્બા (ફાં), ડબડી શ-
બ્દ જુવો.

ડાભ-(ડબ્બો) દર્ભ.

ડામ-(ડંબો) દંભ.

ડામવું-(ડંભણ) દંભન.

ડારો-દર=મો.

ડાલું-ડલક=ટોપલો.

ડાઝ-ઝી-ઝું-(ડાલા) હેં દેં શં
સંગ્રહમાં ડાલી શબ્દ માલમ પડે છે.

ડીલ-દિલ=મન (ફાં).

ડુબકી-ઝુડનં, ઝુડ્ ધાં ડબકી મારવી.
વર્ણવ્યત્યય.

ડેગ-ઘ-દીગ=વાસણ, (ફાં).

ડેલુ-લો-દેહલી=બારણા પાસેનો ઘરનો
ભાગ.

ડોડી-દોંડી=એક ભાજીવેલી.

ડોળી-દોળી શબ્દ જુવો. [ડોલ.]

ડોલ-(ડોલા) દોલા=હિંડોલો. 'ફુલ-

ડોલ- } દલ્લ, (આં).
ડોલચી- }

ડંકો-ઢકા=એક વાજું.

ડંચ-દંશ=કરડવું.

ડંડ-દળડ=શિક્ષા.

ડંડુક-(દંડો) દળડક=લાકડી.

ઢ.

ઢીચણ-અર્ઢ્ધચરણ. રાન=અરણ્ય ઇ-
ત્યાદિ શબ્દમાં આદિ અ નો લોપ
થાય છે. તે લોપ થઈ ઢીચરણ રહ્યું
તેનું ઢીચણરૂપ થયું હશે.

ઢીલું-(સઢિલં) શિથિલ. ૮૧ પાં ૧
હેં પ્રાં વ્યાં.

ઢોંગ-દંખ.

ઢોર-ધુર્ય-બોજો વહેવાનું જાનવર.

ઢોઝવું- } ધવલ=સફેદ.
ઢોઝું- }

ઢંઢેરો-ઢિંઢિમ=એક અવાજ, એક વાજા-
નો ઢિમ ઢિમ એવો અવાજકરી કાં-
ઢક વાત જાહેર કરવી તે.

ત.

તકતકતું-ચકાસિત ચઢકતું. ચકાસ્
ધાં ચઢકતું.

तकनो-तख्ता=पाटियुं, (फा०).
 तकरार-तक्रीर, तकारीर, (आ०.)
 तकलदी-तकलीदी, (आ०.)
 तकशीर-तकसीर=अपराध. (आ०.)
 तकादो-तकाजा, (आ०.)
 तकियो-तक्य=उशीकुं, (फा०.)
 तखत-तख्त=सिंहासन, राजगादी. (फा०.)
 तखती-तख्ती, (फा०.)
 तगडो-त्र्यंकक. त्रि+अंकक.
 तगणु-त्रिगुण=तमणुं.
 तगादो-तकाजा (आ०.)
 तगावी-तकावी, (आ०.)
 तज-तच्च=एक मसालो.
 तजवुं-त्यजनं=छोडवुं.
 तजली-तजल्ली, (फा०.)
 तड-तट=किनारो.
 तडबुच-तरंबुज=एक जातनुं फळ. तर-
 बुज (फा०.) [रूप.
 तण-त्रीणि, त्रि शब्दनुं नान्यतर जाति-
 तण-(तण) तृण=घास.
 तणखलुं- } तृणक=घास.
 तणखुं- }
 तणछ-तिनिश=एक झाड.
 ततकाळ-तत्काल=तेज वखत.
 ततक्षण-तत्क्षण=तेज वखत.
 ततबर-(तप्परो) तत्पर=आतुर.
 तत्तव-(तत्त) तत्त्वं=सार.
 तथी-तिथि=दिवस.
 तदुपरांत-तदुपरि=ते उपर.

तदवीर-तडीर, (आ०.)
 तन-तनु=शरीर.
 तनदुरस्त-स्ती-तनदुरुस्त-स्ती, (फा०.)
 तपखीर-त्वक्षीर=झाडनी छालमांथी
 निकलनारो एक पदार्थ.
 तपवुं-तपनं, तप् धा० ताप पडवो.
 तपसील-तफसील, (आ०.)
 तपास-तफहूस, (आ०.)
 तपेसरी-तपखी=तप करनारो.
 तफावत-तफावुत, (आ०.)
 तबकडी-तबक, (आ०.)
 तबला-तब्ला, (आ०.)
 तबियत-तबिअत, (आ०.)
 तबेलो-इस्तल्ल=घोडा बांधवानी जगो.
 (आ०.)
 तमणुं-त्रिगुण.
 तमर-तिमिर=अंधारुं. आंखे तमर (त-
 म्मर) आवी एटले आंखे अंधारां
 आव्यां.
 तमाकु-तंबाकू, (फा०.)
 तमाचो-तमाचा, (फा०.) [व्या०.
 तमारुं-(तुम्हकेरो) युष्मदीयः हे० मा०
 तमासो-तुमाशा, (फा०.)
 तमे-(तुम्ह) युष्मद् हे० मा० व्या०.
 तयार-तैयार, (फा०.)
 तर-तरि=होडी.
 तरक-तर्क=विचार, कल्पना.
 तरकट-तर्कित=कल्पनाथी बेसाडेलुं ए-
 टले खरुं नहीं ते.

तरण-त्रीणि=त्रि शब्दनुं नान्यतर जा-
तिरूप.

तरणुं-तृण=घास.

तरत-त्वरित=लागलुं.

तरतव-तारतम्य.

तरपंडी-त्रिपिंडी=त्रणपिंड, 'तरपंडीना
त्रण'.

तरपत-तृप्त, तृप् धा० धरावतुं.

तरफ-तर्फ=बाजु. (आ०).

तरफण-त्रिवपनी. वपन धान्य ओरवा-
नुं ओजार, एवां त्रण ओजारनो जथो
ते तरफण.

तरबुच्च-तरंजुज=एक फल. (सं०) त-
रबुज, (फा०).

तरभाणुं-तर्पणभाजन जेमां तरपण क-
राय छे ते वासण.

तरवर-तरुवर=उत्तम झाड.

तरवाडी-त्रिवेद, त्रिपाठी, त्रैविद्य, त्र-
ण वेद जाननारो. तरवाडी नाम धरा-
वनारा ब्राह्मणोना पूर्वजोमां कोई त्रण
वेद भण्या हशे तेथी आ नाम.

तरवाडो-तरुव्याध, व्यधू धा० छेद
पाडुं. ताड, खजुरी विगरेने छेद पा-
डनार (ताडीने वास्ते).

तरवायो-त्रिपादी=द त्रण पगवाळी घ-
डुची जेवी एक वस्तु.

तरवार-तरवारी=एक शस्त्र.

तरवुं-तरणं, तृ धा० तरवुं.

तरस-तरक्षु=एक जातनुं जानवर. जरख.

तरस-तृषा, तृष् धा० तरशा थवुं.

तरस्युं-तृषित=तरस लागेलुं.

तराक-तर्कु=सुतर कांतवाना रेंटियामां
जेना उपर सुतर विटायछे ते लो-
ढानी सळी.

तराजवुं-तराजू, (फा.) तुलायुग, तुला=
तोलवानुं धातुनुं अथवा चामडानुं
छालियुं, (चेलियुं) युग=जोटो, छा-
लियानो जोटो. फारसीमां तराजू क-
हेछे तेनी व्युत्पत्ति आ उपरथीज हशे.

तरापो- तरिक=पाणीपर तरवानुं एक
साधन. तरी=होडी.

तराववुं- तारणं=तारवुं. तृ धा० तरवुं.

तरे- तरति, तृ धा० तरवुं.

तरेह- तऱ्हा, (आ.)

तर्त- त्वरित=जलदी.

तर्पवुं- तर्पणं= तृप्त करवुं.

तर्पित- तृप्त=संतोष पामेलुं.

तल- तिल=एक धान्य.

तलफ- तलब=मागणुं. (फा.)

तलवार- तरवारी=एक शस्त्र.

तलास- तलाश, (फा.)

तल्लाक- तलाक=छेडो फाडी आपवो,
(आ.)

तवी-वो- तावा=लोटी, (फा.) (तवओ)
तपक=लोटी. (सं.)

तसको- तिरस्कार=धिकारवुं.

तस्करवुं- तस्करणं=चोरवुं.

तहकुब- तवकुफ, (आ.)

તહાં- } (તહિ તહિં તહ) તત્ર. ત્રપો
 ત્યાં- } હિહત્યા: ૧૬૧ પાં ૨ હેં
 ત્યાંહ } માં વ્યાં.

તલ્લગટ- તલકાઠ=તલ્લે મુકવાનું લાકડું.

તલ્લાતાંદલા- તિલતંડુલ, તિલ=તલ્લ,
 તંડુલ=ચોલા, તલ્લ (કાલા) અને
 ચોલા આ બે પદાર્થે એક બીજાથી
 જુદા જણાયછે તે ઉપરથી 'તલ્લાતાં-
 દલા' આ શબ્દ જુદું પડવાને અર્થે
 વાપરે છે. 'માટે એઓથી અત્યારે તલ્લ-
 તાંદલા કરવાછે એટલે જુદું પડવું છે.

તલ્લાવ- } તાલાવ, (ફા.) તલ્લ, ત-
 તલ્લાવડી- } ડાગ. (સં.)

તલ્લિયું- }
 તલ્લી- } તલ.
 તલ્લે- }

તાંત- } તન્તુ, તન્ ધાં લાંબુ કરવું.
 તાંતળો- }

તાતું- તપ્તં=ગરમ. 'તાતું પાણી.'

તાંદલજો-લ્લિયો-તંડુલીય. તંડુલ=ચો-
 લા, આ ભાજીનાં બી ચોલા જેવાં હો-
 યછે તેથી આ નામ.

તાંદલા- તંડુલ=કોદરા ડાંગર વિગેરે
 ધાન્યેલાં કાઢેલા દાણા, તડ્ ધાં
 હુડવું, મારવું.

તાંબટ- તર્પણ=જે પાત્રમાં તર્પણ કરાય-
 છે તે.

તાંબડી-ડો-તામ્રક=તાંબુ, તાંબાનું બનાવે-
 લું વાસણ એવે અર્થે હાલ પ્રયોગ થાયછે.

તાંબાકુંડી- તામ્રકુંડી=તાંબાનું કુંડના

ઘાટનું નહાવાને માટે બનાવેલું વાસણ.
 તાંબાનાણું-તામ્રનાણક. નાણક=સિકો.

તાંબુ- (તમ્બં) તામ્ર=એક ધાતુ.

તાડ- તાપ=ગરમ.

તાકું- તાક=કમાન, જેને કમાન જેવો
 આકાર હોયછે એવું ભીતમાં કરેલું
 બાકું, (આ.)

તાગુ- તકાજા. (આ.)

તાછવું- તક્ષણ, તક્ષ ધાં તાછવું, છો-
 લવું. સુથાર લાકડી તાછેછે=સૂત્રધારો
 લગુડં તક્ષતિ.

તાછલાનું- } તહારતખાના. તહારત=
 તાજલાનું- } સ્વચ્છતા ધાના=જગા.
 } શૌચકૂપ=તહારતખાના.

તાજું- તઝ=તત્=તેજ વેળાએ, જ=પેદા
 થયેલું એટલે બનેલું, તરત બનેલું. તાજા
 (ફા.)

તાજેતર- તઝતર=વધારે તાજું. તાજા-
 તર, (ફા.)

તાડ- તાલ=એક જાતનું ઝાડ. [રસ.

તાડી- તાલી=તાડના ઝાડમાંનો કેફી

તાણ- } તન્ ધાં ઝેંચવું.
 તાણવું- }

તાણું- ત્રિનવતિ.

તાળો- તાન:, વિસ્તાર. સૂતરનો તાળો.

તાત્કાલ- તત્કાલ=તેજવચ્ચત.

તાપડિયાં- } તાપસ્ફોટક તાપ=ગરમી,
 } સ્ફોટક=ફોલો. ગરમીથી
 તાપોડિયાં- } થયેલી ફોલો.

તાપણું- } તપનં=ગરમ થવું.
તાપણું-

તાબે-તો- તાબિ, (આ.)

તામસી- તામસ=ક્રોધી.

તાયફા- તાયિફા, (ફા.)

તારપછી- તત્પશ્ચાત્, તત્=તે, પશ્ચાત્=પછી.

તારુણી- તરુણી=જુવાન સ્ત્રી.

તારો- તારા=નક્ષત્ર.

તાલકુ- તાલુ=તાલવું શબ્દ જુવો.

તાલુકો- તઆલુકા, (આ.)

તાલેમ- તાલીમ=શિખવું. (ફા.)

તાલેવંત- } તાલે=નસીબ, (ફા.) વંત=

તાલેવાન- } વાન, (સં.) નસીબદાર,
અથવા તાલેમંદ, (ફા.)

તાવ- તાપ, (સં.) તપ અં તવ (ફા.)

તાવડી-ડો- (તવડો) તપક=લોટી.

તાવવું- તાપનં, તપ્ ધાં તપાવવું.

તાવી-તા=લોટી. (ફા.)

તાસ- સાઅત=અડીઘડી. વર્ણવ્યત્યય,
(આ.)

તાસું- તાસા=એક વાદ્ય (આ.)

તાલ- તાલ=ગાવામાંનો.

તાલવું- તાલુ, ત્ ધાં નિકલવું, જવું;
જેથી કરીને શબ્દ નિકલે છે તે મો-
ડાના અંદરનો ભાગ.

તાલી- તાલ=હાથ ઉપર હાથ મારે જે
ધ્વનિ નિકલે છે તે.

તાલું- તાલક=કલ.

તાલુ- તાલવું શબ્દ જુવો.

નિકટ- કિટ-ટિકેટ (Tickets.) (અં.)

નિખટ-તિક્ત=કડવું. તીણું શબ્દ જુવો.

નિખાશ- તિક્તાશ. તિક્ત+અંશ.

નિજોરી- ટ્રેઝરી (Treasury)=લ-
જાનો, (અં.)

નિરછું- નિર્ચ્ચ=કતરાતું.

નિરંદાજ- તીરઅંદાજ, તીર=બાણ, અં-
દાક્ષતન=ફેકવું ઉપરથી અંદાજ=ફે-
કનાર, તીર મારનાર. (ફા.)

નિરપાર્ડ-ત્રિપદો=જેને ત્રણ પાયા હોય
છે એવી એક બેઠક.

નિરહૂન-તીરભુક્તિ=પૂર્વ હિંદુસ્તાનમાંના
એક પ્રાંતનું નામ.

નિરાહિન-ત્રિતીય=ત્રીજો.

નિસમારખાં-તીસ માલ્ખીઓને મારનારો
આ પદવી ધરાવનાર મુસલમાન. આ
કહેવત એક દંતકથા ઉપરથી ચાલી છે.

નિકમ-ત્રિવિક્રમ. ત્રિ=ત્રણ, વિ+ક્રમ્
ધાં જવું, વિષ્ણુએ પોતાના ત્રણ પ-
ગથી ત્રણે લોક વામન અવતારમાં
વ્યાપ્યા હતા તેથી આ નામ.

તીણું- તિક્ત=કડવું. કટુ=તીણું અને
તિક્ત=કડવું એમ છતાં હાલ ઉલટો
રિવાજ પડ્યો છે એટલે કટુ શબ્દનો
અર્થ તીણું છતાં તે શબ્દ કડવાને
અર્થે બોલાય છે.

તીજ-તૃતીયા=ત્રીજી તિથિ.

તીજું-તૃતીય.

તીણું-(તિણ્હં) તીક્ષ્ણ=ધારવાળું. તિજ્

ધા૦ ધાર ચઢાવવી.

તીતર-તિત્તિર, તિત્તિ=એક ધ્વનિ, રા
ધા૦ કરવું, તિત્તિ એવો શબ્દ કર-
નારું પક્ષી.

તીતાલ-ત્રિતાલ=ગાયનમાંનો એક જાત-
નો તાલ.

તીરથ-તીર્થ=પવિત્રસ્થાન, તૃ ધા૦ ઓ-
ઢંગી જવું, જેથી કરીને પાપ અથવા
દુખને ઓઢંગી જવાય છે એવું સ્થાન.

તીસ-(તીસા) ત્રિંશત્.

તું-(તું, તુવં, તુમં) ત્વમ્ (સં૦) તૃ, (ફા૦).

તુંકાર-રો-ત્વંકાર=તુંકારો.

તુંબડી-ડો-તુંબી, તુબિ ધા૦ નાશ ક-
રવો (પિત્તનો). તુંબડી પિત્તનાશક
છે એ વૈદ્યશાસ્ત્રમાં પ્રસિદ્ધ છે.

તુર- } તુવરી=એક ધાન્ય.
તુવેર- }

તુકડો-ત્રોટક, તુટ્ ધા૦ કાપવું. વર્ણ-
વ્યત્યય.

તુકમ-તુલ્મ=બીજ, (ફા૦).

તુકમરિયાં-તુલ્મે રૈહાન. રૈહાન નામ-
ની એક સુગંધિદાર વનસ્પતિ. તુલ્મ=
બીજ, રૈહાન=સબજો, સબજાનું બીજ.

તુકો-તુકા=તુટું તીર. 'લાગ્યું તો તીર
નહિ તો તુકો'. (ફા૦).

તુચ્છકારવું-તુચ્છીકરણ=તુચ્છ=પોલું,
સારવગરનું. સારવગરનું ગણવું. તુચ્છ=
ફોતરું, છાલું.

તુટક-ત્રુટિત, તુટ્ ધા૦ કાપવું.

તુટવું-ત્રોટનં, તુટ્ ધા૦ કાપવું.

તુમડી-તુંબડી શબ્દ જુવો.

તુમાન-તુંબાન=સુરવાલ, (ફા૦).

તુરંગ-ટ્રાંક=કેદલાનું. (Tronk) પો-
ટુંગીજ અથવા ડચ્છ ભાષાનો શબ્દ.

તુરત-ત્વરિત=જલદી.

તુરાઈ-તૂર્થ્ય=એક જાતનું વાજું.

તુરાસ-તુવરાંશ, તુવર+અંશ. તુવર=તુરં.

તુર્કી-તુરુક્ક=તુર્કસ્તાનના રહેનારો.

તુર્ન-ત્વરિત=જલદી.

તુવેર-તુવર=એક જાતનું અનાજ.

તુર્યા-તુરીયા=ચોથી અવસ્થા.

તુલ્લી-તુલસી, તુલા=સરખાપણું ધો
ધા૦ નાશ કરવું, સરખાપણાનો નાશ
કરનારી, ઇટલે એના સરખો (પવિત્ર-
તામાં) બીજો છોડ નથી તેથી આ
નામ. આને હિંદુ માત્ર પવિત્ર ગણે છે
એ પ્રસિદ્ધ છે.

તુલ્લા-તુલા=સાતમી રાશિ.

તેનાલીસ-(તેઆલીસા) ત્રિચત્વારિંશત્.

તેત્રીસ-(તેતીસા) ત્રયત્તિંશત્.

તેસઠ-ત્રિપષ્ટિ.

તે-તે=તીજો પુરુષ સર્વનામ અનેકવચન.

તેજ-તેજસ્=પ્રકાશ.

તેજાવ-તીજ+આવ. તીજ=તીજું, બાઢી
નાચે તેવું, આવ=પાળી, ગંધક વિગ-
રેનો અરક, (ફા૦).

તેજી-તીજી=આકરાપણું, (ફા૦).

તેટલું-(તેતિલું) તાવત્, હેંમાંવ્યાં.

तेड-(तडो) तटः=तीर.

तेपन-(तेवण्णा) त्रिपंचाशत्.

तेर-(तेरह) त्रयोदश.

तेरण-तेरिणी=एक फुलझाड.

तेरस-त्रयोदशी=तेरमी तिथि.

तेरीख-तारीख=मिति, (आ०).

तेल-(तेहं) तैल=तिल (तळ) मांथी
निकळेलुं ते.

तेलण-तैलिनी=तेलवाळी.

तेली-तैली=तेलवाळो.

तेवीस-(तेवीसा) त्रयोविंशति.

तेहेनात-तयीनात=निमणुक, (आ०).

तेहेसील-तह्सील=मेळेवेली वस्तु,
(आ.).

तैड-(तडो) तट=किनारो.

तोछडुं- तुच्छ शब्द जुवो.

तोडवुं- त्रोटन, त्रुट् धा० कापवुं.

तोडी- त्रोटकी=एक रागणी.

तोडी- तोरट=एक भूषण.

तोतो- तुती=पोपट, (फा.)

तोफान-नी- तूफान=वादळ, (आ.)

तोफे- तुह्फा=सरस, (आ.)

तोर- तौर=ठाठ. (फा.)

तोरो- तुरी=छोगो, (फा.)

तोलवुं- तोलनं, तुल् धा० जोखवुं.

तोलो- तोल, तुल् धा० तोलवुं.

तोसदान- तूशदान. तूश=एक टंक

पोचे एटलो खोराक, दान=ठाम मुसा-
फरी साहं खोराक राखवानी कोथळी,

(फा.) अथवा बंदुकनो दारु मुक-
वानी कोथळी.

तोहोमत- तुह्मत=आरोप, (आ.)

तोळा- तुला=सातमी राशि.

तंतर- तंत्र, तंबोळ (तंबोल) तांबूल=
वीडी.

तंमर- तिमिर=अंधारं.

तांदूल- तण्डुल=चोखा.

त्यासी- त्र्यशीति.

त्रगणुं- त्रिगुण.

त्रण- (तिण्णि) त्रीणि. [रोनें.)

त्रपण- तर्पण, तृप् धा० धराववुं (पित-

त्रपती- तृप्ति=संतोष, तृप् धा० धराववुं.

त्रभाणुं- तर्पणभाजन=तर्पण करवानुं वा-
सन.

त्रमणुं- त्रिगुण.

त्रण्णा- तृण्णा=तरस, लोभ.

त्रांक-) तर्कुं=तरांक. कपालनालिका

त्राक-) तर्कुः (त्रिकांडशेष).

त्रापो- तरापो शब्द जुवो.

त्रिकम- त्रिविक्रम, तीकम शब्द जुवो.

त्रिभोवन- त्रिभुवन=त्रण लोक; स्वर्ग,
मृत्यु, अने पाताळ.

त्रिराशी- त्रैराशिक=त्रण जथाओ.

त्रिवली-त्रिवली=पेट उपरना त्रण वाटा.

त्रिज- तृतीया.

त्रिस- त्रिशत्.

त्रुठयो- त्रुष्टः=संतोष पांम्यो. तृप् धा०
खुशी थवुं.

थ.

थप्पड- } चर्पट=लपडाक.
थपडाक- }

थर- स्तर, स्तृ धा० पाथरुं.

थल-स्थल=जगा.

थांबलो- }
थांभलो- } स्तंभ=खांभ.
थामलो- }थाग-ताग-स्थाग=उंडुं नहीं ते. अस्था-
ग=अथाग, घणुं उंडुं. आस्थाथा-
स्थागमस्ताघमगाधं चातलस्पृ-
शि. (हेमचंद्रकोश).थाणदार- } स्थान+दार=कोई एक ज-
थाणेदार- } गाने अधिकारी (सं. फा.)

थाणुं- स्थान=जगा.

थान- स्तन.

थानक- स्थानक=जगा.

थापट- चर्पट=लपडाक.

थापण- स्थापन=मुकवुं.

थापन-ना- }
थापवुं- } स्थापन=वेसाडवुं (मूर्तिनं)

थावर-स्थावर=न हाले एवुं.

थाल-ली- स्थाली=एक पात्र.

थालुं-स्थाली, थाळीना आकारनुं होय-
छे माटे आ नाम.

थिरता- स्थिरता=धैर्य.

थीर- स्थिर=न हाले तेवुं.

थुंकवुं-छीवन, छीवू धा० थुंक बहार
कहाडवुं.

थोडुं- (थोक्कं) स्तोकं=जरा.

थोभवुं- स्तंभनं, स्तंभ धा० अटकवुं.

थंडुं- (जडं) जड-डाडुं, सुपीमः शि-
शिरो जडः (अमर).

द.

दकाळ- दकाल=नठारो काळ.

दक्षण- दक्षिण=एक दिशा.

दक्षणा- दक्षिणा=दान.

दक्षणी- दक्षिण=दक्षिणतरफना लोको.

अथवा दाक्षिणात्य.

दख- दुःख.

दखणा- दक्षिणा=दान.

दखणी- दक्षिण=दखखणना लोक.

दखखण- दक्षिण=एक दिशा.

दगड- }
दगडो- } दृपद=पथरो.

दजन-डजन (Dozen)=बार, (अं.)

दडियो- द्रोण=पडियो.

दताळी- दंताली=पंजेटी, दंत=दांता,
आली=ओळ, दताळीमां दांता हारबंध
होयछे मांटे आ नाम.

ददामुं- डिंडिम=नगरं.

दधिजा- उदधिजा=लक्ष्मी.

दन- दिन=दिवस.

दनेयुं- दैन=दिवसनुं.

दमडी-द्रुमक=एक नाणुं.

दमरो- दमन=एक सुगंधिवाळो छोड.

दयाळ- दयालु=कृपाळ.

दरखास-दरखारत=अरजी, (फा०).

दरघा-दरगा=मसीद. (फा.).

દરજી-દર્જી, (ફા.).

દરહજો-દર્જી=પદવી, (આ.).

દરદ-દર્દ=દુઃખ, (ફા.).

દરૂપણ-દર્પણ=આપ, દર્પ્ ધા૦ પ્રકાશવું.

દરખ-દર્ખ=ડાખ.

દરમાયો-દરમાહા, દર=અંદર, માહા=માસ, (ફા.).

દરવ-દ્રવ્ય=ધન.

દરવાન-દરવાન=દરવાજે બેસનાર સિપાઈ, (ફા.).

દરવેશ-દર્વીશ=ફકીર, (ફા.).

દરશણ-દર્શન, દર્શ્ ધા૦ જોવું.

દરશણિયું-દર્શનીય=સુંદર. (ઘરેણું).

દરશવું-દર્શન=નજરે પડવું. દર્શ્ ધા૦ જોવું.

દરાખ-દ્રાક્ષા=એક ફળ.

દરાજ-દર્દ=એક રોગ.

દરિઆઈ-દર્યાઈ=સમુદ્રસંબંધી (ફા.).

દરિઆફ-ફત-દરયાફત=વિચાર. દર-યાફતન્ ધા૦ સમજવું.

દરિઆવ- } દર્યા=સમુદ્ર. (ફા.).
દરિયો- }

દરિદ્ર-દારિદ્ર્ય=ગરીબાઈ. દરિદ્રા ધા૦ કંગાલ થવું.

દરિદ્રી-દરિદ્ર=ગરીબ. દરિદ્રા ધા૦ કંગાલ થવું.

દરેક-દરેક=પ્રત્યેક. (ફા.).

દરેસ-ડ્રેસ-પોશાક (Dress) (અં.).

દરો-દૂર્વા, દુર્વ્ ધા૦ હરકત કરવી (પા-

પને), આ દેવને ચઢાવે પાપ દૂર થાય છે એવો લોકોમાં વિશ્વાસ છે.

દરો-દર=ખાડો.

દરોગો-દારૂગા=મુખી (ફા.).

દલ-દિલ=મન (ફા.).

દલગીર-દિલગીર=દુઃખી (ફા.).

દલગીરી-દિલગીરી=દુઃખ (ફા.).

દલપત-(વિ.) દિલ+પતિ=મનનો મુખત્યાર (ફા. સં.).

દલસુખ-(વિ૦) દિલસુખ=મનને સુખ આપનાર (ફા. સં.).

દલાલ-દહાલ (આ.).

દલાલું-દહાલી (આ.).

દલસો-દિલાસા શબ્દ જુવો.

દલિપચંદ-(વિ.) દિલીપચંદ, દિલીપ=સૂર્યવંશનો એક રાજા; દિલી=દિલ્હી (હસ્તિનાપુર), પ=પાલન કરનાર, દિલ્હીપતિ=દિલીપચંદ. ચંદ=ચંદ્ર.

દવાઈ-દવા=ઓસડ (આ.).

દવાડ-દવાનલ, દવ=જંગલ, અનલ=દેવતા, જંગલનું બઢવું.

દવાદશી-દ્વાદશી=બારમી તિથિ.

દવે-દ્વિવેદ, દ્વૈવિધ=બે વેદ જાણનારો.

દશમું-દશમ.

દસ-દશન્.

દસકત-દસખત=સહી. દસ્તખત એમ પણ કહે છે. દસ્ત=હાથ, ખત=અક્ષર, હસ્તાક્ષર.

દસકો-દશક=દસનો જથો.

દસમ-દશમી=દસમી તિથિ.

દસા-દશા=હાલત.

દસરા- } દશરાત્ર- આશો મહિનામાં

દસેરા- } નવ દહાડા સુધી દેવીનો જે

ઓછવ કરાયછે તેને નોરતાં=નવ-
રાત્ર કહેછે. આ ઓછવની જે દ-

સમી રાત તે દસેરા=દશરાત્ર.

દસ્તાવેજ-દસ્ત આવીજ=લખત (ફા.).

દસ્તો-દસ્તા=હાથો.

દસ્સેમ-દશમી=દસમી તિથિ.

દહવું-દહનં=બાઝવું. [કાર.

દહિ-(દહિયં) દધિ=દૂધનો એક વિ-

દહિવડું-દધિ+વટક. વટક=વડું.

દલ-દલ=ફોજ.

દલદર-(દાલિદ) દારિદ્ર્ય=કંગાલી.

દલદ્રી-(દલિદો) દરિદ્ર=કંગાલ.

દલવું-દલનં, દલ્ ધાં કાપવું.

દાંડો-દણ્ડ=લાકડો.

દાંત-દન્ત.

દાંતિયો-દન્તી=કાંસકી, કાંસકીને ઘળા

દાંતા હોયછે માટે દન્તી=(દાંતાવા-
ઝી) કહેછે.

દાંતપીસી-દંતપેષણ=દાંત ઉપર દાંત ઘ-

સવા (ગુસ્સાથી).

દાંતઠં-દન્તુર=મોટા અને લાંબા દાંતવાલું.

દાર્દ-દાયક=દાયી=આપનાર (સં.).

દાર્દ-(ધાર્દ) ધાત્રી. દાયા=સોય્યાણી
(આ.).

દાકતર-ડાક્ટર=વૈદ (Doctor)(અં.)

દાખલ-દાખિલ=આવી પોહોચવું (આ.).

દાખલો- દાખિલા=દફતરમાં લખેલી
નોંધ. (આ.).

દાણું-ધુક્ષણં. ધુન્ ધાં બઝવું.

દાડમ-દાડિમ=એક ફલ.

દાઢ-દાઢા=ઘાવાના પદાર્થ ચાવનાર
મોટો દાંત.

દાઢી-દાઢિકા.

દાણ-દાન=આપવું. દા ધાં આપવું.

દાણા-ણો-ધાન્ય (સં.) દાના (ફા.)

દાતડી-દાત્ર=ધાસ વિગેરે કાપવાનું ઓ-
જાર. દા ધાં કાપવું.

દાતણ-દંતધાવન. દંત=દાંત, ધાવન=
ધોવાનું સાધન. જે સઢીવતે દાંત
સાફ કરાયછે તે.

દાતરડી-ડું-દાત્ર. દા ધાં કાપવું.

દાતાર-દાતૃ=આપનાર, દા ધાં આપવું.

દાદર-દદૃ=એક રોગ.

દાદુર- } દર્દુર=દેડકો.

દાધર- }

દાનત-દિયાનત=મામાણિકપણું (આ.).

દાનસ્તો- દાનિસ્તા=જણાયલું, મસિદ્દ.
(ફા.).

દાનાવ- } દાના=વિદ્વાન. (ફા.).

દાનો-નું-

દાબડી-ડો=દબ્બા. (ફા.).

દાખ-(દખ્ખો) દર્ખ.

દામણ-દામની=દોરડું.

दामणी-दामनी=हीरा मोती परोवेली
कपाळ उपर बांधवानी दोरी.

दामणुं-दामन्=दोरी (रेंटियाने बांध-
वानी).

दामनी-सौदामिनी=विजळी.

दायको-दशक=दशनो जथो.

दायण-दाया (आ.) धन्या (सं.) ध-
न्या धाव्यामलकयोः स्यात् (मेदिनी).

दारूहळद-दारुहरिद्रा=एक औषधि.

दालचिनी-दारुचीनीय-तज. दारु=
लाकडुं, चीन देशमांनुं लाकडुं. दार-
चीनी (फा.).

दावानळ-दावानल. दाव+अनल, दा-
व=जंगल, अनल=अग्नि. जंगलमांनो
अग्नि.

दावो-दावा (आ.).

दाल-दल, दल् धा० दुभागवुं.

दिकत-दिकत=बेचेन (आ.)

दिकरी-दारिका, वर्णव्यत्यय. दृ धा०
चीरवुं (बापनुं मन). बापनुं मन
छोडीनी फीकरथी घणुं दुखो रहेछे
आ प्रसिद्ध छे.

दिकरो-दारक. उपलो शब्द जुवो.

दिगपाल-दिक्पाल=दिशानुं रक्षण क-
रनार देव.

दिगमूढ-दिङ्मूढ.

दिनशाजी-दीनशाह=दीन=धर्म, शा-
ह=राजा.

दिपडुं-डो- } द्वीपिक =एक ज्ञानवर,
दीपडुं- } द्वीप=वेट,वेटमांरहेनारो.

दिपवुं-दीपनं. दीप् धा० प्रकाशवुं.

दिपावडुं-दीपक, दीप् धा० प्रयोजक,
दीपे तेम करवुं.

दिमेटी-डिमिटी=एक जातनुं कपडुं.

Dimity (अं.) दिमयाती (आ.)

दियर- } (दियरो) देवर=वरनो नानो
दियेर- } भाई.

दिलासा-दिलआसा=समाधान करवुं.
आसुदन धा० शांत करवुं.

दिवट-दीपवर्ति. दीप=दीवो, वर्ति=वाट.

दिवडुं-डो-दीपक=दिवो, दिवडो=कणि-
कनो बनवेलो दीवो.

दिवानुं-दीवाना=गांडो (फा.)

दिवाल-दीवार=भीत (फा.)

दिवावत्ती-दीपवर्ति=दीवानी वाट. दीप
=दीवो, वर्ति=वाट.

दिवासळी-दीपशलाका=दीवो करवाने
साकं जे शलाका (सळी) ते.

दिवासो-दीप+अमावस्या=अमास. आ
दिवसे दीवानी पूजा करे छे माटे
आ नाम.

दिवाळी-दीपाली, दीप, आली=हार,
आ तेवारमां दीवा हारबंध गोठवी
रोशनार्ई करेछे माटे आ नाम.

दिवाळुं-दीवाला (फा.)

दिवेट-दीपवर्ति. दिवट शब्द जुवो.

दिवेटी-डिमिटी=एक जातनुं कपडुं.

Diminity (अं.) दिमयाती (आ०).

दिवेल-दीप+तैल=दीवानुं तेल.

दिश-दिशा.

दिसवुं-दर्शनं, दृग् धा० जोवुं.

दीवुं-(दिवृ) दृष्ट=जोएलुं. दृग् धा० जोवुं.

दीवी-दीपिका.

दीवो-दीप.

दीस-दिवस=दिन.

दुंटी-तुण्डी, तुंदी=नाभि.

दुंडी-डिंडिम=नगारी, नगारी वगाडीने जे खबर अपाय छे ते.

दुकाल-दुःकाल=नठारो वखत.

दुख- } दुःख.
दूख- }

दुखणुं- } दुःखनं.
दूखणुं- }

दुखियुं-दुःखितं.

दुखे- } दुःख्यति.
दूखे- }

दुगन-द्विगुण=ताननो एक प्रकार.

दुग्धा-द्विधा=बे प्रकारे, आम करवुं के तेम करवुं एवी मननी स्थिति.

दुजुं- } द्वितीय=बीजुं.
दूजुं- }

दुणावुं- } दवनं, दु धा० वळवुं.
दुणो- }

दुधियुं- } दुग्धिका. आ वेलाना पान+
दूधियुं- } दींटां विगरेमांथी दूध जेवो
दुधी- } पदार्थ निकळे छे तेथी आ
दूधी- } नाम.

दुधेली- } दुग्धवली=एक वेलो.
दूधेली- }

दुपट- } द्विपुट. पुट=पड, बे पडवाळुं.
दुप्पट- }

दुपटो-द्विपुट (द्वे पुटे यस्य) बे पड-
वाळुं वस्त्र एटले बेवडुं वस्त्र. अ०
द्विपट.

दुबळुं- } (दुब्बलं) दुर्बलं=जोर वग-
दूबळुं- } रनुं.

दुभाषियो-द्विभाषक=बे भाषा जाणनारो.

दुरंदेशो-दूरदर्शी, दृग् धा० जोवुं,
दर्शी=जोनार. लांबी नजरवाळो.

दुरबीन-दूरबीन. दूर=आघे बीन=जोवुं.
बीन ए दीदन (जोवुं) धातुनुं एक
अनियमित रूप छे. (फा.)

दुरस्त-दुरुस्त=खरं, व्याजवी. (फा.)

दुरिजन-दुर्जन=नठारं माणस.

दुल्लभराम-(वि०) दुर्लभराम, दुर्लभ=
प्यारो, दुर्लभः कच्छुरेप्रिये (हेम-
चंद्र, नानार्थ).

दुवा- } दुवा=मार्थना, आशीर्वाद (आ.)
दुवाई- }

दुवात-दवात=साहीनो खडियो. (आ.)

दुशमन-दुश्मन=वेरी (फा०).

दूध-दुग्ध, दुह् धा० दोहोवुं.

दूयम-दुवुम, दूयुम=बीजुं (फा.)

देखवुं-दर्शन, दृग् धा० जोवुं.

देग- } दीग=वासण (फा.)
देगडी-डो- }

देडको-दुर्दुरिक=एक प्राणी. [आपवुं.

देण-णुं-दानीय=आपवावुं. दा धा०

देदार-दीदार-मुलाकात (फा.)

देर-दीर-चेरो, मोडुं (फा.)
 देराणी-देवरपत्नी=दियरनी स्त्री.
 देरी-रुं-देवागार, देव+अगार=घर. देव-
 ने माटे करेलुं घर.
 देली-लु- } देहली=बारणाना लगतो
 देवडी- } चोतरो.
 देवदार-देवदारु=एक जातनुं झाड.
 देवळ-(देवउल) देवकुल. देव+कुल=घर.
 देवाळुं-दीवाला (फा.)
 देशनिकाल-देशनिकास. निकास=
 काढी मुकवुं.
 देशाई-देसाई शब्द जुवो.
 देशी-देश्य=देशसंबंधी.
 देसाई-देशायी. देश+आय=पेदाश, प्र-
 गणुं विगरेनी उपज जेनी पासे रहेछे
 ते कामदार. जेम धन जेनी पासे हो-
 यछे ते धनी.
 देहेशत-दहशत=बीक (फा.)
 दैत-दैत्य. दितिना पुत्र ते दैत्य. दिति=
 कश्यप ऋषिनी भार्जा.
 दैवजोग-दैवयोग=नसीबनो योग.
 दैवत-देवत्व=देवपणुं.
 दोजख-दूजख=नरक (फा.)
 दोडवुं-द्रवणं. दु धा० नासवुं.
 दोडी-डुं-दोरक=दोरी.
 दोणी-दोहनी, दुह् धा० दोहोवुं, जेमां
 दूध दोहवाय छे ते वासण, पण हाल
 जेमां छास भरी राखेछे तेने दोहणी
 कहेंछे.

दौत-दवात=खडियो (आ.)
 दोर-डी-डुं- } दोरक.
 दोरी-रो- }
 दोराबजी-दाराब=पालणकर्ता (फा.)
 दोलत-दौलत=धन (फा.).
 दोहणी-णुं-दोहनी. दोणीशब्द जुवो.
 दोहवुं-दोहनं. दुह् धा० दोहोवुं.
 दोहलो-दोहद=अभाव. मरेटीमां पण
 अभावने दोहळा कहेंछे.
 दोहित्र-दौहित्र=छोकरीनो छोकरो.
 दौत-दवात=खडियो (आ.)
 द्राक्ष-द्राक्षा=एक फळ.
 दु-धुव, धुव् धा० अचळ उभुं रहेवुं.

ध.

धजा-(धयो) ध्वजः. ध्वज् धा० हालवुं.
 धजा पवनथी हमेश हालेछे माटे
 आ नाम.
 धडो-धट=ताजवानां बे पलां, धडो बां-
 धवो एटले ताजवाना बे पलां तोलमां
 सरखां करवां.
 धणिआणी-धनिका=पैणत स्त्री. धनाढ्ये
 धनिका वध्वाम्. (हेमचंद्र, नानार्थ).
 धणिआतुं-धनित्व=मालकी.
 धणी-धनिक=वर. धनिकः साधुधन्या-
 कधनेषु धनिका स्त्रियां. (विश्वकोश).
 धतूरो-धत्तूर=एक छोड.
 धन-धन्य=नसीबदार. तारी धन छे=त्वं
 धन्योऽसि. [रस.
 धनतेरस-धनत्रयोदशी=आसो शु० ते-

ધનવંત-ધનવાન્=પૈસાદાર.

ધનુલ્હ-(ધનુહં) ધનુસ્=કામઠું, ધનુ
ધાં ફેંકવું (બાણને).

ધનુર્-ધનુર્વાત=એક રોગ.

ધનેતર-ધનવત્તર=વધારે પૈસાદાર, હાલ
' ઉત્તમના ' અર્થે વપરાયછે.

ધમણ-ધમની=પવન નાલવાનું સાધન,
ધ્મા ધાં ફુંકવું.

ધમવું-ધમન=ધ્મા ધાં ફુંકવું.

ધમાસો-ધન્વયાસ=એક વનસ્પતિ. ધ-
ન્વ=સુકી જમીન, યાસ=છોડ, સુકી
જમીનમાં થનારો છોડ.

ધર-ધુર્=ગાડીનો એક ભાગ.

ધરતી-ધરિત્રી=પૃથ્વી, ધૃ ધાં ધારણ
કરવું; માણસ, જ્ઞાડ, ડુંગર નદી હ-
ત્યાદિ સર્વે પદાર્થો પોતાના ઉપર ધા-
રણ કરે છે માટે આ નામ.

ધરતીકંપ- } ધરિત્રીકંપ= પૃથ્વીનું
ધરતીકંપારો- } હાલવું. કંપ ધાં ધુ-
જવું.

ધરમ્-ધર્મ=પુણ્ય, ધૃ ધાં ધારણ કરવું.
જે બધા જગતને ધારણ કરે છે એટલે
ધર્મવડે આ વિશ્વ ચાલે છે.

ધરવું-ધરણ, ધૃ ધાં પકડવું.

ધરાઝ-ધરાલ, ધરા=ભૂમિ, અલ્ ધાં
જવું; ઝુસરીનું ધોંય તરફ જવું તે ધ-
રાઝ. ગાડીને ધરાઝ છે એટલે ગા-
ડીનો આગલ્યો ભાગ (ઝુસરી) નીચે
જાય છે. ગાડીને ઝલાઝ છે એટલે

ઝુસરી ઝંચી જાય છે; ઝલાઝ-ઝ-
ત્તરાલ, ઉત્તર=ઝંચુ, અલ્ ધાં જવું.
ઉત્તર પ્રતિવાક્યે સ્યાદૂઘ્વોદીચ્યોત્તમેઽ
ન્યવત્. (વિશ્વકોશ.)

ધરી-ધુર્=ગાડીનો એક ભાગ.

ધરો-(ટ્રહો) ટ્રહઃ=નદીમાંના ડંડા
પાણીનો ભાગ. વર્ણવ્યત્યય.

ધર્માદા-ધર્મદાય, ધર્મ=પુણ્ય, આદાય=
લેવું, ધર્માદા રૂપિયા એટલે જેમના
વડે પુણ્ય આવે છે (લાગે છે) એવા
રૂપિયા.

ધવાડવું-ધાપન, ધે ધાં પીવું. ધે ધા-
તુનું પ્રયોજક રૂપ ધાપ.

ધાણા-ધાના=કોથમીરનાં બીજ.

ધાળી-ધાના=સેકેલું અનાજ.

ધાત-ધાતુ=શરીરમાંના મુખ્ય રસો જેવા
કફ, શુક્ર ઇં.

ધાન-ધાન્ય, ધા ધાં પોષણ કરવું.

ધાવઝો-કંબલ=ગાયના ગઢા નીચે જે
લબડતું માસ હોય છે તે. કંબલ શ-
બ્દનો અર્થ ધાવઝી પણ છે, માટે
ગબગબને પણ ધાવઝી કહેવાનો રિ-
વાજ પડ્યો હશે. કંબલો રાજનાગઃ
સ્યાત્સાસ્નાપ્રાચારયોરપિ (મે-
દિની).

ધાર-ધારા=હથિયારની કોર.

ધાર-ધારા=પાણીની ધારા, ધૃ ધાં પડવું.

ધારિયું-ધારા=એક શસ્ત્ર.

ધાવડી-ધાતકી=એક જ્ઞાડ.

ધાવડો-ધવક=એક જાતનું જાડ.

ધાવણ- } ધાપન-ધવાડવું, ધે ધાં
ધાવવું- } પીવું.

ધાવું-ધાવન=દોડવું, ધાવ્ ધાં દોડવું.

ધિક્કારવું-ધિક્કરણ=તુચ્છકાર.

ધીકે-ધિક્ષતે, ધિક્ષ્ ધાં સઙ્ગવું.

ધીમંત-ધીમાન્=બુદ્ધિશાળી.

ધીમર- } ધીવર=માછી, ધી ધાં પક-

ઢીમર- } ડવું (માછલાને).

ધીર- } ધૈર્ય=સત્તૂરી.

ધીરજ- }

ધુંધળકું- } ધૂલિકા=ધુમસ, ધૂલના રંગ

ધુંધળું- } જેવા દેખાવ ઉપરથી આ શબ્દ થયો હશે.

ધુંવર- } ધૂમિકા=સવારમાં ધુમાડા જેવો

ધુમર- } જે દેખાવ દેખાય છે તે.

ધુમસ- }

ધુજવું-ધર્જન, ધૃજિ ધાં હાલવું.

ધુજે- } ધૃંજતિ=હાલે છે. ધૃજિ ધાં

ધુજે- } હાલવું.

ધુવો-ધૂમ=ધુમાડો.

ધુણવું- } ધૂનન, ધૂ ધાં હલાવવું.

ધુણાવવું- }

ધુળી-ધૂમ=ધુમાડો. ધૂમ શબ્દ ઉપરથી હશે.

ધુતારો-ધૂર્ત=ઠગ.

ધુપવું-ધૂપન, ધુપ્ ધાં ગરમ કરવું.

ધુમાડો-ધૂમ.

ધુરપદ-ધુપદ.

ધૂલ- } ધૂલ,

ધૂલ- }

ધેન-ધેનુ=ગાય.

ધો-ધાવ, ધાવ્ ધાં ધોવું. બીજી ધોનું કપડું ઇટલે બીજી વખત ધોણું.

ધોવી-ધાવક, ધાવી (વસ્ત્રધાવી), ધાવ્ ધાં ધોવું.

ધોરિંધર-ધુરંધર, ધુર્=ધોરિયો, ધર=પકડનાર, અગિવાન, મુખ્ય.

ધોરી-ધુર્ય. ધોરી રસ્તો=ધુર્યરથ્યા, ગાડીરસ્તો.

ધોવું-ધાવન, ધાવ્ ધાં ધોવું.

ધોલવું- ધવલ=સફેત, ધવલન=સફેત કરવું.

ધોલાસ-ધવલાંશ. ધવલ+અંશ.

ધોલું-ધવલ=સફેદ.

ધોલુંસફેત-ધવલ+સુફેદ. ધવલ=ધોલું (સં.); સુફેદ=ધોલું (ફા.). સંસ્કૃતમાં ધોલોને અર્થે શ્વેત શબ્દ પણ છે, તે ઉપરથી ધવલ+શ્વેત. આ દ્વિ-રુક્તિ હશે.

ન.

નકટું- કૃત્તનક્રઃ, કૃત્ત=કાપેલું નક્ર=નાક. શબ્દવ્યત્યય થઈને નક્રકૃત્ત=નાકકદા થયું હશે. નઃક્ષુદ્ર શબ્દનું નકટું એ રૂપ બન્યું હશે એમ ધારવું પણ સંયુક્તિક છે. નઃક્ષુદ્ર ઇટલે નાનું નાકવાળો 'નઃક્ષુદ્રઃ ક્ષુદ્રનાસિકઃ' (હેમચંદ્રકોશ). મરેઠીમાં નકટા શબ્દનો અર્થ નાના નાકવાળો એમ કહે છે. તેમ ગુજરાતીમાં હાલ પ્રયોગ

करता नथी. असलमां एवो प्रयोग
थतो हशे एवं हेमचंद्रना कोश उप-
रथी जणायछे. नाककट्टाने अर्थे शब्द
कोशोमां जोवामां आवतो नथी.

नकल- नक्क=प्रत, (आ.)

नकसी- नक्श=चित्रामण, (आ.)

नक्रायुं- निष्कर्मा=कामवनानो.

नक्राशो-सो- } नक्शा, (आ.)
नकसो- }

नक्की- नकी=सरस, साफ, (आ.)

नखतेल- निफत+तेल, निफत=बळनारो
पदार्थ (आ.)

नखरां- नखा, चाला. (फा०)

नखलो-नख=एक सुगंधिदार पदार्थ.

नखशिख-नखशिखांत=नखथी ते चो-
टली सुधी. शिखा=चोटली.

नखेतर-(नक्खत) नक्षत्र, क्षि धा०
घटवुं, न=नही; जेनुं तेज चंद्रमाना
जेवुं ओछुं वचुं थतुं नथी ते.

नखोद-निःक्षोद. निस्=वधारे, क्षुद् धा०
कचरवुं. निःक्षोद=भुको, एटले नाश.

नगद-नक्द=रोकड, (आ.)

नगदी-नक्दी=रोकड पैसानुं, (आ.)

नगरुं- निर्गुरुक=गुरुवनानुं.

नगारची- नक्कारची=नोबत वगाडनार.
(आ.)

नगारुं- नक्कारा=नोबत. (आ.)

नगिनो- निगीना=वींटीमां बेसाडवानो
नंग. (फा.)

नगोड- निर्गुडो=एक झाड.

नचित- निश्चित=जेनी चिंता गयेली
(नाश पामेली) छे एवो.

नजराणुं- नजराना=भेट, (फा.)

नजळो- नजला=सलेखम, (आ.)

नजीक- नज्दीक=पासे. (फा.)

नजीवुं- निर्जीव=जीववगरनुं.

नटवाई- नर्तकता=नटनो किसब.

नटवो- } नर्तक, नृत् धा० नाचवुं.
नटवो- }

नणदी- } ननांदा. न=नही, नन्द् धा०

नणंद- } खुपी थवुं, नणंदथी वहने
आनंद थतो नथी माटे आ नाम.

नणंदभोजईने बननुं नथी ए प्रसिद्ध छे.

नतवाळियो-नित्यावलीयः, नित्य=रोज,
आवली=पंगत, रोज पंगतमां जमनारो
ब्राह्मण.

नथ- } नाथ=बळदना नाकमां परो-
नथडी- } वेली दोरी. नथ ए घरेणुं ना-
थनी पेठे नाकमां घालवामां आवे छे
माटे आ नाम पडवुं हशे.

नथी-नास्ति, न+अस्ति=छे नही.

नफफट- निस्त्रप, वर्णव्यत्यय, त्रपा=
लाज, निस्=गयेली; जेनी लाज गये-
ली छे ते; निर्लज्ज.

नफफर-नफर=चाकर, (आ.)

नबळई-निर्बलता.

नबळुं-निर्बल=बळवनानुं.

नबाब-नबाब=सुबो, (आ.)

नभवुं-निर्वहणं- } वह् धा० मळवुं.
 नभाव-निर्वाह- }
 नमनताई-नम्रता, नम् धा० नमवुं.
 नमवुं- नमनं, नम् धा० नमवुं.
 नमार-नीवार=नमारना चोखा.
 नमाववुं-नामन, नम् धातुनुं प्रयोजक-
 रूप.
 नरख-निर्ख=चालतो भाव. (फा.)
 नरबदा-नर्मदा=विंध्याचलमाथी निक-
 ङीने स्तंभतीर्थमां (खंवातमां) मळ-
 नारी महानदी. नर्म=आनंद, दा=
 आपनार.
 नरभे-निर्भय=भोवगरनुं.
 नरमाळी-नवमालिका=एक फूलझाड.
 नरमास-नम्राश; नम्र+अंश. नर्म=सुं-
 वाळुं, (फा.)
 नरवा- निर्वाह.
 नरस- नीरस=जेमां रस नथी एवुं.
 नराणी- }
 नरेणी- } नखहरणी =नखने हरण
 नहरणी- } करनारुं (काठनारुं) राच.
 नरोत्तम- (वि.) नरोत्तम =बधा नरमां
 (पुरुषमां) उत्तम.
 नवटांक-की- नवटंक=एक वजन.
 नवडो- नवांक नव+अंक.
 नवनीध- नवनिधि=नव भंडार.
 नवनेजा- नवशतस्त्रायु=नवसो नाडी.
 घणी मुसीबतवाळुं काम करवानुं हो-
 यछे त्यारे एम कहेवायछे के आ काम

करता तो 'नवनेजा पाणी उतरशे'
 एटले नवसो नाडियोमांथी मेहेनत
 करता करता परसेवो उतरशे. प्राकृतना
 नियम प्रमाणें स्त्रायुमानो आदि स्
 नो लोप थई नायु बन्धुं, पछी य नो ज
 थयो. शत शब्दनो पण लोप थयेलो
 मालम पडेछे, कविताना छंदमां गो-
 ठववाने कोई मोटा कविए शत श-
 ब्दनो लोप करी प्रयोग कयौ हशे,
 त्यार पछी लोकोना बोलवामां तेमज
 आव्युं हशे. नरसिंह मेहेतानी कवि-
 तामां एवो प्रयोग करायलोछे 'नव-
 नाडी जुजवी थई आवी पोहोचो काळ'.
 माणसना शरीरमां नवसो नसो छे एवुं
 वैदक शास्त्रमांन ग्रंथोमां प्रमाण छे
 'त्रयो दोषा नवशतं स्त्रायूनां संधय-
 स्तथा.' (शार्ङ्गधर). नाडी ए स्त्रायु
 अथवा शिरा शब्दनो पर्यायशब्द छे.
 'नाडी तु धमनिः शिरा' (अमर).
 नवरात-नवरात्र.
 नवरो- निवृत्तः=विश्रांति लिधेलुं.
 नवरोजी- (वि०) नवरोज. नव=नवो,
 रोज=दहाडो, वरसनो पहेलो दिन.
 नवसार-नरसार, (सं.) अथवा नूशा-
 दिर, (फा.)
 नवसो- नौशा=नवो राजा; वर राजा,
 (फा.)
 नवखुं- निर्वस्त्र=वस्त्रवगरनुं.
 नवाई- नवता.

नवाजस-नवाजिश-मेहेरबानी. (फा.)

नवाणुं- } नवनवति.
नव्वाणुं- }

नवाब-नव्वाब=सुबो. (आ.)

नवारसु- न+वारिस=मालीक वगरनुं.
(फा.)

नवुं-नव=नूतन.

नस-सनसा=शरीरमाहेली नाडी.

नसकोरी-(नकसिरा) नकशिरा=ना-
कनी शिरा. नसकोरी फूटी एटले ना-
कमांनी रक्तवाहिनी शिरा तुटी.

नसंतान-निःसंतान=निर्वंश.

नस्तर-निस्तर=वैदनुं एक हथियार.(फा.)

नहर-नखर=नख, बलाडी आदिक न-
खवाळा प्राणीना नखने नहर कहेछे.

नहर-नहू=नदी. (आ.)

नहळ-नाहल=नीच जातनुं माणस. ति-
रस्कारथी बोल्लेछे त्यारे कहेछे के तूं
नहळ छुं के शुं ?

नहावुं-स्नान; स्ना धा० नहावुं.

नळ- }
नळिका- } नळिका.
नळियुं- }
नळी-ळी- }

नांदियो-नंदी=महादेवनो पोठियो.

नांदोद- } नंदपुर=रेवाकांठामा एक सं-
नांदोर- } स्थान छे. नंदपुरमां रेहेनारा
ब्राह्मण ते भांदपुराः=नांदोरा.

नाई-नापित=हजाम.

नाएक-नायक=आगेवान्.

नाक-नक्र.

नाककटुं-कूतनक्र. शब्दव्यत्यय, कूत=

कापेलुं, नक्र=नाक. नक्रटुं जुवो.

नाखवुं-निक्षेपणं, क्षिप् धा० फेंकवुं.

नाखेलुं-(नखवत्त) निक्षिप्त, क्षिप् धा०
फेंकवुं.

नागणी- } नागी=नागनी मादा.
नागेण- }

नागपांचेम- } नागपंचमी, श्रावण शु०
नागपांचम- } पांचेम.

नागबळ-नागबला=गंजेटी नामनुं झाड.

नागरवेल-ली-नागवल्ली=खावाना पा-
ननो वेलो.

नागरी-नागरिक=नगरसंबंधी.

नागुं-नम्र=नववृत्तुं. नञ् धा० शरमावुं.

नाच-नृत्य, नृत् धा० नाचवुं.

नाचणी-नर्तकी=नाचनारी.

नाचवुं-नर्तनं, नृत् धा० नाचवुं.

नात्तर-नाजीर=कामदार, (आ.).

नाजुकडुं-नाजुक=सुंदर, (फा.)

नाजुकाई-नाजुकी, (फा.).

नाड-नाडी=शिरा.

नाण-स्नान=नहावुं. 'नाण आव्युं'=
अटकाव आव्यो एटले नहावानुं (का-
रण) आव्युं.

नाणुं-नाणक=सिक्को.

नात-ज्ञाति=जात.

नाताल-नेटल=अग्रेज लोकोनो तेहेवार
(Natal) (अं.)

નાનું-જ્ઞાતિ=જાત.

નાથેલું- નસ્તિત=નાકમાં નાથ ઘાલેલો
બઢદ.

નાપીક-નાપિત=હજામ.

નામના-નામનું=નામ.

નામાવલી- નામાવલી=નામની યાદી.
નામ+અવલી=હાર.

નામોશી-સી- નામૂસ=કીર્તિ, હાલમાં
બે આઠરુને અર્થે બોલાયછે, (આ.)

નાયકા- નાયિકા=રસશાસ્ત્રમાં વર્ણવે-
લી સ્ત્રી.

નાયક-નાયીક, (આ.)

નાર-નારી=સ્ત્રી.

નારકી-નારકીય=નરકસંબંધી.

નારંગી-નારંગ=એક ફલ. નાગરંગ પળ
કહેછે, નાગ=સિંદુર, સિંદુર જેવો રંગ
છે માટે નાગરંગ.

નારિયલ-નારિકેર. નારિક=પાણીવાળી
(જગા), ર્ ધા ૦ ડગલું; પાણીવાળી
જગામાં થનારું જાડ.

નાલાસ-લેસી-નાલિશ=નાલુશી, (ફા.)

નાવ- } નૌ=હોડી.
નાવડી-ડું- }

નાવળ-જ્ઞાન, જ્ઞા ધા ૦ નહાલું.

નાસનો-નાસ્તા, (ફા.)

નાસવું- નશનું, નશ્ ધા ૦ જતા રહેવું,
દેખાતા બંધ પડવું. રામો નશ્યતિ=
રામો નાસેછે.

નાહાવું-રનાવ.

નાલ- નાલ=દુટી જોડે સંબંધ રાખનારી
માસની દોરી, જે જનમ્યા પછી કાપી
નાખવામાં આવે છે તે.

નાલ-નાલ=ઘોડાને પગે જડવાના, (આ.)
નાલબંધ-નાલબંદ=નાલ જડનાર, (આ.
ફા.)

નાલવું- } નલિકા=નળી.
નાલચું- }

નાલિયેર-રી- નારિકેર. નારિયલ શબ્દ
જુવો.

નિકસવું-નિકાસન=કાઠી મુકવું.

નિલરવું-નિઃક્ષરણ. ક્ષર્ ધા ૦ ઓગળવું.

નિલાદ- નિલાદ=સપ્તસુરમાંનો પહેલો.

નિલારવું- નિઃક્ષરણ=લુગડામાંથી ચાર
કાઠી નાખવો.

નિગલવું- નિગલન, ગલ્ ધા ૦ ઇરવું.

નિધારે- નિર્ધારયતિ, દોહણી इत्यादिक
માટીના ઠોભરાંને અમિલેડે તપાવવાને
નિધારવું કહેછે. ધૃ ધા ૦ ખીનું કરવું.
નિર્+ધૃ ધા ૦ ખીનાસ કાઠી નાખવી.

નિર્ચિત- નિર્ચિત=ચિંતાવગરનું.

નિજામો- નિર્યામઃ=જલાસી, હોડી ચ-
લાવનાર. રેવાકાઠે હોડી ફેરવનારની
નિજામા નામની એક જ્ઞાતિ છે. નિ-
ર્યામઃ કર્ણધારસ્તુ (હેમચંદ્રકોશ).

નિત્યે- નિત્ય=રોજે.

નિપજ- }
નિપજવું- } નિષ્પન્ન=ઉત્પન્ન થવું.
નિપજ્યું- }

નિપટ- નિષ્પ=વર્ણવ્યત્યય. ત્રપા=લાજ.

निभवुं- निर्वहणं, वह् धा० मळवुं.

निभाव-

निभाववुं- } निर्वाह, वह् धा० मळवुं.

निभावो-

निभार- निर्भर=पुष्कळ.

निमक-ख- नमक=मीठुं, (फा.)

निमणुक- नियमन=निमवुं. नियमनं= नियममां आणेलुं.

निमाज- नमाज=प्रार्थना, (फा.)

निरख- निखे=भाव, (फा.)

निरखवुं- निरीक्षणं, ईक्ष् धा० जोवुं.

निरधार- निर्धार=निश्चय.

निरांत- निवृत्ति=शांति.

निर्मळ- निर्मल=स्वच्छ.

निर्मळि- निर्मल्य=देव उपरथी उतरेलां फूल विंगेरे.

निलाजवुं- निर्लज्ज=बेशरम.

निवारवुं- निवारणं. वृ धा० बचाववुं.

निशादिन- निशा+दिन=रातदहाडो.

निशाणी- निशान=चिन्ह (फा.)

निसंडी-(निस्सेणी) निःश्रेणी=सीडी.

निसबत-निस्बत=संबंध, (आ.)

निसरणी-(निस्सेणी) निःश्रेणी=सीडी.

निसरवुं- निस्सरणं=खसवुं.

निसाण-निशान=चिन्ह, (फा.)

निसासो-निश्वास, श्वस् धा० दम लेवो.

निस्तरवुं-निस्तरणं, तृ धा० पार पडवुं.

निहाळवुं- निहालन=जोवुं, नि+हाल् धा० जोवुं.

नींद-निद्रा.

नीक-नलिका=पाणी जवाने माटे नळ.

नीघा-निगा=नजर, संभाळ, (फा.)

नीचुं-नीच=हलकुं.

नीत-नित्य=रोजे.

नीदर- } निद्रा=उंघ.

नीध-

नीम-नियम=ठराव.

नीमवुं-नियमनं=ठराव करवो.

नीमे-नेम, (सं.) नीम=अरभुं. (फा.)

नीमो-नीमा=मोठा घेरवाळो अंगरखो (फा.)

नीलम-नीलमणि=आसमानी रंगनुं रत्न.

नीशा-नशा=केफ. (आ.)

नीशा-सा-हा-शाणी, वर्णव्यत्यय, शा-णी=हथियारानी कोर घसी बारीक करवानो पथरो. पण मसालो विंगेरे पदार्थ झीणा करवाना पथराने अर्थे झाणीनी लक्षणा उपरथी प्रयोग करवामां आव्यो हशे, नीशातरो ए शाण प्रस्तरनो अपभ्रंश हशे. शा-णप्रस्तर=घसवानो पथर.

नुखतो- नुक्ता=बिंदु, (आ०)

नून- न्यून=ओवुं.

नेण- नयन=आंख.

नेतर- नेत्र=एक छोड.

नेत्रां- नेत्र=वलोववानी दोरडी. नेत्रं मं-थगुणे वत्ते. (मेदिनी).

नेन- नयन=आंख.

नेपुर- नूपुर=एक घरेणुं.

नेम- नियम=ठराव.

नेमणुक- } निमणुक शब्द जुवो.
नेमवुं- }

नेव-वां- (निव्व) नीव=छापराणी कोर.

नेवु-नवति.

नेव्यासी- नवाशीति.

नेह- स्नेह=मित्राई.

नेहेर- नहू=नदी, (आ०)

नेवेद- नैवेद्य.

नोक- नौक=अणी, (फा).

नोकर- नौकर=चाकर, (फा).

नोकरी- नौकरी=चाकरी, (फा०).

नोतरवुं- } निमंत्रण, निमंत्र धा० तेडवुं.
नोत्रुं- }

नोबत- नौबत=नगरुं, (आ.)

नोम- नवमी=एक (तिथि).

नोर- नखर=नख, 'नोहोरभर्या.' हाल
नखना उझरडाने नोहोर कहेछे. नख-
रनुं नहर थई नोहोर थयुं.

नौल- }
नौलियो- } नकुल=एक जानवर.

न्यात- ज्ञाति=जाति.

न्हायो- (ण्हायं) स्नात. स्ना धा० न-
हावुं.

प.

पकववुं- पचनं, पच् धा० रांधवुं.

पकवान- पक्वान=रांधेलुं अनाज.

पकुं- पक, पच् धा० रांधवुं, पाकवुं.

पख- पक्ष=पाख.

पखवाडियुं- पक्षावसर, पक्ष=महिनानो
अडधो भाग, अवसर=छेडो, अद्यतः
पक्षावसरे यास्यति=आजथी पखवा-
डिये जशे.

पखाल-पयःखल, पयस्=पाणी, खल=
चांमडानी कोथळी; पाणी भरवानी
चांमडानी कोथळी.

पखालवुं-पक्षालनं, क्षल् धा० धोवुं.

पखुं-पक्ष=बाजु, तरफ.

पग-पद.

पगचंपी- पदसंपीड, सम्+पीड धा०
दाबवुं.

पगथी-पद्धति=रस्तो, पगथी=पगलां प-
डीपडीने थयेली वाट, पगथियुं आ
शब्दनुं पण पद्धति एज मूळ हशे.
पद=पग, हन् धा० मारवुं, पग ला-
गीलागी थयेली वाट. पद्धतिः पंक्ति-
वर्त्मनोः (मेदिनी).

पगरखुं-पादरक्षिका=जोडो. पन्नद्धा पा-
दरक्षिका. (हेमचंद्र).

पगेलागणुं- पदलगन=नमस्कार करवो,
लग् धा० लागवुं.

पचकडी- }
पचकारी- } पिचकारी (हिं.)

पचरंग-पंचरंग=पांच रंग.

पचवुं-पचनं, पच् धा० पकाववुं.

पचाश-स-पचाशत्.

पचूसण-पर्युषण=शावक लोकोना तेहे-
वार.

पञ्चीश-स-पंचविंशति.

पंचोतेर-पंचसप्तति.

पच्छम-पश्चिम.

पछवाडे-पश्चात्.

पछवाडुं-पश्चिमात्य=पाछळनो.

पछात- } पश्चात्.
पछी-छे- }

पजावो-पजावा=ईटोनी भट्टी (फा.)

पटको-पट=वस्त्र.

पटंतर-पटांतर=आंतरो. पट=वस्त्र, अं-
तर=आंतरो; वस्त्रनो आंतरो.

पटराणी-पट्टराज्ञी=मुख्यराणी, पट्ट=रा-
जगादी. जे राणीने सिंहासन उपर
अभिषेक थयेलो होयछे ते.

पटारो-पेटक=पेटो.

पटावन्-पट्टवान्=सनदी नोकर. पट्ट=रा-
जाना हुकमनो लेख, सनद; वान्=
वाळो. रजपूतोना वखतमां शूरा लो-
कोने मुलक तोडी आपी ते मुलकनी
सनद करी अपाती हती ते लोक.

पटेल- } पट्टकील=क्षेत्रकर्म करनार-

पटल- } नी एक अटक (अवटक)

पाटिल- } छे. पट्ट=गाम, कील= थांभ-

लो (आधार), गामनो आधार. आ-
धारने माटे उपस्तंभ शब्द छे अने
कील नो पण थांभलो अर्थ थायछे
माटे पटेलने गामनो थांभलो (आ-
धार) कहैवो सयुक्तिक छे एम लागे
छे. प्राकृत व्याकरणना नियमप्रमाणे
की नी ई थायछे, जेम; कोकिल=को-

इल, पट्टकील शब्दमांनी की नी
ई थई पट्टईल रूप थयुं, पछी अ अने
इ नो संधि करी गूजरातीमां बोल-
नानो रिवाज पडयो हये. फारसी भा-
षामां पण राज्यना आधारीभूत जे प्र-
धान लोको तेओने अरकाने दौल-
त=दोलतना थांभला कहेछे.

पटो-पट्ट=एक लेख, पट्ट=राजानो हुकम.

पट्टु-पट्ट=वस्त्र.

पड-पुट=ढाकणुं.

पडखे-पार्श्व=पासे.

पडघो-प्रतिध्वानः=पडछंद.

पडछंद-दो-प्रतिशब्द=पडघो.

पडछायो-प्रतिच्छायो=ओळो.

पडथार-प्रतिशाला=पडसाळ.

पडदेपोश-परदापूश=छानुं, (फा.) पू-
शिदन् धा० ढांकवुं, पडदाथी ढांकलुं.

पडदो-परदा, (फा.)

पडपुछ-प्रतिपृच्छा, प्रच्छ् धा० पुछवुं.

पडवीडयुं-परिवेष्टक, वेष्टक=लपेटवानुं
साधन.

पडभित्तियुं-प्रतिभित्ति=भीतनो भाग.

पडवायो- } प्रतिपाद=पगनो एक भाग.
पडवैयो- }

पडवुं-पतन, पत् धा० पडवुं.

पडवो-(पाडिवआ) प्रतिपदा.

पडळ-पटल=छारी.

पडाल-ळी-(पडलं) पटल=छापळं.

पडियुं-पुट=पड. घटीनुं पडियुं.

પડિયો-પુટક=દડિયો.

પડી-

પડીકું- } પુટ, વીટિકા.

પડો-

પડો-પટહ=નગાલં.

પડોશ-સ-પતિવેશ, પ્રતિવાસ. પ્રતિ=
પાસે, વાસ=રહેવું.

પડોશી-સી-પ્રતિવેશી, પ્રતિવાસી. પ્ર-
તિ=પાસે, વાસી=રહેનાર.

પટવું-પઠનં, પટ ધાં મળવું.

પણઘટ- } પાનીયઘટ=પાણી ભરવાનો
પનઘટ- } ઘાટ.

પણછ-પ્રત્યંચા=કામઠાની દોરી.

પણતર-પરિણીતા=પત્ની.

પણવું-પરિણયનં, પરિ=આસપાસ, ની
ધાં લઈ જવું. ચોરી ઉપર જે હવન
કરાય છે તે હવનના દેવતાને વર ક-
ન્યા જે ફેરા ફરેછે તે વિધિને પરિ-
ણયન કહેછે.

પળી-પિંડ=જથો.

પતરાવલ્લ-લી- } પત્રાવલી. પત્ર+અવ-

પતવાલ્લ-લી- } લી=હાર. એક પછી
એક હારબંધ પાત્રાં સીવેલાં હોયછે
માટે આ નામ.

પતર-પત્ર.

પતાક-પતાકા=ધજા.

પતાલ્લ-પાતાલ.

પત્તીજ-પ્રત્યય=મરોસો.

પતંગ-પતંગ, પત્રાંગ=એક જાતનું લાકડું,
જેમાંથી લાલ રંગ નિકળે છે તે.

પતંગિયું-યો-પતંગિકા=એક કીડો.

પત્તરવડિયા-પત્રવીટિકા=સ્વાવાનો એક
પદાર્થ.

પથર-(પથરો) પ્રસ્તર=પાહાળ.

પત્રવલ્લ- } પત્રાવલી=બાજ. પત્ર=પાન-
પત્રાલી- } ડા, અવલી=હાર. હારબંધ
સીવેલાં પાનાં.

પત્રું-પત્ર.

પથરાવું-પ્રસ્તરણ, સ્ત્ર ધાં પસરવું.

પથરી- } પ્રસ્તર=પાહાળ.
પથરો- }

પથરી-અમરી=મૂત્રાશયમાં થનારો રોગ.

અશ્મા એ પથ્થરનો પર્યાય શબ્દ છે
માટે અશ્મા ઉપરથી થયેલો જે અમ-
રી શબ્દ તેના બદલામાં પ્રસ્તરી
(પથરી) કહેવાનો રિવાજ પડ્યો હશે.

પથાળું-પ્રસ્તરણ=પાથરવાની વસ્તુ.

પથારી-(પથારી) પ્રસ્તાર=બિછાનું.
સ્ત્ર ધાં પસરવું. પ્રસ્તારસ્તલિનં શ-
વ્યા. (હારાવલી).

પથારો-પ્રસ્તાર=ફેલાવ.

પથર-પ્રસ્તર=પાહાળ.

પદ્મણા-પદક્ષિણા. દક્ષિણ=જમણું, ફેરા
ફરતો વચ્ચે આપડી જમણી બાજુ દે-
વતરફ હોય છે તેથી આ નામ.

પદમ-પદ્મ=કમલ.

પદમણી-પદ્મિની=સ્ત્રીની એક જાતિ.

પદાર્થ-પદાર્થ.

પદું-પદ=સ્થાન, ગોરપદું=ગુરુસ્થાન.

पनघट-पानीयघट=पाणी भरवानो घाट.

पनुं-पानक, पा धा० पीवुं.

पनो-पह=पोहोळाई. (फा.)

पपैया-पीक=एक झाड.

पपनस-पापेलमूस. अमेरिकन भाषानो शब्द.

परकमा-म्मा-परिक्रम=प्रदक्षिणा, आसपास फरवुं. क्रम् धा० जवुं.

परख-परीक्षा, परि+ईक्ष धा० जोवुं.

परखवुं- } परोक्षणं, परख शब्द जुवो.
परखावुं- }

परगणुं-परगना=प्रांत. (फा०).

परचुटण-रण-(खुर्दा) फरुशीकर्दन=थोडोथोडो सामान वेचवो. खुर्दा=नानुं, आ शब्दनो लोप थई फरुशीकर्दननो अपभ्रंश परचुरण थयो हशे, (फा०) फरुशीकर्दन=वेचवुं.

परचो-परिचय=ओळखाण. तेनो परचो जुवो=तेने जाणी लो. पण हाल चमत्कारने अथें बोलायछे. ते साधुनो परचो आव्यो=ते साधुना शक्तिप्रभावनो परिचय थयो एटले तेनी महंताई जाणी.

परण-परिणयन=लगन, पणवुं शब्द जुवो.

परण-पर्ण=पानुं.

परणमुं-प्रणमामि=नमस्कार करूं.

परणवुं-परिणयनं, परि+नी धा० लगन करवुं. पणवुं शब्द जुवो.

परतक्ष-प्रत्यक्ष=नजरसामुं. प्रति+अ-

क्षि=आख.

परतीत-प्रतीति=ज्ञान. 'मने तेनी परतीत पडती नथी'=ते थशे एम जणातुं (ज्ञान थनुं) नथी.

परतो-प्रताप=पराक्रम. अथवा परिचय. परचो शब्द जुवो.

परदेशी-परदेशीय=बीजा देशनुं.

परनात-ती-परज्ञाति.

परनाल- } प्रणालिका=नेवां.
परनालिका- }

परंदु-परिंदा=पक्षी, परीदन् धा० उडवुं. (फा०).

परब- } मपा=पाणी पाबवानी जग्या.
परबडी- }

परविडियुं-परिवेष्टक, परि=आसपास, वेष्टक=लपेटवानुं साधन.

परभववुं-पराभवनं=हरवुं, परा+भू धा० हरवुं.

परभा-पर्वा=भय, (फा०).

परभा-प्रवाह=पाणीनो प्रवाह.

परभावती-(वि०) प्रभावती=प्रकाशवाळी.

परभातियुं-प्रभातीय-सवारनुं, (गीत).

परम-परश्वः=परम दहाडे.

परमदी-परश्वोदिने=परम दहाडे.

परमाणुं- } प्रमाण=माप.
परमाणवुं- }
परमाणे- }

परमियो- } प्रमेह. म=फरक, मिहू धा०

परमो- } मूतरवुं, मूतरमां जे विकार

થાયછે તે.

પરરાજ-પરરાજ્ય.

પરલી-પલિ=ધિલોડી.

પરવ-પર્વન્=પુણ્યદિવસ.

પરવ-પપા=પાણી પાવાની જગા.

પરવળી-પર્વણિ, પર્વન્ શબ્દની સાતમી વિભક્તિ. પર્વણિ=પર્વના દિવસે.

પરવર- } પટોલ=એક શાક.
પરવલ- }

પરવરતાવું-પર્વર્તન=ચાલુ કરવું.

પરવરદેગાર-પરવર્દિગાર=ઈશ્વર. પરવ-ર્દન્ ધા૦ પોષણ કરવું. ગાર=કાર, (કરનાર) પોષણ કરનાર. (ફા૦).

પરવરશી-પર્વરિશ=સંભાળ.

પરવા-પર્વા=ધો, (ફા૦). [મઢ.

પરવાલ-પર્વાલ=એક જાતના જીવનો

પરવીટો-પરિવેષ્ટન=સુતર લપેટવાનું સાધન, પરિ+વેષ્ટ ધા૦ આસપાસ લપેટવું.

પરશાલ-સાલ-પ્રતિશાલા. ઘરનો, એક ભાગ.

પરસેવ-વો-પરસેવદ=પ=વધારે, સિવ્દ્ ધા૦ પરસેવો છૂટવો.

પરસાદ-પ્રસાદ=રૂપા, ખુશી.

પરસોતમ-(વિ૦) પુરુષોત્તમ=બધા પુરુષોમાં ઉત્તમ. વિષ્ણુનું નામ.

પરહરવું-પરિહરણ. પરિ+હ ધા૦ ત્યજવું.

પરહેજ-જી-પ-હીજ=કરી, (ફા૦).

પરહેજગાર-પ-હીજગાર=કરી પાઢનાર, (ફા૦).

પરા- } પ્રહારી=જેવડે ખંડાયછે તે, પ્ર+
પરાઈ- } હ ધા૦ મારવું. ખંડનિ પ્રહારી=' ખાંયળી પરાઈ, જેમાં ખંડાયછે તે ખાંયળી અને જેથી ખંડાયછે તે પરાઈ.'

પરાછિત-પ્રાયશ્ચિત્ત, પ્રાય=પાપ, ચિત્ત=વિચાર અ૦ ધોવું.

પરાણિ-ળો-પ્રહારણી=પ્ર+હ ધા૦ મારવું. હૈમ કોશમાં પ્રવચણ શબ્દ પરાણાને અર્થેછે. પ્રતોદસ્તુ પ્રવચણ, (હે-મચંદ્ર).

પરાળો-પ્રાણુળ, પ્ર+આ+ણુ ધા૦ ભમવું. ફરતાં ફરતાં આવનાર. પ્રાણુળ-સ્ર્વાતિર્થિર્દયોઃ (ત્રિકાંડશેષ).

પરાય-પરા શબ્દ જુવો.

પરાયું-પરકીય=વીજાનું, બીજું.

પરાલ-પરલલ=ડાંગેર વિગેરેનું ઘાસ.

પરિવ્રજ-પરવ્રજ=પ્રમુ.

પરિમલ-પરિમલ=સુગંધ. પરિ=આસપાસ, મલ્ ધા૦ વધવું એટલે ફેલાવવું; આસપાસ ફેલનાર.

પરિયાં-પર્વજાઃ=વડાવા.

પરીખ-પરીક્ષક=નાણું પારખનાર, પરિ+ઈક્ષ્ ધા૦ જોવું.

પરીસવું-પરિવેષણ=જાનારાના ભાણામાં પદાર્થ મુકવા.

પરુ-પૂય=ગુમડામાંથી નિકળતો એક સફેદ પદાર્થ.

પરેજ-પરહેજ શબ્દ જુવો.

परेसान-परीशान=दखी. (फा.)

हाल निर्लज्जने अर्थे प्रयोग करायछे.

परोढ- } प्रभात. प्र+भा धा० अज-
परोढियुं- } वाळुं पडवुं. भानो हा थई

परहाट नियमसरबनी पछी पन्होढ=
परोढरूप थयुं हशे.

परोणागत- प्राणुण+स्वागत=परोणानी
आगता स्वागता करवी.

परोणाचार- प्राणुणाचार, प्राणुण+आ-
चार, परोणानी चाकरी करवानी चाल.
“परोणाचार कयौ” परोणाने जेवो
करवो घटेछे तेवो रिवाज कयौ.

परोणो- प्राणुणः परोणो शब्द जुवो.

परोत- पुरोहित=उपाध्यो, पुरम्=पहेलां,
हित=मुकायलो, पूजायलो. सर्वलो-
कोमां जेने पहेलां मान अपायछे ते;
गुरु.

परोववुं- प्रवण. प्र+वे धा० गुंथवुं, प्रो-
त=परोवेळुं.

परवणी- परवणी शब्द जुवो.

पलक- } पलक=पापण, (फा०), गु-
पलकारो- } जरातीमां “निमेष” ने
अर्थे प्रयोग करायछे.

पलंग- } (पलंगो) पल्यंकः=खाट-
पलंगडी- } लो, खाटली.

पलंगपोष-ख- पल्यंक, (सं.) पूश=ढांक-
वुं. (फा०) पूशिदन् धा० (ढांकवुं)
उपरथी. पलंगपोश=बिछाना उपरनुं
आच्छादन, चादर.

पलटण- बटगालियन=लश्करना सिपाई-

ओनुं टोळुं. Battalion, (अं.)

पलटुं- परावर्तन=पाछा फरवुं.

पलाण- (पलाणं) पल्याण=जीन. पा-
लान=जीन. (फा.)

पलिनो- पलीता=दीवेट, (फा.)

पलीत- पलिस्त } =अपवित्र. हाल भू-
पलिद } तने अर्थे प्रयोग था-
यछे.

पल्लो- पल्लव=छेडो. [चक्र.

पवनचक्की- पवनचक्र=पवनथी चालतुं

पवनपावडी- पवनपादुका=पवननी पेठे
लाई जनारी पावडी.

पवालुं- पियाला, (फा०).

पवित्री-नुं- पवित्रक=दाभनी बीटी.

पशम- पश्म=सफुं, (फा०).

पशली- } प्रसृति=उंडी करेली हथेली.
पसली- } पार्णिकुब्जः प्रसृतिः (अ-
मर).

पशुपताका- पाशुपतास्त्र=पाशुपत नामनुं
मंत्ररूपी अ० फेंकी मारवानुं हथि-
यार, पशुपतिनुं (शिवनुं) जे ते **पाशु-**
पत, अस्त्र=फेंकी मारवानुं हथियार.

पसतां-तुं- } पिस्त=एक जातनो सुको
पस्तां- } मेवो, (सं. फा.)

पसर- } प्रसार=चारा मोटे
पसरचराववी- } जवुं. प्रसारस्तु प्रस-
रणं तृणकाष्ठादिहेतवे (हेमचंद्र).

पसरवुं- प्रसरणं, प्र+सृ धा० फेलावुं.

पसाय- प्रसाद=मेहेरबानी.

પસાયતું-પોષયિતું=પોષણ કરે એવું, (જે આપેલું તે).

પ્રસારતું-પ્રસરણ=ફેલાવવું.

પસારો-પ્રસર=ફેલાવ.

પસીના-પ્રસ્વિત્ર=પ્રસેવો વઢેલો. સ્વિદ્
ધા० પ્રસેવો છૂટવો.

પસ્તાનું-પ્રસ્થાન=જવું=કૂચ, પ્ર=દૂર, સ્થા-
ન=જગા. પોતાની જગાથી આવે જવું.

પસ્તાવું-વો-પશ્ચાત્તાપ. પશ્ચાત્= પછી,
તાપ=દુઃખ; કાંઈ નઠાઈ કામ કર્યા
પછી તેનાવિષે મનમાં દુઃખી થવું.

પસ્તી સ્તું-પુષ્ટિ=મદદ, આધાર.

પહેપું-પરિહિત=ઓઢેલું.

પઢ-પલ=ઘડીનો સાઠમો ભાગ.

પઢવું- } પલાયન=નાસવું.
પઢાયન- }

પઢિયા-(પલિઅં) પલિત. પલ્ ધા०
જવું, (મોતવરક).

પઢી-પાલિકા=દહીં કહાઢવાનું પાત્ર.

સ્પાત્પાલિકા કુન્તલિકા દધ્યા-

દિચ્છેદનો તુ યા. (હારાવલી) પા-

ણિકા શબ્દ પણ પઢીને અર્થે છે.

પાકું-(પક્કં), પક્ક=પાકેલું.

પાંચ-પક્ષ=પંચીનું ઉડવાનું સાધન.

પાંચ-(છાપરાની) પક્ષ=બાજૂ.

પાંચડી-પુષ્પપત્ર.

પાંચોટું- } પ્રગંઢ=લખાથી તે કોણી

પાંગોટું- } સુધીનો ભાગ. “ અસ્યોપરિ

પ્રગંઢઃ સ્યાત્ ” (અમર).

પાંગત-પાદાંત, પાંત જુવો.

પાંગરા-પ્રમ્પ્રહ=ત્રાજવાની દોરી. ઘેડિયે
લટકાવવાની ડોઢીએ બાંધેલી દોરી-
ને અર્થે પણ પ્રયોગ કરાયછે, તે લાક્ષ-
ણિક હશે.

પાંગઝાગાડી-પંગુ+ગંત્રી=પાંગઝા છો-
કરાને ચાલતાં શિખવવાની ગાડી.

પાંગઝો-(પંગુલઓ) પંગુકઃ.

પાંચ-પંચ.

પાંચડો-પંચક.

પાંચમ- } પંચમી.
પાંચેમ- }

પાંજરાપોઢ-પંજર+પ્રતોલી. પંજર=પક્ષી-
ઓ રાખવાની જગા, પ્રતોલી=પોઢ,
પક્ષીશાલાવાઢી પોઢ.

પાંજરું-પંજર=પંચીને રહેવાનું ઘર. પ-
જિ ધા० રહેવું. પંજરા, (ફા.)

પાંત-પાદાંત, ઝાટલાના જે ભાગ ઉપર
ઝંઘનારાના પગ રહેછે તે છેડો.
પાદ+અંત.

પાંતરી-પત્ર=પાનડું.

પાંતી-પ્રાપ્તિ=ફાયદો, લાભ. “ આ વે-
પારમાં મારો પાંતી છે ” એટલે મારો
લાભ (પ્રાપ્તિ) છે. પ્ર+આપ્ ધા०
મઢવું.

પાંદડો ડું-પત્ર=પાનડું.

પાંપણ- } પક્ષમાણિ=પક્ષમન્ શબ્દનું અ-

પાંપેણ- } નેકવચન. ગુજરાતીમાં આંચ-

ના પાઢા ઉપરના બધા નીમાઢાને પાં-

पण कहेवायछे. पद्मन्=पाळ उपरनो
 एक नीमाळो.
 पांसळी-लुं-पार्शुका अ० पार्श्वक=शरी-
 रनो एक अवयव.
 पांसेट-पंचषष्टि.
 पा-पाद=पाभाग.
 पाउं-पाओ=रोटली, (Pao) पोर्तुगीज
 भाषानो शब्द.
 पाकवुं-पचनं, पच् धा० पाकवुं अ०
 रांधवुं.
 पाकुं- (पकं) पक=पाकेलुं, पच् धा०
 पाकवुं.
 पाख-पक्ष=तर्फ.
 पाखर-प्रखर, प्रक्षर=बखतर. प्रखरो
 हयसन्नाहे (मेदिनी), प्रक्षरप्रखरी
 समी, (हेमचंद्र).
 पाखण-पाषाण=पत्थर. पिष् धा० वा-
 टवुं (मसालो विंगेरे). एना उपर म-
 सालो विंगेरे वटायछे माटे आ नाम.
 पाखणभेद-पाषाणभेदी=एक ओस-
 डियुं. पत्थरवाळी जमीनमां अथवा
 खडकमां थायछे माटे आ नाम.
 पाखंड-पाषण्ड=वेदबाह्य धर्म, लोको.
 पागरण-पावरण=ओढवानुं वस्त्र, प्र+
 आ+वृ धा० टांकवुं.
 पागा-पायगा=घोडा बांधवानी जगा.
 (फा.)
 पाच्छा-पाशा=एक तुर्की खेताब. अथ-
 वा पादशाहा.

पाच्छाई-पादशाही.
 पाछलुं-पाश्चात्य.
 पाछळ-पश्चात्.
 पाछुं-पश्चात्.
 पाज- } पद्या=रस्तो ' रामे समुद्र उपर
 पाग- } पाज अ०पाग बांधी.' सरणि:
 पद्धति: पद्या, (अमर) द्य नो ज
 थायछे, जेम, वाद्य=वाजुं.
 पाट-पीठ=आसन.
 पाट-पट=वस्त्र.
 पाटडी- }
 पाटली-लो- } पीठक=आसन.
 पाटण-पट्टनं=वनराज चावडाए वसा-
 वेलुं शेहेर.
 पाटण-पट्टन=शेहेर. ' प्रभासपाटण.'
 पाटवोकुंवर-पट्टकुमार, मुख्य अथवा
 वडो कुंवर; जेम पटराणी=पट्टरात्री,
 वडी राणी.
 पाटु-पाणिं=एडी. पाणिं प्रहार=पाटु
 मारवी.
 पाटो-पट्ट=दरद उपर लुगडा विंगेरेनुं जे
 बंधन बांधेछे ते.
 पाठाफेर-पाठ+फर्क, पाठ=वाचवानी
 अथवा बोलवानी रीत, (सं.), फर्क=
 भेद, (फा.)
 पाठुं-पिटक=फोछो. पाठुं ए रोग फो-
 छाना आकारमां उत्पन्न थायछे.
 पाडवुं-पातनं, पत् धा० पाडवुं (प्रयोजक).

પાડી ડું-પોત=કોઈપણ જાનવરનું બચ્નું.

પાડો-પાઠ=ધડો.

પાડો-પાઠ=રુઠી. [ચિન્હ.

પાણ-પાદ=ચોથો ભાગ અથવા તેનું

પાણ-પાણિ=હાથ. 'જોડીને બે પાણ'.

પાણકોર-(વિ.) પ્રાણકુમારી.

પાણિયારી-પાનીયહારી=પાણી લાવ-
નારી, હ ધાંહરણ કરવું અંલાવવું.

પાણિયારુ-પાનીયાગાર=પાનીય=પાણી,
અગાર=ઘર, જગા. પાણી મુકવાની જગા.

પાણી-(પાણિઅં.) પાનીય. પા ધાં
પિવું.

પાતર-ત્રપા=વેશ્યા, છિનાઝ, વર્ણવ્યત્યય-
થી પાત્ર થઈ પાતર થયું હશે. ત્રપા
લઙ્ગાકુલટયોઃ, (મેદિની). વર્ણવ્યત્ય-
યના પ્રમાણને માટે રુશવત શબ્દ
જુવો.

પાતરવડિયાં-પત્રવીટી. પાતરાં વાઢી
વાઢીને કરેલું એક શાથ.

પાતઢ-પત્રાવલી=બાજ.

પાતલું-પતનું=જીણું. ન નો લ થાયછે.
જેમ નીલ=લીલું.

પાતાઢ-પાતાલ.

પાતાઢજંત્રી-પાતાલયંત્રી=ઝંડા વિચા-
રનો માણસ.

પાથરણ-ળું- } પ્રસ્તરણ, સ્તુ ધાં પ-
પાથરવું- } સરવું.

પાથરી-પ્રસ્તાર=બિછાનું. પથારી શબ્દ
જુવો.

પાદ-પર્દ, પર્દ ધાં પાદવું.

પાદર-પદ્ર=ગામનો જાણે.

પાદવું-પર્દન, પર્દ ધાં પાદવું.

પાદે-પર્દતે, પર્દ ધાં પાદવું.

પાધરું- } પ્રધર=સીધું.
પાંસરું- }

પાન-પર્ણ=પાનડું.

પાનચર-પર્ણચર, પર્ણ=પાનું, ચર=ચરવું,
ચર ધાં ચરવું.

પાનડી-ડું-પર્ણક=પત્ર.

પાનદાન-પર્ણદાન=પાન મુકવાનું પાત્ર,
પર્ણ+દાન. (સં. ફા.) પર્ણધાન.

પાની- } પાણિ=એડી.
પાન્હો- }

પાનું-પર્ણ=પાતરું.

પાનું- આપનિક=લીલારંગનું એક રત્ન.
રાન=અરણ્ય इत्यादि શબ્દમાં આદિ
આ નો અંતે ટીલું=તિલક इत्यादि
શબ્દમાં અંત્ય ક નો લોપ થાયછે
આ નિયમપ્રમાણે આપનિક શબ્દ-
માંના આદિ આ નો અંત્ય ક
નો લોપ થયોછે. આપનિક=હંદ્રનીલ.
(उज्ज्वल, तारानाथ तर्कवाचस्पति).

પાનો-પ્રસ્તવ=આંચઢમાં દૂધ ભરાઈ આ-
વવું તે. ણુ ધાં ટપકવું.

પાપડ-પર્પટ=પિષ્ટવિકાર.

પાપડચાર-પર્પટ+ચાર=પાપડને માટે
ચાર.

પાપડી-પર્પટી=કોઈ પળ કઠોઢનો પૂરી-
ના આકારનો કરેલો પદાર્થ,

પાપળી- } પાપિની=પાપી સ્ત્રી.
 પાપેળ- }
 પામરી-પ્રાવાર, પ્ર+આ+વૃ ધાં ઢાંકવું.
 પામવું-પ્રાપણ, આપ્ ધાં મઢવું.
 પાયલાનું-પાયિલાના=તારતલાનું.
 પાયજામો-પાયિજામા=પગમાં પહેરવા-
 નો જામો. જામો=અંગરજો.
 પાયદળ-પિયાદા, (ફા.) અથવા પાય+
 દલ=ફોજ, (ફા. સં.) પદાતિ=પેદલ.
 તનો ળ થાયછે; જેમ પીત=પીલું.
 પાયો-(લાટલાનો) પાય=પગ, (ફા.).
 પારકું-(પારકું) પરકીયં=વીજાનું.
 પારખ-પરીક્ષક, પરિ+ઈષ્ ધાં જોવું.
 પારખવું-પરીક્ષણ- } પરિ+ઈષ્ ધાં
 પારખું-પરીક્ષા- } જોવું.
 પારજાત-તિક-પારિજાતક=એક ફૂલ-
 જાડ. પરિ=ઉપર (સ્વર્ગમાં) જાત=
 ઉત્પન્ન થયેલું. આ જાડ સ્વર્ગમાંથી કુ-
 ણ્ણજીવ પોતાની સ્ત્રી સત્યભામાને માટે
 આળી દ્વારકામાં તેના મેહેલના આંગ-
 નામાં રોપ્યો હતો એવો ઇતિહાસ ભા-
 ગવતમાં છે.
 પારણું-પ્રેક્ષોલન=લટકતી લાટલી.
 પ્રેક્ષોલ્ ધાં લટકવું. પારણું એ પા-
 લન શબ્દનો પણ અપભ્રંશ થવાનો
 સંભવ છે.
 પારધ- } પાપર્દિ=શિકાર, પાપ, ઋ-
 પારધી- } દિ=વધવું, આ કામ કરે પા-
 પનો (વધારો) સંચય થાય છે તેથી
 આ નામ. પાપર્દિ મૃગયાલેટ; (હેમ-

ચંદ્ર). પરાધિ શબ્દ પણ એજ અર્થે
 શબ્દાર્થ કલ્પતર કોશમાં ઉપલબ્ધ
 છે. પારધ કરનારો તે પારધી.

પારંગપાર-પરિપૂર્ણ=સંપૂર્ણ.

પારસમળી-સ્પર્શમળિ, સ્પર્શ=અડકવું,
 મળિ=રત્ન, લોઢાને અડકે સોનું કર-
 વાનો ધર્મ એમાં છે માટે આ નામ.
 લોઢાને અડકે સોનું કરનાર મળિ.

પારસપિપ્પલો-પાર્શ્વપિપ્પલઃ=એક જાડ.

પારસાત-પાર્શ્વતઃ=પાસેથી.

પારસી-પાર્સી, પાર્સી, (ફા.) પારસીક,
 (સં.).

પારસે (આવવું)- } =પ્રસ્તવ=વચું ધા-
 પારસો (મૂકવા)- } વવા માટે એટલે
 ગાયો વિગેરેના આંચઢમાં દૂધ આવે
 છે તે. સ્તુ ધાં ટપકવું, વહેવું (સ્તન-
 માંથી દૂધ).

પારાણ-પારાયણ, પાર=છેડો, અયનં=જ-
 વું. “વેદનું અથવા ભાગવતનું પારા-
 યણ” એટલે તેનું પહેલેથી તે છેડા-
 મુધી બોલી જવું યા વાંચીજવું.

પારી-પ્રહારી, પ્ર+હ ધાં મારવું.

પારેવું-પારાવત=કબૂતર.

પારો-પાર=એક ધાતુ.

પાલક-પાલકયા=એક માજી.

પાલલી-પાલ્લી. (ફા.)

પાલણ-પાલન=રક્ષણ.

પાલણપુર-પ્રહલાદપુર=ગુજરાતની ઉત્તર
 દિશાતરફનું એક શહેર.

પાલો-પલ્લવ=પાનડાં.

પાવડી-પાદુકા, પાદૂ=જોડો.

પાવડો-પારૂ=खोदेली માટી ભરવાનું સાધન. (ફા૦) ફાવરા, (હિં.)

પાવતી-પાતિ, આપ્ ધા૦ મઢવું.

પાવાગડ-પાવકાચલ=ચાપાનેર પાસેનો કાલિકાના સ્થાનકવાળો પહાડ. 'વિ-શ્વામિત્રી માહાત્મ્ય' નામના ગ્રંથમાં આ પર્વતનું વર્ણન કર્યું છે, અને એનું નામ પાવકાચલ શાથી પડ્યું એ પળ તેમાં કહ્યું છે.

પાવું-પાયન, પા ધા૦ પીવું. (પ્રયોજક).

પાવું-પાપણ=જડવું, પ્ર+આપ્ ધા૦ મઢવું.

પાસાસાંકઢ-પાર્શ્વગૃંચલા, પાર્શ્વ=બાજુ, ગૃંચલા=સાંકઢ. કમાડની બાજુએ અને બારસાંકની જોડે જડેલી સાંકઢ.

પાસું-પાર્શ્વ=શરીરનો એક ભાગ.

પાસે-(પાસ) પાર્શ્વ=નજીક.

પાસો-પાશક=જુગાર રમવાનું સાધન.

પાહાણ- } પાષાણ, પાષાણ શબ્દ જુવો.
પાહાણો- }

પાઢ-પાલિ=તઢાવ વિગેરેનું પાળી નિ-કઢી ન જાય માટે ડંચી બાંધેલી બાજુ.

પાઢક-પાલક=પોષણ કરનાર, પાલ્ ધા૦ પોષણ કરવું.

પાઢવું-પાલનં=રક્ષણ કરવું.

પાઢી-પાલિ=કાપવાના હથિયારની ધાર, હાલ છરીને અર્થે પ્રયોગ થાયછે.

પાઢો-પ્યાદો=સિપાઈ, (ફા).

પિંત્રણી-પિંત્રન=રૂ પિંત્રવાનું યંત્ર. પિં-ત્રનં વિહનનં ચ તૂલસ્ફોટનકાર્મુકમ્ (હેમચંદ્ર).

પિંત્રસં-પિંત્રર, પંત્રર=પાંત્રસં.

પિંત્રવું-પિંત્રન=રૂ સાફ કરવું, પિંત્ર ધા૦ તોડવું, (રૂને).

પિંત્રારો-પિંત્રકાર=રૂ સાફ કરનાર.

પિંડલો-પિંડ=ગોઢો, પિંડિ ધા૦ એકટું કરવું.

પિંડારો-પિંડાર=ગોવાઢિયો.

પિંકદાન-પિંત્રધાની, પિંત્ર=મોંમાંથી નિ-કઢતો પ્રવાહી પદાર્થ, ધાની=પાત્ર.

પિંગલવું-વિંગલનં=રસરૂપથવું. વિ+ગલ્ ધા૦ પાતલું કરવું, થવું.

પિંછાન-પરિજ્ઞાન, પરિ+જ્ઞા ધા૦ ઓઢવું. જ્ઞાન પિંછાન=જ્ઞાન પરિજ્ઞાન.

પિંછોડી-ડો-પ્રચ્છાદી=ઓઢવાનું લુગ-ડું. છડ્ ધા૦ ઢાંકવું.

પિતામરી-પીતાંબર=પીત+અંબર =પીઢું વસ્ત્ર. હાલ ગમેતે રંગના હીરના પહે-રવાના લુગડાને પિતામરી કહે છે.

પિતઢ-પિત્તલ=પીઢા રંગની એક ધાતુ.

પિતો-પિત્ત=એક રોગ.

પિત્રાઈ- } પિતૃવ્ય=કાકો, હાલ કા-

પિત્રાણ- } કાના છોકરાને અર્થે પ્રયોગ કરાય છે.

પિપર-પેર=પિપ્પલી=એક ઓસડ.

પિપઢીમૂઢ-પિપ્પલીમૂઢ=એક ઓસડ.

पिपळो-पिप्पल=एक झाड.

पिमळ-परिमल=वास. परि=आसपास,

मल् धा० वधवुं, फेलाववुं.

पियर- (पडहर) पितृगृह=पितानुं घर.

पियु-प्रिय=धणी.

पियुष-पीयूष=अमृत.

पियुडो=प्रियकः=धणी.

पिरसवुं-परिवेषण=जमती वखत भा-
णामां खावाना पदार्थ मुकवा.

पिरोज-जो=पीरूज=असमानी रंगनो
पथरां, (फा०).

पिरोजशा-पीरूजशाह=जयवाळो राजा.
पीरूज=विजयी. शाह=राजा. (फा).

पिलवण-पीलुपर्णी=एक झाड.

पिलवुं- } =पीडनं, पीड् धा० निचो-
पिलावुं- } ववुं.

पिशाब-पीशाबू, पीश=आगळ, आबू=
पाणी; आगळ पडतुं पाणी=मूत्र.
(फा०) प्रस्त्राव, प्र=आगळ, सु
धा० झरवुं, मूत्र. 'मूत्रं प्रस्त्राव
उच्चारः' (अमर).

पिसवी-प्रसेव=कोथळी. पिव् धा०
शिववुं. प्रसेवः पुंसि वीणांगे स्पूते.
(मेदिनी).

पिसवुं-पेवणं=दळवुं. पिष् धा० दळवुं.

पिस्ताळीस-पंचचत्वारिंशत्.

पिस्तोल-पिस्टल, (Pistol) (अ०).

पिहेर-पितृगृह=बापनुं घर.

पिळास-पीताश, पीत+अंश=पीळा रं-
गनो अंश.

पीछ- } -पिच्छ=पुछडी. हाल पीछ

पीछ-छुं- } शब्द परने अर्थे वपराय छे.

पीकू-पाकू; पच् धा० पाकवुं.

पीछी-पिच्छ=मोरनी पुछडी. मोरना
पीछानी जुडी. चामर.

पीछो-पिच्छ=पुछडी, आ लाक्षणिक
प्रयोग छे 'तेने मारो पीछो (पुछडी)
पकडयोछे' एटले मारी पाछल ला-
ग्यो छे.

पीठ-(पिथी) पृष्ठ=पूठ.

पीठी-पिष्टं=लोह.

पीठुं-पीठ=स्थान.

पीड-पीडा=दुःख.

पीडवुं-पीडनं=दुख देवुं.

पीड् धा० पीडा करवी.

पीत-पित्त=रोग.

पीप-पिपा=प्रवाही पदार्थ भरवानुं लाक-
डानुं ठाम. पोर्टुगीज भाषानो शब्द.

पीलो-पल्लव=अंकुर.

पीतुं-पान. पा धा० पीतुं.

पीळुं-(पीअल) पीत.

पुंछ- } (पुछं)=पुच्छ. अथवा पुच्छ-
पुछडुं- } क.

पुंजी-पुंज=ढगलो. (दोलतनो).

पुंजो-पुंज=ढगलो. (कचरानो).

पुंबडुं-डी- } पुंवा=रु. (फा०).

पुंभडी- }

पुख्त-पुख्ता=पाको. (फा०). पकू=पा-
को, (सं०). पुख्तदशा=पकदशा.

પુસ્તન્ ધાં રાંધવું. (ફાં). પચ્
ધાં રાંધવું. (સં).

પુછપરછ- } પૂછછા પ્રતિપૂછછા. પ્રચ્છ
પુછપાછ- } ધાં પુછવું.
પુછાપુછ-

પુંછવું- } -પ્રચ્છન. ઉપરનો શબ્દ જુ-
પૂછવું- } વો.

પુજ-પૂજ્ય=પૂજવાજોગ.

પુજવું-પૂજન, પૂજ્ ધાં પુજવું.

પુજારાધે- } -પૂજ્યારાધ્ય, પૂજ્ય+આરા-
પૂજારાધે- } ધ્ય. પૂજન તથા આરાધન
કરવાજોગ. આ+રાધ્ ધાં પ્રસન્ન
કરવું. નર્મકોશમાં પૂજાર્હ એવી વ્યુ-
ત્પત્તિ કરી છે.

પુજારી-પૂજાકાર=પૂજા કરનાર.

પુઠ- }
પુઠ્ઠ- }
પુઠાં- } પૃષ્ઠ=પીઠ.
પુઠી=નાનું પુઠું- }
પુઠું-ઢે-

પુઠી-પુઠ. પુઠ્ ધાં બાંધવું.

પુળી-પિંજી, પિંજિકા. રૂનો વિટાઢો, જે-
માંથી સૂતર કાતવામાં આવેછે તે. પિં-
જિકા તૂલનાસિકા (ત્રિકાડિગેષ).

પુત્ત- }
પુત્તિયું- } પુત્રિકા, ઢિંગલી. પાંચાલિ-
પુત્તી- } કા પુત્રિકા સ્થાત્ વચ્છદં-
પૂત્તી- } તાદિભિઃ કૃતા (અમર).
પૂત્તી-

પુનમ- } પૂર્ણિમા. પૂર્ણ=પુરો, (ચંદ્ર)
પુનેમ- } આ દહાડે ચંદ્રમા પૂર્ણ હોય
છે તેથી આ નામ.

પુમડું-પુંબા=રૂ, (ફાં).

પુરજો-પૂર્જા=કડકો. (ફાં).

પુરણ-ળી-પૂરણ=ભરવું.

પુરતું-પૂર્ત=ભરેલું.

પુરવિયો- } પૂર્વીય, અં પૂર્વજ=પૂર્વતર-

પુરવિયો- } પૂર્વનાં દેશમાં રહેનારા, અં

જન્મેલા તેથી આ નામ.

પુરવળી-પૂરળી=ચૂટતું જેથી પૂર્ કરવું તે.

પુરવું-પૂરણ, પુર્ ધાં ભરવું.

પુરશાતન- } પુરુષત્વ=પુરુષપણું.

પુરશાતન- }

પુરસીસ-પુર્સિસ=સવાલ, (ફાં).

પુરાળો-પૌરાણિક, પુરાળ (પ્રાચીનકથા)
વાંચનારો.

પુરાળું-પુરાળ=પ્રાચીન.

પુસ્તો-પુસ્તા=ઓવારો, (ફાં).

પૂઠી-ઢો-પુલક=રોટલી તથા કાંઈ મિષ્ટ
પદાર્થનો ગોઢો કરી હાથીને ચવરા-
વવામાં આવે છે તે. આ ઉપરથી ઘા-
સની જુડીઓને પણ પુલક કહેવા-
નો રિવાજ પડયો હશે.

પૂજવું-પૂજન.

પુઠ-ઠું-ઢે-પૃષ્ઠ=પીઠ.

પૂત-પુત્ર=પુત્ર નામના નરકમાંથી બાપને
તારેછે માટે પુત્ર.

પૂન-પુણ્ય, પૂજ્ ધાં સ્વચ્છ કરવું.

પૂનમ-પૂર્ણિમા, પુનમ શબ્દ જુવો.

પૂર્-પૂર્ણ.

પૂઠી-ઢો-પૂઠી શબ્દ જુવો.

પૃથિનાથ-પૃથ્વીનાથ=ભૂપાલ.

પેડો-(પેળડ) પિંડ=ગોઢો.

પેલ્લવું-પ્રેક્ષણ, પ્ર+દૃશ્ ધા૦ જોવું.

પેગમ્બર-પૈગમ્બર=ઈશ્વરી સંદેશો લા-
વનાર, પૈગમ=સંદેશો; ભર=લાવનાર,
ભુર્દન્=લાવવું આ ધા૦ ઉપરથી.

પેચ્ચ-પીચ=આટો, ઇસ્કરૂ. (ફા૦).

પેજ-પેયા=ચોખાની કાંજી. પેયા શ્રા-
યાચ્છમંડયો: (મેદિની).

પેજાર-પાદરથ=જોડો, દ નો જ થઈ
થ નો લોપ થયો. વાથ=વાજું ૩૦
શબ્દમાં દ નો જ થાયછે. પન્નધી
પાદુકા પ્રાણીહિતા પાદરથીત્ય-
પિ (મેદિની).

પેટ-પોટું 'પોટું સ્ફટિતિ પિયાભિ:' એવો
પ્રયોગ માલમ પડેછે. અથવા પંડ
પણ પેટનો પર્યાય શબ્દ છે.

પેટવવું-પ્રદીપનં, દીપ્ ધા૦ અજવાલું
કરવું.

પેટાર-રો- } પેટિકા=પેટારો.
પેટી-

પેટળ-(પટ્ટણ) પ્રતિષ્ઠાન=દરખાણ
દેશમાંનું એક શેહેર.

પેટો-પ્રવિષ્ટ:; પ્ર+વિશ્ ધા૦ પેસવું.

પેઠી-(પીઠ) પીઠ=સ્થાન.

પેદલ-પદાતિ, (સં.) પિયાદા, (ફા૦).

પેદા-પૈદા=ઉપજ (ફા૦).

પેદાયશ- } પૈદાયિશ=જનમ, ઉપજ,
પેદાશ-સ- } (ફા૦).

પેમ-(પમ્મ) પ્રેમ=હેત.

પેર-પ્રકાર=રીત.

પેરણ- } પીરાહન, પીરહન=બંડી,
પેરણું- } (ફા૦).

પેરવી-પૈરવી=તજવીજ, (ફા૦).

પેરવું- } પર્વન્, શેલડી વિગેરેનું.
પેરિયું- }

પેલવાન-પહ્લવાન=મહા, શૂર. (ફા૦).

પેશ-પીશ=આગઝ, (ફા૦).

પેશગાર-પેશકાર=કામદાર, (ફા૦).

પેશવા-પીશવા=આગેવાન, (ફા૦).

પેશાબ-પિશાબ શબ્દ જુવો.

પેસવું-પ્રવેશનં, પ્ર+વિશ્ ધા૦ અંદર જવું.

પેસ્તર-પીસ્તર, પીશ=આગઝ, તર=વધા-
રે. સંસ્કૃત પ્રમાણેજ ફારશીમાં પણ
વધારો બતાવાનો તર પ્રત્યય છે.

પેહેરેગર=પંહાગાર=ચોકીવાળો. પંહા=
ચોકી, (ફા૦).

પેહેરો-પંહા, ચોકી. (ફા.)

પેહેરું-પરિહિત=ઓઢેલું.

પેહેલવાન-પેલવાન શબ્દ જુવો.

પેલ- } પેલ=આંડવો. સ્યાદંડં પેલ-
પેલવો- } મંડક:; (હેમચંદ્ર).

પોઈસ-પશ્ય=જો, દૃશ્ ધા૦ જોવું, આ-
જાર્થ દ્વિતીયપુરુષનું એક વચન.

પોલરાજ- પુષ્પરાગ=પીઢારંગનું રત્ન.

પોલવું-પોષણં, પુષ્ ધા૦ પોષવું.

પોટલી-લું-લો-પોટાલકા=ગાસડી.

પોટિયો-પૃષ્ઠ, પૃષ્ઠવાહ્ય=બોજા વહેવાનો
બઢદ. પૃષ્ઠ=પીઠ, વાહ્ય=વહેવાલા-

यक, स्थौरी पृष्ठयपृष्ठवाह्यौ, (हेम-
चंद्र) अमरकोशमां पृष्ठयशब्द बो-
जाना घोडाने अर्थे कह्योछे.
पोढयो- } (पसुत्तो) प्रसुप्तः.
पहुडयो- }
पोणोसो-पादोनशत. पाद+ऊन+शत=
पा भाग ऊणा सो.
पोतुं-पूता=खजानो, (फा०).
पोथी-थुं-पुस्ती=पुस्तक, पुस् धा० बा-
धवुं.
पोपडी-डुं-डो पर्वट=पापड.
पोपनस- पपनस जुवो.
पोयणुं-पयिनी=क्रमळ.
पोर=पुर=शेहेर. “नागपोर”=नागपुर.
पोर=(पहरौ) महर:=त्रण कलाकना व-
खतनुं प्रमाण.
पोर=परुत्=गयी सालमां, पोर. (फा०).
पोरखवुं-परखवुं जुवो.
पोरियो- }
पोरी- } पूर=पुत्र, (फा०).
पोरिगर-पहागार, पहादार. (फा०).
पोरो-पहा, (फा०).
पोलाद-पूलाद=एक जातनुं लोढुं, (फा०).
पोश-प्रसृति=उंडी करेली हथेळी.
पोशी-पौषी=पोष महिनानी पूनम.
पोष-पौष. आ महिनानी पूनमे पुष्य न-
क्षत्र होयछे माटे आ नाम.
पोषवुं-पोषण, पुष् धा० पोषण करवुं.
पोस-पोश शब्द जुवो.

पोस-पोष शब्द जुवो.
पोहरो-अपाहर. कुवामांथी पाणी का-
ढवानुं वासण. आप=पाणी, इ धा०
हरण करवुं (कूवामांथी). [मां.
पोहोर-पोर, (फा०) पुरुत्=गया साल-
पोहोळुं-पुल=मोटुं, पुलःस्यात्पुलकेपुं-
सि विपुलेप्यन्यलिंगकः (मेदिनी)
पृथुल शब्दनुं पण पहोळुं (पोळुं)
रूप थवानो संभव छे. थ नो ह
थायछे. जेम, कथनी कहाणी.
पोळ- (पओलो) प्रतोली, मोटो ररतो,
हाल नाना रस्ताने अर्थे प्रयोग थायछे.
पोळी-पोलिका=रोटली.
पौआ-वा-पृथुक=सेकेली डांगर खाडी
करेलो पदार्थ.
पंख- पक्ष=पांख.
पंखवा- पक्षघात=एक रोग, जेमां शरी-
रनी एक बाजु जुटी पडी जायछे. पक्ष=
बाजु, घात=नाश, हन् धा० मारी
नाखवुं.
पंखाळी- पक्षवती=पक्षवाळी (डांगर).
आ डांगरने पांखयो जेवा बे छेडा हो-
यछे ते उपरथी आ नाम.
पंखी- }
पंखेरु- } पक्षी.
पंगत-ती- पंक्ति=हार.
पंचाणुं- पंचनवति.
पंचावन- (पंचावण्णा) पंचपंचाशत्.
पंचाशी- पंचाशीति.

પંજભાગ- પંચભાગ=પાંચ ભાગ.

પંજાજિરી- } પંચજીરી=જીરું આદિ ક-
પંજીરી- } રીને પાંચ પદાર્થની બના-
વેછે માટે આ નામ. પંચાનાં જીરાદીનાં
પદાર્થોનાં સમાહાર: પંચજીરી; જેમ
પંચવટી. જીરું, અજમો, સુંઠ, ધાળા
અને ટાંડ આ પાંચ ચીજો એકઠીકરી
ગોકળ આઠેમને દહાડે દેવને ધરાવી
વેંચેછે.

પંજો- પંજા. (ફા.)

પંડ- પિંડ=શરીર.

પંડ- } પાંડુ=એક રોગ.
પંડૂ- }

પંડોલું- પટોલ=એક જાતનું શાક.

પંડ્યા- પંડિત=વિદ્વાન્. પંડા=વિદ્યા,
ઇતચ્ પ્રત્યય.

પંનિયાલુ- પ્રતિયોગિક=ભાગિદાર.

પંથ- } (પંથો) પંથા=મારગ.
પંથી- }

પંદર- (પળ્લરહ) પંચદશન્.

પંદરવાડિયું- પંચદશવારિકં.

પન્નાલ-પ્રણાલી.

પન્નાલિકા-પ્રણાલિકા.

પિંગલ-પિંગલ=છંદ:શાસ્ત્ર રચનાર એક
ઋષિ.

પિંડરોગી-પાંડુરોગી.

પિંડુ-પિંડ=મોઢો.

વ્યાદીમહાત-વ્યાદા+માત, (ફા.)

વ્યાદું-દો-પિયાદા=સિપાઈ. (ફા.)

વ્યાલી-લુ-લો-પિયાલા, (ફા.)

વ્યાસ-પિપાસા=તરસ, પા ધા૦ પીવું.

પ્રક્રમા-પરિક્રમણ=પ્રદક્ષણા. પરિ=આ-
સપાસ, ક્રમ્ ધા૦ જવું.

પ્રગટ-પ્રકટ-જાહેર.

પ્રગળું-પરગના, (ફા.) પ્રગળ. (સં.)

પ્રગળ-પ્રગલ્ભ=મોટું.

પ્રજલ્લવું- } પ્રજ્વલન, પ્ર+જ્વલ્ ધા૦

પ્રજાલ્લવું- } સળગાવવું.

પ્રણિપત-પ્રણિપાત= નમસ્કાર.

પ્રત-પ્રતિમા=નકલ.

પ્રતીત-પ્રતીતિ=ખાતરી.

પ્રત્યે-પ્રતિ. તંપ્રતિ=તેનેપ્રત્યે.

પ્રદક્ષણા-પ્રદક્ષિણા= પરકંમા.

પ્રદેશી-પરદેશીય. પર=બીજા, દેશીય=
દેશનું.

પ્રભાતિયું-પ્રભાતીય=સવારમાંનું (ગીત).

પ્રમાણિક-પ્રામાણિક.

પ્રમાણે-પ્રમાણ=માપ.

પ્રમાદ-પ્રમાદ=ભૂલ, પ્રમાદ એટલે બેદર-
કારી એવો અર્થ કરેછે પણ તે ગલત છે.

પ્રલે- } પ્રલય=મોટો નાશ. લય=

પ્રલેકાર- } નાશ.

પ્રવર્તવું-પ્રવર્તન=કામે લાગવું.

પ્રસનના-પ્રસન્નતા=ખુષી.

પ્રસાદી-પ્રસાદ=મેહેરબાની.

પ્રલય-પ્રલય=મોટો નાશ,
લય=નાશ.

પ્રાગર્જી-(વિ.) પ્રયાગ, આ નામનું તીર્થ
પસિદ્ધ છે.

प्राचीत्य-मायश्चित्त. पराछित शब्द जुवो.

प्राणिया-प्राणी.

प्राहणो-प्राघुण=पराणो शब्द जुवो.

प्रिछवुं-परिचयनं=ओळखवुं.

प्रिशणुं- } परिवेषणं=पीरसवुं.
प्रिशवुं- }

प्रीत-प्रीति.

प्रीतम-प्रियतम=अतीशे प्यारो.

प्रेत-प्रेत=शरीर छोडी गयेलो जीव, हाल शबने अर्थे बोलेछे. [जुवो.

प्रेत-पुरोहित=उपाध्यो. परोत शब्द फ.

फकर-फिक्क=विचार, ते फकरमां पडयो छे=ते विचारमां पडयो छे. (आ०).

फकरो-फिक्का=वाक्य, (आ०).

फजेत- }
फजेती- } फजोहत=अपमान, (आ०).
फजेतो- }

फटकडी- }
फटकी- } स्फटी=एक खार.

फडनवीस- } फर्दनवीस, फर्द=यादी,
फडनीस- } नवीस=लखनार; नवि-
स्तन=लखवुं. (फा.)

फणस- }
फनस- } पनस= एक जातनुं फळ.

फते-फतहा=जय, (आ०).

फरक-फर्क=(आ.).

फरज-फर्ज=स्वधर्म, (फा०).

फरजन-फर्जन=छोकलं. (फा०).

फरद-फर्द=एकलुं, (आ०).

फरदुनजी-(वि०) फरीदून=राशीच-
क्र, (फा.). [(फा०).

फरमाववुं-फर्मदन्=हुकूम करवो,

फरमास- } फरमायिश =हुकूम,
फरमासी-सुं- } (फा०).

फरमो-फर्म=नमुनो (Form) (अं.).

फरसबंदी-प्रस्तरबंध, पथरानो बांधेलो
रस्तो. फर्शबंद=फरसबंदी करनार.
(फा०).

फरसराम-परशुराम=विशुनो एक अ-
वतार.

फरसी-परशु=एक शस्त्र, पर=शत्रु अ-
थवा बीजो, शृ धा० इजा देवी.

फरसुद-फुर्सत=वखत, (आ०).

फरास-फरीश, (आ०).

फराळ-फलाहार=फलनुं भक्ष्य.

फरियाद-दी-फर्याद, (फा०).

फरियादी-फर्यादी, (फा०).

फरेब-फरीब=दगो, (फा०).

फरेस्तो-फिरिस्ता=मोकलेलो, प्रेषित,
दूत. फरिस्तादन=मोकलवुं, (फा०).

फरंगी-फिरंगी =यूरोपखंडना रहेनार
(फा.) फ्रयांक (Frank) शब्द
उपरथी.

फलंग-फ्लन=फ्लु धा० ठेकडा मारवा.

फलाटिन- } फ्लानेल= (Flannel)

फलाली- } एक जातनुं उननुं कपडुं
(अ०). [(आ०).

फलाणुं=फुलान-अमुक, चोक्स कोई.

फस-फिसाद=लोहि काढवुं, (आ०).

फसल-फस्ल=वखत, ऋतु, (आ०).

फसववुं-पाश, शिकारी लोको माणी पकडवाने फासा (पाश) करी जंगल-मां पाथरी त्यांहां दाणां नाखे छे, एटले पक्षी दाणाना लोभथी त्यांहां आवी “ फसाई जाय छे,” पाशमां सपडाय छे. फसववुं आ शब्दनी एवी व्युत्पत्तिनो संभव छे.

फळ-फल.

फळवुं-फलनं, फल् धा० फळ आववुं.

फळार=फलाहार, फल+आहार=फळनुं खावुं.

फांसो-पाश=बंधन.

फाके-फकति, फक् धा० धीमे धीमे खसवुं.

फागण-फाल्गुन=आ महिनानी पुनमे फल्गुनी नक्षत्र होय छे माटे आ नाम.

फाजल-फाजिल, (आ०).

फाट-स्फट=चीरो.

फाटवुं-स्फटनं, स्फट् धा० भांगवुं.

फाड-स्फट=तड.

फाडवुं=स्फटनं=भांगवुं.

फाणस-फानूस, (आ०).

फायदो-फायिदा, (आ०).

फारक-फारिग=छुटुं, (आ०).

फारगती-फारिग-खती=पावती, (आ० तु०).

फारसी-फार्सी, फार्स,=एक देशनुं (इ-राननुं) नाम. पारसीक, (सं.)

फाल-फल. ‘ फाल आवी छे ’ एटले फलो बाइयांछे.

फाल-पूव-कूदको.

फालसा-सी-परुष=एक फळ अथवा तेनो छोड.

फिकर=फिक्क=विचार, (आ०). ‘ ते फिकरमां पडयो ’ एटले विचारमां पडयो.

फिणवुं-फेन=फीण.

फिरयाद-फर्याद, (फा०).

फीण-(फेणो) फेन.

फुटवुं-स्फुटनं, स्फुट् धा० फुटवुं.

फुदनो- } पूदीना=एक छोड. (फा०)

फुदीनो- } पुदिन, (सं०).

फुरसद-फुर्सत=वखत. (आ०).

फुलवुं-फुलनं=खीलवुं, फुल् धा० खीलवुं.

फूल-फुल=खीलैलुं फूल.

फेट-टो-पट=वस्त्र.

फेण-फेन=फीण.

फेण-फणा, (सापनी).

फेफसा-फुकुस=दम लेवानी नळी.

फेरिस्त-फिह्रिस्त=यादी, (फा०).

फेल-फिल=काम. (आ.).

फेसलो-फैसल-ला. (आ०).

फोज-फौज, (आ०).

फोजदार-फौजदार=फोजनो कामदार,

हाल पोलीस कामदारने अर्थे प्रयोग
करायछे.

फोडवुं-स्फोटन=भागवुं.

फोफल-(पोष्फल) पूगफल=सोपारी.

फोफली-(पोष्फली) पूगफली=सोपा-
रीनुं झाड.

फोली-लो=स्फोट.

व.

बकबक- } भष् धा० नकामुं बोलवुं.
बकबकाट- }

बकरी-रुं-रो-बर्कर-री. बर्कर: परिहासे
स्याच्छागे युवपशावपि, (मेदिनी).

बकवुं-भषण. भष् धा० नकामुं बोलवुं.

बकाल-बकाल=काछियो, (आ.)

बक्षवुं-बख्शीदन् धा० आपवुं. (फा.)

बक्षी-बख्शी=पगार वेचनार कामदार.
(फा.)

बक्षीस-बख्शीस=इनाम. (फा.)

बख्तर-बक्तर. (फा.)

बखर-खबर=वर्तमान, वर्णव्यत्यय. (आ.)

बखियो-बख्या=गोदडीनी सीवण जेवुं
सीववुं. (फा.)

बखीलाई-बखीली=कंजुसपणुं. (आ.)

बग-बक=बगलुं.

बगध्यान-बकध्यान=बगळानीपिठे ध्या-
न धरवुं ते.

बगभगत-बकभक्त=बगळा जेवुं ध्यान
धरनारो भक्त; ढांगी.

बगलुं-लो-बक=एक पक्षी.

बगीचा-बागचा. (फा.)

बचगी-बचा अथवा बच्चा, (फा.) वत्स=
बालक. (सं.)

बचडवाल- } वत्सवान्= छोकरां-
बचरवाड-ळ- } वालो.

बचारुं-बिचारा, बि=नहि, चारा=उ-
पाय, गुजरान चलाववाने जेने कोई-
पण उपाय नथी होतो एवुं माणस;
भीखारी. लाचार, ला=शिवाय, चारा=
उपाय.

बच्ची-बृसा=चुंबन, बृसीदन् धा० बच्ची
करवी. (फा.)

बच्चु-चो-वत्स, (सं.) बच्चा. (फा.)

बजरंग-वज्रांग, वज्र जेवुं जेनुं शरीर
कठण छे ते, हनमान. वज्र=कठण,
अंग=शरीर.

बजवुं-वादन=बगाडवुं.

बजवैयो-वादक=बगाडनार.

बजाजी-बजाज=कप्पडनो वेपारी. (आ.)

बजार-बाजार. (फा.)

बटक-बटुक=नानो छोकरो.

बटाटा-पोट्याटो, (Potato). (अं.).

बडवो-बटुक=ब्रह्मचारी.

बतक-कादंब. कादंब शब्द विलोम ए-
टले उलटो वांचे बटुक आवे छे.
मरेटीमां बतकने बटुक कहे छे.

बतरीस- } द्वात्रिंशत्.
बत्रीस- }

बन्ति-वर्ति=दीवेट.

વથુવો—વાસ્તુક=એક ભાજી.

વદકામ—વદકર્મ. વદ=નઠારું, (ફા.),
કામ=કર્મ (સં.).

વદગોર્દ—વદગુર્દ=નઠારું બોલવું (કોર્દ-
નું). વદ=નઠારું, ગુપ્તન્ ધા૦ બોલ-
વું તે ઉપરથી ગુર્દ.

વદચાલ—વદચાર. વદ=નઠારું, (ફા.)
આચાર=ચાલ, (સં.). વદ+આચાર.

વદદાનત—વદદિયાનત=વદનેકી, (ફા.
આ.).

વદલામ—વદનામ=અપકીર્તિ. (ફા.).

વદલવું— } વદલ=અવેજી. (આ.)
વદલે— }

વદામ—વાતાદ, વાત=વાયુ, અદ=આ-
નાર, વાયુનાશક. વાતામ પળ કહે-
વાય છે. વાદામ, (ફા.).

વદલ—વદલ=અવેજી, (આ.).

વનદયું—દ્વિનદં, વૌઠાપાસે વાત્રગ અને
સાશ્રમતી એ બે નદીનો સંગમ થાય
છે તે સ્થળને વનદયું કહે છે.

વનારસ—વારાણસી. વર્ણવ્યત્યય. **વરણા**
અને **અશી** આ બે નદીઓની વચ્ચે
વસેલું ક્ષેત્ર. રુશવત શબ્દ જુવો.

વનેવી—ભગિનીપતિ=વેનનો ધણી.

વપોરિયો—દ્વિપહરિક:=એક જાડ છે. એ-
ના ફૂલ વપોરે સ્ત્રીલે છે માટે આ નામ.
આ પ્રમાણે બીજો એક છોડ છે તેનાં
ફૂલની સુગંધ રાતે ચાલે છે માટે તેને
ફારસી ભાષામાં **ગુલશબબો**=રાતે

વાસ ચાલતું ફૂલ. ગુલ=ફૂલ, શબ=
રાત, શો=સુગંધ. એને મેરઠીમાં ગુલછવૂ
કહે છે.

વપોહોર—દ્વિપહર=બે પ્રહર.

વપાળું—વાપ્પ=વરાઝ, વરાઝથી વાપીને
કરે છે માટે.

વપારો— } વાપ્પ=ગરમ, ઝનું. વાપ્પમૂ-
વપાવું— } 'માશ્રુ કશિપુ. (અમર).

વવરચી—વાવચિં=રસોડયો, (ફા.).

વવરચીયાનું—વાવચિંયાના, (ફા.).

વરઆવવું—વર આમદન =સફલ થવું.
(ફા.). 'ઉમેદ વર ન આવી' ફા.
રસી ભાષાના રિવાજને અનુસરીને
આપણે તેઓજ પ્રયોગ કરીએ છી-
એ. **આમદન**=આવવું. **વરઆમદન**
આ સંયુક્ત ક્રિયાપદનો અર્થ સફળ
થવું એમ થાય છે.

વરજાત—વદજાત=નઠારી જાત. વદ=ન-
ઠારી, જાત=જાતિ, (ફા.)

વરજોરિ—વલ+જોરી, વલ=સામર્થ્ય,
(સં.) જોર=તાકત, (ફા.) આ વસ્ત્રે
શબ્દ એકજ અર્થમાં છે.

વરણી— } ભરણી=જેમાં પદાર્થ ભરાય છે
વણી— } તે. મૃ ધા૦ ભરવું.

વરદ—વરદ=વર આપનાર.

વરફ—વર્ફ=હીમ (ફા.)

વરફી=વર્ફી. આ પદાર્થ વર્ફ (હીમ) જેવો
દેખાય છે માટે આ નામ પડ્યું હશે.

વરાત—વાત=જાનૈયા. **વેનફીકૃત** સંસ્કૃત

अने अंग्रेजी कोशमा वात शब्द जा-
नैयाने अर्थ छे.
बरु-वीर=जेनी कलम घडायछे ते घा-
स. वीरो रसविशेषे स्यात् + + +
ह्रीं शृंग्यां नलेऽपि च. (मेदिनी)
बवयोः सावर्ण्य आ नियमथी वीरं
वीरं थई बरु थयुंछे.
बरोबर-बराबर=सरखो. (फा.).
बल्के-बल्कि=पण, (फा.).
बलखम-बलगम=कफ, (फा.).
बलाडी-डुं-डो (बिरालओ)-बिडाल,
बिड् धा० फाडनुं, (उंदरने), उंदरने
फाडी खाय छे माटे आ नाम.
बलैयुं- } बलय=हाथमां पहेरवानुं घ-
बलौयुं- } रेणुं.
बशे-सें=द्विशत.
बस्तो-बस्ता=गासडी (फा.) बस्तन्
धा० बांधनुं.
बहादर-बहादूर, (फा.).
बहादरी-बहादूरी, (फा.).
बहार-बहार=वसंत ऋतु. हाल मझाने
अर्थे प्रयोग थायछे.
बहार-बहिर=अंदर नहीं ते.
बल-बल=शक्ति.
बलखो-बलगम=कफ. (फा.).
बलतण-ज्वलनं, ज्वल् धा० बळवुं.
बळतुं-ज्वलित=उजळुं. ज्वलितं दग्ध-
मुज्वले. (मेदिनी).
बळद-जलीवर्द. बल=ताकत, वर्द्ध=व-

धारे. आ प्राणीमां वधारे ताकत होय
छे माटे आ नाम.
बलवत्तर-बलवत्तर=वधारे जोरवाळुं.
बलवत्=बलवान्, तर=वधारे बता-
वनार प्रत्यय.
बलवंत-बलवान्=ताकतवाळो.
बळवुं ज्वलनं. ज्वल् धा० बळवुं.
बलात्कार-बलात्कार=जुलम.
बलियुं- } बली=जोरवाळुं.
बली- }
बळोतियुं=बालवतीयं =छोकरावाळीनुं.
बालवती=छोकरावाळी. अ० बालव-
स्त्र=छोकराने माटे वस्त्र.
बांकाई-वंक्यता, वक्रता.
बांकुं- } वंक्य=पाघडी विगेरे बाकी
बांकेराव- } मुके ते उपरथी.
बांडियो- } बंड=सुंताकरेलो एटले मुस-
बांडो- } लमान. बंडश्च शिपिविष्ट-
श्च (हेमकोश).
बांडुं-बंड=पुछडा विनानो बळद, हाथ
वगरनो माणस.
बांध-बंध, (सं.) बंधू धा० बांधनुं, बंद,
(फा.) बंदन् धा० बांधनुं.
बांधण- } बंधनं. बंधू धा० बांधनुं.
बांधवुं- }
बाधर-(वि०) बहादूर, (फा.).
बाय-बाहु=हाथ. [(मेदिनी).
बाकुं-भूक=छिद्र. भूकं छिद्रे च कालेच,
बाजट-ठ-मंचक=पलंग.

વાઙ્ઙું-વાઙ્ઙિદા=ચિલાડી, (ફા.) હાલ
લુચ્ચાને અર્થે પ્રયોગ થાયછે. [(અં).

વાટલી-વાટલ=શીશી. (Bottle)

વાઙ્ઙું-ડો-બલિર=આંખ જરા ચેચીને જો-
નાર. મોનિઅર બુલિયમકૃત અંગ્રેજી
અને સંસ્કૃત કોશમાં વાઙ્ઙાને અર્થે
બલિર શબ્દ છે.

વાતમી-વાત્તી=વાત.

વાતલ-વાતિલ=ચોટું, (આ.)

વાતેન-વાતિન=ગુપ્ત, (આ.).

વાધુર-વહાદુર, (ફા.).

વાનું-વહાના=ઢોંગ. (ફા.).

વાનું-વૈઆના=સાટાની નીશાળીમાં આ-
પેલા પૈશા. (ફા.).

વાપ- } વપ્ર=પિતા, વપ્રા. વપ્ ધાં વા-

વાપા- } વવું. વપ્ર: પ્રાકારરોધસો: ॥

ક્ષેત્રે તાતેચ ચેરણૌ (હેમચંદ્ર).

વપ્રાતુ જનકે પુંસિ (મેદિની).

વાફ- } (વપ્) વાપ્=વરાઢ. ઉ-
વાફણું- } ણતા.
વાફવું- }

વાબરા- } વર્બર=ગુંછઢાંવહેલાવાઢ,
વાબરિયો- } સીધી લોકો જેવા.
વાબરી- }

વાબા-વર્બર, નીચ જ્ઞાતિનું માણસ. હાલ
એક જાતના ખીલને કહે છે.

વામ-વાવી=એક વેલો.

વાર-(વારહ) દ્વાદશન.

વાર } (વારં) વાર=વારણું. વાર:
વારણું- } સૂર્યાદિવાસરે ॥ દ્વારે ***,

(મેદિની). [રહેનાર.

વારવાસિયો-વહિર્વાસ =ગામની બહાર

વારસ-દ્વાદશી.

વારસાચ-દ્વારશાચા=વારણાનો રસ્તો.

અં દ્વાદશશાચ, વારસાચ વાર
કડકાની કરેલી હોય છે તે ઉપરથી
આ નામ પડ્યું હશે.

વારાચડી-દ્વાદશાક્ષરી. જેમાં વાર અ-
ક્ષર છે એવાં પદ.

વારી- } દ્વાર. મલવાર શબ્દ જુવો.
વારું- }

વારોટ-ભારતી. મહાભારત નામના પુ-
રાણમાંથી ચૂર લોકોનાં પરાક્રમનું
વર્ણન કરી યોદ્ધાઓને ચૌર્ય ચઢાવવું
આ રજપૂત રાજાઓના વચ્ચેમાં વા-
રોટ લોકોનું કામ હતું. તે લોકો
ભારત હમેશ વાંચતા હતા માટે તે-
ઓને ભારતી કહેતા હશે, પછી ભા-
રતી શબ્દનો વારોટ અપભ્રંશ થયો
હશે. મરેઠીમાં પણ મહાભારત પુરાણ
વાંચનારને ભારતી કહે છે. વારોટ
એ ભાટ લોકોનો અવટંક (અટક)
છે. વ્યાસપિતા અને ક્ષત્રિયસ્ત્રી માતા-
વડે ભાટની ઉત્પત્તિ છે. વ્યાસથી પેદા
થયા છે માટે તેઓ મોટા વક્તાઓ,
કવિઓ તથા ગ્રંથકર્તાઓ થઈ ગયા
છે. કેટલા એક પુરાણમાં તો ભાટ
લોકો પોતે શિવજીથી ઉત્પન્ન થયા
છે એવો લેખ છે.

बावची-बाकुची=एक वसाणुं.

बावन-द्विपंचाशत्.

बावळ-
बावलियो- } बव्वूल=एक झाड.

बावीस-द्वाविंशति.

बावो-वप्रः=पिता, पिता जेवी पूज्यबुद्धि
जे साधु उपर होय छे ते.

बासट-द्विषष्टि. [(फा.).

बाहेर-(बाहिर) बहिर. (सं.) बिरून.

बाळ-बाल-
बाळक-बालक- } =छोकूरुं.

बाळरांड-बालरंडा =बचपणमां जेनो
धणो मरी गयो होय ते.

बाळवुं-ज्वालनं.

बालोढा-बालोढा, बाल+ऊढा; नान-
पणमां परणेली.

बालोतियां-बालवस्त्र =बाळकने सारु
जे वस्त्र ते. बळोतियुं शब्द जुवो.

बिकट-विकट=भयंकर.

बिकण- } भोषण=भयंकर, हाल बि-
वीकण- } कण शब्द कम हिंमतवा-
ळाने अर्थे वपराय छे.

बिगडवुं-विघटनं. वि+घट् धा० नाश
करवो.

बिगाड-विघाट, वि+घट् धा० नाश
करवो.

बिछानुं-विस्तरणं=जे पाथराय छे ते.
वि+स्तृ धा० पाथरवुं.

बिजवर- } द्वितीयवर=बीजीवार पर-
बीजवर- } गेलो.

बिजोसुं-बीजपूर, बीज=बी, पूर =भरेलुं.

आ फळमां बीयां घणां होय छे तेथी

आ नाम. फलपूरोबीजपूरो (अमर).

बिडवुं-वेष्टनं, वेष्ट् धा० लपेटवुं.

बिन-विना=शिवाय. बिनअपराध=वि-
नापराधं. विना+अपराध.

बिनकी- } बिंदु=टीपुं.
बिन्दी- }

बिना-विना=शिवाय. बिन शब्द जुवो.

बियामणुं-भयानक=भयंकर. भी धा०
बीवुं.

बिरद-बिरुद=किताब.

बिराजमान-विराजमान=शोभिनुं.

बिराजवुं-विराजनं=शोभवुं. हाल बेस-
वुं एवे अर्थे प्रयोग कराय छे.

बिलाडी-डुं-डो-(बिरालिओ) बिडा-
ली, वर्णव्यत्यय. बलाडी शब्द जुवो.

बिल्लस-बिलिस्त=वेत, (फा.) वित-
स्त. (सं.). त नो ल थायछे. जेम

प्रसृति=पसली. आ नियम प्रमाणे

बिल्लस्त थई पछी ववयोः सावर्ण्य

आ नियम वडे बिल्लस रूप थयुं

हयो. वितस्तिर्द्वादशांगुलः (अमर).

बिल्ली-छो-बिडाल=मांजर. बलाडी
शब्द जुवो.

बिवुं- } भयं. भी धा० बीवुं.
बीवुं- }

बिस्तरो-विस्तरः=पाथरवानुं ते. वि+
स्तृ धा० पाथरवुं.

વિહારી—(વિ૦) વિહારી. વિ+હ ધા૦
ક્રીડા કરવી.

વી—વીજ.

વીક-સ્વ-મીષ્મ, મી ધા૦ વિવું. **દારુ-**
ળં મીષળં મીષ્મં (અમર).

વીજ—દ્વિતીયા.

વીજીવાર—દ્વિતીયવાર.

વીજું—દ્વિતીય.

વીડી-હું—વીટિકા=નાગરવેલના પાનમાં
કાથો, ચૂનો વિગેરે પદાર્થ નાચી વ-
નાવેલો પદાર્થ.

વીધું—મીત=ડરેલું.

વીન—વીળા= એક વાજું. “ નારદ વીન
બજાવે ”=નારદો વીળા વાદયતિ.

વીવું—વિંબ=આકાર, છબી. **ક નું વીવું**=
ક ના આકારવાલું ઓટું.

વીયું—વીજ.

વીલી=વિલ્વ=એક જાતનું શાક.

વીલું—(વિલ્) વિલ્વ=વીલીનું ફળ.

વુંધી— } મંદધી=મંદબુદ્ધીનું માળસ.
વુંધો— }

બુકડી—(કર્ણ) મુકુર=કાનમાં પહેર-
વાનું ભૂષણ. હાલ કર્ણ શબ્દનો લો-
પકરી ફક્ત **બુકડી**=**મુકુર** બોલ-
વાનો રિવાજ પડ્યો છે. કર્ણ=કાન,
મુકુર=આયનો, આયનાની પેટે ચઢ-
કતું કાનમાંનું ભૂષણ.

બુજરગ—બુજુર્ગ=મોટો, ઘરડો, (ફા.).

બુઝવવું— } વિશમનં, વિ+શમ્ ધા૦ હો-
બુઝવું— } લવવું.

બુડકી— } બુડનં=ડુબકી મારવી. બુડ્
બુડવું— } ધા૦ ડુબવું.

બુઢાપો—વૃદ્ધત્વ=બુઢાપણું.

બુઢું—(બુઢો) વૃદ્ધ=વધેલું (ઝમ્મરમાં).
વૃધ્ ધા૦ વધવું.

બુદબુદો—બુદ્બુદ=પરપોટો.

બુનિયાત—બુન્યાદ=મૂઠ, (ફા.).

બુરખો—બુર્કા=પડદો. (આ.).

બુરજ— } બુર્જ=મિનારો, (આ.).
બુરુજ— }

બુરનુસ—ઝર્નાવસ્ત્ર=ઝનનું કપડું.

બે—(વે) દ્વિ.

બે—બી=વિના. સંસ્કૃત ભાષામાં **વિ** ઉપ-
સર્ગનો અર્થ **બી** ની માફક ‘ અમા-
વ ’ એવો થાય છે, વિમના:=બીદિલ.
ઇરાની લોકો **બી** અને હિંદુસ્તાનના
મુસલમાન લોકો **બે** બોલે છે.

બેગમ—બૈગમ=કુલીન સ્ત્રી. (ફા.)

બેચગાજી— } બહિંચરી. બાહિં =મોર,

બૌચંરી— } ચર્=જવું. મોરઉપર બેસી-

ને ફરે છે માટે આ નામ. **બહુચરા**
પણ કહેવાય છે; બધે વ્યાપી રહી છે
માટે **બહુચરા**. બેચર વિશેષનામની
પણ આજ વ્યુત્પત્તિ.

બેતાઝીસ—દ્વિચત્વારિંશત્.

બેદાળા—બીદાના=બી વગરનું (ફઝ).
(ફા.).

બેટું—બૈટ=ઈટું (આ.).

બેન—(બહિણી) મગિની.

બેલ—બલી=બઢદ.

बेलदार—बीलदार, बील=पावडुं, दार=जेनी पासे छे ते, पावडावाळो, (फा.).

बेसरम— } बीशर्म=निर्लज्ज, (फा.).
बेशरम— }

बेसतुं—वेशनं, विश धा० बेसतुं. **रामो नीचैविष्टोऽस्ति**=रामो नीचे बेठो छे.

बेसुमार—बीशुमार=असंख्य, (फा.).

बेसुध—बीशुद्धि, (फा. सं.) अ० विशुद्धि. वि=गयेली, शुद्धि=भान. भान वगरनुं.

बेसुर—बीस्वर, (फा. सं.) [वाज. अ० बदस्वर, बद=नठारो, स्वर=अ-

बेहेन—(बहिणी) भगिनी.

बेहेरुं—(बहिरौ) बधिर=न सांभळे ते.

बोकडुं—बर्कर. बकरो शब्द जुवो.

बोडकी— } मुंडा=माथाना वाळ बोडा-

बोडक— } व्या होय तेवी. मुडि धा०

बोडी— } हजामत कराववी.

बोत—बहु, बहुल=पुष्कळ.

बोदारसिंग—बेदारशृंग=एक खनिज पदार्थ, अबुना पहाडमां थाय छे ते.

अर्बुदस्पगिरेः पार्श्वे जातं बेदारशृंगकं—(निघंटरत्नाकर.)

बोर—(बोरं) बदर=एक फळ.

बोरडी—(बोरी) बदरी=एक झाड.

बोलकणो—वल्कनः=बोलनारो. वल्क भाषणे (शब्दस्तोममहानिधि.).

बोतुं—वपन, वप् धा० बोतुं.

बोसो—बुसी=चुंबन, (फा.).

बोळवुं—बोलनं. बुल् धा० डुबाडवुं. 'पा-

णीमां वासण बोळे छे'='पानीये वासनं बोलयति.'

बंगाळी—बंगिक, बंगीय. बंग=बंगाळ.

बंड—बंद=कारस्तान, (फा.) वंठाल=युद्ध. **वंठालो युद्ध भेदे च.** (मेदिनी).

बंणी—भरणी, भृ धा० भरवुं, जेमां काई पण भराय, मुकाय ते वासण.

बंदो—बंदा=गुलाम, (फा.).

बंधकोश—बद्धकोश=बंधायलो कोठो.

बंधव—(बंधवो) बांधव=भाई, सगा.

बंधी—बंदी=अटकाव. (फा०).

बंधेवी— } भगिनीपति=बेननो वर.
बनेवी— }

बनुस—ऊर्णावस्त्र=ऊननुं कपडुं.

बंब— } ब्रह्म. 'बं महादेव'=ब्रह्म महा-
वम्— } देव. कदाच बम् आ शब्द

ओम् नो पण अपभ्रंश हशे. "ब्रह्म महादेव." करता "ओम् महादेव"

ठीक लागे छे. कदापि कोई एवो शक मनमां आणशे के गोसाईं लोको

शूद्र होय छे तेथी तेओने 'ओम्' प्रणवोच्चारनो अधिकार नहि हशे

पण गोसाईं लोको एकबीजाने मळे छे त्यारे 'ओम् नमो नारायण'

कहे छे.

बंबो—पोंपा (Pompa) पोर्तुगीज शब्द. पंप (Pump) (अं).

बम्चारी—(बम्भचारी) ब्रह्मचारी=चार आश्रममांनो पहेला आश्रमवाळो.

સંસુરી-વંશનાલી, વંશ=વાસ, નાલી= નઢી, વાસની બનાવેલી વગાડવાની નઢી.

ધ્યાસી-દ્વયશીતિ.

બ્રહ્મપોરી-બ્રહ્મપુરી=બ્રાહ્મણનો રહેણનો મોહો. બ્રહ્મપોઢ=બ્રહ્મપતોલી.

બ્રીજ-વ્રજ=સમુદાય.

મ.

મઘ-મધ્ય=આવાનું.

મગત-મક્ત, પ્રીતિથી સેવા કરનાર. મજ્ઞ ધા૦ સેવા કરવી.

મગતી-મક્તિ=પ્રીતિથી સેવા કરવી તે. ઉપરનો શબ્દ જુવો.

મગવત- } મગવાનું=માગ્યશાલી.
મગવંત- }

મગુભાઈ-(વિ૦) મૃગુ=અક કૃષિ, જેને મ- રૂચવસાચું તે. મૃગુના વંશના તે માર્ગવ.

મજવું-મજનં, મજ્ઞ ધા૦ પૂજા કરવી.

મજિયું-મોજ્યં=આવાનો પદાર્થ. હાલ ગુજરાતીમાં મજિયું એ શબ્દ પંકજ- શબ્દ જેવો યોગરૂઢ થયો છે.

મટ-મટ્ટ=વિદ્વાન.

મટાળી-મટ્ટિની=બ્રાહ્મણની સ્ત્રી.

મટ્ટા-મંટાકી=અક જાતની વેંગળી. હાલ ગોઢ રિંગળાને અર્થે પ્રયોગ થાયછે.

મઠિયારો-મક્તકાર=રાંધનારો. મક્ત= માત, કાર=કરનાર. માઠતના નિયમ પ્રમાણે ત નો ટ અને કા નો યા થયો છે, જેમ તિલક=ટિલક, મહિ-

યારી=મથિતકારી. રસોદયાને અર્થે અમરકોશમાં સૂપકાર, ઔદનિક એ શબ્દો છે; સૂપકાર=દાઢ રાંધનાર, ઔદનિક=માત રાંધનાર.

મઢી-મ્રાટ્ટ=દાળા સેકવાનું પાત્ર.

મઢ-મટ=યોદ્ધો.

મળ-માનુ=સૂર્ય; 'મળ ડુવવો'=સૂર્યાસ્ત.

મળવું-મળનં=વોલવું.

મતરીજો-મ્રાતૃજઃ, મ્રાતૃ=માઈ, જ= થયો, માઈથી થયેલો.

મટ્ટકરાવવું-મટ્ટકરણ, મટ્ટકરણ=હજા- મત કરાવવી. મટ્ટ=શુભ. ઠ ધા૦ કરવું. મુંડનં મટ્ટકરણં (હેમચંદ્ર).

મમૂત-તી-વિમૂતિ=મમ્મ.

મમડી-ડો-મ્રમરક=મમરડો, મ્રમ્ ધા૦ ચક્રર જેવું ફરવું.

મમર-રી-રો-મ્રમર=અક જીવ.

મમરકડી-મ્રમરકટક=ફરતી કડી.

મમરડી-ડો-મ્રમરક=રમવાની અકવસ્તુ, મ્રમ્ ધા૦ ગોઢ ફરવું.

મમરિયુંમધ-મ્રામર=મધ. મ્રામર શ- બ્દનોજ અર્થ મધ મેદિની કોશમાં કહ્યો છે. 'મ્રામરં મધુનિ સ્મૃતં.' માટે મમરિયું મધ કહેવું એ દ્વિરુક્તિ છે. જેમ ચિકળસોપારી. ચિકળ- સોપારી શબ્દ જુવો.

મમવું-મ્રમળં, મ્રમ્ ધા૦ ગોઢ ફરવું.

મમ્મર-મ્રૂ.

મરખે-મક્ષેત્=ચાચ, મલ્ ધા૦ ચાવું.

“માતા મરખે=માતા મક્ષેત્.”

મરત-થ-મરિત્ર=વંત્યાકનું મરત.

મરતાર- } મર્તા=ધર્મી. મૃ ધા૦ પોષ-

મરથાર- } ન કરવું.

મરમ-મ્રમ=મૂલ, ફરવું.

મરવાડ-વર્કરપાલ=વકરા ચારનાર, વ-
કર=વકરું, પાલ=રાખનાર.

મરવું-મરણ. મૃ ધા૦ પોષણ કરવું.

મરુચ-મૃગુકચ્છ. મૃગુ ઋષિ આ ક્ષેત્ર
વસાવેલું છે. આ વિષેનો ઇતિહાસ ન-
ર્મદા ચંદ્રમાં ઘળા વિસ્તારથી કહેલો
છે. મૃગુના વંશના તે માર્ગવ. મરુ-
ચના વતની બ્રાહ્મણોને માર્ગવ કહે
છે આ પ્રસિદ્ધ છે. ષષ્ટું ચ મૃગુક-
ચ્છકમ્. (રેવાચંડ).

મરેસપત-વૃહસ્પતિ=દેવનો ગુરુ. વૃહત્=
મોટા, પ્રસિદ્ધ (જેવા દેવ, તેઓનો)
પતિ=ગુરુ, સ્વામી.

મરોસો- } વિશ્રંભ=વિશ્વાસ. આ ‘શ-
મરુસો- } વ્દમાની વિ નો લોપ કરી
વર્ણવિલેખ વાંચવા.

મરું- } મદ્ર=સારો.

મરું- } મદ્ર=સારો.

મરું- } મદ્ર=સારો.

મરું- } મદ્ર=સારો.

મસ્તું-સ્તો-વિહિસ્ત=સ્વર્ગ. (ફા.)

મસ્મીત-મસ્મીકૃત, મસ્મ જેવું કરેલું.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

મલકડ- } પ્રમાતકાલ=સવાર.

ભાટ-ભાંડિક=ગાઈ અને વાજા વગાડી
રાજા લોકોને સવારમાં ઉઠાડનાર.

ભાડ- } ભાટ્ટ =અનાજ સેકવાનો
ભાડિયો- } પેળો.

ભાડમુંજો-ભાટ્ટભ્રજ્ઞઃ, ભાટ્ટ=અનાજ
સેકવાનો પેળો, (તેના વડે) ભ્રજ્ઞ=
સેકનાર. ભ્રજ્ ધા૦ સેકવું.

ભાડું-ભાટક મજ્ ધા૦ ભાડે રાખવું.

ભાણ-ભાનુ=સૂર્ય.

ભાણજી- }
ભાણકી- } ભાગિનેય-યી,=બેનની પુત્રી,
ભાણિયા- } પુત્ર. મગિની=બેન.

ભાણું-ભાળડ=વાસણ.

ભાણેજ- } ભાગિનેય=બેનનો પુત્ર. મ-
ભાણો- } ગિની=બેન.

ભાત-મક્ત=રાંધેલા ચોખા; હાલ ડાંગે-
રના અર્થે પણ સુરત મળી આ શબ્દ-
નો પ્રયોગ કરાય છે.

ભાત-મેદ=જાતિ. 'ભાતભાતના લોકો.'

ભાથું-પાથેય=મુસાફરીમાં સાથે રાખેલો
ખાવાનો પદાર્થ. નોકર લોકોને મુ-
સાફરીમાં પગાર ઉપરાંત જે પૈસા આપે
છે તેને પણ ભાથું કહે છે, તેનું મૂલ્ય
પાથેય હશે એમ લાગેછે. પથિ=ર-
સ્તામાં, સાધુ=ઉપયોગમાં આવનારું તે
પાથેય. પથિસાધુ પાથેયં, (સિદ્ધાંત-
કૌમુદી). પાથેયં સત્ત્વલં સમે, (હે-
મચંદ્ર.) [નદી.

ભાદર-મદ્રાવતી=કાઠિયાવાડમાંની એક
ભાદરવો-ભાદ્રપદ. આ મહિનાની પૂન-

મને દહાડે પૂર્વાભાદ્રપદા નક્ષત્ર હોય
છે તેથી આ નામ.

ભામની-ભામિની=જુસ્તાવાળી સ્ત્રી. કો-
પના સૈવ ભામિની (અમર).

ભાયગ-ભાગ્ય=દૈવ.

ભાયડો- ભર્તૃક=વર. પ્રાકૃતના નિયમ-
પ્રમાણે ત નો ય અને ક નો ડ
થાયેછે, જેમ માતંગ=માયંગ. વૃશ્ચિ-
ક=વીઠ્ઠડો. આ નિયમ પ્રમાણે
ભર્તૃક શબ્દમાંના તૃ નો ય અને ક
નો ડ થઈ ભાયડો રૂપ થયું છે.

ભારજા-(મજ્જા) માર્યો.

ભારવરદારી-વારવરદારી=ગાડી,(ફા.).
વાર=વોજો, વુર્ડન્ ધા૦ લઈ જવું:
વોજો લઈ જવાનું સાધન.

ભારવોજ-ભાર(સં.) વોજ=વોજા,(ફા.).
આ વજ્રે શબ્દ એકાર્થી છે.

ભારી-રે-ભાર, મારિન્=મારવાળું.

માલદાર-મલ્લ+દાર. મલ્લ=માલો,(સં.).
દાર=જેની પાસે છે તે, (ફા.).

માલું-લો-મલ્લ=એક શસ્ત્ર. મલ્ ધા૦
ફજા કરવી.

માવતમીજ-) ભાતૃદ્વિતીયા=કાર્તિક

માવજમીજ-) સુદ વીજ.

માવીપ્રયોગ-ભાવેપ્રયોગ.

માલ-માલ=કપાલ.

મિંગારી-રો-મુંગ=મમરો.

મિંઢો-મેડા=એક જાતનું ફળ, આનું
શાક કરાય છે.

મિલ્કવું-મિલ્કણ. મિલ્ક ધા૦ માગવું.

મિલ્કારી-મિલ્કાહારી = માગી ખાનાર.

મિલ્કા+આહારી, મિલ્કાવડે પોતાનું
ગુજરાન ચલાવનાર.

મિલ્કડી-રઠ્ઠી-મિલ્કિતિ=દિવાલ.

મિલ્કર-અમ્યંતર=વચ્ચે.

મિલ્કડી-મિલ્કી=મીલની સ્ત્રી. મિલ્ક=
એક જંગલી જાત.

મિલ્કામું-(મલ્કાય) મલ્કાત, મલ્ક=તીર,
અત=સરખું. તીરથી જેવું જખમ થાય-
છે તેવું જખમ આ પદાર્થવડે (એના
તેલવડે) થાયછે.

મિલ્કી-વિહિસતી =સ્વર્ગસંબંધી. હાલ
હિંદુસ્તાનમાં પાળી લાવનારને અર્થે
વપરાય છે. (ફા.)

મીલ્ક-મિલ્કા, મિલ્ક ધા૦ મીલ્કવું.

મીલ્ક-મિલ્કિતિ=દિવાલ.

મીલ-મિલ્ક=એક જંગલી લોકોની જાત.

મુંકવું-મુંકન=મુંકરાનું મસવું. મુંક ધા૦
મસવું.

મુંજવું-મુંજન, મુંજ ધા૦ મુંજવું.

મુંસું- } મુંસ=સૂત્રીનાં છાલાં. મુંસ ધા૦
મુંસું- } તજવું, (જેવું છાલાં ડાંગર વિ-
ગેરેના) મુંસ: કડંગર: પ્રોક્ત: (હલા-
યુધ).

મુંદર-(વિ૦) મુંધર=ડુંગર, મું=પૃ-
થ્વી, ધર=ધરનાર, પૃથ્વીનો ટેકો.
વિષ્ણુ.

મુપત-મુપતિ=પૃથ્વીપતિ.

મુરસી-મૂયસી=મોટી, મૂયસી દક્ષિ-
ણા=મોટી દક્ષિણા; પણ હાલ દક્ષિ-
ણા શબ્દનો લોપ કરી, મૂયસીનો મુ-
રસી એવો પ્રયોગ કરાય છે.

મૂ-અંતુ=પાળી.

મૂંડે-મૂમિ=પૃથ્વી.

મૂંડેઆમળી-મૂમ્યામલકી=એક જાડ.

મૂંડેશમડી-મૂમિશમી=એક જાડ.

મૂંડેમોગ-મૂમિમુદ્ર=મગ ફળી.

મૂકળ- } (વિ૦) મૂપળ=ધરેળું.
મૂખળ- }

મૂંડ-મૂદાર, મૂ=જમીન, દાર=ખોદનાર,
દ ધા૦ ચીરવું, ફાડવું.

મૂલ્-મુમુક્ષા=ખાવાની ઇચ્છા, મુન્ન ધા૦
ખાવું.

મૂલ્-મૂલ્- (મુન્નિલ્) મુમુલ્, =ખાવાની
ઇચ્છા રાખનાર. મુન્ન ધા૦ ખાવું.

મૂર-મૂયસી=મુરસી શબ્દ જુવો.

મૂવ-મૂ=મંમર.

મૈસ-મહિષી=એક જાનવર.

મૈસર-મહિષ=એક જાનવર.

મૈસાસુર-મહિષાસુર=એક દૈત્યનું નામ;
ચંડીપાઠમાં એનો ઇતિહાસ છે. અ-
તીથે જાડા અને ડરામણા માણસને
ઝેરીને આ શબ્દનો પ્રયોગ કરે છે.

મે-મય.

મેલ-વેપ. વેપનું લવયો: સાવર્ણ્ય આ
નિયમવડે વેપ થયું પછી લ નો લ

થઈ લેલ થયું અને ત્યાર પછી મેલ.
 મેજું-મજ્જા=હાડકામાંનો મગજ.
 મેડિયો-મેડાદ:=વરુ. મેડ=વેટું, અદ=
 જાનાર, અદ્ ધા૦ જાવું, વરુ એ જા-
 નવર ઘેટાં તથા બકરાં મારી ખાય
 છે આ પ્રસિદ્ધ છે. છાગમોજી=બ-
 કરાં જાનાર આ શબ્દ કોશમાં મળી
 આવેછે. તેમજ મેડાદ શબ્દ પણ
 થઈ શકે. સંકલ: શૃંગિણો મેડ:
 (હેમચંદ્ર) પ્રાકૃતમાં દ નો ય થાય
 છે; જેમ, દસળા રયળા દંતા:=દશ-
 ના રદના દંતા: (પા૦ લ૦) રદન=
 રયળ=દાંત.
 મેળું-માંડ=વાસળ.
 મેદવું-મેદનં, મિદ્ ધા૦ પાડવું.
 મેદિયો- } મેદક=મેદ કરનાર.
 મેદુ- }
 મેર-મેરી=નોત્રત.
 મેરવ-(મહરવો) મેરવ=મયંકર, એક
 દેવતા, એક રાગ.
 મેરવી-મૈરવી=એક રાગણી.
 મેવ-મેદ.
 મેસપતવાર-(વિહાપ્કઈ) વૃહસ્પતિવાર.
 વૃહત્=મોટા, પ્રસિદ્ધ (જેવા દેવ, તે-
 ઓના) પતિ=ગુરુ, દેવગુરુ.
 મેલ-મેલ=મેળ, મિલ્ ધા૦ મેલવું.
 મેલવું-મેલનં, ઉપરનો શબ્દ જુવો.
 મેલું-મિલિત=મિશ્રિતકરેલું.
 મોં- મૂ=પૃથ્વી.

મોંય-મૂ=જમીન.
 મોંરી-રો-ભ્રમર=મગરો.
 મો-મય.
 મોક-મૂક=છિદ્ર. મૂકં છિદ્રેચ કાલેચ
 (મેદિની).
 મોગવટો-મોગ, મુક્તિ=વહિવટ. માનુષા-
 નાં પ્રમાણ સ્વાદુન્નિર્વે દશવાર્ષિકી.
 મોગેજોગે-ભાગ્યયોગેન=નશીબથી.
 મોજપત્ર-મૂર્જપત્ર, મૂર્જ=વરફવાળા
 પાહાડમાં થનાં એક જાડ, જેની
 છાલ ઉપર લખાય છે તે.
 મોજાઈ-ભાતૃજાયા=માઈનો સ્ત્રી.
 મોમ-મૌમ=મંગલ. મોમવાર=મૌમવાર=
 મંગલવાર, મૌમથી પેદા થયેલો
 માટે મૌમ=એક ગ્રહ.
 મોયંગ-મુજંગ=સાપ.
 મોરિંગ-મૂરિંગ=મોય ઉપર ચાલનાર,
 સાપ. રિંગ્ ધા૦ પેટે ચાલવું.
 મોરીમથ-ભામર. મમરિયુંમથ શબ્દ
 જુવો.
 મોરો-ભ્રમર=મગરો.
 મોવન-મુવન=લોક.
 મોશ-સ- } મસદ્=સ્ત્રીની છાની
 મોસડી-ડો- } રૂંદ્રી. મસદ્ સ્ત્રી મા-
 } સ્કરે યોની (મેદિની).
 મોલ-ભ્રમ=ચક્ર.
 મ્રાત-મ્રાતા=માઈ.
 મંગ-મંગા=માંગ.
 મંડાર- } માંડાગાર=ઘરમાંનાં વાસળ
 મંડારિયું- } વિગેરે મુકવાની જગા. સ-

જાનાને પળ **ખાળડાગાર** કહેછે.

ખંડારી-ખંડહારી, ખંડ=ફીણ, હારી=કાઠનાર, તાડી વિગેરે કાઠનાર. ખંડારી શબ્દ મુંબઈ તરફ પ્રસિદ્ધ છે.

ખંડારી-ખાળડાગારી=ખાળડાગાર=ખજાનો, ખજાનો જેના તાવામાં હોય તે ખાળડાગારી.

ખંડોલ-ખાંડ=મૂડી. સ્યાદ્રાંડમધ્યમ-રણેડમત્રે **મૂલવણિમ્થને** (અમર).

ખંમર-ખૂ.

ખાંડું-વંધુ=સગો.

ખિંડમાલ-ખિંદિપાલ=ગોકળ.

મ.

મ-મા (નિપેધાર્થક અવ્યય) મકર=માકુર.

મકનો-મત્કુળ=દાંત વનાનો હાથી.

હાલ **મકનો** હાથી આ વાંતે શબ્દ બોલવાનો રિવાજ છે પણ તે દિરુક્તિ છે. મકનો હાથી=મદમાતો હાથી એવે અર્થે પ્રયોગ કરાયછે પણ તે ભૂલ છે. મરેઠીમાં પણ દાંત વગરના હાથીને મકના હાથી કહે છે. 'મત્કુળો નિર્વિષાણે.' (મેદિની). નિર્વિષાણ+દ્ધ=દાંત વગરનો હાથી. વિષાણ શબ્દ શિંગડાને અર્થે લોકોમાં પ્રસિદ્ધ છે પણ હેમચંદ્ર નામમાલામાં હાથીના દાંતને અર્થે છે. ગણ્ડ-દૂર્વા વિષાણંતુ યુગે કોલેમદંતયોઃ.

મકરાકૃત-મકરાકૃતિ=માછલાના આ-

કારનું.

મકર-મકર=કપટ, (આ.)

મગ-મુદ્ર=એક ધાન્ય.

મગજ-મગ્જા હાડકામાંનો પદાર્થ. મગજ, (ફા.)

મગદૂર-મકદૂર=તાકત. (આ.)

મગન-મમ=ડુવેલો. મસ્જુ ધાં વાળીમાં ડુવતું. "તે કામમાં મગન છે=સ કાર્યે મગ્નોસ્તિ."

મગર-મકર=એક જલચર.

મગરુવ-મગ્રુર=અભિમાની, (આ.)

મગરુવી-મગ્રુરી=ગર્વ, (આ.)

મચકુર-મજકુર=કહેલું, (આ.)

મચ્છર-મત્સર=એક જીવ.

મચ્છર-મત્સર=અદેશી.

મચ્છી-મત્સ્ય=એક જલજીવ.

મછળ-આચમન=વર્ણવ્યવય. આ+ચ-મ્ ધાંમોદું સાફ કરવું.

મછરું-મત્સર=એક જીવ.

મજલ-મંજિલ, (આ.)

મજાક-લ-મજાહત=ગમત. (ફા.)

મજીઠ-મંજિષ્ઠા=એક જાતનાં મુઝાડિયાં.

મજૂર-મજદૂર=મહેનત કરનાર (ફા.)

મજૂસ-મજ્જૂષા=મોટો ટોપલો. હાલ પેટીને અર્થે પ્રયોગ કરાયછે.

મજો-મજ્ઞા=સ્વાદ. (ફા.)

મટકી-કું- } મણિક=હાંડલું. અલં-
મટકી- } જરઃસ્વાન્મણિકઃ. (અ-
મર).

मटोडी-मृत्तिका=माटी.

मठ-मकुष्ठ=एक धान्य.

मठो-मथित. पाणी वगर वल्लेवलुं दहीं.

मडदुं-मुरदा=मरेलुं. (फा.)

मडम-म्याडम=बाई साहेब. (Madam) (अं०)

मडुं-मृत=मरेलुं.

मणको-मणिकः=रत्न.

मतलब-मल्लब=हेतु. (आ०).

मनु- मत=कनूल करेलुं, मतुं कर्गुं ए-
टले लेख मान्य कर्गुं. मन् धा० मा-
न्य करवुं.

मथवुं- मथनं, मंथु धा० वल्लेववुं.

मथोडुं- मरतक=डोकू.

मदगल-मदकल=जेना गंडस्थळमांथी
मद वहेछे एवो हाथी. मद=मस्ती,
कल धा० अवाज करवो. मस्तीमां
चीसो पाडे छे माटे आ नाम. मदो-
कटो मदकलः (अमर).

मदत-मदद=साहाय्य, (आ.)

मदमातुं-मदमत्त=मस्त.

मदरेशा-मद्रसा=पाठशाला, (फा०).

मध-मधु.

मधपूड-डो-मधुपटल. पटल=पूडो.

मधमाख-खी-मधुमक्षिका=मध करना-
री माख.

मधभाग-मध्यभाग=वच्चे.

मधरात-मध्यरात्र=अरधी रात.

मधुरं-मधुर=स्वादवालुं.

मधोमध-मध्यमध्ये=वच्चोवच.

मध्यान-मध्यान्ह=वे पोहोर दहाडो. म-
ध्य+अहन्=दहाडो.

मन-मनस्=दिल.

मनकल्पित-मनःकल्पित=मनथी जोडी
काढेलुं.

मनकामना-मनःकामना=इच्छा.

मनख-मनुष्य, मनु=आदिपुरुष, तेनाथी
थएलो ते मनुष्य. जेम आदमथी थ-
एलो ते आदमी. आदम ए मुसल-
मानोना धर्मशास्त्र प्रमाणे आदिपुरुष
छे. अंग्रेज लोको आदिपुरुषने ऑ-
डम (Adam) कहेछे.

मनखादेह-मनुष्यदेह.

मनखो-मनुष्य.

मनमानतुं-मनोमानित=दिलने गमे ते-
टलुं.

मनमोहन-मनोमोहन=मनने मोह प-
माडनार.

मनवां-मानव=मनुषी पेदा थएलो.

मनवांछित- मनोवांछित=मनथी इ-
च्छेलुं.

मनवार-म्यान आफ वार (Man of
war)=लडाईनुं वहाण.

मनहर-मनोहर=मनने रीझवनार.

मनाई-मन्दिह=ना पाडेलुं. मना=निषेध.
(आ).

मनारो-मीनार, थांभला जेवी ऊंची इ-
मारत. (फा०).

મનીહાર-મણિકાર=શ્વેરી, રત્ન જેવા
ચલ્લકતા પણ સ્થોટા નંગ (કાચ વિ-
ગેરેના કડકા) વેસાડી જે ચૂડા બના-
વેછે તે લોકોને અર્થે હાલ પ્રયોગ ક-
રેછે.

મનીશા- } મનુષ્ય, મનસ્વ શબ્દ જુઓ.
મનુષ- }

મને-મન્દિહ=ના પાડેલું, મના, નિષેધ.
(આ૦).

મનોર- (વિ૦) મનોહર=મનને હરણ
કરનાર; સુંદર.

મનોર્થ- મનોરથ, મનસ્+રથ; મનરૂપી
રથ.

મપારો-માપક=તોલનાર. મા ધા૦ મા-
પતું.

મફત- } મુફત=ફોકટ. (ફા૦).
મફતિયું- }

મમમ-મુમમ=શક ભરેલું. (આ૦).

મમત-તી-મમતા=ગર્વ.

મયંક-મૃગાંક=ચંદ્ર, ચંદ્રમાં હટ્ટણની
આકૃતિનું ચિન્હ છે માટે આ નામ.

મયા-માયા.

મરકી-મરક=જેથી ઘણા લોક મરી
જાય તે રોગ. **મરકો** મારિચયસ્ત્રિ-
શત્. (હેમચંદ્ર).

મરગ-ઘ-મૃગ=હરણ.

મરધી-ધું-ધો-મુર્ગ=કુકડો. (ફા૦).

મરચી-ચું-મરીચ.

મરજન-મઝન=પાણીમાં ડુબવું, નહાવું.
મસ્જુ ધા૦ ડુબવું.

મરજાદવેલ-મર્યાદા+વેલા, આ બન્ને
શબ્દ એકજ અર્થો છે.

મરજાદ-દા-મર્યાદા=હદ.

મરજી-મર્જી=ફેલા. (આ૦)

મરણતોલ-મરણતુલ્ય=મરી જવાય એવું.

મરતવો-મર્તવા=પદવી. (આ૦).

મરદ-મર્દ=પુરુષ. (ફા૦).

મરદંગ-મૃદંગ. મૃદ ધા૦ ઠોકવું, આ
વાજું વગાડતાં ઘણું ઠોકાય છે માટે
આ નામ.

મરદાર્દ-મર્દી=પુરુષપણું. (ફા૦).

મરદનગી-મર્દાનગી=શૌર્ય, (ફા૦).

મરદાની-મર્દાના=શૌર્ય. હિંમતવાન.
(ફા૦).

મરવું-મરણ=મોત.

મરાઠા- } (મરહટ્ટ) મહારાષ્ટ્ર=મોટી

મરેઠા- } મજા. વર્ણવ્યવ્યય. મહા-

મરાઠી- } રાષ્ટ્રે હરોઽવ્યવ્યયઃ મરહટ્ટ

મરેઠી- } હે૦ પ્રા૦ વ્યા૦.

મરામત-મરમત=દુરસ્તી. (આ૦).

મરાલ-મરાલ=હંસ.

મરી- } (મિરિયં) મરીચ=એક જા-

મરિયાં- } તના તીક્ષ્ણ અને કાઢા ફલ.

મલ- મલ=પહેલવાન.

મલવાર-મલયદ્વાર, મલયાચલ પર્વતનું
દ્વાર એટલે સમુદ્રમાંથી ઉતરવાનું ઠે-
કાણું. ગુર્જરદેશમાં સમુદ્રકાંઠાના
દેશને બાંસ કહેછે તે દ્વારનો અપભ્રંશ
છે. દ્વાર=વાહું, સમુદ્રમાંથી જમીન ઉ-
પર ઉતરવાનો રસ્તો, મવેશસ્થાન,

जेम खंवातनुं बारुं, भरूचनुं बारुं.
द्वारिका (द्वारका) शब्द पण एमज
 थयो छे. द्वारिका=समुद्रमांथी जमीन
 उपर उतरवानुं द्वार, बारुं, अ० र-
 स्तो. द्वारकायात्रा करे पुण्य थाय ते-
 वडे स्वर्गमां जवाय माटे द्वारिकाने,
 स्वर्गनो अथवा मोक्षनो रस्तो एम क-
 हेछे. आ अर्थथी पण द्वारिका श-
 ब्दनो अर्थ रस्तोज (बारुंज) रह्यो छे.
मलम—मर्हम=एक जातनी दवा. (आ०).
मलार—मलारी=एक रागणी.
मलिदो—मालीदा=खावानो पदार्थ. (फा).
मश—मिष=जूठो सबब.
मशक— } मस्क=पाणी भरवानी चांम-
मसक— } डानी कोथळी, (फा०).
मशालजी—मशालची, (आ०).
मशकरी— } मस्करगी=ठड्डो. (फा०).
मसकरी— }
मसको—मस्का=माखण, (फा०).
मसाण—(मसाण) इमशान, इहां शव
 नो इम थयोछे, शयननुं शान=सु-
 वानी जगो; इमशान शवने माटे
 सुवानी जगो. आदे: इमशुइमशाने
 आ सूत्रवडे इमशाननुं मसाण
 थायछे.
मसाल—मशाल, (आ०).
मसाला—(मीसालिअं) मिश्र=(एकठुं
 करेलुं,) (सं०) मसालिह, (फा०).
मसियार्ह— } मातृस्वस्त्रीय=मानी बे-
मसियेण— } नना संबंधी.

मसीद—मस्जिद=जेमां मुसलमान लोक
 मर्थना करे छे ते जगा. (आ०).
मसुरियां—मसूरी=उद्योक्तुं, गलमसूरी=
 गालमसुरियां. **मसूरी** पापरोगे स्यादु-
 पधाने, (मेदिनी).
महकूब—मौकूफ=बंध राखेलुं. (आ०).
महंत—(महंता) महत्=मोटो.
महमह—महक=चोतरफ फेलनारी सुगंध.
 अथवा गंध शब्दने महमह एवो
 आदेश थायछे. **महमहोगंधे**. ७८
 पा० ४. हे० प्रा० व्या०.
महात—मात=जितायलो (फा०) महात्=
 घेरायलो. (आ०).
महाल—महल्ला शब्दनुं अनेक वचन.
 महल्ला=शेहेरनो एक भाग, मोल्लो.
 (आ०) महालय=मोटी जगा. (सं.)
महावत—थ—महामात्र=हाथी राखनार-
 नो उपरी. **महामात्रः** समृद्धे चा-
 मात्यहस्तिपकाधिपे (मेदिनी).
महिपतराम—(वि०) महीपति=पृथ्वी-
 पति.
महियारी—मथितकारी, मथित=पाणी
 नाख्यावगर वलोवेलुं दही, कारी=
 वनावनार. तक्रं ह्युदश्विन्मथितं,
 (अमर).
महियेर—मातृगृह=मानुं घर.
मही—मथित=छास. महियारी शब्द
 जुवो.
महीकांठो—महीकंठ, कंठ=किनारो, म-

હીના કાંઠા ઉપરનો પ્રદેશ.

મહુડો-(મહુઅં) મધુક=એક જાતનું ફાડ.

મહેસર-(વિ૦) મહેશ્વર=મોટો દેશ્વર.

મઝ- } મલ=ગંધ.
મઝકું- }

મઝણ-મિલનં, મિલ્ ધા૦ મઝવું.

મઝમાસ-મલમાસ=પરસોતમ માસ.

મઝવું-મિલનં=માત્ર થવું.

મઝિયાગડુ-મલયાગરુ, મલય=મલય પર્વત, અગરુ=ચંદન. મલયપર્વત ઉપરનું ચંદન.

મઝી-મલ=ગંધ.

માંજર-મંજરી=તુલસીના છોડ ઉપર આવેછે તે.

માંજર-(મંજાર) માર્જાર, મૃજ્ ધા૦ સાફ કરવું. (પોતાનું મો અને ચામડી.) બિલાડી પોતાનું શરીર સાફ રાખે છે તેથી આ નામ.

મા- } માતા.
માઈ- }

માકડ-મત્કુળ=માકળ.

માકડી-(મકડયા) મર્કટ=કરોઝિયાની એક જાત.

માકડું-મર્કટ=વાંદર.

માકળ-મત્કુળ=એક જીવ.

માલ-મશિકા.

માલખ-મંધુ=સાર, તત્ત્વ. માલખ એ દૂધનો સાર છે તે ઉપરથી લાક્ષણિક પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો હશે. વિશ્વ-કોશમાં સારને અર્થે મંધુ શબ્દ છે.

મંધુ શીઘ્રે મૃશાર્થે ચ તત્ત્વાર્થે ચ ક્વચિન્મતં.

માલી-લો-મશિકા.

માગ-(મગો) માર્ગ=રસ્તો.

માગણ- } માર્ગણ=માગનાર, મૃગ ધા૦
માગનાર- } માર્ગવું. માર્ગણો યાચકે શરે. (મેદિની).

માગણી-પું- } માર્ગણ. મૃગ ધા૦ જા-
માગવું- } ચવું.

માગનાર-માર્ગણ શબ્દ જુવો.

માગસર-માર્ગશીર્ષ. આ મહિનાની પૂનમે મૃગશીર્ષ નક્ષત્ર હોય છે તે ઉપરથી આ નામ.

માગું-માર્ગણ, મૃગ ધા૦ જાચવું (કન્યાને માટે). [જુવો.

માગે-માર્ગતિ, માર્ગયતિ. ઉપલો શબ્દ

માઘવટો-માઘવ્રત=માહ મહિનામાં કરવાનાં વ્રતો.

માચડો-મંચક=પલંગ. [થવું.

માચી-ચો-મંચ=પલંગ. મચિ ધા૦ ડુંચું

માછલી-લું-મત્સ્ય=જલજીવ.

માછી-માત્સ્યિક=માછલા મારનાર. પક્ષિમત્સ્યમૃગાન્હંતિ+ઠક્ મત્સ્યાન્ હંતિ=માત્સ્યિક: (કૌમુદી).

માજમ- } માજૂન=ચાટી ખાવા જોગ
માજમ- } દવા, (આ૦).

માજવું-માર્જનં=સાફ કરવું. મૃજ્ ધા૦ સાફ કરવું.

માજુફલ-માયાફલ=એક જાતનું ફલ.

માજે-માર્જતિ=સાફ કરે છે.

माझमरात-मध्यरात्र=मधरात.

माट-
माटली-लुं- } मणिक=हांडलुं.

माटी-मृत्तिका=मटोडी.

माटी- } मन्तु=पुरुष. मन्तुःपुंस्य-
माटीडो- } पराधेऽपि मनुष्येपि प्र-
जापतौ. (मेदिनी).

माडण-मंडन=भूषण, मडि धा० शो-
भितुं करवुं.

माडवो-मंडप.

माडी-माता=जननी.

माण-मणिक=वासण. अलंजरः स्या-
न्मणिकः, (अमर).

माणस-(मणूसो) मनुष्य. मनख शब्द
जुवो.

माणीगर-मणिकार=झवेरी, मणि=रत्न,
कार=बनावनार, पैलुविगेरे पाडनार.

माणेक-माणिक्य=रातुं रत्न.

मात-महामात्र=हाथीनो राखनार. म-
हावत शब्द जुवो.

मात-माता.

मातबर-मुआतबर=आब्रूवाळो, (आ०).

मातम-माहात्म्य=मोटापणुं.

मातेलुं-मत्त=मस्त. मद् धा० गांडायवुं.

माथाकूट-मस्त+कुटनं=माथुं कूटवुं.

माथाफोड-मस्त+स्फोटनं=माथुं फोडवुं.

माथुं-मस्त=डोकुं, मस्तं मस्तके. (श-
ब्दस्तोममहानिधि).

मादरबखत-मादरबखता =मादर=मा,

ब-साथे, खता=पाप; मा साथे पाप
करवुं, मातृगमन करनार. आ एक
गाळ छे. (आ०).

मादुं-मादा=थाकेलो (फा०).

मानता-मान्यता=पूज्यबुद्धि. आ देवनी
मानता चाले छे. एटले ते विषे लो-
कोनी पूज्यबुद्धि छे. मन् धा० मानवुं.

माननी-मानिनी=मानवती स्त्री.

मानवुं-मननं, मन् धा० मानवुं.

मानितुं-मानित=मानेलुं.

माप-

मापणी- } मापनं. मा धा० मापवुं.
मापवुं-

माफ-मुआफ=क्षमा बक्षेलुं. (आ०).

माफक-मुवाफिक=अनुकूल. (आ०).

मामलत-मुवामलात=काम, वेपार, मु-
लक. (आ०).

मामलो-मुवामला=काम. (आ०).

माभी-मो-मामक=मामो. मामकं स्या-
न्मदीयार्थे त्रिषु पुंसि तु मातुले. (मे-
दिनी).

माय-माता.

मायनो-मआना=अर्थ. (आ०).

मायवं-मातृगृह=मानुं घर.

मायावै-मायावी=ठग.

मायुं-यो-मायाफल=एक फळ.

मारकणुं-मारक=नाश करनार.

मारग-मार्ग=रस्तो.

मारगी-गु-मार्गिक=मुसाफर. वटेमार-

गु एटले रस्ते बनारो मुसाफर. आ
दिरुक्ति छे. वाट=मार्ग.

मारफत- } मारिफत=बडे. मारी-
मारफतियो- } मारफत = माराबडे.
(आ०).

मारवाड-मरुपाट=एक देश.

मारवुं-मारण=मारी नाखवुं.

मारु-मरु=मारवाड.

मालण- } मालिनी=फूलवाळी.
मालेण- }

मालम-मालूम=जाणेलुं, प्रसिद्ध. (फा०).

मालमता-माल व मिता=असबाब.
(आ०).

मावतुं-माघवृष्टि=माह महिनामां थ-
नारो वरसाद.

मावडी-मातृका=मा.

मावत-महामात्र=हाथीनो रखवाल. म-
हामात्रः समृद्धे चामात्ये हस्ति-
पकाधिपे. (मेदिनी).

मावतर- } मातापितरौ=माबाप.
मावेतर- }

मासलो-मिसाल=सरखापणुं. (आ०).

मासी-(माउसिया) मातुःस्वसा=मानी
बेन.

मासीसो-मासिकश्राद्ध=मुवेलानुं महिने
महिने करवानुं श्राद्ध.

माह-(माहो) माघ. आ महिनानी पूनमे
मघा नक्षत्र होय छे माटे आ नाम.

माहतम-माहात्म्य=मोटपण.

माहातम-मातुम=शोक. (फा०).

माहेरुं-मातृगृह=मानुं घर.

माळ-ळा-माला=फूल विगेरेनो हार.

माळ-मालिक=मेडो, मेहेल.

माळवा-मालव=एक देश.

माळवी-मालवीय=माळवा देशसंबंधी.

माळी-माली, फूलनो बेपारी.

मालेण-मालिनी=माळीनो स्त्री.

मालो-मालिक=मोटुं घर. ' रामला-
लनो माळो.'

मिजलस-मजिलस=मंडळी, (फा०).

मिट्टी-मृत्तिका=माटी.

मिटार्ई-मिष्टता=गळपण.

मिठास-मिष्टांश, मिष्ट+अंश.

मिहुं-मिष्ट=गळ्युं.

मिणकपट-ड-मयनकर्पट=मीणवाळुं क-
पडुं. मयन=मीण, कर्पट=लुगडुं.

मिणवत्ती-मयनवर्ति, मयन=मीण, व-
र्ति=वाट.

मिणयुं-मयनयुतं=मीणवाळुं.

मित्रार्ई-मित्रता.

मीच-ज-बीज. ' बदाममीच'.

मीठाराम-(वि०) मिष्ट+राम, मिष्ट=
गळ्युं.

मीतुं-पटु, ' नीपा पीडे मोवा ' आ
सूत्रना आधारे प्राकृतमां प नो म
थायछे, ते उपरथी पटुनुं मीतुं एवुं
रूप बग्युं हशे. मेदिनी कोशमां पटु
शब्द मीठाने अर्थ छे. पटुर्दक्षे च *
* * * छत्रालवणयोरपि (मेदिनी).

અથવા મોઠું નાંખે ખાવાનો પદાર્થ
મોઠો (મિષ્ટ, સ્વાદિષ્ટ) થાયછે તેથી
આ નામ પડ્યું હશે.

મીડું—વિંદુ=ટીપું.

મીઢલ—મદનફલ=એક ફલ.

મીળ—મયન =મદપુડામાંથી નિકળતો
એક પદાર્થ. **મદન** શબ્દ વળ મીળને
અર્થે મદનપાલનિઘંટુમાં છે. **મદન**
મધુજં સિવથમ્. પ્રાકૃતના નિયમ પ્ર-
માણે **મદન**નું મયન થઈ મીળ થયું
હશે. **મયન** શબ્દ મીળને અર્થે નિ-
ઘંટરત્નાકરમાં છે.

મુકરદમો—મુકદમા. (આ૦).

મુકવું—મોચન, મુંચવિ=મુકે છે, છોડે
છે. લુગડું મૂચ=લક્ષકં મુંચ.

મુકર—મુકરૈર=નક્કી કરેલું. (આ૦).

મુક્કી-કો—(વુક્કા) મુષ્ટિ. મરેઠીમાં વળ
(વુક્કા) કહેછે.

મુખક—મૂષક=ઝંદર. મૂષ્ ધા૦ ચોખું,
ઘરમાંના દાળા વિગેરે ચોરી પોતાના
દરમાં લઈ જાયછે માટે આ નામ.

મુખજુવાની— મુખ+જવાન. મુખ=મો
(સં૦), જવાન=જીભ, (ફા૦).

મુખડું—મુંચક=મોં.

મુખત્યાર મુખતાર=સ્વતંત્ર, (આ૦).

મુખિયો— } મુખ્ય=શ્રેષ્ઠ.
મુખી— }

મુગટ-ટી—મુકુટ=માથાનું મૂષળ. મકિ
ધા૦ શળગારવું.

મુગડી—(કર્ણ) મુકુર=કાનનું ઘરેળું.
બુગડી શબ્દ જુવો.

મુગુટ—મુકુટ=માથાનું મૂષળ. મકિ ધા૦
શળગારવું.

મુચવું—મોચન. મુચ્ ધા૦ છોડવું.

મુછાલો—મશ્તુલ. મૂછ શબ્દ જુવો.

મુંજિયો—મુંજ=એક જાતનો ઘાસ, આ
ઘાસનો કંદોરો કરી બ્રાહ્મણના છોક-
રાને જનોઈ દેતી વેઢા એ બાંધેછે.

મુઠી—(મુઠી) મુષ્ટિ=મૂઠી.

મુડળ—મુંડન=બોડવું. મુડિ ધા૦ હ-
જામત કરવી. [(ફા૦).

મુડદાલ-ઝ— મુદ્દાર = કોહેલું, મરેલું,

મુડદારસીંગ—બોદારસીંગ શબ્દ જુવો.

મુડદું—મુદ્દા=મુવેલું. શવ, (આ૦).

મુડવું—મુંડન=હજામત કરાવવી.

મુડિયો—મુંડી=સંન્યાસી. મુડિ ધા૦ હ-
જામત કરવી.

મુડું—મુંડ=માથું. “ મુડું વાઢી નાચીયા”.

મુતરવું—મૂત્રણ, મુત્ર ધા૦ મુતરવું.

મુનાસબ— મૂનાસિબ=યોગ્ય, ન્યાય્ય.
(આ૦).

મુનીમ—મુનીબ=મુખત્યાર, વકીલ. (આ.)

મુન્ય—મૌન=મુગાવળું.

મુરખ—મૂર્ખ.

મુરગ—મૃગ=હરણ.

મુરઘી—મુર્ગ=કુકડી. (ફા.)

મુરછા—મૂર્છા=વેહોશી.

મુરત—(મુહુતો) મુહૂર્ત=વે ઘડી.

મુરત-મૂર્તિ=પુતલું.

મુરવત-મુરુવત=વિનય, (આ.).

મુલત્ત-મુલ્ક=દેશ, રાજ્ય. (આ.)

મુલવાન-મૂલ્યવાન=કિંમતવાળું.

મુલાખાત-મુલાકાત=મેટ, (આ.)

મુલાજો-મુલાહજા=વિચાર. (આ.).

મુલામ-મુલમ્મા=રસેલું. ચઢકતું (આ.)

મુવાલો-મૌલિ=વાઢ. મૌલિ: કિરીટે

ધંમિલ્લે (મેદિની).

મુશકેલ-મુશ્કિલ=કઠળ. (આ.)

મુશલ-મુસલ=સાંબેલું. મુસ્ ધા. ૦ ભાંગવું.

મુસહી-મુતસદી=કારકૂન. (આ.).

મુસહો-મુસવ્વદા=ચરડો. (આ.).

મુસલ્લું+મુસલ, મુસ્ ધા. ૦ ભાંગવું.

મુસાફર-મુસાફિર=મવાસી (આ.).

મુસારો-મુશાહરા=પગાર. (આ.).

મુસ્તકીન-મુસ્તકીમ=મજબુત. (આ.).

મુલ્લગું-સમૂલક=મૂલ્લસુદાં. સમૂલં ચ
વિનશ્યતિ=તદન નાશ પામેછે. .

મુલિયું-મૂલક=જડ.

મૂગું-મૂક=બોબડું.

મૂઝ- (મંસૂ) ઇમશુ. આદે: ઇમશુ ઇમ-
શાને. આ તથા બીજા એક સૂત્રવડે ઇમ-
શુનું મંસૂ થાયછે. હે. પ્રા. વ્યા.

મૂઝ-ઠી- (મુઝી) મુષ્ટી=શસ્ત્રનો ઢાંઢો,
હાથો.

મૂડી-મુળ્ડ=માથું.

મૂડી-માંડ=મંડોલ. માંડ પાત્રે વણિ-
મૂલધને ભૂષાઽશ્વભૂષયો: (મેદિ-

ની). મંડોલ શબ્દ જુવો.

મૂતર-મૂત્ર. મૂત્ર ધા. ૦ મુતરવું.

મૂલ-મૂલ્ય=કિંમત.

મૂસ-મૂષા=સોનું ગાલવાનું ઓંઝાર.

મૂલ-ઝી-મૂલ=જડ.

મૂલો-મૂલક=એક ભાજી.

મૃગસર-મૃગશીર્ષ=એક નક્ષત્રનું નામ.

મેંડક-મળ્ડક=દેડકો.

મેંદી-મેંધી=એક છોડ.

મેંસ-મષી=કાજલ.

મેલ-મીલ=ચીટી, (ફા.)

મેલ-મેષ=એક રાશિ.

મેગલ- } મદકલ=હાથી. મદગલ શ-
મયગલ- } લ્લ જુવો.

મેડક-મળ્ડક=દેડકો.

મેડશિંગી-મેઢશુંગી=એક છોડ.

મેડી-ડો-ઢી-માડિ=મેહેલ.

મેઢો-મેંઢ; મેઢ;=મેંઢું. મેઢોરશ્વોરણોર્ણા-
યુ: (અમર).

મેઢ-મેધિ=દાળો છુડવાની જગા વચ્ચે જે
થાંખલો ડાટેલો હોયછે અને જેની
આસપાસ બલ્લદિયા ફરેછે તે. પુંસિ
મેધિ: ચલેદાઢ;. (અમર).

મેથી-મંથા=એક જાતનું વસાળું.

મેદની-મેદિની=પૃથ્વી.

મેદાન-મય્દાન અથવા મીદાન, (આ.)

મેદી-મેંધી=એક જાતનું જાડ.

મેદો-મય્દા=જીળો લોટ, (ફા.) હાલ
પરસુદીને અર્થે પ્રયોગ થાય છે.

મેનો-મિયાના=પાલખી, (ફા.)

મેમદાવાદ-મહમુદ+આબાદ=મહમુદનું
શેહર. અથવા તેણે વસાવેલું શેહર.

આબાદ=શેહર, (ફા.)

મેમાન-મિહ્માન=પરોળો. (ફા.)

મેર-મેરુ=પુરાણોક્ત એક પર્વત. આ ઘણો
મોટો તથા બધા પહાડમાં શ્રેષ્ઠ છે.
તે ઉપરથી લાક્ષણિક અર્થ લઈને મા-
ઝાના બધા મળકા કરતાં જે મોટો
હોય છે તેને આ નામ આપવામાં
આવ્યું છે.

મેલ-લું-મલ=કચરો.

મેવાસી-મહીવાસી=જે લોકોનું રહે-
ઠાણ મહીકાંઠા ઉપર છે તે લોકો.

મેવો-મીવા=ફઝ, (ફા.)

મેસ-મષી=શાઈ. હાલ કાજઝને અર્થે
પ્રયોગ થાય છે.

મેસરી-માહેશ્વરીય. મહેશ્વર=મહાદેવ,
મહાદેવસંબંધી. આ જાતના વાણિયા
અસલ શિવમાર્ગી હશે માટે આ નામ.

મેહ-મેઘ=વાદલું.

મેહેતર-મહત્તર=નીચવર્ણનું માણસ. ગ્રામ-
કૂટો મહત્તર: (ત્રિકાંડશેષ.)

મેહેતો-મહામાત્ર=એક કામદાર, મોટું
માણસ. મેહેતી=મહામાત્રી=કામદાર-
ની સ્ત્રી.

મેહેનત-મિહનત=શ્રમ. (આ.)

મેહેનતું-મિહનતી=શ્રમ કરનાર. (આ.)

મેહેમાન-મિહ્માન=પરોળો. (ફા.)

મેહેર-મિહ્ર=પીતિ. (ફા.)

મેહેરાબ- મિહ્રાબ=મુસલમાન લોકોના
ધર્મગુરૂની મસીદમાં પ્રાર્થના કરવાની
મુખ્ય જગો, હાલ કમાનને અર્થે પ્ર-
યોગ થાય છે.

મેહેલ-મહલ અ. મહાલય, (સં.) મ-
હલ=જગા. (આ.)

મેહેલ્લો-મહાલય=મોટી જગો, (સં.)
મહલ્લા=શેહરનો એક ભાગ. (આ.)

મેહેસુલ-મહસૂલ=કર. ઉપજ. (આ.)

મેઝ-મેલ=મઝવું. મિલ્ ધા. એકઠા
થવું.

મેઝા-મહિલા=સ્ત્રી. 'મૂઝ મેઝાને પા-
ઘડી'.

મેઝો-(મેલો) મેલા=જાત્રા વિગેરેનો સ-
મુદાય, મિલ્ ધા. એકઠા થવું. મે-
લા સ્વામ્નેલકે મસો. (મેદિની).

મો-(મુંહ) મુખ=મોઢું. વચળું મુંહંચ
આગળ=વદનં મુખં ચાનનં. (પા.)

મોકુબ-મોકૂફ=બંધ રાખેલું. (આ.)

મોગ-મુદ્ર=મગ.

મોગરી-મુદ્રર=એક હથિયાર.

મોગરો-(મુગારો) મુદ્રર=એક ફૂલ-
સાડ.

મોઘમ-મુખમ=શક ભરેલું, (આ.)

મોહંગમ=મોહમાં પડેલું, શક ભરેલું.

મોઘું-મહાર્થ=મોટી કિંમતવાળું. મહા=
મોટી, અર્થ=કિંમત.

મોજા-મજા=સ્વાદ, (આ૦).

મોજાં-મૂજા, (ફા૦). 'હાથમોજા.'

મોજા-મૌજા=હોડો. (આ૦).

મોજે-મૌજા=ગામ, (આ૦).

મોટું-મહત્.

મોટ- (મટલી) મૌલી=મુગટ, માથાનું
ભૂષણ. મૌલિ: કિરીટે ધંમિલે. (મે-
દિની). મટલી મટડો કિરીડોયં.
(પા૦ લ૦).

મોટવું-મોટનં=ભાંગવું. મુટ્ ધા૦ ઘસવું.

મોટ-મોટ=બ્રાહ્મણની જાતિ. 'મોટ-
વાડવા: '=મોડ બ્રાહ્મણો, (ધર્મારણ્ય-
ગ્રંથ).

મોટું-(મોળંડ) મુળડમ્=માથું.

મોત-મૃત્યુ=મરણ.

મોતી-મુક્તા, મુલ્ય, મૌક્તિક.

મોથ-(મોથા) મુસ્તા=ઓસડમાં વપ-
રાતો એક કંદ.

મોદિક-મોદક=ઘાવાનો પદાર્થ. .

મોબેત-મોબેદ=પારસિઓનો ગુરુ. (આ.).

મોમ-મૂમ=મીણ, (આ.).

મોર-(મૌડર) મયૂર=એક પક્ષી.

મોરચો-મૂરચા=તોપેની હાર. (ફા.)

મોરથુથુ-મયૂરથુથુ=દવામાં વપરાતો એક
પદાર્થ. મોરની ગરદનના રંગજેવો એનો
રંગ હોય છે માટે આ નામ. એને શિ-
ખિગ્રીવ (મોરની ગરદન જેવો) પણ
કહેછે. તુઝ્યાંજનં શિખિગ્રીવં વિતુન્નક-
મયૂરકે. (અમર).

મોરલી-મુરલી=એક વાજું.

મોરાર-(વિ૦) મુરારિ=મુર નામના દૈ-
ત્યનો અરિ એટલે શત્રુ, વિષ્ણુ.

મોલવી-મૌલવી=વિદ્વાન્ માણસ. (ફા.)

મોલ્હો-મહાલય=મોટી જગા, (સં.) મ-
હલ્લા=શેહેરનો એક ભાગ. (આ.)

મોસંબી-મોશ્યાંબિક, અસલ આ ફલ
મોશ્યાંબિક શેહેરમાંથી આવેલું છે
માટે આ નામ.

મોસલ-મહસૂલ=કર. (આ.)

મોહ-(મુહં) મુલ્ક.

મોહવું-મોહન. મુહ્ ધા૦ ગાંડાથવું.

મોહબત-મહબ્બત=દોસ્તી. (આ.)

મોહોર-મુહર=સિકો. (ફા.)

મોહરમ-મુહર્રમ=મુસલમાની પહેલા મ-
હિનાનું નામ.

મોહોલ-મહાલય. (સં.) મહલ્લા, (આ.)

મોહોસમ-મોસમ=વસત. ઋતુ, (ફા૦).

મૌ-(મટ) મૃદુ=નરમ. સોમાલં પેલવં
મટ ય. (તુ૦ પા૦ લ૦).

માન-મિયાન=તરવાર મુકવાનો કોશ,
(ફા૦).

મ્યાનો-મિયાના=પાલખી, (ફા૦).

મંકોડો-માર્કેટપિપ્પીલિકા=એક જા-
તની કાઢી કીડી. મંકોડો પણ કી-
ડીની એક જાતિ છે, પિપ્પીલિકા એ-
ટલે કીડી. માર્કેટપિપ્પીલિકા=મા-
ર્કેટ જાતની કીડી. इहां पिप्पीलिका
शब्दનો लोप थई मार्केट=मंकोडा

શબ્દ પ્રયોગમાં આવ્યો હશે.

મંછા-મનીષા=ઇચ્છા.

મંછા-(વિ૦) મનીષા=ઇચ્છા, મંછારા-
મ=ઇચ્છારામ.

મંજાર-માર્જાર=વિલાડી, માંજર શબ્દ
જુવો.

મંડલ-મંડલ=ચક્ર જેવો આકાર.

મંડલિક-માંડલિક=નાનો સંસ્થાની.

મંડલી-મંડલ.

મંતર-મંત્ર.

મ્હાવરો-મુહાવરા=વાતચીત કરવાની
ઢબ, છટા. (આ૦).

ય.

યજવું-યજનં=યજ્ ધા૦ પૂજા કરવી.

યશ-યશસ્=કીર્તિ.

યાદી-યાદ=સ્મરણ, (ફા૦).

યાલ-યાલ=ઘોડાની, (ફા૦).

યુદ્ધો-યોધ=લડવૈયો. યુધ્ ધા૦ લડવું.

ર.

રકાવ-રિકાવ=પેંગડાં, (આ૦).

રકાબી- } રિકાવ, રિકાબી=તાસક,
રકેબી- } (આ૦).

રક્ષવું-રક્ષણં=પાલવું. રક્ષ્ ધા૦ રાખવું.

રક્ષવાલ- } રક્ષિવર્ગ = પેહેરેગીર. રક્ષ્
રક્ષેવાલ- } ધા૦ રાખવું. રક્ષિવર્ગોડની-
કસ્થ: સ્યાત્ (હેમચંદ્રકોશ).

રક્ષુ-રક્ષો-રક્ષક=સાચવનાર. રક્ષ્ ધા૦
રાખવું.

રહ્યા-રક્ષા=રાખોડો. સ્યાદૂતિર્મસિતં

રક્ષા. (હેમચંદ્ર).

રગત-રક્ત=લોહી, રંજ્ ધા૦ રંગવું.

રગતરોયડો-રક્ત+રોહિત. એક ઓ-
સડિયું. રક્ત અને રોહિત આ બન્ને
શબ્દ એકાર્થમાં છે.

રચકળ-રજ:કળ=રજીના કળ. રજસ્=
ધૂલ.

રચવું-રચનં, રચ્ ધા૦ ગોઠવવું.

રજ-રજસ્=ધૂલ.

રજઈ-રજાઈ=શિયાળામાં માથા ઉપર
ઓઢવાનું વસ્ત્ર, (ફા૦).

રજ-રજસ્=રજોગુળ.

રજક-રજ્જક=ચોરાક, (આ૦).

રજકળ-રજ:કળ, રજસ્=રજી, કળ=
કાકરી.

રજપૂત-રાજપુત્ર. હાલ એક જાતના લો-
કોને અર્થે પ્રયોગ થાયછે.

રજવાડો-રાજવાટી, વાટી =રહેઠાણ,
રાજાની રહેવાની જગા.

રજા-રિજા=પરવાનગી. (આ૦).

રજુ-રજૂ=પાછું આવવું. તે નોકરી ઉપર
રજુ થયો એટલે પાછો આવ્યો. (આ.)

રજેરજ-રજસ્=રજી.

રજૈ-રજૈ શબ્દ જુવો.

રડવું-રોદનં. રડ્ ધા૦ રડવું.

રડાકૂટ-ટો-રોદન+કુટન, રડ્ ધા૦
રડવું, કુટ્ ધા૦ કૂટવું.

રણકો-રણત્કાર=ધ્વનિ.

રણછોડ-ઋણછોર=ડાકોરમાંની વિષ્ણુ-

ની મૂર્તિ. ઋણ=દેવું, છુર્ ધા૦ કાપવું.
 વિજયસિંહના (બોડાનાના) ભક્તિ-
 રૂપ દેવાને લિધે દ્વારકાનાથનું ડા-
 કોરમાં આવવું આજ કોઈ એક ધન,
 તેવડે તે દેવું કાપી નાણ્યું તેથી ઋણ-
 છોર નામ પડ્યું. ઋણ કિંજયસિંહસ્ય
 ભક્તિરૂપં વિમોચિતું ॥ સ્થિતસ્તદ્દેહ-
 માગત્ય ઋણછોરસ્તતઃ સ્મૃતઃ ॥ ૧ ॥
 (ડંકપુરમાહાત્મ્ય). દ્વારકાનાથ ડાકોર
 (ડંકપુર) આવ્યા વિગેરે સર્વે હિતિ-
 હાસ ડાકોર માહાત્મ્ય નામના પુરા-
 નમાં છે. આ મૂર્તિ સંવત્ ૧૨૧૨ માં
 ડાકોરમાં આવી એવો લેખ તે હિતિ-
 હાસમાં મળતો પડેછે. વિક્રમાર્કનૃપ
 શકાદ્વૈડક્ષીદ્વિભૂમિતે (ડંકપુર-
 માહાત્મ્ય).

રણતૂર-રણતૂર્ય=એક વાદ્ય.

રણથંભ-રણસ્તંભ=રણમાંનો થાંભલો.

રણવાસ-રાત્રીવાસ, રાત્રી=રાણી, વાસ=
 ઘર, જનાનખાનું.

રણશિંગ-ગડું-રણશૃંગક=લડાઈની જ-
 ગાળ વગાડવાનું એક વાજું.

રત=ઋતુ=કાલ.

રતન-રત્ન=ચઢકતો કિમતી પથ્થર.

રતનકોર-(વિ૦) રત્નકુમારી.

રતનાગર-રત્નાકર=સમુદ્ર.

રતલ-રત્ન=એક વજન. (ફા૦).

રતાંજલું- } રાત્ર્યંધ=રાતે ન દેખી શકે

રતાંધલું- } તે. રાત્રિ+અંધ=અંધલો.

રતાંજળી-ઝી-રક્તચંદન=રાતું ચંદન.

રતાસ-રક્તાંશ, રક્ત=રાતું, અંશ=ભાગ.

રતાલુ-રક્તાલુ, રક્ત=લાલ, આલુ=કંદ.

લાલકંદ, શકરકંદ અથવા શકરિયું;

પણ હાલ બીજી જાતના લાંબા અને

મોટા, ઉપરથી મુરણ જેવા રંગનાં (જેને

સંસ્કૃતમાં ગૌરાલુ અને મરેઠીમાં ગો-

રાડુ કહે છે) કંદને રતાલુ કહેવામાં

આવે છે. આ ભૂલ જણાયછે.

રતી-રક્તિકા=ચળોઠી.

રતુ-ઋતુ=કાલ.

રતોવાઈ- } રાત્રી=રાત્રિશબ્દની સાતમી

રતોવઈ- } વિભક્તિ.

રદ-

રદિયો- } રદ=ખંડન કરવું, (આ.)

રનોડી-આરણ્યક=જંગલી.

રપોટ-રિપોર્ટ=સ્વર કરવી. (Report)

(અં.).

રફતેરફતે-રબ્ત =મહાવરો, મહાવરો

થતાં થતાં, (આ.).

રફુચકર-રિપુચક્ર=શત્રુનો સમુદાય.

રફત-રબ્ત=મહાવરો, (આ.)

રમણીક-રમણીય=સુંદર.

રમત-રમિત, રમણ=સ્વેલ, રમ્ ધા૦ સ્વે-

લવું.

રમવું-રમણ=સ્વેલવું. રમ્ ધા૦ રમવું.

રમઝ-રમલ=ભવિષ્ય જોવાની એક વિદ્યા,

(આ.).

રવાને-રવાના=વિદા થયેલો, (ફા.)

રવી-રિવ્યુ=તપાસ (Review), (અં.).

રવી-રવી=વસંત ઋતુ. આ ઋતુના લગભગમાં જે ધાન્ય પાકે છે તેને રવી-પાક કહે છે, (આ.).

રવેડ-રવિવાર=આદિત્યવાર.

રવૈયો-રવાજ=ચાલ, (આ.)

રસકપૂર-રસકર્પૂર=એક દવા.

રસતો-રસ્તા, (ફા.) રથ્યા=માર્ગ. (સં.).

રસમ-રસ્મ=ધારો, (ફા.).

રસાતલ-રસાતલ=પાતાલ.

રસાલો-રિસાલા=ઘોડાસ્વારની પલટણ (આ.).

રસાલ-લું-રસાલ=રસવાલું.

રસી-રશ્મિ=દોરડું, (સં.), રસન=દોરડું, (ફા.).

રસીદ-રિસીટ=પાવતી (Receipt), (અં.), રસીદ (ફા.), રસીદન=આવી પોચવું તે ઉપરથી.

રસેન્દ્રિય-રસનેન્દ્રિય=જીભ, રસાના+ઇન્દ્રિય.

રસો-રસ=પ્રવાહી પદાર્થ.

રસોડું-રસવતી, આ શબ્દ ઉપરથીજ રસોઈ, રસોઈયો इत्यादि શબ્દ વ્યુત્પન્ન થયા છે. સમાનો રસવત્યાં તુ પાક-સ્થાનમહાનસે. (અમર).

રસ્તો-રસ્તા=માર્ગ, (ફા.) રથ્યા=માર્ગ. (સં.).

રાંકું- } રંક=કંજૂસ. દલિદ્રી. રંકઃ
રાંકડું- } રૂપણમદયોઃ (મેદિની).

રાંગોલી-રંગવલ્લિ=રંગના કરેલા તરેહ-તરેહના વેલા. વલ્લિ=વેલો.

રાંટ-રાટિ=કલહ, લડાઈ 'તેને અને મારે રાંટ છે એટલે કલહ છે.' રાટિઃ સમિતિસંગરૌ. (હેમચંદ્રકોશ.)

રાંડ-રણડા=વિધવા. [રાંધવું.

રાંધણું-રંધન=રસોઈ કરવી, રધ્ ધાં

રાંધ્યું-રાદ્ધં=પકવ્યું. પકે રાદ્ધં ચ સિદ્ધંચ, (હેમચંદ્રકોશ.)

રાઈ-રાજી, રાજિકા. રાજીતુ રાજિકા તીક્ષ્ણ. (ભાવપ્રકાશ).

રાણ-રાજાદન=એક ફલ. રાજ=રાજાનું, અદન=સ્વાત્ત્વ. રાજાનો સ્વાત્ત્વનો એક પદાર્થ. રાજાદનઃ ક્ષીરિકાયાં, (મેદિની).

રાખ-રક્ષા=રાખોડો. સ્યાદૃતિર્મસિતં રક્ષા. (હેમચંદ્ર).

રાખડી-રક્ષા=બલ્લેવના દહાડે બાંધેછે તે.

રાખવું-રક્ષણં=પાલન કરવું.

રાખસ-રાક્ષસ. માંસાહારી અને ક્રૂર એવી એક જોની.

રાખસી-રાક્ષસી=રાક્ષસસંબંધી.

રાખસીમાયા-રાક્ષસીમાયા.

રાખોડી-ડો-રક્ષા. રાખ શબ્દ જુવો.

રાગડો-રાગક=ગાયનનો એક રાગ.

રાગણી-રાગિણી.

રાજ-રાજ્ય.

રાજકુવરી-રાજકુમારી=રાજાની કન્યા.

રાજગરો-રાજાગ્ર=એક જાતનું ધાન્ય.

રાજ=શોભિતી, અપ્ર=ટોંચ.
 રાજવંશી-રાજવંશ્ય=રાજાના કુળનું.
 રાજેશ્વી-રાજશ્રી=જેની લક્ષ્મી રાજા
 જેવી છે એવો. [છે.
 રાઠોડ-રાઠ્ઠકૂટ=રજપૂતની એક જાતિ
 રાણા-ણી-રાજન્ય=ક્ષત્રિય.
 રાણી-રાજી=રાજસ્ત્રી.
 રાત-(રત્તિઓ) રક્તિક=લોહી કાઢ-
 નાર, હજામ, હજામ લોકો હંમડી
 મુકી લોહી કાઢે છે તે પ્રસિદ્ધ છે.
 બુ ઠું પાં લં જુવો.
 રાત--(રત્તી) રાત્રિ.
 રાતમ-રાતિબ=રોજનો ધોરાક, (આં.)
 રાતર- } રાત્રિ.
 રાતલડી- }
 રાતું-રક્ત=લાલ.
 રાત્ર-રાત્રિ.
 રાન-(રત્ન, રણ) અરણ્ય=વન.
 રાની-આરણ્ય=જંગલસંબંધી.
 રાફડો-(રપ્કો) રોપક=દર, વાકુ.
 છિદ્રં રોપં ચ વિવરં, (હેમચંદ્ર).
 રામજળી-ની- રમ્યજની=વેશ્યા, રમ્ય=
 સુંદર, જની=સ્ત્રી. ઉદીર્ય ધુર્ય કપટા-
 વ્જનીજન: (નૈષધ).
 રામનોમી-રામનવમી=ચૈતર સુદિ નોમ.
 રામી-આરામી =માઢી, આરામ=બાગ,
 માઢીને અર્થે રામી શબ્દ ચરોતરમાં
 બોલાય છે.
 રાય-રાજા.

રાયણ-રાજાદન, રાયણ શબ્દ જુવો.
 રાવ-રાજા.
 રાવત-રાજદૂત=રાજાનો દૂત.
 રાવઝ-રાજકુલ=ક્ષત્રિયની એક જાતિ.
 રાશ-રશ્મિ=લગામની દોરી, અછોડો.
 રાષણા-રાસા. એક ઓસડિયું.
 રાસ-રાશ શબ્દ જુવો.
 રાસ-રાશિ.
 રાસડો-રાસ=ગોવાઢોની એક રમત. રા-
 સક્રીડામાં ગવાતું ગીત તે રાસડો.
 રાહ-રાહુ=એક પ્રદ.
 રાઝ-રાલ=એક જ્વલનીય પદાર્થ.
 રિદ્ધિ-ઋદ્ધિ=દોલત.
 રિવાજ-રવાજ=ચાલ, (આ.).
 રિસાતું-રેષણં, રોષણં રિષ્, રૂષ્ ધાં
 ગુસ્સે થવું. રિસામણ, રિસાઢ વિંગેરે
 શબ્દ આ ઉપરથી વ્યુત્પન્ન થયા છે.
 રીંછ-(રિચ્છં) ઋક્ષ=એક જાનવર.
 રીજ-રૂ-રંજન=ખુશી કરવું.
 રીત-રીતિ=ચાલ.
 રીધ-ઋદ્ધિ=દોલત.
 રીસ-રેષ, રોષ=ગુસ્સો, રિષ્, રૂષ્ ધાં
 રિસાતું.
 રૂ-(રૂવો) રૂઝં. (દેં શં) બું
 પાં લં જુવો. પલહિવવણોતૂલો
 રૂવો. + + +
 રૂઆટી- } રોમ=શરીર ઉપરના વાઢ.
 રૂં- }

રૂંધણ- } રૂંધન=અટકાવ. રૂધૂ ધાં
રૂંધવું- }
રૂંધાવું- } અટકાવવું.

રૂઠ્ઠો-રૂઠા=ચિટ્ટી, (આં).

રૂઠ્ઠું-(રૂઠ્ઠ) વૃક્ષક=જાડ.

રૂઠ્ઠસદ-રૂઠ્ઠસત=રજા, (આં).

રૂચવું-રોચન=ભાવવું. રૂચ્ ધાં ભાવવું.

રૂઠયો-રૂઠ=રિસાયલું, રૂષ્ ધાં ગુસ્તે થવું.

રૂદન-રોદન=રડવું. રૂદ્ ધાં રડવું.

રૂદય-હૃદય=હૈયું.

રૂદ્રમાઝ-ઝો-રૂદ્રમહાકાલ=મૂઝરાજા
આ નામના મહાદેવનું દેહું સિદ્ધપુર-
માં બાંધ્યું છે તે.

રૂદ્રી-રૂદ્રીય=મહાદેવની સ્તુતિનો વેદનો
કેટલોએક ભાગ. અથવા રૂદ્ર:.

રૂપદયો- } રૂપ્ય=એક નાણું. આહતસ્વ-
રૂપીયા- } ણેરજતે રૂપ્ય: સ્યાત્સુંદરે
ત્રિષુ. (મેદિની).

રૂપાલું-રૂપવાનું=સુંદર.

રૂપેરી-રૂપ્ય=રૂપું.

રૂપૈયો-રૂપ્ય=એક નાણું.

રૂવરૂ-રૂવરૂ, રૂ=ચહેરો, વ=સાથે,
ચહેરા સાથે ચહેરો ઇટલે સમક્ષ,(ફાં).

રૂમાલ-રૂ+માલ, રૂ=ચહેરો; માલિદન્
ધાં સાફ કરવું, અથવા ઘસવું. મોં
સાફ કરવાનું સાધન.

રૂઘવત- } રિશ્વત=લાંચ (આં) વા-

રૂઢવત- } તરૂષ (સં.) દ્વાં વર્ણવ્યત્ય-
ય થઈ રૂઢવાત રૂપ થયું હશે. સુ-

વર્ણાલુતરૌ વાતરૂઢ: શક્રશરાસને ॥
વાતૂલોત્કોચયોશ્વાપિ++(હેમચંદ્ર).
પ્રાકૃત ભાષાના નિયમપ્રમાણે કેટલા
એક ઠેકાણે વર્ણવ્યત્યય થાયછે. જેમ
કરેણુવારાણસ્યો રણોર્વ્યત્યય: (હેમચં-
દ્ર) પ્રાં વ્યાં ૧૬ પાં ૨. કરેણુ=
કણેરૂ. વાણારસી=વારાણસી. વણા-
રસી એ નામ પુષ્કલ ઠેકાણે રાખવા-
માં આવેછે તે વારાણસી શબ્દનો અ-
પભ્રંશ છે. બનારસ શબ્દ જુવો.

રૂસણું-રોષણ=રીસાવું. રૂષ્ ધાં રિસાવું.

રૂઠ્ઠો-રૂઠા=ચિટ્ટી, (ફાં).

રૂઠ્ઠ-(રૂઠ્ઠ) વૃક્ષ=જાડ.

રૂઠ્ઠી-ઋષિ=મુનિ.

રૂત-ઋતુ=કાલ.

રૂદય- } હૃદય=અંત:કરણ.
રૂદે- }

રૂપાલું-રૂપવાનું=સુંદર.

રૂપિયો-રૂપ્ય=એક નાણું. રૂપદયો શ-
બ્દ જુવો.

રૂવું-રોમ=વાઢ.

રેંકવું-રેષણ=વરાડવું. વૃક્ષસ્ય રેષણ રેષા,
(હેમચંદ્ર).

રેટિયો-અરઘટ્ટ=પાળી કાઢવાનું યંત્ર.

હાલ સૂતર કાંતવાના યંત્રને અર્થે પ્ર-
યોગ કરાય છે. અરઘટ્ટ શબ્દની વ્યુ-
ત્પત્તિ ઉપરથી પ્રસ્તુત અર્થ પણ થઈ
શકે છે. અર=ઉતાવળથી, ઘટ્ટ ધાં
ચાલવું, ઉતાવળથી ચાલનારું યંત્ર.

रेहेंट शब्द जुवो.
 रेख-रेखा=लीटी.
 रेच-रेचक=जुलाब थाय एवं ओसड.
 रेजो-रीजा=कडको, (फा.).
 रेण-रजनी=रात्रि.
 रेन-रेतजा=रेती.
 रेवंची-रीवंदिचीनी=चीनदेशमां थतो
 रीवंद नामनो पदार्थ जेने आपणे रेवं-
 चीनो सीरो कहिये छिये, (फा.).
 रेवाकांठा-रेवाकंठ=रेवानदीना कांठा
 उपरनो प्रदेश, कंठ=कांठो.
 रेशम- } रीशम=हीर. (फा०).
 रेसम- }
 रेषा- } रेखा=लीटी.
 रेसा- }
 रेहेंट-अरघट्ट=पाणी काढवानुं यंत्र. नि-
 यम प्रमाणे आदि अ नो लोप थई
 घ नो ह थयो. उद्धाटकं घटीयंत्रं
 पादावर्तारघट्टकं (हेमचंद्र).
 रेहेंटमाल-अरघट्ट+माला. उपरनो शब्द
 जुवो.
 रेहेम-रहम=दया. (आ.), रहीम=द-
 यालु (परमेश्वर), (आ.).
 रोकड-डुं- } रोक=नगद पैशा आपीने
 रोकडे- } वेचातुं लेवुं. रोकस्तु क्रय-
 भिद्दीप्त्योः (मेदिनी).
 रोगन-रोगान=तेल, चरबीवाळो पदार्थ,
 (फा.).
 रोगियुं-रोग्य=रोगसंबंधी, रुजू धा०
 मांदा थवुं.

रोज-रूज=दहाडो (फा.).
 रोजगार-रूजगार=चाकरी, (फा०).
 रोजनामुं-रूजनामा, रूज=रोजनुं, ना-
 मा=नामुं, (फा०).
 रोजनिशी-रूजनवीशी=रोजनुं लखवुं.
 नविस्तन् धा० लखवुं, (फा०).
 रोजी-रूजो=रोजनो खोराक, (फा०).
 रोजो-रूझा=अपवास. (फा.).
 रोज-ऋथ्य=एक जातनुं जानवर. ' ऋथ्यः
 शीघ्रगामी ' =ऋथ्य एटले जलदी चा-
 लनार. एने रोहिप पण कहेछे. रो-
 हिषो हरिणांतरे. (विश्वप्रकाश
 कोश).
 रोटली-रोटिका. ' सिद्धैषा रोटिका प्रो-
 क्ता. ' (भावप्रकाश).
 रोन-रौण्ड=(Round) (अं०) ' राते
 रोन फरवा निकळी हती. '
 रोवुं-रोदनं=रडवुं. रुद् धा० रडवुं.
 रोळ-(रोलो) रु=रडवुं.
 रंगमेल-रंगमहल, (फा०) रंगमहालय.
 (सं०).
 रंगरेज-रंगरीज=लुगडां रंगनार. (फा०).
 रंगलो-रंगलः=विदूषक, रंगं नृत्यादि
 लाति गृह्णातीति रंगलः. नाटक भ-
 वईमां नाचवा विगेरेनो भाग जे
 लेछे ते.
 रंगारो-रंगकार=लुगडां रंगनार.
 रंदो- } रुंदा=सुथारनुं एक ओजार.
 रंधो- } (फा०).

રંધવારો—રંધકાર: = રસોયો. રધ્ ધા૦
રાંધવું.

રન્નાદેવ—રાત્રી+દેવી, રાત્રી=સૂર્યની સ્ત્રી.
કેટલી એક નાતોમાં લગનમાં આ દે-
વીની પૂજા કરવાનો રિવાજ છે. રાત્રી
રાત્રિપ્રિયાયાં ચ ભાર્યાયાં ભાસ્કરસ્ય
ચ. (મેદિની).

લ.

લક્કડ—લગુડ=લાકડી, નીચલો શબ્દ
જુવો.

લક્કડખોદ—કાષ્ટકુટ્ટ=એક પક્ષી. લગુડ
શબ્દનો અર્થ લાકડી છતાં હાલ તેનો
અપભ્રંશ લાકડાં એવો કરે છે. લાક-
ડાંશબ્દનો ધ્વજ શબ્દ કાષ્ટ છે. આ
કાષ્ટશબ્દનો અપભ્રંશ કાઠી, કાઠીનો
પ્રયોગ આપણે લાકડીને બદલે કરીએ
છીએ. લગુડ=લાકડાં અને કાષ્ટ=
કાઠી આ બન્ને શબ્દનો અન્યોન્યને
માટે પ્રયોગ કરવામાં આવે છે. તે ઉ-
પરથી **કાષ્ટકુટ્ટનો** કાઠી ધ્વજ થ-
વાને બદલે **લક્કડખોદ** થયો છે.

લલ—લક્ષ=એક સંખ્યા.

લલલ—લલિલલ=લેલ, લલ્ ધા૦ લ-
લવું.

લલલંગ— } લલિલલ=લલેલું. ‘લલલ-
લલિલંગ— } ગ પરમુદાસ = પરમુદાસે
લલેલું.’ લલ્ ધા૦ લલવું.

લલનોર—લક્ષમણપુર=રામચંદ્રજીના ભાઈ
લક્ષમણજીએ વસાવેલું શહેર.

લલપતી—લક્ષપતિ=લલ રૂપિયા જેની
પાસે હોય તે.

લલમી—લક્ષ્મી=દોલત. વિશ્ણુની ભાર્ગી.
લલવું—લેલનં, લલ્ ધા૦ લલવું.

લલ—(વિ૦) લક્ષમણ=રામનો નાનો
ભાઈ.

લલણ—લેલન=લલવું.

લલિલ—લલિલલ=લલેલું.

લલુંપનું—લેલ્યપત્ર.

લલેશ્વરી— } લલેશ્વર=લલપતિ, લલ
લલેશ્વરી— } રૂપિયાનો માલિક.
લલેસરી— }

લલોટી-ટો—લલ્લાગુટી=લલની કરેલી
ગાંઢી (છોકરાને રમવાની) લલ્લા=
લલ, ગુટી=ગાંઢી.

લલલણ—(લલલણ) લલણ=લલિલ.

લલણ— } લલ=જોડાયલું, લલેલું, લલ
લલત— } ધા૦ લલવું.
લલતું— }

લલનં—લલ = જોડાયલું. ‘તેનું લલન
થયું’ એટલે સ્ત્રીપુરુષ જોડાયા. વિ-
વાહશબ્દનો લલન અર્થ કરાય છે
તે લલણિક છે. લલ્ ધા૦ લલવું,
જોડવું.

લલલન—લલણ=લલિલ.

લલ-લિ—(લલલિ) લલમી.

લલ— } લલ્લા=ગુંછાં વલેલા લાંબા
લલિયા— } નિમાલ્લા જે કપાલ ઉપર
લલકે છે તે. હાલ નિમાલ્લાના નાના
જથાને લલ કહે છે.

લઠ-ઠ-ઢો-(લઠી) યષ્ટિ=લાકડી. ય-
ષ્ટ્યાલઃ=યષ્ટિશબ્દમાના ય નો લ
થાય છે. હે० પ્રા० વ્યા० ૨૪૭
અં ૧.

લઙુ-લઙૂક=લાડવો.

લળવું-લવનં=કાપળી. લૂ ધા० કાપવું.

લત્તાં-લક્તક=જુનું લુગડું, ચીથરાં, 'લુ-
ગડાં લત્તાં કહેવાનો જે રિવાજ છે તે
છયાં છોકરાં, રાંડી રાંડ, શાકભાજી
इत्यादि શબ્દોની 'માફક' દ્વિ-
ક્તિનો એક પ્રકાર છે.' લુગડું આ
લક્તક શબ્દનો અપભ્રંશ હશે.

લવંત્રી- } લપિત=બોલવું, વ્યાહાર ડ-
લવરી- } ક્તિર્લપિતં (અમર.).

લવવું-લપનં=બોલવું, લપ્ ધા० બોલવું.

લવાજમ-લવાજીમ=જરૂરિયાત વસ્તુ.
(આં).

લવાણા-લાવણિક=મીઠાનો વેપારી. લ-
વણ=મીઠું. લવાણા લોકો હાલ પણ
તેલનો તથા મીઠાનો વેપાર ચરોતરમાં
કરેછે. **લવણં પण्यमस्य लावणि-**
कः (સિદ્ધાંતકૌમુદી).

લવાદ-લવાણ=આસરાને વાસ્તે એક બી-
જાપાસેં જવું, (આં).

લવેંગ-લવંગ=એક ફળ.

લસણ-લશુન=એક કંદ.

લસતું- } લસિત=શોભિતું, ચઢ-
લસલસતું- } કતું, લસ્ ધા० પ્રકા-
લસલસવું- } શવું.

લહિયો-લેખક=લખનાર, લિખ્ ધા०
લખવું. **લ** નો **હ** થાયછે, પિતામહો
ચઠમુહો ય પરિમિટ્ટી, (પાં લં)
ચઠમુહો=ચતુર્મુખઃ=બ્રહ્મદેવ.

લાંગ-લંક=એક જાતનું ધાન્ય. વાતાન
લંકચળકા અતસી મસૂરાઃ.

લાંઘણ- } લંઘન=દાડોરાત મૂંઝા રહે-
લાંઘણું- } વું, લંઘિ ધા० અપવાસ કરવો.

લાંચ-(લંચા)-બું પાં લં જુવો.

લાંછું-લાંછન=નિશાળી, ડાઘો, લાછિ
ધા० નિશાળી કરવી.

લાંચું-લંચ=દીર્ઘ.

લાએક-લાયિક=યોગ્ય, (ફાં).

લાકડ-ડાં-ડું-લગુડ=સોટી. લકડખો-
દ શબ્દ જુવો. [જુવો.

લાકડી-લગુડ=સોટી. લકડખોદ શબ્દ

લાલ-લાક્ષા. પીપળા વિગેરે શાડ ઉપ-
રથી નિકળતો રંગ. લક્ષ ધા० રંગવું,
અથવા લક્ષ=લાલ, લાલો જીવ મરીને
થયેલો જે રંગ તે લાલ. એની ઉત્પત્તિ
કિરમજ (કુમિજ) જેવીજ છે. લાક,
(ફાં).

લાલ-લક્ષ=એક સંખ્યા.

લાલાગ્રેહ-લાક્ષાગૃહ=પાંડવોને બાઝી
મારવાને માટે દુર્યોધને લાલનું બના-
વેલું ઘર.

લાલોટી- } લાક્ષાંકિત, લાક્ષા=લાલ,
લલોટી- } અંકિત= નિશાળી કરેલું.
લાલથી નિશાળી (શિક્કો) કરેલું
(પત્ર).

લાગવું-લગનં. લગ્ ધા૦ સાથે અથવા પાસે રહેવું.

લાગુ- } (લગ્) લમ્ =જોડાયલું,
લાગલ- } સાથે રહેલું. લગ્ ધા૦ સાથે
લાગો- } રહેવું.

લાછ-લક્ષ્મી=દોલત. શોભા.

લાજ-લજ્જા=શરમ. લસ્જ્ ધા૦ શર-
માવું.

લાજમ-લાક્ષ્મિ=યોગ્ય, (આ૦).

લાજવું-લજ્જાનં=શરમાવું. લસ્જ્ ધા૦
શરમાવું.

લાજાઝી-લું-લજ્જાવાન્=લાજવાઝો.

લાજાલુ-લજ્જાલુ=એક જાતનો છોડ.

લાડ-લાટ=એક દેશ, લાડવાણિયા=
લાટવાણિજા:.

લાડકું- }
લાડલી- } લાડ=પ્યાર, લડ્ ધા૦
લાડવાયું- } પ્યાર કરવો, 'લાડલડા-
લાડી- } વવાં.'
લાડિલો- }

લાડવું-લાડનં=પ્યાર કરવાં. લડ્ ધા૦
લાડ કરવાં.

લાડવો- }
લાડુ- } લડુક=એક પકવાન.
લાડુખો- }

લાણી-લૂનિ=કાપણી, લૂ ધા૦ કાપવું.

લાત-લત્તા=પગવટે મારવું તે.

લાપસી- } લપ્સી=ખાવાનો પદાર્થ. લ-

લાબસી- } પ્તિકા બુંદળી વૃથ્યા. (મ-
દનપાલનિષંટુ).

લાંવું-લંબ=દીર્ઘ.

લાયક-લાયિક=યોગ્ય. (ફા૦).

લાલચ-લાલસા=દૃષ્ટિ, લખ્ ધા૦ દ-
ચ્છવું.

લાવ-લાભ=ફાયદો.

લાવળતા-લાવળ્ય=સૌંદર્ય.

લાવડી- }
લાવરી- } લાવક=એક જાતનું પક્ષી.

લાવો-લાભ=ફાયદો.

લાસ-લાશા=મડદું, (ફા.)

લાહણું=લાભનં- } લખ્ ધા૦ મઝવું.
લાહણી=લાભની- } મ નો હ થાય
છે, જેમ; કારુસિપ્પી કરહો. (પા૦
લ૦) કરહો=કરમ=ઝંટ.

લાહોર-લવપુર. રામચંદ્રજીના લવ ના-
મના છોકરાનું જે નગર તે લવપુર.

લાલ-લાલ=મોંમાંથી નિકળતો એક
ચીકળો પદાર્થ.

લાઝી-લોલા=જીભ, જીભ આપડા મોં-
માંથી જેમ અવાજ કાઢે છે તેવી રીતે
લાઝી પણ ઘંટમાંથી ધ્વનિ કાઢે છે,
તેં ઉપરથી આ લાક્ષણિક અર્થમાં પ્ર-
યોગ થાય છે. અંગ્રેજીમાં પણ લાઝી-
ને 'ઘંટની' જીભ (Tongue of a
bell) એવોજ પ્રયોગ કરાય છે. લો-
લા તુ રસનાશ્રિયો: (હેમચંદ્ર).

લિંબડો-નિંબ=એક જાતનું ફાડ.

લિંબુ- }
લિંબોડી- } નિંબૂક=એક ફલફાડ.

લિલિયું-લિક્ષા=લીલ્લ.

લિપણ- } લિપન, લિપ્ ધા૦ ગાર જ-
લિપવું- } મીન ઉપર ચોપડવી.

લિમડી-ડો-નિબક=એક ઝાડ. [(ફા૦).

લિલમ-નીલમણિ=એક રત્ન. નીલમ

લિલવટ-લલાટ, લલાટપટ=કપાળ.

લિલામ-નીલામ=હરાજી, (હિં૦).

લિલુંછમ-નીલ+સબ્જ, નીલ=અસ્માની

રંગ, (સં.) સબ્જ=લિલું, (ફા.). બધા

રંગનું વધારાપણું બતાવાને માટે દર-

એક રંગના નામસાથે બીજો એક

શબ્દ બોલવામાં આવે છે; જેમ જંગ-

લ લિલુંછમ થયું છે.

લિસોટી-ટો-લેલા. લેલાનું લેણ થઈ
પછી લિસોટી થયું છે.

લીલ-લિક્ષા=એક જીવ.

લીટ-શ્લેષ્મા. શ્ અને મ નો લોપ થયે

લેષ રહ્યું, તેનું લીટ રૂપ બન્યું હશે.

શ્મશ્રુનું મૂછ પળ આ પ્રકારેજ

બન્યું છે.

લીલું-નિલક=એક છાતું ફળ.

લીલડો-(લિલ્લો) નિલક=એક ઝાડ.

લીલ-નીલ=શેવાળ.

લીલકંઠ-નીલકંઠ=લીલી ગરદનવાળા

શંકર. કાલકૂટ નામનું ફેર ખાવાથી

શિવજીની ગરદન લીલી થઈ હતી

આ પુરાણિક કથા પ્રસિદ્ધ છે.

લીલું-નીલ=અસ્માની રંગવાળું.

લીસું-શ્લક્ષ્ણ=નરમ. લીટ=શ્લેષ્મા, મૂછ

શ્મશ્રુ इत्यादि शब्द प्रमाणेज आ
अपभ्रंश थयो हशे.

લુગડાં-લક્ષ્ક. લક્ષા શબ્દ ઝુલો.

લુટવું-લુંટન, લુંટ ધા૦ ચોરવું.

લુટારો-લુટાક=ચોર, લુંટ ધા૦ ચોરવું.

લુણચા-લવણશાક=મીઠા નાશી મુકેલું

શાક.

લુણો- } લવણ=એક ક્ષાર.
લૂણો- }

લુવાર- } લોહકાર=લોઢાનું કામ કર-

લુહાર- } નારો.

લૂલું-લૂલ=સુકું.

લૂટ-લોત, લુમ, લુપ્ ધા૦ ચોરવું.

લુંડો-લડુ=નીચ માળસ.

લૂણ-(લોણ) લવણ=મીઠું.

લૂમ- } લુંબિ, લુંબિકા=ફળોનો ગુચ્છો

લૂમલું- } અથવા ધાન્યનો ગુચ્છો. જેમ,

જવાર, ઘઉંના ગુચ્છ (કળસલું).

લૂલી-લોલા=જીભ. લોલા તુ રસના-

શ્રિયો: (હેમચંદ્ર).

લેલણ-લેલની=કલમ. લિલ્ ધા૦ લ-

લવું.

લેલે-લાલિ, લા ધા૦ લેવું.

લેજત-જત-લજ્જત=સ્વાદ, (આ.).

લેલો-લહ્લી=પલક, (આ.).

લેપન- } લિપન=ચોપડવું. લિપ્ ધા૦

લોપવું- } ચોપડવું.

લેલાસ-લિલાસ=પોશાક, (આ.)

લેવું-લાન. લા ધા૦ લેવું.

लेहेजत-लइश्त=स्वाद, (आ.).
 लेहेजो-लह्शी=पलक, (आ.).
 लेहेर-लहरी=मोजा.
 लोही-लोह. लोहित=रगत.
 लोकलाज-लोकलज्जा.
 लोको-लोक=जन.
 लोखंड-लोहक=एक धातु.
 लोचो-लोचक=मांसनो गोळो. लोच-
 को मांसपिंडेक्षि. (मेदिनी).
 लोटण-लुंठन गबडवुं, लुट् धा० आ-
 लोटवुं. कबूतरनो एक जातने लोटण
 लोटवुं-लुंठन=आळोटवुं. [कहे छे.
 लोडु-हुं-लोहक=लोखंड.
 लोधर-लोध्र=एक झाड.
 लोबान-लिबान =एक सुगंधिदार ख-
 निज पदार्थ. (आ.). [ललचावुं.
 लोभियुं-लोभी=लोभ करनार. लुभ् धा०
 लोलक-लोल=हालवुं.
 लोहडुं-लोहक=लोखंड.
 लोही-लोह, लोहित=रगत.
 लंगडुं-लंग, (सं.), लंग, (फा.) लंगड-
 वुं, लंगडावुं इत्यादि शब्द लंग उप-
 रथीज थयेला छे.
 लंगुट-लांगूली=वांदहं, लांगूल=पुछडी,
 एने पुछडी छे माटे आ नाम.
 लंगोट-टी-लिंगपुट=लिंगनुं पुट. पुट=
 टांकणुं.
 लंघवुं-लंघन=अपवास.
 लंछन-(लंछण) लांछन=चिन्ह.

लंबाई- }
 लंबाण- } लंबता.
 लंबावुं- }

व.

वईद-वैद्य=वैदक जाणणारो. [वेचवुं.
 वकरी-गो-विक्रय=वेचाण. वि+क्री धा०
 वकालत-विकालत=कारभार, (आ.).
 वकालतनामुं-विकालतनामा=कारभार
 चलाववानुं अधिकारपत्र. (आ० फा०).
 वकास- } विकास =फलनुं खिलवुं,
 वकासवुं- } उघडवुं.
 वकिलात-विकालत=कारभार. (आ.).
 वकुब-वुकूफ=ज्ञान, (आ.).
 वकर-वक्त=बोझो, (आ०).
 वखत-वक्त=काळ. (आ०).
 वखाण-व्याख्यान=स्तुति. ख्या धा०
 तारीफ करवो. [जवुं.
 वखटुं-विसृष्ट=त्यजायलुं, सृज् धा० त्य-
 वखेरवुं-विक्षरणं=वेरी नाखवुं. क्षर् धा०
 वगर-विगैर=शिवाय, (आ०). [गळवुं.
 वगेरे-वगैरा=इत्यादि, (आ०).
 वगोणुं-विगान=निंदा, बदनामी, वि=
 नठाहं, गै धा० गावुं. बोलवुं. विगानं
 वचनीयता. (हेमचंद्र).
 वघरो-विग्रह =कजियो. रणाः कलह-
 विग्रहौ (अमर).
 वघार-व्याघार, घृ धा० छांटवुं, अथवा
 भीनुं करवुं. वघारवुं, वघारियां इत्या-
 दि शब्दो आ उपरथीज थया छे.
 वच्छ-वत्स=बच्चुं.

વચ્છનાગ- } વત્સનાભ=એક ક્ષેરી જડ.
વચ્છનાગ- }

વહુટું- } વિસૃષ્ટ=ત્યજેલું, સૃજ્ ધા.
વહુટું- } ત્યજવું.

વહરી-રો-વત્સતર=વાહરડો. દમ્યવત્સ-
તરૌ સમૌ. (અમર).

વજન-વજન=તોલ, (આ).

વજંતર-વાદિત્ર=વાજું.

વજુ-વુઝૂ=ધોવું, (આ).

વજેરામ-(વિ) વિજયરામ.

વઝતર-વજ્ઞ=તરવાર.

વટાણા-વાતાન. એક જાતનું કઠોળ.

વાતાનલંકવળકા:.

વટેમારગુ-વાટ, માર્ગિક, વાટ=રસ્તો,
માર્ગિક=મુસાફર. આ દ્વિરુક્તિ છે.

વડ-વટ=એક જાડ.

વડવાગોળ-વટ+વલ્ગુલા=વડઉપર રહે
છે માટે વટવલ્ગુલા. વટ=વડ, વ-
લ્ગુલા=એક પક્ષી.

વડવાડ-વાદવિવાદ=કજિયો, વદ્, ધા.
બોલવું. [નામ.

વડવાળ-(વિ) વર્દમાન=એક શેહેરનું

વડવાનલ-વાડવ, વડવાનલ=વાડવ
નામનો અનલ એટલે અગ્નિ. [કરવો.

વડવું-વિવદન, વિ+વદ્ ધા. કજિયો

વડસસરો-વૃદ્ધશ્વશુર, વૃદ્ધશ્વશુર વૃદ્ધ=
ઘરડો, શ્વશુર=સાસરો.

વડસાસુ-વૃદ્ધશ્વશ્રૂ, વૃદ્ધશ્વશ્રૂ. વૃદ્ધ=ઘર-
ડી, શ્વશ્રૂ=સાસુ. [નો વિધિ.

વડાડસાંત-વિનાયકશાંતિ=એક જાત-

વડાવડ-વાદવિવાદ=કજિયો.

વડી-વટી=વડું.

વડીલ- } વૃદ્ધ, વૃદ્ધ=મોટો. વૃદ્ધો જીર્ણ
વડું- } પ્રવૃદ્ધે જ્ઞે, (મેદિની).

વડું-વડા=દાઢવાટીતેલમાં તઢી કરેલો
ચાવાનો પદાર્થ.

વડોદરું-વટપદ્ર. વિશ્વામિત્ર ઋષિ ફ-
રતાં ફરતાં એક દિવસે વિશ્વામિત્રી
નદીના કાંઠે વિમલેશ્વર મહાદેવની
પાસે એક વડનું જાડ હતું તેની છા-
યામાં આવીને સુતા. તે વડની છા-
યામાં ઘણી સારી નિદ્રા આવી, થાક
ઉતરી ગયો. તેથી ઋષીએ પ્રસન્ન થઈ
તે વડ સોનાનો બનાવ્યો. વડે ઋ-
ષિની પ્રાર્થના કરી કે મહારાજ, મને
સોનાનો જોઈ લોકો કાપી નાખશે.
પછી ઋષિ બોલ્યા કે દુષ્ટ લોકોને
તું સોનાનો છે એવું દેખાવાનું નથી,
અને તારા નામથી હ્યાં એક નગર થશે.
તવ નામના તુ નગરં ભવિષ્યતિ મયા
કૃતં ॥ વટપદ્રેતિ વિખ્યાતં + + +
(વિશ્વામિત્રીમા) વટ=વડ, પદ્ર=
ગામ. પદ્રો ગ્રામઃ સંવેશશ્ચ. (૩૦
ઉળાં વૃત્તિ:).

વડવાઢ-વાદવિવાદ. કજિયો.

વળ-વિના.

વળ-(વવળ) વવળી (દેશ્યશબ્દ સં.)
કાઠિયાવાડમાં રહે વળ કહેછે. પલ-
હી વવળંતૂલો. (પા. લ.)

વળકર—વાણિકાર, વાળી=વળવું, કાર=કરનાર. વાનકાર.

વળજ—વાણિજ્ય=વેપાર.

વળજારો—વાણિજ્યકાર, વાણિજ્ય=વેપાર, કાર=કરનાર.

વળારસી—(વિ०) (વાળારસી) વારાળસી=વનારસ. કરેણુવારાળસ્યોરણો-વ્યત્યયઃ ૧૧૬ અ० ૨ હે० માં વ્યા०.

વતિપાન—વ્યતીપાત=એક યોગ. વ્યતીપાતના યોગ ઉપર થયેલું છોકરું તે વતિપાતિયું.

વદ—વદિ=અંધારિયું.

વદવું—વદન. વદ્ ધા० બોલવું.

વદા—વિદા=છેહી સલામ, (આ०).

વનકુલ—વલ્કલ=જાડની છાલના વલ્લ.

વનરાવન—(વિ०) વૃંદાવન. વૃંદ=સમુદાય (ભક્તોનો), અવન=રક્ષણ કરનાર, સમુદાયનું પાલન કરનાર.

વનવાગલું—વટવલ્ગુલી, વડવાગોલ શબ્દ જુવો.

વના—વિના=શિવાય.

વપરાવું—વ્યાપાર=કામ. વપરાવવું=કામમાં આણવું.

વય—વયસ્=ઉમર.

વરલ—વરક=પાનું, (આ०).

વરલ—વૃષભ=એક રાશિ.

વરલાસન—વર્ષાશન. વર્ષ=વરસ, અશન=લાવું. વર્ષસુધી લાવાને માટે જે નીમ-

ળુક બાંધેલી હોયછે તે, અથવા **વરશાસન**. વર=ઉત્તમ, શાસન=ધર્મોદા લેલ.

વરલ—વર્ષ=વર્ષ શબ્દની સાતમી વિભક્તિ. **વરગ**—વર્ગ.

વરઘોડો—વરઘોટઃ=વરરાજા બેસેલો ઘોડો. ‘વરઘોડો નિકલ્લો’ એટલે વરસવાર થયેલો ઘોડો નિકલ્લો, હાલ દેવની સવારીને પણ વરઘોડો કહે છે.

વરજવું—વર્જન=ત્યજવું.

વરળ—વર્ણ=જાતિ.

વરળસંકર—વર્ણસંકર, જાતિભેદનો અભાવ. વર્ણ=જાતિ, સંકર=એકતું કરવું. સં+ક્રુ ધા० એકતું કરવું.

વરત—વ્રત=નિયમ.

વરત—(વરતા) વરત્રા=વ્રણ વા-
વરતડી—(ધરીઓ એકઠી કરી બનાવેલું દોરડું, કોશનું દોરડું. દયં વરત્રા ત્રિગુણીકૃતા રજ્જુઃ. (વરુચિકોશ).

વરતવું—વર્તન, વૃત્ ધા० આચરવું.

વરધ—વરત્રા=કોશનું દોરડું. વરત શબ્દ જુવો.

વરધસુલા—વૃદ્ધિસૂતક=લાલક અવતરેથી પિત્રાહનને જે સૂતક તે. સૂતક બે જાતનાં છે. જનનાશૌચ અને મરણાશૌચ.

વરશ—સ=વર્ષ.

વરસવરસ—વર્ષાનુવર્ષ.

વરસવું—વર્ષણ. વૃષ્ ધા० વરસાદ પડવો.

વરસાળ—વર્ષાશન, વરસાસન શબ્દ જુવો.

વરસાત-દ—વર્ષદ=મેષ. વર્ષ=વૃષ્ટિ, દ=

આપનાર. વૃષ્ ધા૦ છાંટવું. હાલ વૃષ્ટિને અર્થે પ્રયોગ કરાયછે.

વરસી—વાર્ષિક=વરસનું.

વરાર્દ—વ્રીહિ=એક જાતના ચોખા. વ્રીહિ-યઃ પશ્ચિકાદયઃ (ભાવપ્રકાશ).

વરુ—વૃક=એક જાનવર.

વરુણી—વરણ=પસંદ કરવું. અ૦ વરણી=પસંદ કરવાની એક ક્રિયા. શનીનો જપ કરવાની વરુણી નરસિંહ પંડ્યાને મઢી એટલે તે જપ કરવાને વાસ્તે એ પસંદ કરાયો. પ્રાકારે વરણ વૃત્યાં. (હેમચંદ્ર).

વરોત—વરત્રા, વરત શબ્દ જુવો.

વર્ષાસન—વર્ષાશન. વરસાસન શબ્દ જુવો.

વલણ—વલન=વલ્લું.

વલદે—વલદ=પુત્ર ‘હુસન વલદે મહમૂદ=મહમૂદનો પુત્ર હુસન.’ છટ્ટી વિભક્તિનો પ્રત્યય ઉમેરે વલદનું વલદે-રૂપ થયું છે.

વલંદા—હાલંડ=એક દેશનું નામ, હાલંડના રેહવાસી તે વલંદા.

વલા—વલ્લમી. ભાવનગર રાજાકામાનું વલા નામનું સંસ્થાન તે વલ્લમી; ગુજરાતના ઇતિહાસમાં આ શહેર પ્રસિદ્ધ છે.

વલે—હેલા=અપમાન, ગૈર આબ્રુ. હેલા સ્ત્રિયામવજ્ઞાયાં (મેદિની).

વલોપાત—ઉલ્કાપાત=તોફાન. ઉલ્કા=

આકાશમાંનો અગ્નિ એટલે ધરતી તારો, પાત=પડવું.

વલોવે—(વિરોલઈ) મંથતિ. મંથેર્ષુ-
વલોવે—સલવિરોલૌ. ૧૨૧ પા૦ ૪

મંથ શબ્દને ધ્રુસલ અને વિરોલ આ બે આદેશ થાયછે. આ સૂત્રમાં કહ્યા મુજબ મરેઠીમાં પણ વલોવવાને અર્થે ધ્રુસલ્લણે એ શબ્દ વપરાયછે.

વશેક—વિશેષ=વધારે.

વસન—વ્યસન=નઠારી આદત.

વસની—વ્યસની=નઠારી આદતવાલું.

વસમું—વિષમ=કઠણ. વિ+સમ.

વસવસો—વસ્વાસ=શક, (આ૦).

વસવું—વસન, વસ્ ધા૦ રહેવું.

વસાણું—વસાન્ન; વસા=ચર્બી, અન્ન. ચર્બી વધારે એવો खोराक. હન્મેદસ્તુ વપા વસા (અમર).

વસિલો—વસીલા=દ્વાર, સાધન. (આ.)

વસુલ—વુસૂલ=આવક. (આ૦).

વસે—વસતિ. વસ્ ધા૦ રહેવું.

વસ્ત—વસ્તુ=ચીજ.

વસ્તી—વસતિ=રહેઠાણ. વસ્ ધા૦ રહેવું.

વલ્લોચન—વલ્લગ્લોચન=લુગડાં સુદ્ધાં લુટાઈ જવું તે. ગ્લુચ્ ધા૦ લૂંટવું.

વસ્મું—વિષમ=માઠું, સમ નહીં તે વિષમ. વિ+સમ.

વહન—વન્હિ=અગ્નિ. વહ્ ધા૦ લઈ જવું. (દેવના હવિર્ભાગ). અગ્નિમાં હોમેલા દરેક દેવના ભાગ અગ્નિ તેઓને

पहोचाडे छे माटे तेने वन्हि कहे छे.
वहमुं—विषम=कठण. अघरं. संकट भरेलुं.
वहाण—(वहण)वहन=होडी. वह धा० लईजवुं. होडस्तरांभुर्वहनं. (त्रिकां-डशेष).
वहु—(वहू) वधू=स्त्री, भार्जा, छोकरानी स्त्री. वधूर्जाया स्नुपा स्त्री च (अमर).
वहोरा— } व्यवहार्य=वहेवार करवा ला-
व्होरा— } यक. केटलाक ब्राह्मणोनी अटक.
वळगवुं— } विलगनं=चोटवुं. लग्
वळगणणी— } धा० पासे होवुं, वि+
 लग्=वधारे पासे होवुं.
वळवुं—वलनं=वांकुं थवुं.
वांक—वक्रता.
वांकसांथियो—वक्र+स्वस्तिक. स्वस्तिक=एक जातनी आकृति.
वांकाई—वंक्यता, वक्रता=वांकापणुं.
वांकु—(वंक) वंक्य=सिधु नहीं ते अ-थवा वक्र.
वांचवुं—वाचनं=उकेलवुं, वच् धा० वां-लवुं, एनुं प्रयोजक रूप वांचवुं.
वांझ—
वांझणी-णुं— } वंध्या=जे स्त्रीने छोकरं
वांझियुं— } थतुं नथी ते.
वांटो—वंट=भाग. वटि धा० भाग पाड-वा. अंशो भागश्च वंटः स्यात् (हेम-चंद्र कोश).
वाढो—वंठो=वगर परणेलो. वंठः स्यात्

अकृतोद्वाहे (मेदिनी).
वांदर-रुं-रो—वानर, वन=जंगल, रम् धा० रमवुं. जंगलमां रमे छे (रहे छे) तेथी वानर; अथवा वा=सरखुं, नर=मनुष्य, मनुष्य जेवुं आ प्राणी होय छे तेथी आ नाम.
वांन—वर्ण=रंग.
वांस—वंश=एक झाड.
वांसकपुर—वंशकपूर=एक ओसड.
वांसफोडो—वंशस्फोटक, वंश=वांस, स्फोटक=चीरनारो.
वांसलडो— } वंशिका, वंश=वांस, वां-
वांसली— } सनी करेली माटे वंशिका.
वांसलो—वासिः=सुथारनुं एक ओजार. वासिश्छेदनवस्तुनि. (उज्ज्वलदत्तकृत उणादिसूत्रवृत्तिः).
वांसी—वंशी=वांसनी करेली. वांसमां दातरडा जेवुं फाळ बेसाडेलुं होयछे ते वांसी.
वांसे—वंश. आगळनो शब्द जुवो.
वांसो—वंश=बरडो. वंशः संघेऽन्वये वेणौ पृष्ठाद्यवयवेषि च. (हेमचंद्र) वांसे=पाछळ, आ लाक्षणिक प्रयोग छे, वांसो=आपणा शरीरनो पाछळनो भाग, ते उपरथी **वांसे** शब्द पाछळना अर्थे प्रयोगमां आय्यो छे.
वा—वः=पवन. वः=सांखने च **वाते** च (मेदिनी).
वाएदो—वादा=वचन, करार. (आ).

वाक्केफ-वाक्किफ=जाणीतो, माहितगार.
(आ).

वाखो-वाक्कि=मरकी, दुर्दैव. (आ).

वाग-वागा, वल्गा=लगाम. वल्गाव क्षे-
पणी कुशा (हेमचंद्र).

वागळुं-वल्गुला=एक पक्षी.

वागवुं-वादनं, वद् धा० अवाज थवो.

वागोल-वल्गुला=एक पक्षी.

वागोले-(वगोलइ) रोमंथ, रोमंथे
रोगालवगालौ ४३ पा० ४ हे०
पा० व्या०.

वाघ-(वघो) व्याघ्र=एक जानवर.

वाघमोहोरो-व्याघ्रमुख=घरेणाना चि-
त्रनुं नाम छे.

वाघरी-वागुरिक=पारधी, सिकारी, जा-
नवरो पकडनार. वागुरा=जानवरो प-
कडवानो फांसो, जाल. वागुरिक=
फांसावाळो. द्वौ वागुरिकजालिकौ.
(अमर).

वाघांबर-व्याघ्रांबर, अंबर=वस्त्र, वाघ-
नी चामडीनुं वस्त्र.

वाघेला-व्याघ्रपल्ली. आ संस्कृत संकेत-
वडे प्रसिद्ध एवा एक क्षत्रियनी जाति
गूर्जर देशमां छे.

वाछट- } पृषत=बिंदु. पृषंति बिंदु पृ-
वाछंड- } षताः (अमर).

वाछडुं-वत्सक=बच्चुं.

वाछरडी-डुं- } वत्सतर=बछरी. दग्ध-
वाछरुं- } वत्सतरौ समौ (अमर).

वाछल-वात्सल्य=प्रेम.

वाजंतर-वादित्र=वाजुं.

वाजवी-वाजिबी=जरुरियात, (आ.)

वाजवुं-वादनं, वद् धा० अवाज थवो,
तेनुं प्रयोजक रूप वादनं.

वाजांवाळो-वाद्यवान्.

वाजित्र-वादित्र=वाजुं.

वाजुं-वाद्य.

वाटवुं-वटनं. वद् धा० भागवुं, अथवा
विहेठनं. विहेठनं तु हिंसायां मर्दने
च विडंबने. (मेदिनी).

वाड-वाट=खेतरनी वाड. वाटः पथि-
वृत्ती वाटं. (अमर).

वाडी-वाटी=बाग. वाटी वास्ती गृहो-
द्याने. (हेमचंद्र).

वाडो-वाटी=घर. वाटो मार्गे वृत्तिस्थाने
(मेदिनी).

वाडोलियुं-वाटी=वाडथी घेरी लिधेली
जमीन.

वाणियो-वाणिजः=वेपारी. नैगमो वा-
णिजो वणिक् (अमर).

वात-(वत्ता) वार्त्ता=कथा.

वात्रक-वार्तघी=एक नदी. साभ्रमति
माहात्म्यमां आ नाम छे.

वादळ-ळुं-वार्दल=मेघ.

वाधर-री-वद्धी=चामडानी दोरी. नधी
वधी वरत्रा स्यात् (अमर).

वान-वर्ण=रंग.

वापर- } व्यापार=काम. वापरवुं=का-
वापरवुं- } ममां आणवुं.

વામ-વ્યામ=બે હાથ લાંબાં કરે એક હા-
થની આંગળીની ટોચથી તે બીજા હા-

થની આંગળીની ટોચ સુધીનું માપ.

વામણું-વામન=ઠાંગણું.

વાયડું-વાયુકર=વાયુ ઉત્પન્ન કરનાર.

વાયદા-વાદા=વચન, કરાર. (આ૦).

વાયરો-વાયુ=પવન.

વાયવડંગ-વિડંગ=એક ઓસડિયું.

વાર-વાર્, વારિ=પાણી.

વારતા-વાર્તા=વાત. [વવું.

વારવું-વારણ=અટકાવવું, વૃ ધા૦ વચા-

વારસ-વારિસ=હકદાર. (આ૦).

વારસો-વર્સા=હક. (આ૦).

વારુ-વરં=ઠીક.

વારેવારે-વારંવારમ્.

વાલ-વલ્લ=એક જાતનું કઠોळ.

વાલ-વલ્લ=એક તોલ. વલ્લછિગુંજઃ
(લીલાવતી).

વાલજી-(વિ૦) વલ્લમજિત્. વલ્લમ=
પ્યારો.

વાલંદ- } બાલદ=હજામ બાલ=વાલ,
વાલંદ- } દ=કાપનાર. દા ધા૦ કાપવું.

વાલમ- } (વિ૦) વલ્લમજિત્. વ-
વાલમજી- } લ્લમ=પ્યારો.

વાલોळ-વલ્લવલી=એક કઠોळનો વેલો.

વલ્લ=વાલ, વલી=વેલો.

વાવ-વાપી- } =પગથિયાવાळો

વાવડી-વાપિકા- } કુવો.

વાવડિંગ-વિડંગ=એક ઓસડિયું.

વાવણી-વપની=વાવવું. વપ્ ધા૦ વાવવું.

વાવરવું-વ્યાપાર=કામ. વાપરવું=કામમાં
આણવું.

વાવવું-વપનં, વપ્ ધા૦ વાવવું.

વાવેછે-વપતિ, વપ્ ધા૦ વાવવું.

વાસકુટ-વેસ્ટકોટ (Waist-coat)

કેડસુધી પોચતું અંગરણું, બંડી. વેસ્ટ=

કેડ, કોટ=અંગરણું. (અં.).

વાસણ-વાસન=પાણીનું પાત્ર. વાસનં

ધૂપનેપિ ચ ॥ વારિધાન્યાં ચ વસ્ત્રે ચ

(મેદિની).

વાસી-વ્યુષિત, ઉષિત=ઠંડું. ઉષિતં વ્યુ-

ષિતે દગ્ધે (મેદિની).

વાહકી-વાસુકિ=સાપનો રાજા. કાઠિ-

યાવાડમાં સાપને વાહકી કહે છે.

વાહાણ-વહન=હોડી. હોડસ્તરાંધુર્વહનં

(ત્રિકાઈશેષ).

વાહાલ-વાત્સલ્ય-લેહ.

વાહાલો-વલ્લમઃ=પ્યારો. વર્ણવ્યત્યય.

વાલ-વાલ=મુઆळा.

વાલંદ-વાલંદ શબ્દ જુવો.

વાલાકુંચી-વાલકૂર્ચ=વાલની કરેલી

કુંચલી, કૂર્ચ=કુંચલી.

વાલી-વાલિકા=કર્ણભૂષણ. વાલિકા

કર્ણભૂષણે (હેમચંદ્ર).

વાલું-વાન્. દ્રવ્યવાન્=પૈસાવાळा.

વાલુ- } વિકાલ=સાંજ, શ્વલ્લશ્વલ્લિ-

વિઆલુ- } યું. સાયોત્સવૌ વિકાલકે

(ત્રિકાઈ). હાલ શ્રાવક લોકો શ્વ-

લ્લશ્વલ્લિયાના વચ્ચેમાં જમવાને અર્થે

આ શબ્દનો પ્રયોગ કરે છે. પ્રાકૃત-

ભાષામાં ક નો અ થાયછે. ડહરો-
ડિંમો નુલો સિસૂ સિલંબોય અદ્ધઓ
પોઓ ॥ (પ્રાકૃતલક્ષ્મીકોશ). હ્યા
અદ્ધઓ આ રૂપ અર્થક: એનું થયું
છે. આ નિયમપ્રમાણે વિકાલમાં-
ના કાનો આ થઈ વિઆલું વન્યું
હશે.

વાલો-વાલ=લસ.

વિલ્લમ-વિષમ.

વિધું-વિગ્રહ=જમીન ભરવાનું માપ.

વિહી-વૃશ્ચિક=એક જીવ.

વિજળો-વ્યજન=પંચો.

વિંધણું-વેધની=છેદ પાડવાનું ઓજાર,
વ્યધ્ ધાં છેદ પાડવું.

વિંધવું-વેધન=છેદ પાડવું, વ્યધ્ ધાં
વેહપાડવો.

વિંધારો-વેધકાર=વેહપાડનાર. 'કાનનો
વિંધારો.'

વિંધું-વેધ=વે, વ્યધ્ ધાં વેહપાડવો.

વિંધેલું-વેધિત=છેદ પાડેલું. ત નો લ
થાયછે; જેમ પ્રસૂતિ=પસલી.

વિંધ્યું-વિદ્ધ=છેદ પાડેલું, વ્યધ્ ધાં
વાકું પાડવું.

વિકાસવું-વિકાસન=ચીલવું.

વિકલ્લ-વ્યાકુલ=આકલું.

વિલ્લ-વિષ=ક્ષેર.

વિલ્લરવું-વિલ્લરણ=લરવું, લર્ ધાં લરી
પડવું.

વિલ્લવાદ-વિષવાદ=કર્જિયો.

વિલ્લે-વિષયે=વિષે.

વિલ્લરવું-વિલ્લરણ=લરવું. વિલ્લરવું શબ્દ
જુવો.

વિગેરે-વગૈરા=इत्यादि, (આં).

વિધરાવું-વિગલન, વિ+ગલ્ ધાં ઓ-
ગલવું.

વિધરો-વિગ્રહ=લડાઈ. રળા: કલહવિ-
ગ્રહી (અમર).

વિચરવું-વિચરણ=ચવું, ચર્ ધાં ચાલવું.

વિચ્ચિક્ષણ-વિચક્ષણ=પંડિત.

વિહલ્લવું-વિશાલન, હલ્ ધાં ધોવું.

વિજળો-વ્યજન=પંચો.

વિજળી-(વિજ્જુલા) વિયુત્. વિ=મોટું,
યુત્=અજવાલું.

વિજાપુર-(વિં) વિજયપુર=એક ગ્રેહે-
રનું નામ.

વિજોગ-વિયોગ=વિરહ.

વિજોગી-વિયોગી.

વિટંડ-વિતંડા=એક પ્રકારનો વાદ એટલે
બીજાનું મત રદ કરીને પોતાનું સ્થાપિ-
ત કરવું.

વિટંબણા-વિટંબન=દુ:ખ.

વિટવું- }
વિટાલવું- } વેષ્ટન=લપેટવું.

વિદાય-વિદા=છેલો નમસ્કાર, (આં).

વિદળો-વ્યજન=પંચો.

વિદારવું-વિદારણ=ફાડવું, દ ધાં
ફાડવું.

વિધણું-વિંધણું શબ્દ જુવો.

विधात्रा-विधातृ=ब्रह्मदेव.

विनता-विनिता=स्त्री.

विनंती-विनति=नम्रता. हाल प्रार्थनाने
अर्थे प्रयोग थाय छे.

विफल-विफल=फोगट.

विभूत-विभूति=भस्म.

विमल-विमल=मेलवनानुं.

विरलुं-विरल=आछुं.

विलसवुं-विलसनं=शोभवुं.

विलात-विलाद=जन्मभूमी, (आ.) वि-
लायत=राज्य, (आ०).

विशाल-विशाल=मोठुं.

विशे-विषये=विषयशब्दनी सातमी
विभक्ति.

विशेक-विशेष=वधारो.

विषे-विषये=विषयशब्दनी सातमी
विभक्ति.

विसरवुं-विस्मरणं, वि+स्मृ धा० भुलवुं.

विसामो-(वीसामो) विश्राम=आराम,
श्रम् धा० थाकवुं.

विसारवुं- } विस्मरण=भूलवुं, स्मृ धा०
विसारो- } याद राखवी. वि+स्मृ धा०
भूलवुं.

विस्तारवुं- } विस्तरणं, स्तृ धा० फे-
विस्तारवुं- } लाववुं.

विहीण-विहीन=त्यजायलुं.

वीख-विष=झेर.

वीच्छु-वृश्चिक=एक जीव.

वीज-विद्युत्. विजळी शब्द जुवो.

वीण-विना=वगर.

वीत-वित्त=धन.

वीध-विधि=प्रकार, शास्त्रनो नियम.

वीमो-बीमा=एक जातनो कबालो, (फा.)
वैमेय=विमय. व्यतिहारः परावर्त्तो वै-
मेयो विमयोऽपि च (हेमचंद्र). मे
धा० साटुं करवुं.

वीवा-विवाह=लभ, वि=अन्योन्य, वह्
धा० लेवुं, अन्योन्यनुं लेवुं, एटले वर
जाणे कन्याने लेवुं छुं अने कन्या जाणे
वरने हुं लेवुं छुं.

वीश-स-विंशति.

वीसनगर- } विश्वलनगर=विश्वल
वीशलनगर- } देव राजाए वसावेलुं ते
उपरथी.

वृखभ-वृषभ=बळद.

वंगण-वंगन=वंत्याक.

वेंचेलुं-विच्छिन्न=भाग पाडेलुं. वि+छिद्
धा० भाग पाडवा. विच्छिन्नं च समा-
लब्धे विभक्तेष्वभिधेयवत्. (मेदिनी).

वेंत- } वितस्ति=बार आगळानुं प्र-
वेंतियुं- } माण. वितस्तिर्द्वादशांगुलः
(अमर).

वेख-वेश, वेष=पोशाग.

वेखंड-वचाखंड=घोडावजनो कडको.
वचा=घोडावज, खंड=कडको.

वेगण-णी-णुं-वंगन=वंत्याक.

वेचाण-विक्रयण=वेचवुं. वि+क्री धा०
वेचवुं.

वेचेलुं-विक्रीत=मूल लेई आपेलुं.

વેજનાથ-(વિ૦) વૈદ્યનાથ.

વેઠ-વિષ્ટિ=વગર પૈશાની મજુરી. વિષ્ટિ-
સ્ત્રિષુ કર્મકરે ક્ષયાજૂવેતનકર્મસુ.
(મેદિની).

વેઠિયો-વિષ્ટિક=કામ કરનાર, મજૂર.
વિષ્ટિસ્ત્રિષુ કર્મકરે (મેદિની).

વેઠવું-વિહઠનં=દુઃખ. 'દુઃખ વેઠવું' એવો
પ્રયોગ થાય છે. આ દ્વિરુક્તિ છે. વિ-
બાધા તુ વિહેઠનં (ત્રિકાંડશેષ).

વેણ-વેણુ=વાંસઢી, વેણુ=વાંસ, વાંસની
બનાવેલી.

વેણ-વચન. વચ્ ધા૦ બોલવું.

વેણા-વીણા=એક વાજું.

વેણાપાણી-વીણાપાણિ=નારદ, એ મુનિ-
ના હાથમાં હમેશા વીણા રહેતી હતી
તેથી આ નામ.

વેતાલ-વેતાલ, વ=વાયુ, વે=પવનમાં,
તાલ=વસ્તી, હવામાં રહેનાર.

વેદિયો-વૈદિક=વેદ મળેલો બ્રાહ્મણ.

વેધવું-વેધન, વ્યધ્ ધા૦ છેદ પાડવું.

વેપલો- } વ્યાપાર, વિ+આ+પૃ ધા૦
વેપાર- } કામમાં રોકાવવું.

વેપારી-વ્યાપારી=કામવાળો. ઉપલો
શબ્દ જુવો.

વેર-(વેર) વૈરં=દ્વેષ.

વેરાગ-વિરાગ=નિરિચ્છપણું, વિ=નહી,
રાગ=ઇચ્છા. કોઈ પળ વસ્તુમાં ઇચ્છા
ન રાખવી તે.

વેરાગી-વિરાગી=જેણે બધી વિષયવાસ-

નાઓ ત્યજેલી છે તે, ઉપરનો શબ્દ
જુવો.

વેરિસાલજી-(વિ૦) વૈરિશલ્યજિત્, વૈ-
રી=શત્રુ, શલ્ય=કાંટો અથવા તીર,
શત્રુઓના મનમાં કાંટાનીપેટે ય્વંચ-
તો હોય તેવો. જિત્ શબ્દ ક્ષત્રિયોના
નામને છેડે મુકવામાં આવતો હતો.
પુરુજિત્કુંતિમોજશ્વ (ગીતા). જિત્=
જીતનાર.

વેરી-વૈરી=શત્રુ.

વેરીમાઈ-(વિ૦) વિહારી=ક્રીડા કરનાર.

વેલ-લી-લો-વેલિ=વેલો.

વેલણ- } વેલન=રોટલી વળવાનું
વેલણિયું- } સાધન. વેલયેદેલનેનેતાં
યથેષા પર્પટી મંવેત્ (ભાવપ્રકાશ, કુ-
તાન્નવર્ગ).

વેલંતરો-વેલંતર=એક વેલ. વેલંતરો
દીર્ઘપત્રો. (મદનપાલનિઘંટુ).

વેશ્યાચારજ-વેશ્યાચાર્ય=જેના તાબા-
માં ઘણી વેશ્યાઓ હોય છે તે.

વેસણ-વેસન=ચળાનો લોટ. દાલયશ્વ-
ળકાનાં તુ નિસ્તુષા યંત્રપેષિતાઃ ॥ ત-
ચ્છૂર્ણ વેસનં પ્રોક્તં પાકશાસ્ત્રવિશા-
રદૈઃ (મોજનકુતૂહલ).

વેહ-વેધ=છિદ્ર શબ્દ જુવો.

વેહેતું-વહત્=વેહેનારં. વહ્ ધા૦ વેહવું.

વેહેમ-વમ્હ=શક. (આ).

વેહેમી-વમ્મી=શકવાળો. (આ).

વેહેલ-વાહન, વાહ્યક=ગાડી. સર્વ સ્યા-

द्वाहनं यानं (अमर). वह्यं वाहन-
धोरणे. (हेमचंद्र).
वेहेवई- विवाही=विवाहसंबंध जेनी
साथे थयो होय ते, वर अ० कन्यानो
बाप.
वेहेवण- } विवाहिनी=जेनी जोडे वि-
वेहेवाण- } वाहनो संबंध थयेलो होय
तेवो स्त्री. वर अ० कन्यानी मा.
वेहेवार- व्यवहार=संबंध.
वेहेवुं- वहनं=प्रवाह चालवो.
वेहेवुं- वहनं=बोजो लइजवुं.
वेळ-ळा- वेला=समय.
वेळिपुं- वालक=बीटी. वालकोऽस्त्री पा-
रिहायें त्रिषु स्यादंगुलीयके. (मेदिनी).
वेळु- वालुका=रेती.
वैकल- विकल=व्यंग. धमरायलुं.
वेताळ- वेताल, वेताळ शब्द जुवो.
वैनुं- वाहितु=बोजो वहेनार. वह् धा०
बोजो वहेवो. अथवा वोढू=बोजो व-
हेनार, मजूर. **वोढाना भारिके**
सूते. (मेदिनी.) वोढाए वोढू शब्द-
नी पहेलीनुं एकवचन. [हित्रं.
वैनुं- वाहित्र=मजुरी, वाहितुः धर्म्य वा-
वैद- वैद्य=वेद (आयुर्वेद) जाणनारो.
वैदक- वैद्यक=वैद्यशास्त्र.
वैधरत- वैधृति=एक योग.
वंकावुं- वक्र=वाकुं.
वंझा- वंध्या=वांझणी.
वंटोळ- } वातमंडल =चक्रर जेवो
वंटालियो- } फरतो वायु.

वंडळ- पंडक=नपुंसक. क्लीबः पंडो नपुं-
सके (अमर).
वंडी-डो- वरंडक=भीति. वरंडकस्तु मा-
तंगे वेद्यां यौवनकंटके । संवर्तुले च
भित्ती च. (हेमचंद्र).
वंताक- } वृंताक=वेंगण. वृंताकी वा-
वंत्याक- } तंकी वृंता. (मदनपालनि-
घंटु).
वंदवुं- वंदन=नमन करवुं. वंद धा० न-
मवुं.
वंशी- वंश्य=वंशसंबंधी.
वांछवुं- वांछनं. वाछि धा० इच्छवुं.
व्यंडळ- पंडक=नपुंसक. वंडळ शब्द जुवो.
व्यापवुं- व्यापन=भरवुं.
व्याळ- व्याल=साप.
व्रजवुं- व्रजनं, =जवुं, व्रज् धा० जवुं.
व्रजभूषण- (वि०) व्रजभूषण. व्रज=
टोळुं, भूषण=शोभा. समुदायने शो-
भा आपनार.

श.

शक- शाक=युधिष्ठिर, शालिवाहन इ-
त्यादि प्रसिद्ध राजाओना राज्याधि-
कारनो काळ. जेम, शालिवाहन
शक एटले शालिवाहन राजाना अ-
धिकारनो समय.
शकंचो-जो- शिकंजा =दाबवानो यंत्र,
(फा०).
शकन- शकुन=शुभ अथवा अशुभसू-
चक चिन्ह.

शकवुं-शकन, शक् धा० शक्तिमान्
थवुं.

शके-(सकइ) शकोति. शक् धा० श-
क्तिमान् थवुं.

शके-शाके. शालिवाहनशाके. शक
शब्द जुवो.

शखस-शख्स=माणस, (आ.).

शतावळ-शतावरी=एक झाड.

शनि-शनैः=धीमे धीमे.

शनिश्चर-शनैश्चर, शनैः=धीमे धीमे,
चर=चालवुं. शनिनी गति घणी धीमी
छे माटे आ नाम. एने मंदगति
पण कहे छे.

शपत-शपथ=सोगन. शप् धा० श्राप
देवो. शपनं शपथः पुमान्. (अमर.).

शब-शब=मुडटुं.

शमशेर-शमशीर=तरवार, (फा.).

शरत-शर्त=बोली, ठराव. (आ.).

शरदी-सर्दी=ठंडी, (फा.).

शरबत-शर्बत=एक प्रवाही मीठा प-
दार्थ. (आ.).

शरम-शर्म=लाज, विनय. (फा.).

शरमिंदु-शर्मैदा=शरमाळ. (फा.).

शराध-श्राद्ध. श्रद्धा=विश्वास. श्राद्ध-
मां खवाडेला पदार्थ पितरोने पहाँचे
छे एवा विश्वासथी कराये छे माटे
एनुं नाम श्राद्ध.

शराप-शाप,=श्राप, शप् धा० बददुवा
देवी.

शरीगत-शरीकत=भागियेण, (आ.).

शरु-शुरू=मारंभ, (आ.).

शरुआत-शुरूआत=मारंभ. (आ.).

शल-शिला=पथर.

शली-शलाका=सळी.

शांबेलुं-शंबल. शंब=लोढानी खोळी,
ला धा० लेवुं. शंबं लाति गृह्णाति
इति शंबलः. शंब=मुसळने मोढे बे-
साडवानी लोढानी खोळी. आ खोळी
(शंब) जेने होय छे ते शंबल (शां-
बेलुं); अथवा शंबाग्र, जेने छेडे
शंब होय ते शंबाग्र. मुसळने अयो-
ग्र पण कहे छे. अयस्=लोढुं, अग्र=
छेडो, जेने छेडे लोढुं छे ते अयोग्र.
आ प्रमाणे शंबाग्र पण थाय. पछी
र नो ल थई शंबागल बनी शांबेलुं
थयुं हशे. अयोग्रं मुसलोऽस्त्री स्यात्
(अमर). शंबः स्यान्मुसलग्रंथलो-
हमंडलके पवौ. (मेदिनी).

शाई-शाही=राजानुं, (फा.) अकबर-
शाई=अकबर राजाना राज्यसंबंधी.
बाबाशाई=बाबाजी अपाजी नामनो
गायकवाड सरकारनो एक दिवान
थई गयो तेनी कारकिर्दिसंबंधी
(नाणुं).

शाकण-णी-केण-शाकिनी=पिशाचनी
एक जाति.

शाकेर-शर्करा, (सं.) शकर. (फा.)
खांड शब्द जुवो.

શાખ-શાક =મીંડા, કારેલા દિવ્યાદિ પદાર્થ.

શાખ-સાખ્ય=દોસ્તી. વુઈલ્સનકૃત સંસ્કૃત અને અંગ્રેજી કોશમાં સાખ્ય શબ્દ છે. તે વ્યાકરણના નિયમથી શુદ્ધ છે.

શાગરિત-શાગિર્દ=શિષ્ય. (ફા.).

શાનશોગત-શાનશૌક, શાન=પોશાગ વિગેરે ડોલ, શોક=હૉંસ. જેને ઠાઠ માઠ કરવાની હૉંસ હોય તે. ટાપ-ટિપિયો. (ફા.).

શાબર-શંબર=એક જાનવર.

શાબિત-સાબિત=મજબૂત, (ફા.).

શામ-શ્યામ=વાદઢીરંગનું.

શામલ્લવાન-શ્યામલવર્ણ= વાદઢીરંગનું શ્યામલ=વાદઢી, વર્ણ=રંગ.

શામલું-શ્યામલ=વાદઢી રંગનું.

શારંગ-શાર્ફ=એક જાતનું ધનુષ્ય, શાર્ફ =શિંગાડનું. શિંગાડનું બનાવેલું હોય છે માટે શાર્ફ.

શારદ-શારદા=સરસ્વતી.

શાલિગરામ-શાલગ્રામ.

શાવક-શ્રાવક=જૈન મતને અનુસરનાર. શ્રાવકાઃ શિષ્યસંજ્ઞિનઃ. (ત્રિકાંડ-શેષ).

શાહજાદો-શાહાજાદા=રાજપુત્ર, (ફા.)

શાહજીરું-શાહાજીરા=એક ઓસડિયું. (ફા.).

શાહાર-સુષિર=વેહ. સુષિરં વિવરં વિલં

(અમર).

શાહિર-શાહર=કવિ, (આ.).

શાલ- } શાલિ=ડાંગેર, શાહ ધા. ૦
શાલિયું- } પાળીમાં તરવું, ડંડા પાળી-
માં થનારી ડાંગેર.

શાલા-શાલા=સ્થાન.

શિંગ- }
શિંગડું- } (સિંગ) શૃંગ=શિંગડું.

શિંગ-શિંબા. કોશી શિંબા શમી શમિઃ.
(હેમચંદ્ર).

શિંગોડું-ઘોડું-શૃંગાટ=તઢાવમાં થતા એક જાતના વેલાનું ફઢ. શૃંગાટો વારિકુબ્જકઃ. (ત્રિકાંડશેષ).

શિકારવું-સ્વીકરણ=અંગીકાર કરવો. ' સાવકારે હુંડી શિકારી ' એટલે તેણે તે હુંડી મારે માન્ય છે એવો અંગીકાર કર્યો.

શિકે-સાકં=સાથે, પુત્રેણ સાકં=પુત્ર શિકે (સાથે).

શિલ્લંડ-શિલ્લરિણી=દહીનો બનાવેલો શાવાનો એક પદાર્થ. રસાલા શિલ્લરિણ્યુક્તા. (મદનપાલનિષંદુ.).

શિલ્લવું- }
શિલ્લવું- } શિક્ષણ, શિક્ષ ધા. ૦ ભળવું.
શિલ્લવું- }

શિલ્લ-શિલ્લિલ=ઢીલું.

શિલ્લ-શીલ=સારો સ્વભાવ.

શિયાલ-શૃગાલ=એક જાનવર.

શિયાળો- }
શિયાળો- } શીતકાઢ=ઠંડી ઋતુ.

शिला-शिला=पथरो.

शिलाजित-शिलाजतु = गरमीना दहा-
डामां डुंगरामांना पथरामांथी झरतो
एक पदार्थ.

शिवरात-शिवरात्र=महावद चौदस.

शिशियो-शिष्य=चेलो.

शी-चि=केवी. (फा०) 'चिखत्र अस्त=
शी खबर छे.'

शीकुं-शिक्य=पदार्थ लटकतो मुकवानुं
साधन. शिक्यं काचोऽथ पादुका.
(अमर).

शीतल-शीतल=ठंडुं.

शीप-(सिप्प) शुक्ति=छीप.

शीफल-शिरःफल नारियेळ, श्रीफल
शब्द जुवो.

शीमलो-शाल्मली=एक झाड.

शीष-शीर्षि=माथुं.

शीष-शिष्य=चेलो. शास् धा० आज्ञा
करवी. गुरुनी आज्ञामां रहे छे' माटे
आ नाम.

शीसो-शीशा=बाटली, (फा०).

शील-शील=सारो स्वभाव.

शीली-शीतला = काकाबळिया. शीतलां
तां प्रसादय (अर्कप्रकाश).

शुंठ-शुण्ठी, = एक ओसडियुं. शुंठि धा०
अटकावुं (कफने, रोगने).

शुंड-शुण्डा (हाथीनी).

शुकन-शकुन=शुभाशुभसूचक चिन्ह.

शुकर-शुक्र=एक ग्रह.

शुद्ध-सुदि=अजवाळियुं. शुक्रपक्ष.

शुधबुध-शुद्धि+बुद्धि. शुद्धि=भान, बुद्धि
=ज्ञान.

शुनकार-शून्याकार=कईए न होय एवी
स्थिति.

शुकर-शुक्र=उपकार, (आ.).

शून-शून्य=मीडुं.

शून-शून्य = खाली. शून्य = कुतरानुं.
खाली जगामां कुतरा जई बेसे छे
माटे तेने शून्य (कुतरानी जगो)
कहे छे. ते उपरथी शून्य ए खालीने
ठेकाणे लाक्षणिक अर्थ लीधो छे.
शून्यं बिंदी च निर्जने. (हेमचंद्र).

शूल-शूल=पेटमां अथवा माथामां जे
दरद थाय छे ते.

शूली-शूला=फांशी चढाववानुं साधन.
शूला दुष्टवधार्थीय कीलके पण्ययो-
षिति. (विश्व).

शेखई-शेखीं=मगरूरी करनार. (फा.).

शेखदार-शिकदार = उपज उघरावनार
कामदार, (आ.).

शेज- ((सेज्जा) शय्या=बिछानुं,
सेज- (शी धा० सुवुं.
सज्जा-)

शेठ-श्रेष्ठ=उत्तम, शेठाणी, शेठिया इ-
त्यादि शब्द श्रेष्ठ शब्द उपरथी
थयेला छे. श्रेष्ठो वरे कुबेरे च. (मे-
दिनी). अ० 'सहिश्रेष्ठि श्रेष्ठिचत्वरे
निवसति.' (मृच्छकटिकानाटक).

શેળ—શાહાણું શબ્દ જુવો.

શેતરંજ—શત્રંજ, (ફા.) ચતુરાજી, ચતુરંગ, (સં.) ચતુર=ચાર, અંગ=સાધન; હાથી, ઘોડો, પ્યાદું, રથ (ડંટ) આ ચાર અંગવડે જે સેના લટે છે તેને ચતુરંગ સેના કહેછે. **ચતુરંગે** તદા ભૂપ વાહયેચ્ચ ચતુર્ગુણં । નૃપેણૈવ નૃપં હત્વા ચતુરાજી યદા ભવેત્. (વાચસ્પત્યં).

શેતરંજી—શત્રંજી=પાથરવાનું બિછાનું, (ફા.).

શેતાન—શયતાન=ભૂત, (આ.).

શેતુર—શાહાતૂત=એક શાહ. શાહા=(રાબા) મોટું, તૂત=એક શાહ, શાહાતૂત=મોટી તૂતીનું શાહ. સંસ્કૃતમાં મોટાઈ બતાવવાને શબ્દના પહેલાં રાજ શબ્દ મુકવામાં આવેછે. તેવીજ રીતે ફારસીમાં પણ મોટાઈ બતાવવાને શાહા શબ્દનો પ્રયોગ કરાય છે. શાહા રાહ=રાજમાર્ગ=મોટો રસ્તો.

શેર—શીર=વાઘ, (ફા.).

શેરડી—રસાલ. વર્ણવ્યત્યય થઈ સારલ થયું હશે, પછી ડલયો: સાવર્ણ્ય; આ નિયમવડે લ નો ડ થઈ પછી શેરડી એવું રૂપ થયું હશે. વર્ણવ્યત્યય માટે બનારસ શબ્દ જુવો. રસાલશ્વેષુચૂત-યો: (મેદિની).

શેરો—શન્દા=ખુલાસો, જવાબ. (આ.)

શેવટ—સીમાંત=હદનો છેડો; સીમા+અંત.

શેવાલ—શૈવાલ, શી ધા. સુવું (પાળી ઉપર). આ વનસ્પતિ પાળી ઉપર પથરાયલી હોયછે માટે આ નામ.

શેહે—શહ (શેતરંજમાંનો).

શેહેજોરી—શાહાજોર=મોટી શક્તિ. શાહા=મોટી, જોર=તાકત. શેતુર શબ્દ જુવો. (ફા.)

શેહેનશાહ—શહનશાહા=રાજાનો રાજા. (ફા.).

શેહેર—શહર=નગર, (ફા.)

શેખ—શૈક=ઇચ્છા, (આ.).

શેફા—શતપુષ્પા=એક ઓસડિયું. એના છોડને સો ફૂલ આવે છે માટે આ નામ. શતપુષ્પા સિતચ્છત્રા. (અમર).

શેભવું—શેભન=દીપાવવું, સુંદર. શુભ ધા. શેભવું.

શેભાયમાન—શેભમાન=સુંદર.

શેષવું—શેષણ=ચૂસીલેવું. શુષ્ ધા. સુકાવવું.

શેહવું—શેભન=સુંદર.

શંકરો—શંકરાભરણ=એક રાગ.

શંખજીરું—સંગેજિરાહત, સંગ=પથરો, જિરાહત=જખમ, જખમ મટવાને માટે ઉપયોગ કરવામાં આવનારો પથરો. ઘા રુઝવાને શંખજીરું વાપરે છે આ પ્રસિદ્ધ છે, (ફા.).

શંખળી—શંખિની=સ્ત્રીની એક જાતિ.

શંખલો—શંખક=એક દરિઆઈ જાનવરનું ઘર.

શિંગ—(સિંગ) શૃંગ=શિંગડું.

શ્રાપ—શાપ=બદદુવા. શપ્ ધા૦ બદદુ-
વા દેવી.

શ્રાપવું—શપન, શપ્ ધા૦ બદદુવા દેવી.

શ્રીખંડ—શિખરિણી=દહીનો બનાવેલો
એક પદાર્થ. રસાલા શિખરિણ્યુક્તા.
(મદનપાલનિર્ઘંટુ).

શ્રીફલ—શિરઃફલ=નારિયેઢ. નારિ-
યેઢીના ફલ છેક તેની ઉપલી ટોચે
બાંધે છે માટે આ નામ. શિરસ્=માથું,
ફલ=ફઢ. યાનોદકો નારિકેલઃ કર-
કાંખાઃ શિરઃફલઃ (ત્રિકાંડશેષ).

શ્રીપાત—શ્રીપાદ=સંન્યાસી.

શ્રે—શ્રેયસ્=કલ્યાણ.

શ્રોત્રી—શ્રોત્રિય=વેદ ભણેલો.

સ.

સર્દ—સૌચિક=દરજી, સૃચિ=સોય, જેનો
ધંધો સોયવડે ચાલે તે. તુન્નવાયસ્તુ
સૌચિકઃ (અમર). શબ્દરત્ન કોશ-
માં સૌચિ શબ્દ છે.

સઠ—સર્વ=બધા.

સકરમી—સુકર્મા=સારા કૃત્ય કરનારો.

સકલ—સકલ=સર્વે.

સકારવું—સ્વીકરણ. શિકારવું શબ્દ જુવો.

સકુમાર—સુકુમાર=નાજુક.

સકો—સિકા=નાણું પાડવાનું બીજું. (આ.)

સલ્લ—શ્લક્ષ્ણ=ડાહ્યું, પ્રમાણિક, મ-
ઢતાવડું.

સલ્લત—સલ્લત=કઠળ. (ફા.)

સલ્લતી—સલ્લતી=મુસીબત. (ફા૦).

સલ્લત-દ—સકિર્લત=બચાત. (આ૦).

સલ્લન—સલ્લન=શબ્દ. (ફા૦).

સલ્લો—સલ્લો=મિત્ર.

સગડી—શકટી=ગાડી. સગડીને ગાડી
જેવાં પૈડાં હોય છે અને તે એક જ-
ગ્યાથી બીજી જગાએ તાળી ગાડીની
માફક લઈ જવાય છે તેથી આ લા-
ક્ષણિક શબ્દ થયો શકત્યપિ હસં-
ત્યપિ. (અમર).

સગપણ—સગોત્ર=સગો, સગોત્રપણ. પણ
એ ગુજરાતી ભાવવાચક પ્રત્યય છે.

સગવડ— } સુગમતા=સહેલાઈ. મ નો
સગવાડ— } વ અને ત નો ડ થાય છે.

જેમ; કુમાર=કુંવર, પતનં=પડવું.

સગઈ—સગોત્રતા=સગપણ.

સગો—સગર્ભ્ય=ભાઈ (એકમાબાપના)
સમાનોદર્યસોદર્ય**સગર્ભ્ય**સહજાઃસમાઃ
(અમર). ‘તે મારો સગો (સગર્ભ્ય)
ભાઈ છે.’

સગો—સગોત્રઃ=એક ગોત્રનો. ‘તે મારો
સગો છે.’

સલ્લું—સકલ=સર્વ.

સલ્લું—સલ્લું=લલ્લું. ત્ય નો ચ બીજા ઘળા
શબ્દમાં થાય છે; જેમ નૃત્ય=નાચ.

સજ—સજ્જ=તયાર થયેલું. સજ્જે સંભૂતે
સજ્જઃ (મેદિની).

સજડ— } સુદઢ=મજબુત. દ નો જ
સજ્જડ— } થાય છે. જેમ વાદ્ય=વાજું.

सजनता—सुजनता, सज्जनता=भलम-
नसाई.

सजनी—सज्जना=सारी स्त्री.

सजवुं—सज्ज=तयार थयेलुं. सज्ज शब्द
उपरथी सजवुं रूप प्रयोगमा आव्युं छे.

सजळ—सजल=पाणीवाळुं.

सजा—सज्ञा=शिक्षा. (फा.)

सजात—सुजाति=सारी जातनुं.

सजाती—सजातीय=तेज जातनुं.

सजित—सज्जित=सजेलुं. कपडां पहेरी
हथियार बांधी तयार थयेलुं.

सज्जनई—सज्जनता.

सज्जा—(सेज्जा) शय्या=बिछानुं. शी
धा० सुजुं.

सडक—सरक=लांबो अने एकसरखो
रस्तो. **सरको** स्त्री सोधुपाने शी-
धुपात्रेक्षुसोधुनोः ॥ अच्छिन्नाध्वग-
पक्तौ च. (मेदिनी).

सडवुं—शटनं=बगडवुं. शट् धा० मांदा
थवुं, बगडवुं.

सडसेट—सप्तषष्टि.

सडो—सरट=काचिडो.

सण—शण=एक छोड.

सणगार—(सिंगारो) शृंगार=हाथीना
माथा उपर तथा मुंड उपर सिंदूरनुं
चित्रामण चीतरी शोभितो करवो ते.
हाल कपडां घरेणां पहेरी ठाठमाठ
करवाने अर्थे प्रयोग कराय छे. **शृंगा-
रः** सुरते नाट्यरसे च गजमंडने

(मेदिनी).

सतजुग—सत्ययुग=एक युग. कृतयुग.

सतम—सितम=जुलम, (फा०).

सतर—सत्र=लीटी, (आ.)

सतलज—शतद्रु=पंजाबमानी एक नदी.

शतद्रुस्तु शुतुद्रिः स्यात्. (अमर)

शत=सो (सोमुखवडे) द्रु=वहेवुं,

नासवुं. सो मुखथी समुद्रने मळे छे

माटे आ नाम. वसिष्ठना शापनी बी-

कथी सो रस्ते नाशी गयी ते, एवी व्यु-

त्पत्ति अमरटीकाकार करे छे.

सतार—सितार=एक वाद्य, (फा.)

सतारो—सितारा=तारो, (फा०).

सतुं—सत्य=खरं.

सत्तर—सप्तदशन्.

सत्ताणुं—सप्तनवति.

सत्तावन—सप्तपंचाशत्.

सत्तावीस—(सत्तावीसा) सप्तविंशति.

सत्तो—सप्त=सात.

सत्यानास—सत्यनाश=पुण्यनो नाश.

सत्व=पुण्य, प्रभाव. अ० सत्यनाश.

सत्याशी—सी=सप्ताशीति.

सदर—सद्र=मोडुं; सद्र आदालत=मोटी
अदालत, (आ.)

सदळ—सदल=दळ साथे, जाडुं.

सदाव्रत—सदाव्रत=हमेश चालु रहे
एवुं व्रत.

सधरवुं—सूद्धरणं, सु+उद्धरणं=तरवुं, दुः-
खरूपी भवमांथी छुटवुं.

सधाम-स्वधाम=पोतानुं स्थान, स्वधाम
प्राप्तः=सधाम पोहोचो एटले आव्यो
हतो त्याहां गयो.

सन-सन्न=वर्ष, (आ०).

सनान-स्नान=न्हावुं. स्ना धा० न्हावुं.

सनिपात- } सन्निपात=एक रोग.
सनेपात- }

सनी-शनि=एक ग्रह.

सपत-शपथ=सोगन. शप् धा० बददु-
वा देवी.

सपनुं-स्वप्न=समणुं. स्वप् धा० सुनुं.

सपरमेदाडे-सबरस- सुपर्वद्युके सर्व-
रसः=कोई पण सारा वराने माटे सा-
मान खरीद करतां पहेलां मीठुं वो-
रवानो रीवाज छे. ते उपरथी नवा
वरसने माटे जे सामान खरीद कर-
वानुं तेने वास्ते बेसते वरसे पहेलां
मीठुं खरीद करवानो चाल पड्यो
छे. सुपर्व=सारो तेहवार. पर्व क्लीबं
महे ग्रंथी (मेदिनी), धु=दहाडो.
दिवं दुर्वासरो घसः (हेमचंद्र) सर्व-
रस=मीठुं. लवणः सरः **सर्वरसः**
(हेमचंद्र).

सपरमो-सुपर्व=सारो तेहवार, सु=
सारो, पर्वन्=तेहवार. पर्व क्लीबं महे
ग्रंथी. (मेदिनी).

सपाडुं-सूपकार, सु=मोटो, उपकार=
पाड.

सपुरत-सुपुर्द, सिपुर्द=हवालो, सिपुर्द-

न् धा० सोपवुं. (फा०).

सपूत-सपुत्र=सारो पुत्र, पूत शब्द जुवो.

सपेत-सुफेद=धोळुं, (फा.) श्वेत=धो-
ळुं. (सं.).

सफ-शष्प=शीठुं.

सफळ-सफल=फळ साथे, पूरण.

सफा-साफ=स्वच्छ. (आ.).

सफाई-साफी=स्वच्छपणुं, (आ.)

सफु-फो-सफ्हा=पृष्ठ, (आ.)

सफेत-सुफेद (फा.), श्वेत, (सं.)

सफेतो-सफेदा=धोळो रंग. (फा.)

सफु-(सफ्फ) शष्प=शीठुं.

सबजी-सब्जी=लीलपण, (फा.)

सबर-सबूरी=शांति, (आ०).

सबरस-सर्वरस=मीठुं, लवणः सरः **स-**
र्वरसः (हेमचंद्र).

सबळ-ळुं-सबल=बळवान्.

सबी-छवी=शोभा. शोभा कातिर्द्युति-
इछविः. (अमर).

सम-शाप=सोगन, शप् धा० सोगन
देवा.

समई-शम्मा=मीणवत्ती. (आ.) शमेदा-
न=मीणवत्तीनुं घर.

समकाळी-समकालक=तेज वखतनुं.

समचोरस-समचतुरस्व = चार सरखी
बाजुवाळुं. चतुर्=चार, अस्व=खूणो.

समज- } संज्ञान=सारं ज्ञान, ज्ञा

समजण- } धा० जाणवुं, समजवुं. स-
मजवुं, समजुक, समजुती इत्यादि

શબ્દ સંજ્ઞા ઉપરથી થયા છે.
સમડી-ડો—શમીર=એક જાડ. અલ્પાશ-
 મી શમીર: સ્યાત્ (અમર).
સમણ—શમન અથવા વિશમન, શમ્
 ધા૦ શાંત કરવું, ઠંડું પડવું.
સમણું—(સિમિણો) સ્વપ્ન, સ્વપ્ન ધા૦
 સુવું.
સમરણ—સ્મરણ=યાદ. સ્મૃ ધા૦ યાદ
 રાખવી.
સમરણી—સ્મરણી=માઝા.
સમરથ—સમર્થ=જોરાવર.
સમરવું—સ્મરણ. સ્મૃ ધા૦ યાદ રાખવી.
સમલો—શમ્લા=પાઘડીનો લટકતો છેડો,
 (ફા૦).
સમવયી—સમવયસ્ક=સરખી ઉમરના.
સમશેર—સમશીર=તરવાર. (ફા.)
સમસાન—સ્મશાન. મસાણ શબ્દ જુવો.
સમાધ—સમાધિ=ધ્યાન, હાલ સંન્યાસી,
 ગોસાઈ લોકોના શબ ડાટી તેના ઉ-
 પર જે તુલ્લી વ્યારો વિગેરે કરવા-
 માં આવે છે તેને અર્થે પ્રયોગ થાય છે.
સમાવવું— { સમાવેશ, સં + આ + વિશ્
સમાવું— { ધા૦ અંદર પેસવું.
સમાસ— {
સમી—શમી=એક જાડ.
સમીસાંજ—સાયં + સમય સંધ્યાકાળનો
 વખત. શબ્દવ્યત્યય.
સમું—સમ્યચ્=સારું, સારું. [વખત.
સમુરત—સમુદ્ધર્ત=સારું મુરત. શુભકારી

સમુજગું— { સમૂલ=જડમૂલ સાથે. સ-
સમુલું— { મૂલં ચ વિનશ્યતિ.
સમે—સમય=કાલ.
સમો—(સમઓ) સમય=કાલ.
સમોલ—શમ્યા =જુસરીને છેડે જોતરાં
 બાંધવાને માટે જે ચિલી હોય છે તે.
શમ્યા સ્ત્રી યુગ્મકીલક: (અમર).
સમોવડ— { સમવર્ણ=એક વર્ણનો.
સમોવડિયો— { સમ=સરખું. વર્ણ=વર્ગ,
 જાત.
સર—શર, તીર.
સરકટ— { શરકાંડ=તીરનું રાડું. શર=
સરખટ— { તીર, કાંડ=રાડું.
સરકણું—શ્લક્ષ્ણ=લપસી જવાય એવું, ન-
 રમ.
સરકો—સિકાં=દ્રાક્ષરસ, (ફા.) સરક=
 જાડનો બનાવેલો એક કેફી પદાર્થ
 (દારુ). **સરકો** મદિરાપાત્રે મદિરા-
 પાનમધયો: (હેમચંદ્ર).
સરખું—(સરિચ્છો), સદૃક્ષં=મઢતું.
સરગ—સ્વર્ગ=દેવલોક.
સરગવો—શિશુ=એક જાડ.
સરજણ— { સર્જન=પેદા કરવું. સૃજ
સરજવું— { ધા૦ ઉત્પન્ન કરવું.
સરડો—સરટ=કાચિડો.
સરનાઈ—સર્નાઈ=એક વાજું, (ફા.) સા-
 નેયી, (સં.).
સરત—શર્ત=ઠરાવ. કબૂલાત. (ફા.)
સરત-તા—સ્મૃતિ=યાદ.

સરદી—સર્દી=ઠંડી, (ફા.)

સરનામું—સરનામા. સર=ઉપર, નામા=લેખ. પરબીડિયા ઉપરનો લેખ. (ફા.)
શિરોનામ, (સં.)

સરપાવ—સરાપા=માથાથી તે પગસુધીનો જામો. (ફા.)

સરપેચ—સરપીચ=પાવડી ઉપર પહેરવાનું ભૂષણ, (ફા.). **શિર:પીડ**=માથાઉપર બાંધવાનું ભૂષણ, (સં.)

સરબત—શર્બત=એક મીઠો પ્રવાહી પદાર્થ. (આ.)

સરભરા—સરબરાહ=પુરું કરવું. (ફા.)
‘તેની સરભરા કરી ઇટલે તેની ચાકરી સંપુરણ કરી.’

સરમ—શર્મ=લાજ. (ફા.)

સરવસ—સર્વસ્વ=સઘળું દ્રવ્ય.

સરવાળો—સંકલિત=એકતું કરેલું.

સરવે—સર્વે, સર્વ શબ્દનું અનેક વચન.

સરવો—સુવ=અમિમાં ઘી હોમવાનું લાકડાનું પાત્ર. **સુવો** ભેદા: સુચ: સ્ત્રિય: (અમર).

સરસ-સું—શ્રેયસ્=અતિ ઉત્તમ. તેનાથી આ **સરસ** છે ઇટલે ઉત્તમ છે.

સરસ—સિરીશ=જાનવરોની ધરી શિંગડાં વિગેરેનો બનાવેલો એક ચીકળો પદાર્થ, (ફા.)

સરસવ—સર્ષપ =રાઈ જેવું એક ધાન્ય, (સં.) સર્ષફ, (ફા.) [તેલ.

સરસિયું—સર્ષપીય, સર્ષપતૈલ =સરસવનું

સરઝ—સરલ=સિધું.

સરઝતા—સરલતા=સિધાપણું.

સરા—સર=પાણીનો ધોધવો.

સરા—સરાય=મુસાફરખાનું, (ફા.)

સરાક-ગ—શલાકા=સઘી.

સરાળ—શાળ=હથિયારને ધાર ચઢાવવાનો પથરો. શો ધા. તેજકરવું. સાન. (ફા.) **શાળો** માસચતુષ્ટયે । લોહાદીનાં ચ નિકષે (મેદિની).

સરાધ— } શ્રાદ્ધ. શરાધ શબ્દ જુવો.
સરાધિયું— }

સરાપ—શાપ. શરાપ શબ્દ જુવો.

સરાફ—સર્રાફ=નાણાવટી. (આ.)

સરાવલું—શરાવકં=માટીનું એક છાછર પાત્ર.

સરાવવું—શ્રાદ્ધ ઉપરથી વ્યુત્પત્તિ.

સરીગત—શરીકત=ભાગિયેળ, (આ.)

સરીયત—શર્ત=કનુલત. (આ.)

સરીયાન—સરહન=ચુહી રીતે. (આ.)

સરુ—સર્વ, એક જાડ, (ફા.)

સરૂપ—સ્વરૂપ=રૂપ, આકૃતિ.

સરૈયો—સર્જૂ=વેપારી. હાલ સુગંધીદાર પદાર્થ વેચનારને સરૈયો કહેવાનો રિવાજ છે, અને ઓસડિયાં વેચનાર, ગાંધી કહેવાય છે. પણ ગાંધી એ ગાંધિક શબ્દનો અપભ્રંશ છે. ગાંધિક=સુગંધીદાર પદાર્થ વેચનાર. **ગાંધિકો** લેખકેડપિ સ્યાત્સુગંધિવ્યવહારિણિ, (મેદિની). **સર્જુ** શબ્દ સામાન્ય વે-

પારીનો વાચક છે. સર્જુર્વણિજિ વિદ્યુ-
તિ, (મેદિની). યજ્ઞોઃ સાવર્ણ્ય=ય
નો જ અને જ નો ય થાય છે, જેમ;
યાત્રા=જાત્રા. ભુજંગ=ભુયંગ. ઊરબો
અહીં ભુયંગો (ઊરગો અહીં ભુજંગો)
(બુ. પા. લ.) આ નિયમવડે સર્જુનું
સર્પું થઈ પછી સરપુરૂપ બની સરૈયો
થયું હશે.

સરોદો-સ્વરોદય=નાકના શ્વાસવડે મ-
વિષ્ય જાણવાની એક વિદ્યા.

સરોદો-શારદા=એક વાજું.

સલખણું-શ્લક્ષ્ણ=ડાહ્યું, શાંત સ્વભાવનું.

સલગ- } સંલગ્ન=સાથે વઢગેલું. લગ્ન
સલંગ- } ધાં લાગવું.

સલાટ-શિલાકુટ્ટ, શિલા=પથરો, કુટ્ટ=
કાપનાર, કુટ્ટ ધાં કાપવું. અં
શિલાટંક.

સલુક-સુલૂક=વેહેવાર, (આ.)

સલોકા-શ્લોક=એક કવિતા.

સલગ-સંલગ્ન=સાથે વઢગેલું.

સવત્સી-સવત્સા=વાછરડા સાથે ગાય.

સવા-સપાદ, પાદ=પા, પાસાથે એક.

સવા-સુવઃ=સારો, અનુકૂલ પવન. સુ=
સારો, વ=પવન.

સવાદ-સ્વાદ, સ્વાદ્ ધાં ચાખવું, ખાવું.

સવાદિયું-સ્વાદુ=મીઠું.

સવાર-રું-સુપાતર=મોટું મઢસકું. સુ=
મોટું, પાતર=મઢસકું.

સવાર-અશ્વવાર, અશ્વ=ઘોડો, વૃ ધાં

પોષણકરવું. ઘોડાનું પાલન કરનાર.
(સં.) સુવાર, (ફા.)

સવારી-સુવારી, (ફા.)

સવાલ-સુઆલ=પશ્ચ. (ફા.) [સો.

સવાસો-સપાદશત, સપાદ=સવા, શત=

સયેલ-સુવેલા=વચતસર.

સસરો-શ્વશુર=ધણીનો અથવા સ્ત્રીનો
બાપ.

સસલું-શશક- } એક જાનવર. શશ
સસો-શશ- } ધાં કુદતાં કુદતાં
} ચાલવું. આ પ્રાણી-

ની ચાલ ઉપરથી આ નામ.

સહાય-સાહાય્ય=મદદ, સહાય શબ્દ-
નો અર્થ મદદ કરનાર, મિત્ર એવો
થાય છે.

સહી-સિંહ=એક જાનવર. હિસિ ધાં
મારી નાંખવું. વર્ણવ્યત્યય.

સહી-સહી=વેનપણી.

સહી-સહીહ=ચરું, પુરું, શુદ્ધ; સહી
કરવી ઇટલે લેખમાં કાંઈ લામી નથી
એમ બતાવવાને સહીહ એવાં અક્ષર
લખવાં. 'સહીહ' શબ્દ લખે લેખ
ખરો છે પુરો છે એમ સિદ્ધ થાયછે.
હાલ લેખ ઉપર પોતાનું નામ લખ-
વાને અર્થે પ્રયોગ થાય છે. જેમ, 'આ
દસ્તાવેજ ઉપર સહી કરો ઇટલે પો-
તાનું નામ લખો.' (આં.)

સહીસલામત-સહ+સલામત, (સં+
આ.) સ=સાથે, સલામત=નિર્ભયપણું.
સલામત સાથે.

સહુ-સર્વ.

સઝકડી-ડું-શલાકા=સઝી.

સઝલખમ-શ્લેષ્મા=લીંટ. આ શબ્દમાંના જોડાક્ષરનાં દરેક વ્યંજનમાં અ આવી મૂઝ શબ્દનો અપભ્રંશ થયોછે. જેમ, શલ્પમા=સઝલખમ. **ષ** નો **લ** થાય છે. **ષટ્કર્મ**=**લટ્કર્મ**.

સઝગવું-સંલગન=લાગેલું, ચોટવું. દેવ-તા સઝગ્યો એટલે લાકડાને લાગ્યો, ચોટયો. **લગ્** ધા० પાસે હોવું.

સઝવું-શદનં, શટનં=કોહોવું. **શટ્** ધા० માંદા થવું, બગડવું.

સઝિયો- } શલાકા=સઝી.
સઝિઝો- }

સઝેકમ-લખ-શ્લેષ્મા. સઝલખમ શબ્દ જુવો.

સાંઈ-સ્વામી=મુસલમાનોના ફકીર. હિંદુ સંન્યાસી જેવા હોય, છે તેથી તેઓને સ્વામી, (સાંઈ) કહે છે.

સાંકડ-કેડ- } સંકટ=પોહું નહીં તે.
સાંકડું- } સંકટ નાતુ સંબાધઃ,
(અમર).

સાંકઝ-ઝી-ઝું-(સંકલં), શૃંખલા, શૃંગ-ગ=આંકડો, **ખલ્** ધા० એકટું કરવું, આંકડાનો સમુદાય.

સાંલવું-સહન=સેહેવું.

સાંગ-શક્તિ=એક શક્ત.

સાંચરવું-સંચરણ=જવું, **ચર્** ધા० ચાલવું.

સાંચવું-સંચયનં=એકટું કરવું. સં+ચિ

ધા० એકટું કરવું.

સાંચો-શિકંજા=દાઘવાનું યંત્ર. (ફા.)

સાંજ-(સંજ્ઞા). સંધ્યા, સાય=સંધ્યાકા-
ઝ. સાય: કાઢે દિનતે ચ. (મેદિની).

સાંજી-સાયે,=સંધ્યાકાઢે. સંધ્યાકાઢે ગાવાનાં ગીત તે સાંજી.

સાંજો-સંયાવ=લાવાનો પદાર્થ. પ્રકારજૈ: પ્રકારોયં **સંયાવ** इति कीर्तितः. (ભાવપ્રકાશ).

સાંડ- } શંડ=આખલો. શંડ: स्यात्पुं-
સાંડ- } સિ ગોપતી. (મેદિની).

સાંડસી-સો-સંદંશ=લુહારનું એક ઓ-જાર. **દંશ્** ધા० કરડવું. **સંદંશ**: સ્યાક્કમુખો (હેમચંદ્ર).

સાંઢિયો-શંડ. સાંડ શબ્દ જુવો.

સાંતઝવું-સંતલનં=ઘીમાં અ० તેલમાં પ-દાર્થ નાચી સેકવું. પાકશાસ્ત્રના ધ્રં-થોમાં **તલિત** શબ્દનો પ્રયોગ ઘણે ઠેકાણે કરાયલો દેખાય છે. **તલિતં**=તઢેલું. પુનસ્તદાગ્યે સંપૃષ્ટં **તલિતં** પ્રોચ્યતે બુધે: ॥ **તલિતં** બલમેધામિ-માંસૌજઃશુક્રવૃદ્ધિકૃત્. (ભાવપ્રકાશ).
સંતલનં=સારીપેટે તઢવું.

સાંધ-ધો-સંધિ=ફાટ. ચીરો.

સાંધળ-વું-સંધાન=બાંધવું, જોડવું. સમ્=એકટું, ધા ધ્રા० પકડવું.

સાંપડ-સંપુટ=ડાબડો, કોડિયાં વિગરે વાસળ એક બીજા ઉપર મુકીને કરેલા ડાબડા જેવા ઘાટને **સાંપડ** કહે છે.

સમુદ્રઃ સંપુટઃ પેટા. (હેમચંદ્ર).
સાંપડવું—સંપાદન=મઢવું, સં+પદ્ ધા૦
 મેઢવવું.
સાંપવું—સમર્પણ, સં+અર્પણ. સમ્+ઋ ધા૦
 સોપવું. સિપુદનૂ=સોપવું. (ફા.)
સાંબ-મ—શંબ=સાંબેલામાં બેસાડેલી લો-
 ઢાની યોઢી. **શંબઃ** સ્યાન્મુસલગ્રંથ-
 લોહમંડલકે પવૌ (મેદિની).
સાંબેલ—શમ્યા. સમોલ શબ્દ જુવો.
સાંબેલું—શંબલ. શાંબેલું શબ્દ જુવો.
સાંભરવું—સંભરણ, સં+ભૃ=અકરું કરવું.
સાંભરવું—સંસ્મરણ. સ્મૃ ધા૦ યાદ કરવો.
સાંભઢવું—સંભલનં, સમ્+મ્લ ધા૦ શ્ર-
 વણ કરવું. વિજ્ઞપિમંતઃ સભયઃ સ મૈ-
 મ્યાં મધ્યેસમં વાસવસંભલીયા ॥ **સં-
 ભાલયામાસ** મૃશં કુશાશસ્તદાલિ-
 વુંદૈરભિનંદ્યમાનામ્ ॥ ૧ ॥ (નૈવધચ-
 રિતં) આ શ્લોકમાં **સંભાલયામાસ**
 આ ક્રિયાપદનો **સાંભઢતો** હવો ંવો
 અર્થ છે.

સાંસો—સંશય=શક.
સાક—શાક=દુષી વિગેરે.
સાકર— } શર્કરા. યાંડ શબ્દ જુવો.
સાકેર— } શકર. (ફા.)
સાકેરિયા—શર્કર. સાકરવાઢું.
સાઘ—સાક્ષી. સ=થી, અક્ષિ=આઘ. આં-
 ઘથી જેણે જે કામ જોયું હોય તે મા-
 ણસ. અથવા તેણે જોણું કામ. “આ
 મારો સાક્ષી છે” ંટલે ંણે માહં

ફલાણું કામ નજરે જોયું છે.
સાઘ—સાઘ્ય=દોસ્તી. ‘આત્મારામશા-
 ના ત્યાંહાં મારી સાઘ છે ંટલે દોસ્તી
 છે.’ વુડૈલ્સનકૃત સં૦ ંને ંંગ્રેજી
 કોશમાં આ શબ્દ છે. સઘ્યુર્માવઃ
 સઘ્યં, સઘ્યમેવ **સાઘ્યં**.

સાગ—શાક=અક ઢાડ.
સાગરીત—શાગિર્દ=શિષ્ય (ફા.)
સાચ—સત્ય=ઘરં.
સાચવટ—સત્યવૃત્ત, સત્ય=ઘરં, વૃત્ત=
 વર્તવું. સાચાપણું.
સાચાર્દ—સત્યતા=રાસ્તપણું.
સાચું—(સચ્ચં) સત્ય=ઘરં.
સાજ—સઙ્ગા=પોશાગ, ણગાર. (સં૦),
 સાજ=સામાન, વાજું વિગેરે. (ફા.)
સાજીઘાર—સઙ્ગિકાકાર=અક જાતનો
 ઘાર.
સાજું—સઙ્ગ=તયાર, આ ંપરથી તનદુ-
 રસ્ત ંવો લાક્ષણિક અર્થ લેઈ ઢોલ-
 વાનો રિવાજ પડયો છે.
સાટકો—સટ્સટ્ ંવો અનુકરણધ્વનિ,
 સટસટ ઘતો ંવાજ. આ ંપરથી ંા-
 બકને અર્થે પળ સાટકાનો પ્રયોગ કરે
 છે. ંાબકથી મારતાં સટસટ ંવાજ
 ઘાય છે તે સટકો=સટ્કાર, રણકો=
 રણત્કાર, ફટકો પળ અનુકરણધ્વનિ
 છે. ‘ંાર ફટકા માર્યા’ ંટલે ંાર
 વાર (ફટફટ) માર્યું.

સાઠ—ઘટ્ટિ.

સાઠી—ઘણિક=ડાંગરની એક જાત, સાઠ
દહાડામાં થનારી ડાંગર. ઘણિક કંઠુક:
પીત: (મદનપાલનિધંતુ).

સાડતીસ—સપત્તિશત્.

સાડલો—શાટક:=વઘ. શાટક: કર્પ-
ટોડુદ: (અમર).

સાઢા—સાર્દ, સ+અર્દ. અર્દાસાથે. સા-
ડાત્રણ=સાર્દત્રીણિ અર્દાસાથે ત્રણ.

સાડી—શાટી=વઘ. [વર.

સાડુ—શ્યાલીવોઢા=સાઢીનો વર. વોઢા=

સાણસી-સો—સંદંશ, સાંડસી શબ્દ જુવો.

સાણું—સ્વમ્. સ્વપ્ ધા૦ સુવું.

સાત—સપ્તન્.

સાતપડી-ડો—સપ્તપુટ=સાત પડવાઢું.

સાતમ-તેમ—સપ્તમી=સાતમી તિથિ.

સાતા—શાન્તિ=આરામ.

સાતુ— } સક્તુ=સેકેલા ધાન્યનો લોટ.

સાતવો— } ધાનાચૂર્ણ તુ સક્તવ: (હેમ-
ચંદ્રકોશ).

સાથઢ—સવિથ=જાંઘ. સવિથ ક્ષીત્રે
પુમાનૂર: (અમર).

સાથિયો—સ્વસ્તિક:=એક પ્રકારની આ-
કૃતિ. આ આકૃતિ જે વસ્તુ ઉપર
કાઢે છે તે વસ્તુ શુભકારી કહે-
વાય છે.

સાથી—સારથિ=ગાડીવાન.

સાદ—શબ્દ=અવાજ.

સાદડ— } સપ્તદલ=એક શાડ.

સાદડો— }

સાદું—સાદા=મમકાવગરનું. (ફા.)

સાધવું—સાધન.

સાપ—સર્પ=એક ફેરી જીવ. સૃપ્ ધા૦
પેટે ચાલવું.

સાપેણ—સર્પિણી=સાપની માદા. સૃપ્ ધા૦
પેટે ચાલવું.

સાવર-રી—શંબર=એક જાનવર.

સાવરકાંઠો—સાશ્રમતીકંઠ, કંઠ=કાંઠ.
સાવરમતીના કાંઠા ઉપરનો પ્રદેશ.

સાવરમતિ—સાશ્રમતી =અમદાવાદપાસે-
ની નદી.

સાવરસિંગડ-ડું— શંબરશૃંગ = સાવરનું
સિંગડું.

સાબુ—સાબૂન (આ૦).

સાબુચોખા—સાબુદાના (આ૦). સેગો
(Sago) (અં૦).

સાબેલા—શોભન=સુંદર, શોભિતું. શુભ
ધા૦ પ્રકાશવું. ન નો લ થાય છે.
બેમ, બીલકંઠ=લીલકંઠ.

સામટું—સમષ્ટિ=એકટું, સઘઢાંપણું.

સામતદ—સામન્ત=નાના પ્રદેશનો મા-
લિક, રાજા.

સામરથ—સામર્થ્ય=બઢ.

સામઢદાસ—શ્યામલદાસ=કૃષ્ણદાસ.

સામઢું—શ્યામલ=વાદઢી રંગ.

સામાપાંચમ—શ્યામાક+પંચમી. ભાદર-
વા સુદ પાંચમને દિવસે ચૈરા સામો
સાઈ વ્રત કરે છે તે ઉપરથી આ નામ.
શ્યામાક=એક જાતનું ધાન્ય. નીવારસ્તુ
વનવીહિ: શ્યામાક: શ્યામક: સમૌ.
(હેમચંદ્ર).

સામી—સ્વામી. [(આ.)

સામીલ—શામિલ=જોડાયલું, મળેલું.

સામેલું—શંબલ. શાબેલું શબ્દ જુવો.

સામો—(સામઓ) સ્થામાક=એક જાતનું
ધાન્ય. સામાપાંચમ શબ્દ જુવો.

સાયર—સાહર=કર (આ.).

સાયર—સાગર=સમુદ્ર.

સારંગ—શાર્ફ=શિંગડાનું કરેલું ધનુષ્ય.

સારંગપાણિ—શાર્ફપાણિ=શાર્ફ=ધનુષ્ય,
પાણિ=હાથ, જેના હાથમાં ધનુષ્ય છે
એવો, વિષ્ણુ.

સારવાન—સારવાન=ઝંટવાલો. (ફા.).
સાર=ઝંટ (ફા.)

સારવું—શ્રાદ્ધ. શરાધ શબ્દ જુવો.

સારીગમ—ષડ્જ, ઋષભ, ગાંધાર,
મધ્યમ, પંચમ, ધૈવત, નિષાદ આ
સાત સૂરના નામના પહેલાં અક્ષરજ
બોલવાનો રિવાજ પડી ગયો છે. જેમ
ષટ્જનો સા; ઋષભનો રી; ગાંધારનો
ગ; મધ્યમનો મ.

સારું—સારં=ઠીક. વારુ. સારું=સારં.
વારુ=વરં. સારુ અને વારુ આ બન્ને શબ્દ
એક અર્થી છે. નીચલા શબ્દ ઉપર
કોશનું પ્રમાણ લખ્યું છે તે ઉપરથી
સારું અને વારુ આ શબ્દ એક અર્થમાં
છે એવું ખુલું દેખાશે.

સારો—સારઃ=ઉત્તમ. સારો બલે સ્થિરા-
શે ચ ન્યાયે ક્લીબં વરે ત્રિષુ (અમર).

સાર્થક—સાર્થક્ય=સફળતા.

સાલ—સર=છેડો (ફા.), સાલ ભાગ્યું=
છેડો ભાગ્યો.

સાલ—શલ્ય=સંકટ, દુઃખ. [(આ.)

સાલસ—સલિસ=મળું, તાલે રહે એવું.
સાલ—સર્વ.

સાલક—શ્રાવક=જૈનમતને અનુસરનાર.
શ્રાવકાઃ શિષ્યસંજ્ઞિનઃ (ત્રિકાંડશોષ).

સાલકું—સાપત્ન. સપત્ની=શોક, શોકની
મજા.

સાલચેત— } સચિત=ચિંતા સાથે ઇટલે
સાલચેતી— } વિચારવાલો.

સાલજ—શ્વાપદ. શ્વન્=કુતરો, આપદ=
સરખું હોવું. સાલજોનો આકાર કૂત-
રા જેવો હોય છે માટે આ નામ. શ્વા-
પદ=માંસાહારી જાનવર.

સાલજ—શ્રાવણ. આ મહિનાની પૂનમે
શ્રવણ નક્ષત્ર હોય છે તે ઉપરથી આ

સાલધ—સાલધાન=હોશિયાર. [નામ.

સાલરણી—ળો— } સંમાર્જની. સં+મૃજ્
સાલરણી— } ધા. સાફ કરવું, જગા
સાફ કરવાનું સાધન. સંમાર્જની

શોધની સ્યાત્ (અમર).

સાસ—શ્વાસ=દમ. શ્વસ્+ધા. દમ છાટવો.

સાસરવાસો—શ્વાશુસ્વાસ, શ્વાશુર=સા-
સરાસંબંધી, વાસ=લુગડું.

સાસરિયાં—શ્વાશુરીય=સાસરાનાસંબંધી.

સાસરું—શ્વાસુરં=સાસરાનું ઘર વિગેરે.

સાસુ—(સાસુ) શ્વશ્રૂ. અત્તા સાસુ સહો-
યરોમાયા. (પાદ્યલછી).

સાહ—(સાહુ) સાધુ=મલો.

साहाय-साहाय्य=मदद.

साहित-साहित्य=सामान.

साही-सियाही=रुशनाई. (फा०).

साहु-(साहू) साधु=सारो.

साहुकार-(साहू) साधुकार=सारां काम करनारो.

साहुडी- श्वावित्, श्वा=कूतरुं. व्यध्
धा० भोकवुं. पोताना सिसोळियांवते
कूतराने भोके छे माटे आ नाम. एने
शालुकी पण कहे छे.

साहेब-साहिव=धणी, मालिक (आ.)

साहेली-सखी.

साळवी-शालिक=वणकर.

साळियुं- } शालि=डांगर. शाळ शब्द
साळय- } जुवो.

साळी-ळो-श्याली-ल=बायडीनी बेन,
भाई.-श्याला: स्युभ्रातर: पत्न्या:
(अमर). श्याली शब्द शब्दरत्न-
कोशमां छे.

सिंचवुं-सेचनं, सिच् धा० छांटवुं.

सिहण-सिही=सिहनी मादा. सहीं
शब्द जुवो.

सिकंचो-शिकंजा=यंत्र. (फा.)

सिकल-सैकल=चळकाट. (आ.)

सिकारवुं-स्वीकरण=अंगीकार करवो.
हुंडी सिकारी एटले हुंडी मारी छे एवुं
कबूल कर्युं.

सिचाणो-सिचानक=एक पक्षी. अथवा
शशादन.

सिनोर-सेनापुर=नर्मदानी उत्तरे गायक-
वाडी इलाकानुं एक गाम छे.

सित्तेर-(सत्तरी) सप्तति.

सित्तोतेर-सप्तसप्तति.

सिधपुर- } सिद्धपुर=सिद्ध राजाए वसा-

सितपुर- } वेलुं एक शेहेर.

सिपाई-सिपाही=चौकीदार. (फा.)

सिपात-श्रीपाद=संन्यासी.

सिमळो-शाल्मली=एक झाड.

सिमाडो-सीमांत, सीमा=हद, अंत=
छेडो. गामनी हदनो छेडो.

सियाळ- } (सिआलो) शृगाल=

सियाळवुं- } एक बानवर.

सिर-शिरस्=माथुं (सं.), सर (फा०).

सिरजोर-सरजोर=माथानो फरेल.(फा.)

सिरताज-सरताज=मुगट (फा०).

सिरपेच-सरपेच शब्द जुवो.

सिरबंदी-सिहबंदी=शिपाई लोको.
(फा.)

सिरस्तो-सरिस्ता=संबंध. (फा.)

सिलक-सिल्क=हार, ओळ, हाल बाकी
रहेलुं आ अर्थे प्रयोग करायछे (आ.)

सिलाजित-शिलाजतु=उनाळाना दहा-
डामां डुंगरना पथरामांथी निक्कळतो
एक पदार्थ.

सिलेदार-सिलादार, सिला=हथियार,
दार=राखनार, हथियारबंद (फा.)

सिवण- } सीवन, शिव् धा० सिववुं.
सिववुं- } सेवनं सीवनं स्यूति: (हेम-
चंद्र).

સિસમ—શિશપા=એક શાહ.

સિસોઝિયું—શલ અથવા શલલ=સાહુ-
ડીનો કાંટો.

સિહોર—સિંહપુર=ભાવનગરપાસે એક
નગર છે.

સી—સિંહ=એક જાનવર.

સીકું—શિક્વય=પદાર્થ લટકતો મુકવાનું
સાધન. **શિક્વયં** કાચોય પાદુકા.
(અમર).

સીડી—નિશ્રેણી=દાદર. **નિશ્રેણિસ્ત્વ-**
ધિરોહિણી. (અમર).

સીધું—સિદ્ધ=રાધિલું, તયાર કરેલું. હાલ
કાચું અનાજ કોઈને આપવું તે અર્થે
વપરાયછે.

સીપ—શંતુ. શંતુક: શાંતુક: શંતુ: (અમર)

સીવચ્છો—સિંહાપત્ય=સિંહનું વચ્છું. ત્ય નો
અર્થ થાય છે, જેમ નૃત્ય=નાચ, સત્ય=
સાચું.

સીમ—સીમા=હદ. ષિન્ ધા૦ બાંધવું.

સીમંત—સીમંતાન્વયન=એક સંસ્કાર. સ્ત્રીને
ગર્ભ રહેથી ચોથે, છઠ્ઠે અથવા આઠમે
મહિને આ સંસ્કાર કરાય છે. આ
સંસ્કારમાં ગર્ભવતી સ્ત્રીનો ધણી સ્ત્રીના
સેંથામાં સિસોલિયું ત્રણ અથવા ચા-
રવાર ફેરવે છે. શલર્લી પિંજૂલસહિ-
તાં પાણિનાદાય પત્ન્યા: કેશલલાટ-
સંધિમારમ્ મૂર્દ્ધમધ્યપર્યંતં * * *
મત્યુન્વયનમાવર્તયંચ્છિશ્વતુર્વા સીમંતમુ-
ન્વયેત્. (સંસ્કારકૌસ્તુભ).

સીયમ—સીતુમ=તોજું. જમીને સિતુમ=
તોજાવર્ગની જમીન (ફા.)

સીરી—શીરીન=ગઢ્યું (ફા.)

સીસી-સો—શીશા=કાચનું વાસણ. (ફા.)

સીસું—સીસ=એક ધાતુ.

સીઝી—શીતલા=કાકાવઢિયા. શીતલાં
તાં પ્રસાદય. (અર્કપ્રકાશ).

સુંખરાં-ઝાં—શૂક=ઘડું વિગેરે ધાન્યની
કંટી ઉપર થનારો તેતુ.

સુંધનું—શિંધન=વાસ લેવો. શિધિ ધા૦
વાસ લેવો. નાકથી વાસ લેવામાં આવે
છે માટે નાકને સિંધિની કહે છે.

સિંધિની નાસિકા નાસા. (હલયુધ-
કોશ).

સુંધેલું—શિંધિત=વાસ લીધેલું. ઉપરનો
શબ્દ જુવો.

સુંઠ—શુંઠી, શુંઠિ ધા૦ બંધ કરવું (ક-
ફને, રોગને).

સુંડ-ડ—શુંડા (હાથીની).

સુંવાલું—સોમાલ=લીસું, નરમ. મૃદુલોમૃ-
દુસોમાલ (હેમચંદ્ર).

સુક—શુક=પોપટ.

સુકડ-કેડ—શ્રીચંડ=ચંદન. શ્રીચંડો
રૌહિણશ્ચ સ: (ત્રિકાંડશેષ).

સુકન—શુકન=શુભ તથા અશુભ સૂચ-
ક ચિન્હ.

સુકવું— } શોષણ, શુષ્ ધા૦ સુકા-
સુકાવું— } વધું.

સુકર—શુક્ર=એક ગ્રહ.

सुको-(सुको) शुष्क=सुकायलं.

सुखड-खेड-श्रीखंड=चंदन. श्रीखंडो
रौहिणश्च सः (त्रिकांशेष).

सुखडियो-सुखाडिक. खंड=खांड. सु=
सारो, खाडिक=खांडना पदार्थ बना-
वनार. खंडपालस्तु खांडिकः (हा-
रावलीकोश).

सुखन-सुखुन=शब्द. (फा.)

सुखमणा-सुष्मणा. एक नाडी.

सुखसज्या-सुख+शय्या=सारी सज्या.

सुखाकारी-सुखकारी=सुख आपनारी.

सुखियुं-सुखी.

सुचवतुं-सूचनं=खबर करवी. सूच् धा०
अणसाराथी जणावतुं. वनं गंधनसूच-
ने. (त्रिकांशेष).

सुजवुं- } श्वयनं=फूलवुं. श्वि धा० सु-
सुजवुं- } जवुं.

सुजाण-सुज्ञान=जाणितो, ज्ञा धा०
जाणवुं.

सुजात-सुजाति=कुलीन.

सुजवुं-सूचन=देखवुं. सूच् धा० जोवुं.

सुडताळीस-सप्तचत्वारिंशत्.

सुणवुं-श्रवणं=सांभळवुं, श्रु धा० सां-
भळवुं.

सुण्युं-शून=सुझेलुं, फुलेलुं. श्वि धा०
सुजवुं.

सुतर-सूत्र, श्वि धा० सिववुं.

सुतळी-सूत्र=सुतर. केटला एक शब्दो-
ना जोडाक्षरमां अ आवे छे; जेम अ-

म=भरम. छत्र=छत्तर. आ नियम
प्रमाणे सूत्रशब्दनुं सुतर थई रलयोः
सावर्ण्य आ नियमवडे र नो ल्थयो
पछी सुतळीरूप बन्हुं.

सुतार- } सूत्रधार. सूत्रधारः शिल्पभे-
सुथार- } दे (हेमचंद्र).

सुधरवुं- } सूद्धरणं, सु+उत्+इ धा०
सुधारवुं- } तारवुं, बचाववुं (पापमां-
थी, या भवमांथी), सुधारो, सुधराई
विगेरे शब्दोनुं मूळ सूद्धरणं.

सुनकार-शून्याकार. शून शब्द जुवो.

सुनत-ता-सुन्नत=मुसलमान लोकोनो
एक संस्कार. (आ.).

सुनागेरु-स्वर्णगैरिक=एक खनिज पदा-
र्थ, लाल चाक. [धन.

सुपडी-डुं-शूर्प=अनाज झाडकवानुं सा-

सुपुरतकरवुं-सुपुर्दकर्दन=सोपवुं. (फा.)

सुपुर्द=हवालो, कर्दन=करवुं.

सुबेदार-सूबादार. सूबा=प्रगणुं, दार=
राखनार, कामदार. (आ.).

सुबो-सूबा=प्रगणुं. (आ.).

सुमार-शुमार=गणना. शुमारी दन् धा०
गणवुं, (फा.)

सुरई-सुरा=दार पीवानुं वासण. सुरा
चषकमद्ययोः (मेदिनी). हाल पाणी
भरी राखवाना एक जातना वासणने
अथें प्रयोग थाय छे. .

सुरंग-सुरंगा=भीतमां अथवा भोयमां
पाडेलो दर. सुरंगा संधिरुच्यते.

(હલાયુધકોશ).

સુરજ-સૂર્ય.

સુરજફૂલ-સૂર્ય+ફૂલ. સૂર્યકમલ, સૂર્યા-
વર્તે એવા શબ્દો કોશોમાં જડે છે, તેના
ઉપરથી આ શબ્દ સાધ્યો છે. સૂર્ય+
આવર્ત=સુરજ પ્રમાણે ફરતું. સૂર્ય જે
દિશાએ હોય છે તે દિશામણી આ
ફૂલ ફૂલે છે. એવી પ્રસિદ્ધિ છે. અં
આ ફૂલ આકારમાં સૂરજ જેવું હોય છે
માટે આ નામ. આવર્ત=ગોળ. સુરજ-
મુખી શબ્દની વ્યુત્પત્તિ આજપ્રમાણે.
સૂર્ય તરફ જે ફૂલનું મોં હોય છે તે.

સુરજવંશી-સૂર્યવંશ્ય=સૂર્યના વંશના.

સુરતા-સ્મૃતિ=યાદ. સ્મૃ ધાં યાદ
કરવી.

સુરપાનજી- } શૂલપાણિ=આ નામનું
મૂલપાણ- } મહાદેવનું સ્થાનક નર્મ-
દાના કિનારા ઉપર છે. ત્યાંની જાત્રા
ચૈત્રસુદિ અમાસને દહાડે ભરાય છે.
આ સ્થાનક ઘણું પ્રસિદ્ધ છે. શૂલપા-
ણિ=હાથમાં ત્રિશૂલ ધારણ કર્યું છે
એવા શિવજી.

સુરવાર-લ-શલ્વાર=પાજામો, (ફા.)

સુરીનર-સુરનર=દેવ તથા માણસ.

સુરેલ્લ-સુરુચ્ય, સુરૂપ=સુંદર. સુ=પુષ્ક-
લ, રુચ્ય=ફુટડું, કાંતં મનોરમં રુ-
ચ્યમ્, (અમર). સુરુચ્ય=વધારે સુંદર.

સુરોલ્લાર-શૂરા, (ફા.) ક્ષાર=લ્હાર,
(સં.) સૂર્યક્ષાર.

સુલાલ્લ-સુરાલ્લ=કાળું, (ફા.).

સુલુલ્લ-સુલૂક=વ્યવહાર, (આ.)

સુવર-શૂકર=મુંડ. શૂક=સુલ્કાર, ર મ-
ત્યય. સુલ્કાર જેવા વાલ એના શરીર
ઉપર હોય છે માટે આ નામ.

સુવા- } શતપુષ્પા=આ છોડને સો ફૂલ
સૂવા- } આવે છે માટે આ નામ. શત-
પુષ્પા શતચ્છત્રા. (અમર).

સુવાવડી-સૂતા+લ્લી=જળેલી લ્લી, સૂતા
=જળેલી. સૂ ધાં જળવું. ત નો વ
તથા ડ થાય છે. જેમ; કંકત=કંગ-
વો; પતનં=પડવું અથવા સૂતિકા=
સુવાવડી.

સૂકું-(સુકું) શુષ્ક=સુકાયલું, શુષ્
ધાં સુકવું.

સૂક્ષ-શોથ, શ્વિ ધાં સુક્ષવું. શોફસ્તુ
શ્વયધુ: શોથ: (અમર).

સૂડી-છૂરી=છરી. છૂરી છૂરી કૃપાણિકા.
(હેમચંદ્ર). છૂર્ ધાં કાપવું. હાલ
સોપારી કાતરવાના સાધનને અથે પ્ર-
યોગ કરવામાં આવે છે.

સૂડો-શુક=પોપટ.

સૂદ-સુદિ. સુદિ અને વદિ આ બન્ને
શબ્દના કોઈ પણ વિભક્તિરૂપ થતાં
નથી, આજ રૂપે હમેશ રહે છે.

સૂધ-શુદ્ધિ=માન.

સૂનું-શૂન્ય. શૂન શબ્દ જુવો.

સૂર-સ્વર=ધ્વનિ.

સૂરી-રો-શૂરા-ર=બહાદૂર.

સોજો—શોથ:=ચામડીનું ફૂલવું, શ્વિ
ધા૦ ફૂલવું.

સોદાગર—સૌદાગર=વેપારી. (ફા.).

સોડમ—સૌગંધ્યમ્=સારો વાસ.

સોદો—સૌદા=વેપાર. (ફા.)

સોનાગેરુ—સ્વર્ણગૈરિક=લાલ ચાક.

સોની—સ્વર્ણી, સ્વર્ણ=સોનું, ઇન્ પ્રત્યયનો
અર્થ 'પાસે છે' એવો થાય છે. ધનો
શબ્દ ધન+ઇન્ ઉપરથી થયો છે તેનો
અર્થ જેની પાસે ધન છે તે. પૈસાવાળો.
તેપ્રમાણે સોની પાસે સોનું હોવાનો
સંભવ હોય છે તેથી તેને સ્વર્ણી કહેવું
વ્યાકરણના નિયમ પ્રમાણે બરાવર છે.

સોનું—સ્વર્ણ=હીમ. સુ=ઉત્તમ. ઋ ધા૦
હોવું. આ પદાર્થ ઘણો ઉત્તમ છે માટે
આ નામ.

સોબત—સુહૃત=સમાગમ. (આ.).

સોભવું—શોભન=દીપવું. શુભ ધા૦ પ્ર-
કાશવું.

સોભા—શોભા=ખુબસુરતી. શુભ ધા૦
પ્રકાશવું.

સોભાગ—સૌભાગ્ય=સાહં નશીબ. સૌ-
ભાગ્યં શુભગત્વે સ્યાત્. (મેદિની).

સોભાગવતી વન્તી—સૌભાગ્યવતી=સા-
રા નશીબવાળી. સધવા.

સોમલવાર—સમ્મ-ઉલ-ફાર=ઝંદર માર-
વાનું ફેર. સમ્મ=ફેર, ફાર=ઝંદર. ડ-
લનો કંઈ અર્થ નથી. (આ.).

સોય—સૂચી=સીવવાનું સાધન. પ્રાકૃતમાં

ચ નો ય થાય છે. જેમ; છહી તયા
ચુડુપ્પં. (બુ. પા. લ.) તયા=ત્વચા.

સોયમ—સીવુમ=તીજું. જમીને સીવુમ=
તીજા નંબરની જમીન.

સોરંગી—સુરંગા=એક જાતની વનસ્પતિ
જેના મુઝાડિયાનો લાલરંગ થાય છે તે.

સોરઠ—સૌરાષ્ટ્ર, સુરાષ્ટ્ર=કાઠિયાવાડમાં-
નો એક ભાગ (પ્રભાસપાટણ તરફનો
પ્રદેશ). સોરઠી સોમનાથ=સૌરાષ્ટ્ર
સોમનાથ. આ મહાદેવનું સ્થાનક હિં-
દુસ્તાનના ઇતિહાસમાં પ્રસિદ્ધ છે.

સોવાસેણ—સુવાસિની=બાપના ઘેર રહેતી
સધવા સ્ત્રી. સુ=સારો, વાસ=રહેવું,
સધવા સ્ત્રી પોતાના બાપના ત્યાં રહે
છે ત્યારે તેનું રહેવું બધાને ગમે છે માટે
આ નામ. ચીરંટી તુ સુવાસિની.
(અમર). સધવા=ધણીવાળી સ્ત્રી.

સોસ—શોષ=સુકું પડવું. શુષ્ ધા૦
સુકવું.

સોસવું—શોષણ=ચૂસીલેવું. શુષ્ ધા૦
સુકાવવું.

સોસવું—સહનં=ખમવું. સહ ધા૦ યમવું.

સોહાગ—સૌભાગ્ય=સાહં નશીબ.

સોહામણું—શોભમાન=શોભિતું. શુભ ધા૦
શોભવું.

સોહાવું—શોભનં=સુંદરદેખાવું. શુભ ધા૦
શોભવું.

સોહોર—શોર=અવાજ. (ફા.)

સોઝ—ષોડશ.

સોલંકી—ચૌલુક્ય=રજપૂતની એક જાત.
ચૌલુક્ય નામનો એક મોટો રાજા થઈ
 ગયો છે. આ રાજાના વંશના પુરુષોને
 સોલંકી (ચૌલુક્ય) કહેવાનો રિવા-
 જ પડ્યો હશે. કુમારપાલશ્ચૌલુક્યો
 રાજર્ષિ: પરમાર્હત: . (હેમચંદ્રકોશ).

સોલું—સુમંગલ=ચોલું.

સંકડાસ— } સંકટ=સાંકડું, ઘણું પોહો-
સંકડાવું— } લું ન હોય તેવું. **સંકટ**
 નાતુ સંબાધ: (અમર) હાલ દુ:ખ અ-
 ડચળ એવે અર્થે પ્રયોગ કરાય છે.

સંકટ—સંકટ=સાંકડું. ઉપરનો શબ્દ
 જુવો.

સંકોચાવું—સંકોચન=ટુંકું કરવું. કુચ
 ધાં ટુંકું કરવું.

સંકોરવું—સંસ્કરણ, સારો કરવો (દિવો).
 સં=સારું, કુ ધાં કરવું.

સંઘ—(સંઘો) શંઘ=એક જઘ્ઘીવનું ઘર.

સંઘેડા—શંઘપુર. આ નગર શંઘાસુરનું
 છે એવી દંતકથા છે. આ ગામ ગાય-
 કવાડી હલાકાના ડમરૂ (દર્ભાવતી)
 મહાલની પૂર્વે છે ત્યાંહાં એક હાડકું
 છે તેને શંઘાસુરની દાઢ કહે છે. તે
 દાઢની દસેરા ઉપર પૂજા થાય છે.

સંગદિલ—સંગેદિલ=પથરા જેવું મનવાળો.
 સંગ=પથરો, દિલ=મન, (ફા.) પા-
 ણહૃદય.

સંગાત-થ— } સંગત=મેઢાફ, દોસ્તી.
સંગે— } ' મારગમાં સંગાથ થયો એ-
સંગાથ— } ટલે તેનો મેઢાફ થયો.'

સં+ગમ્ ધાં મઢવું. સૌહાર્દ સાત-
 પદીનમૈત્ર્યજર્ઘ્યાણિ **સંગત** (હેમચંદ્ર).

સંઘરવું—સંગ્રહણ=એકઠું કરવું. સં+ગ્રહ
 ધાં એકઠું કરવું. [જુવો.

સંઘરો—સંગ્રહ=સંચય. ઉપરનો શબ્દ

સંચરવું— } સંચરણ. ચર ધાં ચાલવું,
સંચારવું— } જવું.

સંચઢ—સૌવર્ચલ=એક ક્ષાર. સુવર્ચલ દે-
 શમાં થયેલો માટે સૌવર્ચલ એ નામ.

સૌવર્ચલે—ક્ષરુચકે. (અમર).

સંજા—સંઘ્યા=સાંજ.

સંજાપ-વ—સંજાફ=ડગલા વિગેરેની કોર.
 (ફા.)

સંજામી—સંયમી=સાધુ, સં+યમ્ ધાં
 ઇંદ્રિયોને કબજામાં રાખવી.

સંજુક્ત—સંયુક્ત=જોડાયલું.

સંજુત—સંયુત=જોડાયલું. [યલું.

સંજોગ-ગી—સંયોગ-ગી=મેઢાફ, જોડા-

સંતાડવું— } સંછાદન=ઢાંકવું. સં+છદ
સંતાવું— } ધાં છાનું રાખવું.

સંતુઘરામ—(વિ.) સંતોષરામ. સંતોષ=
 આનંદ, સં+તુષ્=સુશી થવું.

સંતોઘ— } સંતોષ=આનંદ. ઉપરનો
સંતોઘવું— } શબ્દ જુવો.

સંધિવા—સંધિવાત=એક રોગ. સંધિ=સા-
 ધા, વાત=વાયુ. શરીરના સાધામાં દ-
 રદ કરનારો એક રોગ.

સંધે—સંદેહ=શક.

સન્મુઘ—સંમુઘ=સામે.

સંપત—સંપદ=વૈભવ.

संपादुं—संपादन=मेळवुं.

संभारणुं—संस्मारणं=याद देवाडे एवुं.

स्मृ धा० याद करवी.

संभाळ— } संभरणं=संभाळुं. सं+भृ
संभाळुं— } धा० पोषवुं.

सिंघ—(सिंघो) सिंह.

सिंध—सिंधु=एक देश, सिंधु नदीने ल-
गतो देश.

सिंधव—सैंधव=एक खार. सिंधु=समुद्र.
समुद्रसंबंधी खार ते सैंधव.

संहारुं—संहरणं=नाश करवो. सं+ह
धा० नाश करवो.

स्मरुं—स्मरणं=याद करवी. स्मृ धा०
याद करवी.

स्वान—स्वान=कूतरो.

स्वार—अश्ववार. सवार शब्द जुवो.

स्वास—श्वास=दम. श्वस् धा० दम लेवो.

ह.

हंसणी—हंसी=हंसनी मादा.

हक—हक=खरं, न्याय्य. (आ.)

हकताला—हकताआला=ईश्वर. (आ०).

हकदार—हकदार=खरो मालक. (आ०
फा०).

हकनाहक—हक ना हकखरं या खोरुं
(आ. फा.) हाल अवर्थांना अर्थे प्र-
योग थाय छे.

हकीगत—हकीकत=हेवाल. (आ०).

हकुमत—हुकूमत=राज्य. (आ.)

हगवुं—हदनं=मलनो त्याग करवो. हद्

धा० हगवुं.

हज—हज्ज=मकानी जात्रा. (आ०).

हजरत—हजत=सरकार, महाराज.
(आ०).

हजाम—हज्जाम=वाळंद. (आ.)

हजी-जु—अद्यापि=आजसूधी.

हजुर—हुजूर=समक्ष. (आ.).

हठ—हठ=जुलम. प्रसभं तु बलात्कारो
हठो * * (अमर).

हडखायुं—अलर्क=गांडो कूतरो. शुनको
भषकः श्वा स्यादलर्कस्तु सयोगितः.
(अमर) अ नो ह थाय छे. जेम,
अर्श=हरस=एक रोग. डलयोः सावर्ण्यं
आ नियमप्रमाणे ल नो ड थयो, क
नो ख पण थाय छे. कीलक=खिलो.

हडताल—हरिताल=एक खनिज पदार्थ.

हडपची—हनु+पीच=आ बन्ने शब्द दा-
ढीना वाचक छे. केटलाएक शब्द
बेवडायला होय छे, जेम के चिकण-
सोपारी. चिकणसोपारी शब्द जुवो.

हड्डे—हरीतकी=एक ओसडियुं.

हणुं—हननं=ठार मारवुं. हनुधा० मारवुं.

हत्पारी—हत्याकार=हत्या करनार.

हथेली—हस्ततल=करतल.

हद्—हद्=सीमा. (आ.)

हनमान— } हनुमान्=एक देव.

हरमान— }

हनुवटी—हनु+पीच. हडपची शब्द जुवो.

हपतो—हपता=अठवाडियुं. हफ्त=सात.

तेणे नाणां आपवाना त्रण हपता कया
छे एटले त्रण अठवाडिए पुरा करी
आपवानो ठराव कयों छे.

हफसी—हबशी=अबिसीनिया देशनो र-
हेवासी. (आ.)

हबक— }
हबकवुं— } हैबत=बीक (आ.)

हमणां—अधुना=हाल.

हमामखानुं—हम्मामखाना=हावानुं म-
कान. (आ० फा०).

हमामदस्तो—हावन+दस्ता=खाण्णी प-
रायो, हावन=खायणी, दस्ता=परायो.
(फा.)

हमाल—हम्माल=वैत्रो. (आ.)

हमियाणी—हिमायानी=पैशा मुकवाना
कोथळी (आ.) हाल पुंजीने अर्थे
प्रयोग थाय छे.

हमी—हामी=बचावनार, जमान (आ.)
फलाणानी हमी आपी छे एटले तेने
जमान राख्यो छे.

हमेल—हामिला=गर्भवती. (आ.)

हमेश-शां— } हमीशा =सर्वकाल.

हम्पेश-शा— } (फा०).

हयडा—हार=माळा.

हयात-ती—हैयात=माण. (आ.)

हरख—हर्ष=खुशी. हप् धा० खुशी थवुं.

हरखवुं—हर्षण=खुशी. हप् धा० खुशी
थवुं.

हरगोवन— (वि०) हरगोविंद=शिव
तथा विष्णु.

हरडां— } (हरडई) हरीतकी=एक ओ-
हरडे— } सडियुं. शिवा **हरीतकी** प-
हैडे— } थ्या. (मदनपालनिघंटु).

हरण—हरिण=एक जानवर.

हरताल—हरिताल=एक खनिज पदार्थ.

हरदास—हरिदास=हरिनो दास.

हरनीश—अहर्निश=दहाडोरात. अहर+
दहाडो, निशा=रात.

हरफ—हर्फ=अक्षर.

हरवुं—हरणं. ह धा० छिनवी लेवुं.

हरस—अर्श=एक रोग. श्वित्रे दुर्नामका-
र्शसी. अर्शमिति क्लीबमप्यन्यत्र. (अ-
मर, टीका).

हराज—हरीज. (आ.)

हरिनयणी— } हरिणनयना. जे स्त्रीनी
हरिनेणी— } आंखो हरिणनी आंखो
जेवी होय छे ते.

हरियाळुं—हरित=लीलुं.

हरिवदनी—हरिवदना=चंद्रमुखी.

हलक—हल्क=कंठ. (आ.)

हलकारो—हरकारा=संदेशो लेई जनार.
(फा०).

हलकुं—लघुक=भारवगरनुं. वर्णव्यत्यय.

लघु: मृकालघ्वसारं. (हेमचंद्र).

हल्लो—हलाकर्दन=चढाई करवी. शत्रु
उपर तुटी पडवुं (फा.) अथवा हम्ला=
हुमलो करवो. (आ.)

हवाई—हवाई=फोडवानो बाण. हाल बपो-
रियाने अर्थे प्रयोग थाय छे. (फा.)

हवकव—हव्यकव्य=मंगलकार्य अने श्रा-

દ્વાદિકાર્યે. હવ્ય=દેવને માટે યજ્ઞ કરવો તે, કવ્ય=પિતરોને માટે યજ્ઞ કરવો તે. હવ્યકવ્યે દૈવપિત્ર્યે અન્ને. (અમર).

હવળા-હા-અધુના=હાલ.

હવસ-હવસ=લોભ. (આ.)

હવાડો-આહાવકઃ=દોરને પાળી પીવાની જગો. આહાવસ્તુ નિપાનં સ્યાત્. (અમર). અ નો હ થાય છે. હડલાયું શબ્દ જુવો.

હવાલ-એહવાલ=સ્થિતિ. (આ.)

હવેલી-હવીલી=ઘર. (આ.)

હવૈ-હવાઈ=ફોડવાનો બાળ (ફા.) હવૈ શબ્દ જુવો.

હસે-હસતિ. હસ્ ધા૦ હસવું.

હસમુખું-હાસ્યમુખ=હસતાંમોનું.

હસવું-હસનં. હસ્ ધા૦ દાંત કાઢવાં.

હસ્તાઘ્રણદત્તવા- } હસ્તાક્ષરેણ
હસ્તાન્ ઘ્રણાન્ દત્તાન્- } દત્તાન્=

હસ્ત લેખથી દીધું.

હઝદર- } (હલિદી) હરિદ્રા. હરિ=

હઝધ- } વિષ્ણુ. દૃ ધા૦ ભાવવું. વિ-
ષ્ણુને ઘણી ભાવે છે માટે આ નામ.

હઝદરવો-હરિદ્રાભ=એક શાક.

હઝવું-વે-(હલુઅં) લઘુક=ધીમું. વર્ણ-
વ્યત્યય.

હઝાહઝ-હાલાહલ=ઝેર.

હઝી-શલાકા=સઝી.

હાં- } આ. આમેવં સ્વયમાત્મના. (અ-
હા- } મર). આં કુર્મઃ=હાં કરિયે છીયે.

અ નો હ થાય છે. હડલાયું શબ્દ જુવો.

હાંજા-સંધિ=સાધા.

હાંડલી-હું- } હળ્ડિકા. હંડી, નાની
હાંડી-હો- } હાંડલીને હંડિકાસુત
હાંડી-હું- } કહે છે. કળનો હંડિકા-
સુતઃ. (ત્રિકાંડશેષ).

હાંસ-હવસ=લોભ. (આ.)

હાંસલ-હાસિલ=ફાયદો. (આ.)

હાંસી-હાસ=હસવું, આનંદ. હાલ ફજે-
તીને અર્થે પ્રયોગ થાય છે. ફજેતીને
ઉપહાસ કહે છે. હસ્ ધા૦ હસવું.
હસવાને અર્થે હાસિકા શબ્દ છે.
નિયમપ્રમાણે અંત્ય ક નો લોપ થઈ
હાસિ થયું હશે. ધર્ધરો હાસિકા
હાસઃ (હેમચંદ્ર).

હાકમ-કેમ-હાકિમ=કામદાર. (આ.).

હાજર-હાજિર=તયાર. (આ.)

હાજરી-હાજિરી. (આ.)

હાટ- હટ્ટ=બજાર. કોટ્ટારઘટ્ટહટ્ટાથ.
(અમર).

હાડ- } હઙ્. હઙ્ અસ્થિ. (શબ્દ-
હાડકું- } સ્તોમ૦).

હાડો-હાર=માઝા.

હાણ-હાનિ=નુકસાન.

હાથ-(હત્યો) હસ્તઃ=કર.

હાથળી-હસ્તિની=હાથીની માદા. હ-
સ્તિની ગજયોષાયા. (મેદિની).

હાથિયો-હસ્ત=એક નક્ષત્ર.

હાથી—(હત્થી) હસ્તી. હસ્ત=સૂડ. સું-
ડવાઠું જાનવર.

હાથેલી—હસ્તતલ=કરતલ.

હાથો—(હત્થો) હસ્ત:=કોઈ પળ ઓ-
જારની મૂઠ. સંસ્કૃત ભાષામાં મૂઠના
અર્થે હસ્ત શબ્દ નથી, પણ ફારસી-
માં મૂઠને અર્થે દસ્તા શબ્દ છે, આ
દસ્તા શબ્દ હાથનો વાચક છે માટે
આપડા લોકોમાં પણ તે રિવાજને અ-
નુસરીને પ્રયોગ કરતા હશે.

હાથ્થી—હાથી શબ્દ જુવો.

હાન—હાનિ=નુકસાન.

હાયહાય—હા હા. હા એ દુઃખના ઉદ્ધારને
અર્થે શબ્દ છે. ‘હાહાકારો મહા-
નાસીત્’ (ભારત) હા વિષાદશુભર્તિષુ.
(અમર).

હારડો—હાર=માઢા.

હારદ—હાર્દ=મનસંબંધી. પ્રીતિ, મેહે-
રબાની.

હાલે—હલ્લતિ=ધુજવું.

હિંગ— } હિંગુ=એક જાતના જાડનો
હિંગડો— } રસ.

હિંગલોક—હિંગુલક=એક રંગ.

હિંગોરી—હિંગુલી=એક જાતનું જાડ. એના
ફઢ તે હિંગોરું.

હિંડવું—હિંડન=ખટકવું. હિંડનું ખમણે
રતે. (મેદિની).

હિંડોઝો—હિન્દોલા. ઢુલ્ ધા૦ હલવું.
સ્થાદોલિકા ચ હિંદોલા.(હારાવલી).

હિંદુસ્થાન—હિંદુસ્તાન. હિંદુ=કાઠું(ફા.)
સ્થાનશબ્દ (સં.) આ બે ભિન્ન ભિન્ન
ભાષાના શબ્દોનો સમાસ કરવા કર-
તાં સ્થાન શબ્દનો વાચક જે ફારસી
સ્તાન શબ્દ છે તેની જોડે હિંદુ શબ્દ-
નો સમાસ કરવો એ ઠીક છે. જેમ અ-
ર્વસ્તાન, તુર્કસ્તાન.

હિજડો—ધર્ષક=નપુંસક, નાચનાર. પ્રા-
કૃત ભાષાના નિયમપ્રમાણે ધ નો હ
અને ક નો ડ થાય છે. જેમ, વધૂ=
વહુ; અંત્રક=આંતડા. આ નિયમને
અનુસરી ધર્ષકશબ્દમાંના ધ નો હ
અને ક નો ડ થયો છે. ધર્ષકશબ્દ
શબ્દકલ્પલતા કોશમાં છે.

હિમજીહેડે—હૈમવતી+હરીતકી. આ બન્ને
શબ્દો એકાર્થી છે. ચિત્રણસોપારી હ-
ત્યાદિ કેટલા એક પહેલાં કહેલાં શ-
બ્દોપ્રમાણે આ પણ દ્વિરુક્તિ છે. હરી-
તવ્યભયા પથ્યા કાયસ્થા પૂતનામૃ-
તા ॥ હૈમવત્યવ્યથા ચાપિ + + + +
(ભાવપ્રકાશ).

હિરાકશી-સી—હરિત્કાસી. કાસી આ
મૂઢ શબ્દ છે પણ આ પદાર્થનો રંગ
લીલો હોયછે માટે હરિત્કાસી કહે-
વાનો રિવાજ પડ્યો છે. કાસી સંધા
તુ કાસીસં. (હૈમવંદ્ર).

હીક—હિકા=હેડકી. હિક્ ધા૦ હેડ-
કી ખાવી. સિધકા સારિકા હિકા.
(અમર).

હીળ-ળું-હીન=નીચ.

હીર-હરીર=રેસમ. (આ.)

હીરો-હીર. હીરક=સફેદ રંગનું એક રત્ન.

સૂચીમુખં તુ હીરકઃ. (હેમચંદ્ર).

હું-(હં) અહમ્.

હું-હુમ્=હાને અર્થે અવ્યય. 'ગામ જઈશ કે હું, જઈશ' = 'ગ્રામં યાસ્યસિ કિમ્ હુમ્, યાસ્યામિ.'

હુંફ-ઉખા=ગરમી.

હુકમ-હુકમ=આજ્ઞા. (આ.)

હુકમડર-હુકમ્સદેર=કોળ આવે છે.

પોલીસના ધિપાઈને રાતે કોઈ આવતો માલમ પડેતો તે તેને 'હુકમડર' એમ પુછે છે તેનો અર્થ 'કોળ આવે છે.'

Who comes there. (અં.)

હુકમનાયું-હુકમનામા. (આ. ફા.)

હુનાઝો-ઝળકાલ=ગરમીના દિવસ.

હુનું-ઝળ=ગરમ.

હુમલો-હમ્લાહ. (આ.)

હુલ્લાસ-હુલ્લાસ=આનંદ.

હુશિયાર-હુશ્યાર=ડાહ્યો. (ફા.)

હેંકાર-અહંકાર=અભિમાન.

હેઠે-(હેઠું) અધસ્=નીચે. અધસો હેઠું

૧૪૧. અં ૨ હેં પ્રાં વ્યાં.

હેડ-હડિઃ=લાકડાના જે યંત્રમાં અપરાધી લોકોનો પગ ઘલાવો રાખવામાં આવે છે તે. લાકડાની બેડી. શબ્દ-માલાકોશમાં આ શબ્દ છે.

હેડકી-હેક્કા. હિક્ ધાં હિક્ લાવી.

હીક શબ્દ જુવો.

હેતસરી- } હિતેચ્છુ=હિત ચાહનાર.
હેતેશ્વરી- }

હેદલ-હયદલ=ઘોડાનું લશ્કર.

હેબક-હેબત=દેહશત. (આ.)

હેમક-એહેમક=મૂર્ખ. (આ.)

હેરાન-હેરાન=દુઃખી થવું. (આ.)

હેવાલ-એહવાલ=સ્થિતિ. (આ.)

હેડું- } (હિઅયં) હદયં=અંતઃકરણ.
હેપું- }

હોજ-હોઝ=પાણીની ટાંકી.

હોસ-હવ્વસ=ઇચ્છા. (આ.)

હોજરી-ઝડર=જઠર. હ નો જ થાય છે.

જેમ અથ=આજ.

હોટ-ઓઠ. અ નો હ થયો. હડખાયલું શબ્દ જુવો.

હોડકું- } હોડ=વહાણ. હોડસ્તરાંધુર્વ-
હોડી- } હનં. (ત્રિકાંડશેષ).

હોદ્દો-ઝહદા=અધિકાર. (આ.)

હોલ-હલ=ખેડવાનું સાધન. હલ્ ધાં
ખેડવું.

હોલી-હોલિકા=એક તેહવાર.

હોસ-અસુ=પ્રાણ. 'મારા હોસ ઝડી ગયા' એટલે પ્રાણ ઝડી ગયા. હડકાયલું શબ્દ જુવો.

હંકોરવું-(સંકારો) સંસ્કાર. દીવો હંકારો=દીપં સંસ્કરુ=દીવો સારો કરો.
હંતોલો-સમતોલ. સમ=બરોબર, તોલ=જોલ.

कडब-कडंब=जुवार विगेराना सांटा.
कलंबश्च कडंबश्च. (अमर).

कमोद-प्रमोद, मुकुंद=एक जातनी डां-
गेर. प्रमोदकमुकुंदकाः (मदनपाल-
निघंटु).

कांसियो-कांस्य=पाणी पीवानुं वासण.
हाल वाडकाने अथै प्रयोग थाय छे.
कांस्यं वाद्यांतरे पानपात्रे स्यात्तैजसां-
तरे. (मेदिनी).

खापरियुं-खर्परी=दुखती आखो माटे
एक ओसड.

खोळ-खल=तल अथवा दिवेली इत्या-
दि पदार्थमांथी तेल काढी लीधा पछी
रहेलो कूचो. खलं भूस्थानकल्केषु.
(मेदिनी).

चुंढवुं-चोटनं=तोडवुं, कापवुं. चुट् धा०
कापवुं.

चुंटी-चुट्टी='चुंटी खणवी.' चुट् धा०
कापवुं.

डमणी-डयनं=गाडी. डयनं रथगर्भकः
(हेमचंद्र). डयनं च समं त्रयम्.
(अमर).

डोळी-दोला=मांदा माणसने उंचकी लई
जवानुं साधन. दोला मेंखादिका
स्त्रियाम्. (अमर).

नठारो-निष्ठुरः=खराब. निष्ठुरः क-
खखटः क्रूरः परुषः कर्कशः खरः.
(अमर).

पालुं-पल्ल=अनाज राखी मूकवाने करेलुं
ठाम. पल्लः स्थूलकुसूलके. (मेदिनी).

